

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS IT
39 11 15 18 01 0

Harvard College
Library

The Gift of

LUCIUS NATHAN LITTAUER

Class of 1878

IN MEMORY OF HIS FATHER
NATHAN LITTAUER

HARVARD COLLEGE LIBRARY
RELEASED

HARVARD COLLEGE LIBRARY
RELEASED

BM Epstein, Jechiel Michel ha-Levi
695 'Arukh ha-shulhan 'al
P3E6 hilkhoh Pesah

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

ספר
ערוך השלחן

על הלכות פסח

עם כל המטעמים מראשונים ואחרונים.

מאת

יחיאל מובל בהרב מוהר"ר אהרן הלוי עפשטיין החונה בק'
נאוההרדק בעה"ט ספרי ערוך השלחן על כל "ארבעה חלקי הש"ע וספר
אור לישרים על ספר הישר לר"ת ז"ל.

הנשא לבית הרפוס בהוצאות הגאון המהבר ע"י בית מסחר ספרים של הר' יוסף צבי לעוו נ"י
בארשא (רחוב מילא נומר 2) סדרה"ג ר' שמואל זצ"ל שהיה אב"ד בק' וואלמישן
השנת תר"מ עד תר"ך ואחר כך משנת כת"ר עד י"מ כסליו תר"ם היה ראב"ד
ומו"צ במעזריטש יע"א ושם מצוהתו כבוד. תצ"כ"ה.

פיעטרקוב

בהפוס המשופח של הרבני וכו' מו"ה מרדכי צעדערבוים נ"י.

שנת תרס"ז לפ"ק

СЕФЕРЪ АРУХЪ ГАШУЛХАНЪ

т. е. ПРИГОТОВЛЕНИЕ КЪ СТОЛУ
О ЗАКОНАХЪ ПАСХИ.

Соч. Раввина И. М. ЭПШТЕЙНА.

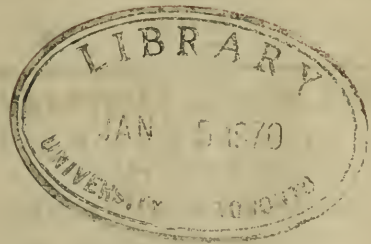
Подъ наблюдениемъ и корректура І. ЛЕВЪ, книгопродавецъ въ Варшавѣ.

Петровскъ, въ типографіи М. Цедербаума 1907 г.

HEB 6172 780.5

~~HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
LUCIUS M. LITTAUER
1880~~

34
875
4355

תכט דיני חדש ניסן. וכו' ח' סעיפים :

א ר"ח בעצמו יתבאר כפי' תקע"ג שיש סתענים ע"ש (סג):
 ד ואין אומרים מומור לתורה בע"פ ובכל ימי הפסח
 לפי שבתורה בא חמץ וכן במשנת התורה באוהו
 לא יאמר כאלו הקרבתי תורה ממעם זה וכן אין אומרים
 או אל ארך אפים ולמנצח יענך והספרדים אין אומרים
 זה בכל החדש וכן אין אומרים היה רצון שאחר
 קריאת התורה בב' וה' ואין עושים הזכרה בכל חדש
 ניסן וכבר נתבאר שאין אומרים צדוק הדין ומיילא
 דגם קדיש ליבא (סס סק"ה) אך יכולים לומר איוה
 מומור ולומר עליו קדיש והמנהג לומר מומור מ"ט
 ואומרים קדיש וחכם בפניו פשיטא שצריכים להספידו
 שהרי אין מועד בפני ת"ח וכ"ש בניסן ועמ"ש לעיל
 ס' ת"ד:

ה ונוהגים להרכות קצת באכילה ושתייה ביום שאחר
 החג והוא אסרו חג והמנהג שלא להתענות בו
 דנחשב קצת כיו"ט דאסרו חג שבועות וודאי היה יו"ט
 שבו היה יום טובות ותפסו ליו"ט כג אסרו חג גם של
 פסח ושל סוכות ובסוכה (מ"ה): אמרו כל העושה
 איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאלו
 בנה מוזהב והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעכותים
 עד קרנות המזבח ופירש"י בלשון אחד דאסרו חג
 קאי ע"ש ונ"ל דה"פ דהנה שמחת החג כשמכוין לשם
 שמים עיקר השמחה בהקרבת שלמי שמחה ואם
 בהתפעלות נפשו הקשורה לה' שמח ג"כ ביום שלאחריו
 ואוכל מהשלמים של אתמול דשלמים נאכלים לשני
 ימים ולילה אחד הוי התוספות דכאלו לבד הקרבנות
 בנה ג"כ את המזבח :

ו איתא בפסחים (ו') . שואלין ודורשין בהלכות פסח
 קודם לפסח שלשים יום והקשו מהך דשלהי מגילה
 דמשה תקן להם לישראל לשאול הלכות פסח בפסח
 הלכות חג בחג דמשמע רק בפסח עצמו ותרצו כמה
 תירוצים ועל זה דנ"מ לאחד שואל שלא בהלכות
 פסח ואחר בהלכות פסח הוא קודם ועוד תירוצים
 והאמת בדירושלמי פ"ק דפסחים (סוף הל' ה')
 איתא דהוה בבית הוועד כלומר בבמ"ד במקום
 אסיפת החכמים הוי ל' יום וכל יחיד לעצמו רק בפסח
 (ה"י) ועכשיו המנהג שרוב דורש בשבת הגדול ובשבת
 שוכה ויש לדרוש מעניינא ולהלהיב את העם לתורה
 וליראה אבל בענייני שאלות של פסח לא שייך דכל
 אחד שואל מה שנסתפק לו אם לא דברים כלליים וכל
 אחד דורש לפי כחו (עמ"ש סק"ה):

ז ונהגו כל ישראל במעות חמים לקנות לעניים קמח
 פסח או ליתן להם מעות שיקנו בעצמם וכל מי
 שדר בעיר י"ב חדש חייב ליתן לזה ועכשיו נהגו
 שאפילו הרר שלשים יום צריך ליתן לזה וגם ת"ח
 צריך ליתן שזה הוא צדקה ולא מס וזהו להבא לדור
 ולא

א ניסן הוא ראש החדשים ומפני גדולתו לכן אע"פ
 שהשנה מונין מתשרי מ"ט החדשים מונין מניסן
 שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם
 לחדשי השנה כלומר שמפני שהוא הראש לכל החדשים
 לכן יסאך ראשון למנין החדשים ומה הוא גדולתו
 של חדש ניסן מפני שבו היתה יציאת מצרים שבוה
 נגלה השנחת השי"ת על ברואיו ואותותיו ונפלאותיו
 ושמשלם רע לרשע כרשעתו ומשלם טוב לאוהביו כמו
 שהכה לפרעה ולמצרים ונאל את ישראל :

ב ולמה נבחר החדש הזה מפני שהמצרים עברו למלה
 שהוא ראש המולות באפודת העגולה ומול מלה
 משמש בחדש ניסן ופרעה סמך על כחו ומולו
 ולכן אף כי במכת ברד נשבר לבו הוונה עד שאמר ה'
 הצדק ואני ומי הרשעים מ"מ אח"כ במכת ארבה
 הרים ראש' כדכתיב ויגרש אותם ובמכת חשך יצא
 בחוצפה גדולה עד שאמר למשה רבינו אל תוסף
 ראות פני והמעם מפני שאו קרבו ימי ניסן ובמה על
 מולו שבחדש הזה וזהו שאמר הקב"ה למשה החדש
 הזה לכם ר"ח כלומר החדש הזה שפרעה מסתין עליו
 יהיה לכם ראש חדשים שבוה תתברר כי אין ממש
 במולות וה' הוא האלקים בשמים מעל ועל הארץ
 מתחת אין עוד וישראל הם עם מגולתו ולכן ראשון
 הוא לכם לחדשי השנה :

ג ומפני גדולת החדש הזה גם המשכן הוקם בר"ח
 ניסן כדכתיב בפקודי והנשיאים הקריבו יום יום
 קרבנותיהם לחנוכה המזבח כדכתיב בנשא וכל נשיא
 עשה ביומו יו"ט וכן לעתיד לבא עתיד בהמ"ק להבנות
 בניסן כדתניא בפ' בתרא דמ"ט סופרים ואומר שם
 דלפיכך אין אומרים תחנון כל ימי ניסן ואין מתעניין
 עד שיעבור ניסן לבד הבכורות שמתעניין בע"פ
 ואין אומרים צדקתך צדק בשבת במנחה ואין
 מספידין בו גם אין אומרים צדוק הדין ומדברי רבינו
 הב"י מבואר דרק לגזור תענית בציבור אסור אבל
 יחיד בפ"ע יבול להתענות שבתבאין מתעניין כל
 להוכיח בציבור אבל רבינו הרמ"א כתב שנהגו דאין
 מתעניין בו תענית כלל אפילו יום שמת בו אביו או
 אמו והתן ביום חופתו יכול להתענות כמ"ש לקמן ס'
 תקע"ג ותענית הליום פשיטא שמתעניין וא"צ למיתב
 תענית לתעניתו כבשבת ויו"ט ואין לשאול איוה יחוס
 יש להימים שאחר הפסח ד"ל הואיל שיצא רוב החדש
 בקדושה (מ"א סק"ג) ובאמת א"צ לזה דכל חדש ניסן
 קדוש מפני הטעמים שבארנו ואם התענה בשבת
 שבתוך ניסן תענית חלום וצריך למיתב תענית לתעניתו
 יתענה ביום מחר אף שהוא בניסן (סס סק"ו) אך אם
 היה סמוך ל' לחדש יניח התענית עד יום זה מפני
 שהוא תענית צדיקים מטעמים שיתבאר בס' תק"פ וכן

החדש הזה וכל הפרשיות המדברות מעניין פסח ואחר המנחה אומר סדר קרבן פסח ונדפס בסידורים ובע"פ שחרית משכימין להתפלל לפי שער שעה עשירית צריך לגמור סעודתו והוא ד' שעות על היום והמהרש"ל היה דורש שכל אחד יקח מעט מקמח פסח לאכלו קודם הפסח באיזה תכשיל או פת כרי שאם אולי יש חשש חימוץ בקמח זה יתלה בהמעט הנאכל קודם פסח וחומרא בעלמא הוא לפי שאין מחויקין איסור ועוד דקמח בקמח הוה לה בלא וממ"נ אם יש ששים כבר נתבטל ואם לאו אינו. מועיל (מנ"א נס"י ת"ל) אמנם נראה שחשש למאן דס"ל דקמח בקמח מקרי יבש ביבש וחזור וניעור בפסח (ק"י) ונהגו לעשות הכעניגול בשבת הגדול מקמח הפסח:

תל מעם על קריאת שם שבת הגדול. וכו' ה' סעיפים :

ד ועוד י"ל דהאמת דשבת תלוי בפסח ופסח בשבת דשבת הוא אות על חידוש העולם ופסח הוא אות על השנחה וחיבת ישראל וזה בלא זה לאו כלום הוא כמוכן ולכן תיכף ביצ"מ נתן הקב"ה לנו את השבת ולא המתין על מתן תורה לפי שפסח הכרח לשבת ושבת ה"רח לפסח לפיכך שבת זה נקרא הגדול שבו נתגדל הקב"ה שלבר חידוש העולם נתבררה השגחתו יתברך וגם אנחנו נתגדלנו שבחר בנו מכל עם ולכן באמת קורין אותו הגדול ועמ"ש לעיל סי' רמ"ב :

ה המנהג להפסיק בשבת זו מאמירת ברכי נפשי ואומרים עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו ויש מפקפקים בזה דהא הניא יכול מר"ח ת"ל ביום ההוא ואקרא דוהגרת לבנך קאי (הגר"ח) וכבר נתבאר שדורשין בשבת הגדול ויש שכתבו שכשחל ע"פ בשבת שדורשין בשבת הקודם (ח"י) וזהו לדידהו שהיו אומרים דיני פסח בדרשה והיו צריכים להודיע להם קודם הפסח מה יעשו אבל לדידן שכל מי שיש לו שאלה שואל מהרב ודרשתינו היו כעניינים אחרים אנו דורשים בשבת ע"פ וכל הרינים אומרים כהפיוט של שה"ג והפמרה וערכה אין מפטירין אלא כשחל ע"פ בשבת לפי שבה כתוב הביא את המעשר אל בית האוצר וע"פ היה זה ביעור ברכיעות של שמיטה ובשביעיות כדתנן בפ"ה דמע"ש וי"א להיפך דבשבת א"א לבער ואין מפטירין בו וערכה ובשאר שנים מפטירין וערכה לזכרון זה (נשם הגר"ח) וכן המנהג אצלנו להפמור בכל שה"ג וערכה ולא כשחל ע"פ בשבת דאו מפטירין ההפמרה של הסדרה :

תלא דיני בדיקת חמץ וזמנה. וכו' ל"א סעיפים :

הראשון ומ"ע לספר ביצ"מ אותו הלילה ומ"ע להשביה חמץ ושאר ביום י"ד וד' ל"ת שלא לאכול חמץ כל שבעה

ולא להשתקע השיעור י"ב חדש או ל' יום אבל הבא להשתקע בעיר חייב מיד ליתן וכן עני הדר בעיר ל' יום חייבים ליתן לו קמח פסח ומי שאינו עדיין ל' יום א"צ ליתן לו קמח אלא מצה לכל יום כדון העובר ממקום למקום שנותנין לו מן התמחוי כמבואר ביו"ד סי' רנ"ז והעני הבא להשתקע בעיר צריכים ליתן לו מיד קמח לפסח ולמה יגרע העני המקבל מהעשיר הגותן דברעתו להשתקע הוי מיד כבן העיר :

ח ליתן כרוז כבהכ"נ מפני צורך גדול מותר בכל חדש ניסן ולא בתשרי מעטם שיתבאר בס' תר"ב ונוהגין מר"ח ואילך לקרות פרשת הנשיא של אותו יום וביום י"ג יקרא מן זאת הנכת המובח עד כן עשה את המנורה שזהו נגד שבט לוי ובע"פ אחר חצות יקרא פרשת

א שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס הגדול שנעשה בו דפסח מצרים מקחו מבעשור ופסח שיצאו ממצרים היה יום ה' (שנת פ"ז). ונמצא ששבת שלפניו היה ו' בחדש ולקח כל אחד שה לפסחו וקשורו בכרעי מטתו ושאלום המצרים מה זה והשיבו שהקב"ה צוה לשוחטו והמצרים עברו למלה והיו שיניהם קרות ושתקו ועוד הודיעום ישראל שעתיד הקב"ה להרוג בכוריהם והלכו בכורי מצרים ועשו עם פרעה ואבותיהם מלחמה וזהו שנאמר למכה מצרים בכבוריהם כמבואר במדרש ועל ישם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול :

ב ושמא תאמר דא"כ לא הו"ל לתלות בשבת אלא ב' לחדש די"ל כיון דב' בחדש מתה מרים לא רצו לתלות בהיום לעשותו יום שמחה ועוד דבעשור לחדש עלו מן הירדן כדכתיב ביהושע והייתי אומר דהוכרין הוא לנס הירדן לזה קבעוהו על שבת דבעליית הירדן לא היתה בשבת (נ"ה) ושמא תאמר מה איכפת לנו אם נתלה בירדן די"ל דימים אלו אנו תולים בניסי מצרים שהם גדולים מניסי הירדן :

ג ויש שכתבו מפני שהנס בא ע"י שבת לפי שידעו המצריים שהם שומרי שבת לפי שאלום מה אהם צריכים לשה בשבת והיתה לשבותם כמו שנתבאר (לנוס) ועוד שראום קושרים המלה בשבת וקשירה אסור בשבת ושאלום על זה והשיבום כמ"ש (פריסה) ואין לשאול דא"כ היה הנס כל ד' ימים שער הפסח שלא היו יכולים המצריים למעם מזה ועשו מלחמות וא"כ נקראים כולם גדולים די"ל דהעיקר הוא ההתחלה (נ"ה) :

א יש בכלל הפסח ג' מצות עשה וד' מצות ל"ת ולדעת הרמב"ם ה' והיינו מ"ע לאכול מצה בלילה

ד ומטילא ושללא לאכול תערובות חמץ כל שבעה ושלא יראה חמץ כל שבעה ושלא ימצא חמץ כל שבעה ולדעת הרמב"ם יש לאו על אכילת חמץ בע"פ מחצות היום ולמעלה אבל לשאר פוסקים אינו אלא בעשה והוא עשה דתשבתו ואיסור החמץ ואיסור השאיר אחר הוא רשאר הוא מה שבו מהמוציא והאוכל חמץ או שאור בשבעת ימי הפסח אם אכל כזית ובמזיד חייב כרת שנאמר כי כל אוכל חמץ ונכרתה ואם בשוגג חייב חמאת אחד האוכל ואחר הממחה את החמץ ושותה אבל על תערובת חמץ אינו בכרת אלא בלאו (ר"י ור"ש נחלקו בחמץ לפני זמנו ואחר זמנו דר"י ס"ל בלאו ור"ש פליג ונלחח זמנו פסק רנא בפסחים ל'. כר"ש ופ"ל לרוב הפוסקים דגס כלפני זמנו הלכה כר"ש והרמב"ם ס"ל דכלפני זמנו הלכה כר"י):

ב החמץ בפסח אסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו שום היתר אכילה כלומר לא יהא בו שום היתר המביא לידי אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הן באות שלוקח בדמים דבר מאכל (רש"י כ"א:) וזה אנו צריכים למאן דס"ל דלא תאכל הוא רק איסור אכילה אבל כבר פסק הרמב"ם בפ"ח מטמא"א דין ס"ז כמאן דס"ל דכל מקום שנאמר בתורה לא תאכל אחד איסור אכילה ואחר איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב להיתר כדרך שפרט בנבלה לגר אשר בשעריך תהננה ואכ"ה ובחמץ אין פרט להיתר הנאה ומטילא שאסור בהנאה (ומה שהרמב"ם ריש חמץ ומזה כתב טעמו דחוקיה לא יהא זו היתר אכילה שהטעם מהטינו דכתיב לא יאכל זני"י וקמ"ץ כמזוהר בגמ' ספ ור"י אכזה דקו"ל כוונתו א"י לזה אן דנקיט הדרשא השטוטה ולא רלה להאריך וכן דרכו בז"מ):

ה וכתב הרמב"ם בפ"א דין ז' האוכל מן החמץ עצמו בפסח כר שהוא ה"ו אסור מן התורה שנאמר לא יאכל ואעפ"כ אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא כזית והאוכל פחות מכזית כמזיד סכין אותו סבת מדרות עכ"ל ופ"י המגיד משנה משום דחצי שיעור אסור מן התורה אבל א"כ תמוה דלמה לו לבאר זה בחמץ הלא זהו ככל המאכלות אסורות ועוד דמקרא שהביא הוה ההופך שהרי אכילה בכזית (כ"מ) ויש מי שרוצה לומר דמשום דחמץ אין איסורו רק בימי הפסח הייתי אומר דאינו בכלל כל האיסורים שחצי שיעור אסור מן התורה הוצרך הרמב"ם לפרט בחמץ קרא בפ"ע (מ"מ ג"ס רל"ה) אבל אינו מוכן דהא כר"פ בתרא דיומא הובא בש"ס הך דחצי שיעור לענין יוה"כ ויוה"כ גם כן אין איסורו רק ביומו ועוד דמקרא הוה ההופך ויש מי שאומר דסתם אכילה הוה בכל שהוא ושיעור כזית הוא מצד הלכה למשה מסיני (ג"ס ג"ס רל"ה) וזה יותר תמוה דבכל הש"ס הוה סתם אכילה בכזית והאמת ששיעורים הוה הלכה למשה מסיני אבל מ"מ דההלכה נילתה דכוונת התורה בלשון אכילה הוה בכזית ולכן רגיל הש"ס לומר סתם אכילה בכזית:

ג וז"ל הרמב"ם בפ"א דין ח' אסור לאכול חמץ ביד מחצות היום ולמעלה שהוא מתחלת שעה שביעית ביום וכל האוכל בזמן זה לוקה מן התורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ כלומר על קרבן הפסח מפי השמועה למדו בין האוכל חמץ משעה שראוי לשחיית הפסח שהיא בין הערבים והוא חצי היום עכ"ל ואע"י שהפסח היה קרב אחר תמיד של בין הערבים שהוא קרב אחר חצות וא"כ נמשך זמן הפסח להלן מחצות דאין זה ענין להכשר הפסח דוודאי גם הפסח כששחמו מיד אחר חצות כשר שהרי גם בפסח נאמר בין הערבים אלא שמקדימין התמיד מטעם המבואר בפסחים (ל"ט.) מפני שבפסח נאמר ג"כ בערב לכך מאחרין אותו אחר התמיד ועוד דתמיד תדיר (תוס' ט"ז) אבל אם בדיעבד הקריבוהו קודם התמיד כשר כמ"ש הרמב"ם בפ"א סקרבן פסח וא"כ התורה כשאמרה שלא לאכול חמץ מומן שחימת הפסח הוה מחצות שוהו עיקר הזמן והראב"ד ושאר הפוסקים חלקו עליו וס"ל דליכא לאו מן התורה על אחר חצות אלא:

ד וז"ל הרמב"ם בפ"א דין ט' אסור לאכול חמץ ביד מחצות היום ולמעלה שהוא מתחלת שעה שביעית ביום וכל האוכל בזמן זה לוקה מן התורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ כלומר על קרבן הפסח מפי השמועה למדו בין האוכל חמץ משעה שראוי לשחיית הפסח שהיא בין הערבים והוא חצי היום עכ"ל ואע"י שהפסח היה קרב אחר תמיד של בין הערבים שהוא קרב אחר חצות וא"כ נמשך זמן הפסח להלן מחצות דאין זה ענין להכשר הפסח דוודאי גם הפסח כששחמו מיד אחר חצות כשר שהרי גם בפסח נאמר בין הערבים אלא שמקדימין התמיד מטעם המבואר בפסחים (ל"ט.) מפני שבפסח נאמר ג"כ בערב לכך מאחרין אותו אחר התמיד ועוד דתמיד תדיר (תוס' ט"ז) אבל אם בדיעבד הקריבוהו קודם התמיד כשר כמ"ש הרמב"ם בפ"א סקרבן פסח וא"כ התורה כשאמרה שלא לאכול חמץ מומן שחימת הפסח הוה מחצות שוהו עיקר הזמן והראב"ד ושאר הפוסקים חלקו עליו וס"ל דליכא לאו מן התורה על אחר חצות אלא:

ז כתב הראב"ד בפ"ג דין ח' בהשנות וז"ל אולי תפס זה המחבר שהוא עובר משיש שעות ולמעלה בלא יראה ולא ימצא דאינו כן רשבעת ימים כתיב עכ"ל הרי דלהראב"ד אין עוברים ככ"י וכל ימצא עד הלילה והמגיד משנה כתב דגם הרמב"ם סובר כן אבל כבר האריך אחר מהגדולים (נוכ"י סי' ק') דאינו כן ובוודאי הרמב"ם סובר כפי שתפס הראב"ד בדבריו ולשיטתו של הרמב"ם בוודאי כן הוא דכיון דס"ל דיש לאו על אכילה אחר חצות וממילא נכלל אחר חצות גם לענין כל יראה בשבעת הימים כמו לאכילה בהשבתה הוי דומיא דאכילה אם כי במהות העונשין אין שוין מ"מ סוף סוף יש לאו על אחר חצות כמו לכל שבעת ימי הפסח ולהראב"ד דאין לאו באכילה פשיטא דאין כאן כל יראה וכיון שרוב הפוסקים ס"ל באכילה כהראב"ד פשיטא דגם לענין כל יראה קי"ל דאין איסור כל יראה עד הלילה:

ח כתב הרמב"ם בפ"א דין ג' אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אא"כ קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע"פ שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה ומכין אותו מכת מרדות עכ"ל דכל לאו שאין בו מעשה אין לוקה עליו והכי הניא בתוספתא דמכות (פ"ד) המשייר בחמץ והמקיים כלאים אינו לוקה לפי שאין בזה מעשה:

ט והקשו עליו דאפילו קנה חמץ בפסח או חמצו שעשה מעשה למה לוקה הא להיא אמרינן בפסחים (ז"ב.) דכל יראה הוי לאו הניתק לעשה ופירש"י דכל ימי המועד בעמוד והשבת קאי וכ"כ התוס' (כ"ט:) ומרחו הגדולים הרבה בקושיא זו ולא מצאו תירוץ ברור (עמ"ל"מ ס"ג נ"ט כמה גדולים) ולענ"ד ל"ק כלל דהנה ידוע הפלוגתא במכות (ט"ו.) אי בעינן קיימו ולא קיימו או ביטלו ולא ביטלו והרמב"ם בפ"ח מסנהדרין פסק כמאן דס"ל קיימו ולא קיימו ובארנו בח"מ סי' צ"ז סעיף ה' דלהרמב"ם כשאין בידו לקיים המילה אף שלא ביטלה בידים ה"ו לוקה ע"ש וא"כ פשיטא כשיגיע שביעי של פסח ברגע האחרונה של סוף היום שאין עוד שעות לבערו הרי אז לא מקרי ניתק לעשה ולוקה שהרי ביטול לא מהני כיו"ט וכל מין ביעור כמו שריפה או מפרד וזורה לרוח צריך מעט זמן וברגע האחרונה אי"א לו ולכך לוקה (ומלתי להשג"ח סי' פ' שכתב כעין זה ודחה דל"כ ה"ל לפרש ע"ש וה"ן זה דמיון):

י ונ"ל דגם אם נהנה מחמץ בפסח אינו לוקה כיון שלא אכל דאע"ז דגם הנאה כליל בלשון אכילה מ"מ אין בו פלקות כמ"ש הרמב"ם בפ"ח ממאכ"א דין ט"ו וז"ל כל מאכל שהוא אסור כהנאה אם נהנה ולא אכל וכו' אינו לוקה וכו' עכ"ל ומעמו של דבר ביאר בס' המצות

לאוין קפ"ז וגם שם אינו מובן והרמב"ן שם (כסוד"ג ז') כתב דלוקין על הנאה וכן משמע מתוס' חולין (ק"ז: ד"ה אלה) ומסמ"ג לאוין רנ"ט וכ"כ בשלטי גבורים בשם ריא"ו (פסחים פ"ג) וכבר מרחו הגדולים בטעמו של הרמב"ם (פר"ה לקמן סי' תמ"ז ומ"מ פ"ה מיוסו"ת) ואנחנו בארנו בס"ד מעמו של הרמב"ם כיו"ד סי' פ"ה סעיף ל"ז מפני שהנאה הוא חלק מחקקי המצוה דבכל אכילה יש הנאה ועיקר קרא היא לאכילה והרמב"ם לשיטתו כס' המצות פורש י"ב דאין לוקין רק על עיקר המצוה ולא על חלק ממנה דבשם כתב שאין לחשוב חלק למצוה בפ"ע וממילא דאין לוקין עליה ע"ש ושאר דנים הנוגעים לאכילת איסור ביאר הרמב"ם בפ"ד ממאכ"א ואנחנו בארנו בס"ד כיו"ד שם ופשוט הוא דאיסור כל יראה אינו בפחות מצוה וכן אין שום חילוק בין חמץ פשור ודיני תערוכות חמץ וחמץ נוקשה אם יש בהם איסור כל יראה אם לאו וכן שארי דינים שלהם יתבאר בס"ד בס' תמ"ב ובס' תמ"ו:

יא כתב הרמב"ם ריש פ"ב מ"ע מן התורה להשביח החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנא' אך כיום הראשון תשביחו שאור מכתיכם ומפי השמועה למרו שאשון זה הוא יום ארבעה עשר ראה לדבר זה מה שכתוב בתורה לא תשחט על חמץ רם ונחי כלומר לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ושיחטת הפסח הוא יום י"ד אחר חצות עכ"ל וקבלו חז"ל דאך חלוק כלומר שמחלק היום דער חצות מותר בחמץ מן התורה ולאחר חצות אסור וממילא דכיון דההשבתה צריך להיות קודם זמן איסורו צריך להיות ההשבתה קודם חצות ומדרבנן יש עוד הרחקה כאשר יתבאר בס"ד:

יב ומה היא ההשבתה האסורה בתורה ומרו חז"ל (ד') : דמראורייתא בביטול כעלמא סני ופירש"י מדכתיב תשביחו ולא כתיב תבערו ש"מ דהשבתה בלב הוה השבתה עכ"ל ואונקלס תרגם בתלמוד ובספרי תניא לא יראה לך שאור בטל כלכך ורבתינו בעלי התוס' כתבו שם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדאמרין שילך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא דאמרין בנדרים הפקר בפני ג' מדאורייתא א"צ עכ"ל וכ"כ בסמ"ג לאוין ע"ח ע"ש אבל דעה הרמב"ם בפ"ג מנדרים דגם מן התורה אין מועיל כינו לבין עצמו רק בפני אחר צריך להפקיר ומדרבנן צריך בפני ג' כמו שבארנו בזה בח"מ סי' רע"ג סעיף ז' ע"ש וא"כ לא מהני ביטול זה ממעט הפקר כשמבטל החמץ כינו לבני ועוד דהפקר כלב לאו מהני דרבאים שבלב אינם דברים (ר"ן ריש פסחים) ועוד הרי יש מי שסובר בנדרים (מ"ג:) דהפקר הוי כסתנה ועד דאתי לרשות זוכה עומרת ברשות המפקיר וא"כ עדיין החמץ עומד ברשותו (סס):

יג אמנם כוונת רבותינו כן הוא דוודאי בשארי דברים ביטול אינו כהפקר מהמעטים שבארנו אבל חמץ

ומדברי סופרים להצריך בדיקה ולא ביאר כאן כוונתו באריכות וראיה שהרי מלשנו משמע מדבריו סופרים שני בבדיקה שהרי לא כתב ומדברי סופרים צריך גם לחפש וכו' ובאמת אינו כן דלהריא אמרו הכודק צריך שיכמל וכ"כ הרמב"ם עצמו בפ"ג דין ז' וז"ל וכשנמר לבדוק וכו' צריך לכמל וכו' עכ"ל אלא שלא חשש להאריך ודעתו בדעת כל הפוסקים :

י"ז ודע שיש נוסחא ברמב"ם הביאה הכסף משנה בלשון זה ומהו ההשכחה האמורה בתורה שיסור החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע מכמלו בלבד וכו' דמשמע דרק לחמץ שאינו ידוע מהני ביטול בלבד לחמץ ידוע גם מן התירה לא ממהני רק בדיקה וכבר דחה הכ"מ גירסא זו דלהריא מוכח בנמ' דעל כל מין חמץ מהני ביטול שהרי לשון הנמ' בכמה מקומות מדאורייתא בביטול בעלמא מני דלהריא משמע דעל כל מין חמץ קאי ועוד יש ראיות ברורות וברור הוא דנוסחא מוטעת היא או אם היתה נוסחא זו חור הרמב"ם ותקנה וראיה ברורה שהמניר משנה לא הזכירה ומי היה בקי בדברי הרמב"ם יותר ממנו ולכן אע"פ שגם בכלבו נמצא סברא זו בשם גאון מ"מ אין לנו לחדש דבר שרוב רבותינו לא ס"ל כן ומהש"ס לא משמע כן כמ"ש (וי"כ הפ"ה) ויש מן הגדולים שרצו לקיים דברים אלו ע"י דוחקים רבים ולא ידעתי מי המריצים לזה ואי איכא לאפלוגי בין חמץ ידוע לאינו ידוע לאו מדאורייתא איכא לאפלוגי אלא מדרבנן כמו שנבאר בס"ד :

י"ח דהנה בסעיף מ"ז כתבנו דלכן הצריכו חכמים בדיקה משום שלא רצו לסמוך אביטול התלוי בלבד שמא לא יכמלנו כראוי וזהו מדברי הר"ן ז"ל ריש פסחים ולפ"ז אף אם אין לו חמץ ידוע לא מהני ביטול אם ימצא אח"כ חמץ וכן מבואר מלשון הרמב"ם שכתב מדבריו סופרים מחוייבים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים אבל רבותינו בעלי התוס' כתבו ריש פסחים דלכן הצריכו חכמים בדיקה שמא יבא לאכול מהחמץ ע"ש וא"כ לא שייך אלא כשהחמץ לפנינו במקום ידוע אבל במקום שאינו ידוע לא שייך שמא יבא לאכול וא"כ לפ"ז אדם שאין לו חמץ ידוע תסני ליה בביטול ואולי דעל זה אמר הגאון שהובא בכלבו דבחמץ ידוע לא מהני ביטול כלומר מדרבנן ואין ספר הכלבו בדין לעיין בו אמנם גם לדעת התוס' מקומות שמכניסין בהן חמץ והולכין שם פשיטא שיש חשש שמא יש שם חמץ ויבא לאכול :

י"ט וכן ראיתי מחלוקת אם עוכרים בכל יראה על חמץ שאינו ידוע ויש ראיות לכאן ולכאן ולעני"ד נראה דאין כאן מחלוקת ושני מדרגות יש בחמץ שאינו ידוע האחת במקומות שדרכן להכניס בהם חמץ אלא שאינו ידוע שיש בהם עתה חמץ וזוהי וודאי עוכרים בכל יראה כשימצא בהם חמץ והשנית מקומות שאין סכניסין בהם

שאינו ידוע חמץ בפסח אינו ברשותו של אדם דאפקעתא דמלכא הוא שאסרו בהנאה ובע"כ הוציאו מרשותו של האדם אלא דלענין איסור כל יראה העמיד התורה את החמץ ברשותו וכמו שאמרו בנמ' (ו') שני דברים אינו ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו כדן ברה"ר וחמץ משש שעות ולמעלה ע"ש ולכן בנילווי דעתא בעלמא שני דכיון שמגלה דעתו שאינו רוצה שתהיה ברשותו ומכמלו שתהא כעפרא דארעא ממילא יצא מרשותו לנמרי (סג) וזהו שרגיל כלשון חכמים מכמלו בלבד ודיו כלומר שהרי אינה ברשותו שהתורה אסרה עליו ולכן גם בניטול בלבד יצא מרשותו ונעשה כהפקר :

י"ך וגם אין לומר שלא התירה התורה רק ביטול ולא בדיקה שאינו מהסברא כלל והרי בכל איסורי הנאה כמו באשרה ועבודת כוכבים ציתה התורה רק בדיקה כדכתיב אבד תאכדון וגו' אלא וראי דלהקל בחמץ באת תורה שדי בביטול אבל פשיטא שגם בדיקה הוא בכלל תשבתו שמי שאינו רוצה בביטול או שאינו יכול לבזין לבו לביטול יבדוק כל המקומות שמכניסין בהם חמץ ויבערם מן העולם או כשריפה או בשארי דברים כמו שיתבאר בס"ד ואחר שבדק כל המקומות אפילו אם אח"כ נמצא חמץ אינו עובר מן התורה שהרי סמכה תורה על החוקות (ר"ן סג) ועשה כל מה שצריך ואינו אלא כאנוס ונמצא שמן התורה יכול לעשות אחד משני הדברים או הבדיקה או הביטול ויוצא ידי חיבתו ; מן אבל חכמים הצריכו שני הדברים בדיקה וביטול שלא רצו לסמוך על הביטול בלבד שמפני עביטול זה תלוי במחשבתו של אדם ואין דיעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאו מלבן לנמרי (סג) ולכן הצריכו בדיקה ועל זה שנינו אור לארבעה עשר בודקין את החמץ כלומר שלא לסמוך על הביטול ומ"מ גם להבדוק הצריכו את הביטול כדאמרין בנמ' (ו') : הבודק צריך שיכמל מטעם דשמא ימצא אח"כ חמץ ונהי דמן התורה אינו עובר למפרע כמו שבארנו מ"מ הא צריך חיבך ומיד לבערה וחיישינן שמא תהא גלוסקא יפה ויחוס עליה איזה זמן מועט מלבערה ויעבור בכל יראה :

מ"א כפי שבארנו והו דרך רוב רבותינו דמן התורה מועיל או ביטול או בדיקה בין בחמץ הידוע לאדם ובין בחמץ שאינו ידוע לאדם ומדרבנן צריך שני הדברים בין בחמץ ידוע ובין בשאינו ידוע אמנם בדברי הרמב"ם ריש פ"ק יש מקום עיון שכתב ומה היא השכחה זו האמורה בתורה שיכמלו בלבד ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל המץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו עכ"ל ולכאורה כוונתו דמן התורה הוי רק ביטול אבל אין זה סברא כמ"ש אמנם כוונתו כן הוא דמן התורה מני בביטול

בתים מנבולין ונבולין מכתים ע"ש וקרא דשאר לא ימצא בבתים דרשינן שם לחמצו של אינו יהודי שהפקידו ביד ישראל והישראל קיבל עליו אחריות שעובר בב"י ובל ימצא ע"ש ולכן לא כתיב לך דאפילו אינו שלך הוי בשלך ולכן כתיב בבתים דדרך הפקדון להפקיד בבית במקום השמור ולכן כתיב לא ימצא ולא כתיב ולא יראה משום דדרך הפקדון להצניעו במקום שאינו נראה לעין ולכן כתיב שאור משום דלהם חמץ שנצרך לאכילה אין דרך להפקידו ביד אחרים משא"כ שאור ושלא למעות דאיסור כל יראה וכל ימצא אינו אלא בבתים ולא בנבולין לכן כתיב ולא יראה לך וגו' בבית נבולך כלומר אם הוא שלך אסור לא לבד בבתים אלא בכל מקום נבולך

כאיהו מקום שהוא ושלך אי אתה רואה אלא אתה רואה של אחרים ושל נבוא אפילו בבתים אם לא קבלת אחריות דלמדנו זה מזה ושלא תאמר דדוקא בראייה תליא מילתא להכי כתיב לא ימצא דאפילו אין אתה רואה אלא הוא מצוי בנבולך אתה עובר ובדין אין חילוק בין חמץ לשאר ובין בתים לנבולים והכל אחד ודיני פקדון יתבאר בס"י ת"ט בס"ד (וכוה) ביארה התורה כל הדינים של איסור חמץ ולכן כמשפטים וכי השא ובאמור שזכירה המועדים לא הזכירה ענין חמץ כלל ורק במשנה תורה שהיא חזרת הדינים כמנה דקטור בסוף ראה לא תאכל עליו חמץ ולא יראה לך שאור והזכירה שניס ואיסור אכילה ואיסור כל יראה וזה שנמ' ומכילתא הקדימו לא יראה קודם לא ימצא חץ שלא ימצא כתיב קודם חץ וכו' דרך לא זו חץ זו לא יראה אפילו לא ימצא וכוה נארנו בס"ד כל דיני כל יראה ודוק):

בג והנה בסעוף י"ח בארנו שני טעמים על מה שהצריכו כדיקה האחד שמא לא יבטל בראוי והשנית שמא יבא לאכלו ואין לשאול לטעם זה דא"כ למה לא חששו לזה בשארי איסורים דלא דמי דחמץ כיון דלא בדילי מיניה כולי שתא יש לחוש יותר ועוד דכיון דהתורה החמירה בחמץ לעבור עליו בכל יראה לכן חששו חכמים בזה יותר (תוס' ריש פסחים) ויש נ"מ בין הטעמים לטעם דלא בדילי צריך לברוק גם חמץ שאין עוברין עריו בכל יראה כמו נוקשה ותערובות למאן דס"ל כן כמו שיתבאר בס"י תמ"ב אבל לטעם משום שעוברין בכל יראה וכן לטעם הקודם שמא לא יבטלו בראוי א"צ לברוק רק לחמץ שעוברים עליו בב"י אך בגמ' (י'): מוכח להדיא שיש לחוש לאכילה ע"ש ולכן העיקר לדינא שכל מין חמץ צריך בדיקה אך י"ל שלא חששו רק לחמץ שחייבים עליו כרת ולא לחמץ שאין בו רק לאו בעלמא והא דאמרינן ביבמות (פ"ג.) דלא שנא איסור לאו ול"ש איסור כרת כבר פירש"י (שם ק"ע.) דהוה לענין הספק אבל לענין הרחקה דרבנן שפיר י"ל דלכרת עברו הרחקה ולא ללאו ע"ש ברש"י שפ"י להדיא כן :

אימתי

בהם חמץ ואירע שנמצא שם חמץ ובכה"ג פשיטא שאין עוברין עליו בכל יראה שבדוראי מן התורה אינו מחוייב כלל לברוק בשם ובמשנה דאור לארבעה עשר הנזן דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה ופשיטא שאינו עובר על כל יראה אם תמצא שם חמץ :

ב ויש מביאים מפירש"י (ו') אהך דהמפרש והיוצא בשיירא ודעתו לחזור חייב לברוק אפילו יצא בתחלה השנה ופירש"י דכי הדר בימי הפסח עבר עליה והיא שעתא לאו ברשותיה היא דלכמלה וכו' וכשרואהו עובר עליה עב"ל דמשמע דכל זמן שאינו רואה אינו עובר וחלילה לומר כן דודאי אם יודע שיש חמץ בביתו עובר גם אם לא ראה והכא מיירי שפירש מכתיו ולא ברק ואינו יודע אם יש שם חמץ אם אין שם חמץ ולכן לא שייך שיעבור וכשראהו וודאי עובר עליו למפרע וכונת רש"י ז"ל דכשיתודע יעבור ואורחא דמילתא קאמר לכשיראה את החמץ וכן יש שמביאים ראייה מתוס' ר"פ כל שעה לענין שאמרו בגמ' דלכן צריך למיתני דכל שעה שמותר לאכול מאכיל לכהמה ולחיה דאי אשמעין בה משום דמצנע לה וכתבו התוס' דאין עובר משום כל ימטין דנפקא לן מלא ימצא ואין זה מצוי כיון שאין יודע היכן הוא עב"ל וגם רש"י כתב דאי מצנעא אינו עובר בב"י ע"ש ודקדקו מזה דס"ל וכשאינו רואה אינו עובר ותמיהני על ראייה זו דהא כאן מיירי שבדק בראוי אלא דקמ"ל דלא חיישינן שתצניע כדרכה (וכ"פ פ"י) ואם היה בהכרח שתצניע בודאי היה עובר אך כבר כתבו התוס' בעצמם שם שיש חילוק בין חיה לחולדה וחיה לא מצנעא כולי האי ע"ש והוא כמקום שאין מכניסין בו חמץ שאינו עובר אפילו נמצא שם חמץ וכמ"ש בסעוף הקודם :

בא ועל שינוי הלשונות שבתורה דבפרשת החדש הוה כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים ובפרשת קדש לי כל בכור כתיב ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל נבולך והשינוים הם שאצל לא ימצא כתיב רק שאור ורא כתיב לך וכתוב בבתים ובכל יראה כתיב חמץ ושאור וכתוב לך וכתוב בכל נבולך והנה לדינא חמץ ושאור הכל אחד שהרי מציינו שם פסוקים המתחילים בשאור ומסיימים בחמץ דכתיב אך ביום הראשון תשבתו שאור מבתים כי כל אוכל חמץ וגו' וכתוב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים כי כל אוכל מחמצת וגו' הרי שדין אחד להם ואצטריכו תרווייהו דמחמץ לא ידענו שאור שאינו ראוי לאכילה ולכן על אכילה כתיב חמץ ולא שאור ומשאור לא ידענו חמץ מפני שהימוצו קשה וראוי לחמץ בו גם עיסות אחרות משא"כ בחמץ וכל דרשו במכילתא והביאו רש"י בחומש שם על פסוק דלא ימצא בבתים ע"ש :

בב ושעם השינוים נלעד דהנה בגמ' (ה') ילפינן

כד אימתי היא שעת הבדיקה שנו חכמים במשנה אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר ופירשו בנמ"ד הטעם דאע"ג דהאיסור מתחיל מחצות היום וא"כ היה די לבדוק בשחרית כדריזין המקדמיין למצות דכתוב וישכם אכרהם בבקר ולא בלילה שלפניו אך הטעם הוא מפני שאור הנר יפה לבדיקה ואע"ג דלפ"ז הלא יכול לבדוק בלילה אימתי שירצה ולמה הצריכו בתחלת הלילה משום שאו בני אדם מצויים בבתיהם שכאים מעמקם לביתם להתפלל ערבית ולאכול והווי זמן מסויים לבדיקה (ע"ז סק"ה) :

כה ודקדק הראב"ד ז"ל מלשון אור שהבדיקה צריך להיות בעוד שיש אור קצת והיינו בתחלת הלילה אבל לא בין השמשות (ח"י סק"א וז"ל סק"ה) וי"א דזמן בדיקה הוא קודם צאת הכוכבים (נ"ח ומג"א סק"ה) והעיקר כדיעה ראשונה (מקור חיים סק"א וכ"כ הט"ז וכ"כ הראב"ד ע"ז ח"ד) ולכן בתחלת ליל י"ד בניסן בודקין את החמץ לאור הנר כחורין ובסדקין ובכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ :

כו ויזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה בסוף יום י"ג והיינו חצי שעה קודם הלילה (מג"א סק"ג) וכן אסור לאכול סעודה עד שיבדוק אבל טעימת פירות או כביצה פת מותר (ס"ט) וזהו פת שמברכין עליו מוונות אבל ליטול ידיו ולאכול פת שמברך עליו המוציא אפילו כזית אסור ואפילו אותו שמברכין עליו מוונות אינו מותר רק כביצה דחשוב אכילה עראי נבי סוכה אבל יותר מכביצה אסור וזהו רק בפת אבל פירות ושאר מאכלים יכול לאכול יותר וכ"ש שתיה דכולהו עראי מקרי לגבי סוכה וכן אסור ליבנם למרחץ ולכל הדברים שאסור קודם מנחה כמ"ש בס' רל"ב : **כז** ואפילו ללמוד אסור משהגיע זמן הבדיקה ולא קודם הזמן ובה לא דמי לאכילה שהיה גם לענין תפלת ערבית הדין כן כמבואר בכרכות (ד') ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד לא ילמוד עד שיבדוק ויש מי שאומר דאפילו ללמוד אסור חצי שעה מקודם ולא דמי לתפלת ערבית (ט"ו סק"ג) ואינו עיקר דאיך אפשר לאסור ת"ת קודם הגעת הזמן (ח"י סק"ה ומ"ח סק"ו) וזה שכתב הרמב"ם ריש פ"ב דאין קובעין מדרש בסוף יום י"ג את החכם לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת מנחה עכ"ל אין הכוונה דסתם לימוד אסור קודם זמנה דא"כ הו"ל לומר כקיצור שאסור ללמוד בסוף יום י"ג אלא דה"פ לימוד שמכניזין א"ע לזמן רב אסור וזהו קביעת מדרש שלומדין ברבים ומפלפלין זה עם זה דזהו לזמן ארוך וכן החכם המלמד לתלמידים אסור דזהו לזמן רב אבל ללמוד ביחידות אין איסור רק בהגיע הזמן (והגר"ז כסע"ף ה' כתב כה"ט) וגרסא שמפני שתפסו כן בדברי הרמב"ם חל לפמ"ש ארנבא רביה ליהיב ואין להתבטל מת"ת רק כהגיע הזמן ודו"ק) :

כח יש מי שכתב דאותן האנשים האומרים דבר הלכה כבהכ"נ אחר התפלה מותרין לומר השיעור דדוקא מי שלומד בביתו אסור שאינו מוכרח לקום ממקומו אבל זה בוודאי ילך לביתו ודוקא דבר הלכה בלא פלגול אבל בפלגול אסור לעסוק אפילו אינו בביתו דכזה וודאי יש לחוש דילמא אתי לאמשוכי (מג"א סק"ה) ולענ"ד נראה שזהו נגד דברי הרמב"ם שהבאנו שהרי זהו קביעת מדרש שאסור הרמב"ם וצריך לומר דהרמב"ם כוונתו בביתו ולא בבהמ"ד ולא משמע כן דלשון קביעת מדרש הוא כבהמ"ד (והרמב"ם נ"ל שדקדק מלשון הש"ס ד' . האי ארנבא מרבני לא לפתה וכו' ולמה לא אמר סתם לאסור ללמוד חלל וכו' קביעת מדרש או הגדת התכס לפני תלמידים דכזה יש השם המסכה) :

כט וכתב רבינו הב"י דאם התחיל ללמוד מבעוד יום א"צ להפסיק ורבינו הרמ"א כתב ד"א שצריך להפסיק וכן נ"ל עיקר עכ"ל ואע"ג דבהתחיל בהיתר גם בדברי הרשות אינו פוסק כמ"ש בס' רל"ה מ"מ בלימוד התורה שאין לה קץ ונסוף ולא שייך בה גמר ובע"כ יצטרך להפסיק ולכן יפסיק עתה (ח"י) ולפ"ז נלע"ד דלא פריגי כלל דוודאי מדינא א"צ להפסיק ק"ו מדברי הרשות כמנחה האמנם להיפך בדברי הרשות יש גמר ובד"ת אין גמר ובע"כ שיפסיק ולכן אם צריך לגמור עד הפרק לא לגמור הענין נלע"ד דהכל מודים שא"צ להפסיק :

ל ואם התחיל ללמוד משהגיע זמנה וודאי שצריך להפסיק דהא התחיל באיסור ואם התחיל בדבר הרשות מבעוד יום בהיתר י"א שצריך להפסיק (מג"א סק"ו) ואע"ג דבמנחה אינו פוסק זהו מפני שהוא תדיר לא חיישינן שישכח משא"כ בדיקת חמץ פעם אחת בשנה חיישינן שישכח (נ"ח) ואע"ג דגם בלולב קי"ל דאם התחילו אין מפסיקין כמ"ש בס' תרנ"ב לא דמי דלולב הוי עב"פ ו' ימים בשנה ועוד דלולב זמנה כל היום ובדיקת חמץ עיקר זמנה הוא בתחלת הלילה (מ"ח) ועוד דלולב הוי טלטול כרגע ויצא ואין חשש דבוודאי יעשה כן משא"כ בדיקת חמץ ומ"מ יש מי שאומר שא"צ להפסיק כמו במנחה (ח"י) וג"ל שיאמר לאשתו או לאחד להוכיחו לבדוק חמץ ויכול לגמור מה שהתחיל דגם בלא זה יש מי שאומר שאם מעמיד מי שיוכרנו לבדוק מותר בכל דבר (א"י סק"ח ומק"ח סק"ה) ולכן כבה"ג פשוטא שיש לסמוך על זה :

לא ומי שלא התפלל ערבית עם הציבור י"א דיבדוק ואח"כ יתפלל אם לא שרגיל להתפלל בעשרה כבהכ"נ יתפלל תחלה מפני שמורח לקבצם אח"כ ומי שמתפלל לעולם ערבית בביתו יבדוק ואח"כ יתפלל (מג"א סק"ה) אבל י"א דלעולם תפלת ערבית קודמת (ח"י) וכן עיקר לדינא (מק"ח סק"ז) דלעולם לא היתה התקנה לבדוק קודם תפלת ערבית :

תלב דיני ברכת הבדיקה. ובו ה' סעיפים :

א והרי יכול לצאת בברכתו אפילו על כמה בתים וא"כ כשם שבסעודה קאי ברכת המוציא גם על מה שאוכל לאחר ההפסק כמו כן בבדיקה :

ד ובכרחה אחת יכול לבדוק כמה בתים ואם בעה"כ רוצה יעמיד מכני ביתו אצלו בשעה שהוא מברך ויענו אמן ויתפזרו איש איש במקומו לבדוק על סמך הברכה שבורך הכעה"כ דעשרה שעושין מצוה אחת ברכה אחת לכולם ואם הכעה"כ מצווה לאחר לבדוק יברך אותו אחר אע"ג שאין המצוה מוטלת עליו מ"מ שוהו כמותו כמו במילה שהחיוב הוא על אבי הבן והמהלך מברך (מ"א סק"ו) ומצוה בו יותר מבשלוהו ומ"מ כשעושה שליח יעשה שליח בר חיובו ובר דעת ולא קטנים וההליכה מבית לבית לא הוי הפסק (מ"י) ונוהגים להניח פתיתי חמץ קשה כדי שימצאם הבודק כדי שלא תהא ברכתו לבטלה ואם לא נתן לא עיכב דעת כל אדם לבער אם נמצא ונוהגים להניח עשרה פתיתין קשין בחלונות ואין מברכין שהחינו על בדיקה חמץ שאינה מצוה שיש בה שמחה ועוד כיון שהיא שייך לעצם הפסח הרי יברך שהחינו על כוס של קידוש (וע' בטור וז"ל) :

ה רדע שיש שיואלים לפי מנהגינו שהגשים מנקים החדרים והתיבות וכל המקומות שנשתמש בהם חמץ כמה ימים קודם הפסח ואור לארבעה עשר כבר לא נמצא שום חמץ וזלה מה שמניחים לאכול בלילה ולמחר בבוקר והם משומרים א"כ מהו ענין הבדיקה שאנו מברכים והרי כבר נבדקו כל המקומות אמנם אין זו שאלה חרא דכבר בארנו דהברכה כוללת גם הביטול והביעור שלמחר ועוד דהא עדיין עד מחר קודם חצות יש עוד חמץ שנצרך לבער מה שתשאר מאכילת הלילה והבוקר וא"כ ממילא הוה כמו שעומדין באמצע הבדיקה וכבר בארנו דבשעומד באמצע הבדיקה יכול לברך כמ"ש בסעיף א' וע' בס'י' הבא סעיף י"ג :

תלג איך היא הבדיקה והמקומות שחייבין בבדיקה. ובו י"ד סעיפים :

א והרמב"ם והש"ע כתבו אם בדקו לאור החמה ריו דמשמע בדעיבר ובגמ' (מ. מפורש דאפילו לכתחלה וכ"כ הטור ויש מי שאומר דכוונתם משום דלכתחלה יש לבדוק בלילה (מ"א סק"ג) ואין זה מספיק דהא אנן קיימינן כשלא ברק בלילה ולכן נ"ל משום דברושלמי ריש פסחים איבעי ליה דאולי אף במקומות שאורן רב צריך נר דווקא ע"ש ולכן אף דלדינא קי"צ כש"ם דילן מ"מ חשש הרמב"ם להירושלמי וכתב לשון דיערב וכן כנגד ארובה שבגג שבגג החמה וורתה הרבה הוה כאבסדרה ולדעת הטור גם נגד תלון

א וקודם שיתחיל לבדוק יברך כמו שמברכין על כל המצות ובכאן יש מ"ע דאורייתא דאך כיום הראשון תשבתו וגו' ומ"ע דרבנן שתקנו לבדוק אור לארבעה עשר והמצות נמשכה מן הבדיקה עד למחר אחר הביעור והברכה הוא כרוך וכו' אשר קב"מ וצונו על ביעור חמץ ואם בירך לבער חמץ יצא אלא דלכתחלה תקנו על ביעור (גמ' ז' :) ותקנו לשון ביעור שכולל שניהם הבדיקה והביעור וגם כולל הביטול שמבטל מיד אחר הבדיקה את החמץ שלא ראה כמו שיתבאר (וע"ז סק"ב) ואם התחיל לבדוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו דכל זמן שלא סיים מקרי עובר לעשייתו ואם סיים ולא בירך יברך למחר בשעת השריפה והביטול שלמחר שמבטל גם החמץ שרואה כמו שיתבאר שהרי זהו עיקר גמר מצוה ונכון ליטול ידיו קודם הבדיקה אך אם בודק תיכף אחר מעריב א"צ ליטול ידיו שהרי נטלן קודם תפלה ערבית והביטול שאחר הבדיקה יתבאר בס'י' תל"ד :

ב ואסור לרבר בין הברכה לתחלת הבדיקה כמו בכל הברכות של מצות או של נהנין ואם שח בברכים שמענין הבדיקה א"צ לחזור ולברך דהוי כמו הבא מלח להמוציא שא"צ לחזור ולברך אבל אם שח שלא מענין הבדיקה צריך לחזור ולברך אמנם משהתחיל לבדוק אין איסור מדינא כשדובר באמצע הבדיקה דהוי כמו שמפסיק באמצע הסעודה בדבור דלית לן בה כיון שהתחיל לעשות הדבר שבורך עליה ומ"מ נכון ליהור גם בזה שלא להפסיק בדבור עד אחר נמר הבדיקה ולא מפני ההפסק אלא כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסין בהם חמץ :

ג ויש מי שרוצה לומר דמדינא אסור להפסיק אף אחר שהתחיל לבדוק ולא דמי לסעודה דהתם יכול לפסוק ולא לאכול עוד אבל בבדיקה הרי הוא מוכרח לבדוק כולו וא"כ לענין הנשאר הוי הפסק (ט"ז סק"ב) ולא נראה כן דאטו על כל מקצת בדיקה צריך לברך

א הבדיקה צריך להיות דווקא לאור הנר ולא לאור הלבנה ואע"פ שבאיר ל"ד זיו הלבנה מבהיק מ"מ צריך דווקא אור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה וכן אמר הנביא (זפניה ה') בעת ההוא אחפש את ירושלים בנרות ולא לבד שעדיפא מאור הלבנה אלא אפילו מאור החמה כגון שלא ברק בלילה וצריך לבדוק ביום לא יברוק החדרים לאור החמה אלא ידליק נר ויברוק לאורו מפני שהנר יכול להבנים לחזורים ולסדקים ורק באבסדרה שאורה רב שהרוח היכיעית פרוץ לגמרי (עומ' עיוונין פ"ה.) יכולין לבדוק לאור החמה

חלון שבכותל הרין כן ויש חולקין בזה (סס סק"ד נסס רי"ז) ודרך זבוכית אסור (סס):

ב אין בודקין לאור האבוקה אלא לאור הנר מפני שאבוקה מתירא להכניס לחורין ולסדקין וגם אורו לאחריו ואפילו בדיעבד לא מהני כמו לאור הלבנה (סס סק"ה) ויש מי שאומר בדביעבד יצא (ט"ו סק"ג) ואין כן דעת האחרונים (כ"ד ומק"ה) ומהו אבוקה בשקלען שני גרות ביחד או דבקן ביחד ודווקא נר יחיד והנר צריך להיות של שעוה ולא של חלב ולא של שומן שמתירא פן יטוף עץ כלים ובגדים ובדיעבד יצא ולכן אם אין לו של שעוה יקח של חלב וכן לא בשמן ובוה יש מי שאומר דלא יצא מפני שמתירא להכניסו לחורין וסדקין פן ישפוך השמן (מ"ח סס) וחומר איתרא הוא (וכ"מ נה"י וכ"כ המגן שהלף) וכ"ש הנפט שמרליקין עתה בזבוכית דיצא בדביעבד אבל בעצים ווראי לא יצא הרהו כאבוקה:

ג ומחויב לברוק כל המקומות שהכניסו בהם חמץ וכן המקומות שיש לחוש שמא כא שם עם פתו כשהיה לו איזה תשיש שם ולכן כל חדרי הבית והעלויות צריכים בדיקה וכן המרתפים שיש שם יין ושכר ושמן ושאר משיקין ומיני אוכלים שלפעמים נכנס בהם עם פתו וכן בית העצים ובית התבן ובית הגחלים וכיוצא בהן אבל אוצרות יין ושמן שאין מסתפק מהן או כשמסתפק נוטל בפעם אחר מה שצריך ואינו נוטל מעט מעט א"צ בדיקה וכן אוצר של תבן שאין נכנסין בו תדיר א"צ בדיקה וכן כל כיוצא בזה וכן אצלינו תחת המטות ותחת הכסאות הגדולות וכן תחת התיבות והמגדלים כשיש הפסק בינם להקרקע צריכים בדיקה דהרבה פעמים מהגלגל של חמץ וכן התיבות הקטנות שבתוך המגדלים והתיבות הגדולות צריכים בדיקה דלפעמים מצניעים בהם גלוסקאות וברומה:

ד חורי הבית וזיון הבולטין מהבתלים שאינם גבוהים הרבה שיר האדם שלמת שם בעמרו על הקרקע ולא נמוכים הרבה סמוך לארץ צריכים בדיקה אבל הגבוהים שאין יד האדם מגעת שם והנמוכים פחות מג' מפתים סמוך לארץ א"צ בדיקה שאין מדרך להשתמש שם אך אם מצויים שם תנוקת צריכים הנמוכים בדיקה שהם משחקים בארץ ומטמינים שם חמץ (מג"א סק"ה) וכן נג היציע והמגדל שנגיהם משופעים או אצלינו שכל גנות שלנו משופעים א"צ בדיקה מפני שאין משתמשין בהם שאינם ראויים לשום תשיש ואפילו אם היה נג כזה בתוך הבית כגון מגדל שנגו משופע א"צ בדיקה אבל כשנגו שוה צריך בדיקה אע"פ שגבוהים הרבה מפני שבבית כמה פעמים עומרים על הכסא ומשתמשים שם וכן ג"ל אצלינו על הגג הווה שתחת הגג המשופע שקורין בוידו"ם ועולין בו כסולם אם משתמשין בו לפרקים בכל השנה תשישים הרבה צריך בדיקה ואם לאו א"צ בדיקה:

ה רפת של בקר א"צ בדיקה שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו וכן לול של תרנגולים א"צ שם בדיקה שאם היה שם חמץ התרנגולים יאכלוהו וכן קרקע הבית שהתרנגולים מצויים שם א"צ בדיקה (סס סק"ט) ומ"מ תחת המטות צריך בדיקה דשמן נדרו שם חתיכה גדולה שאין יכולין לאכלה ולכן די בכיבוד וא"צ בדיקה (סס) אבל כשאין תרנגולים צריך בדיקה שמא נגרר לחור ולסדק והתרנגולים מחטטין משם וכשאין תרנגולים נשאר שם ופשיטא שצריכין לברוק תחת הכסאות והספסלים (סס):

ו וכתב רבינו הב"י בסעיף ו' וכן אמצעה של חצר א"צ בדיקה שאם היה שם חמץ העורכים ושאר עופות המצויים שם יאכלוהו והני מילי מספק חמץ אבל ווראי חמץ לא עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א וז"ל אבל לקמן סי' תמ"ה סעיף ג' סבור דמותר להשליך חמץ במקום שיעופות מצויים וכ"ש א"צ לכער משם אפילו חמץ ווראי עד לאחר זמן איסורו עכ"ל ויש שתירצו דכאן מיירי לחצירו ושם מיירי לרחוב ולחצר של הפקר (כ"מ וט"ו סק"ה) ויש שתירצו דווראי קודם זמן הבריקה סמכין גם על ווראי חמץ שיאכלוהו אבל אם רואין בשעת הבריקה חמץ ווראי מחוייב לברוק ואין סומכין על מה שיאכלוהו דאין ספק מוציא מידי וראי (ת"י וזהו גם כוונת המג"א סק"י והלשון כמ"ס הא"ר) ויש מי שמחלק בין לול י"ד דאו אין סומכין על מה שיאכלוהו לקודם י"ד (מק"א סק"ז) ולענ"ד נראה עיקר כתיבוי' הראשון שהרי מה שאמרו בגמ' (ט'.) דאין ספק מוציא מידי ווראי זהו ברשותו במקומות שחייב לברוק וככה"ג אפילו כמה ימים מקודם אם רק הוחזק חמץ וראי חייב לברוק ולכער אבל לקמן סי' תמ"ה כתב להדיא רבינו הב"י וז"ל קודם זמן איסורו יכול להשליכו במקום שהעורבים מצויים שם ואם מצאו לאחר זמן איסורו אע"פ שהמקום הפקר לא יניחנו שם אלא יבערנו עכ"ל הרי להדיא מיירי שמשליכנו למקום המופקר ואין ענין ול"ו כלל וכן עיקר לדינא (ומה שהקט"ה המג"א דל"כ מלי פריך מרמז דילמא כאן מיירי כוונתו המן וכונתו לדי' סי' ול"ק כלל דכל בדיקה הוא לראות אם יש חמץ ולכן צריך אור הנר ואל"כ בע"כ מיירי בספק חמץ וכל מה שהשיגו שם על הכ"ס המעיין יראה שהדין ע"ס הכ"ס והנר"ו סעיף כ"ח כתב כפי דברי המג"א ולענ"ד העיקר ככה"ס והט"ו ודוק):

ז וכן ברפת ולול שנתבאר אינו אלא בספק חמץ אבל כשהיה ווראי חמץ אפילו הרבה ימים מקודם כל שווה ברשותו אין סומכין על אכילת הבהמות והתרנגולים וחייב לברוק ולכער וצדדי החצר אפילו בספק חמץ צריך בדיקה ורק אמצעה של חצר ששם העורכים מצויים א"צ בדיקה בספק אבל לא צדדי החצר ואצלינו לא נהגנו כלל לברוק בחצר מפני שאין אנו רגילין לאכול בחצר ועוד אצלינו הכלבים והחזירים מחטטין בחורין

ונסדרו בו שורות של כהיות זו אצל זו עד שנתמלא כולו וחזורין ובסדרין שורות אחרות על ההתחנות עד הקורה א"צ לבדוק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה דהיינו שורה על פני הרוחב של המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה והיינו כשפותח הפתח השורה העליונה ושתהתיה דבאלו השתים רגילים להשתמש יין לסעודה ויש בהם חשש חמץ ולא יותר: יב בתי כנסיות ובתי מדרשות וודאי התנוקות מכניסין בהם חמץ כל השנה ומקרי מקומות שמכניסין בהם חמץ וחייב השמש לבדוק כדון אור לארבעה עשר ובברכה ויבדוק כל המחכאים ובכל התיבות והשטענדרע"ש ואם לא בדק בלילה יכול לבדוק ביום לאור החמה כי יש בהם ריבוי חלונות והוא כאבדורה שאורה רב (ח"י סק"ג) ונלעד דלהתוס' שכתבו ריש פסחים לחד תירוצא דלכן הצריכו בדיקה כדי שלא יעבור בכל יראה א"צ ברכה לבדיקה בהכ"ז ובהמ"ד שהרי אין להם בעלים מיוחדים מי שיעבור בכל יראה והוי לעניין זה כבית של הפקר ואין לומר דהגויזר אי השמש יעבור בכ"י דהא יכול לומר איסורא לא ניהא לי דליקני כדאמרין בנמ' (ג"מ ל"ו): והחמץ הנמצא הוא הפקר גמור ולכל הדיעות פשיטא שלא על כיוצא בזה היתה תקנת חכמים בבדיקה ולכן נ"ל שהשמש לא יברך אלא בודק בלא ברכה וגם כל חמירא א"צ לומר דהחמץ הזה א"צ כיטול ולא מהני ליה כיטול כיון שאינו שלו (כנלעד):

יג כתבו הטור והש"ע סעיף י"א המכבר חדרו ב"ג בניסן ומכוין לבדוק החמץ ולבערו ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ אעפ"כ צריך לבדוק בלילה י"ד עכ"ל וזהו כמ"ש בסוף סי' הקודם דאע"פ שכבר בדקו כמו שהמנהג אצלינו מ"מ חייבין בעיקר בדיקה שתקנו איר לארבעה עשר וכתבו דצריך בלילה לבדוק היטב ולא רק לצאת ידי חובת בדיקה משום דע"י כיבוד לא נתבערו מה שבגומות וצריך עתה לבדוק באור הנר בגומות ובחורין וסדקין (מג"א סק"ד) וזה לא שייך אצלינו שבדקין יפה יפה קודם הפסח ויש מי שאומר דווקא כשבדק ביום י"ג אבל כשבדק ליל י"ג א"צ לבדוק עוד בלילה י"ד (ח"י סק"ג) ותמיהני דכיון דלא עשה כתקון חכמים וודאי אינו מועיל ומחוייב לבדוק בלילה י"ד אם לא שבדק בלילה י"ג בכרכה דאו וודאי אינו יכול לברך עוד ולא עשה מצוה מן המובחר (אולי כן הוא כוונת הס"י):

יד וכתב רבינו הרמ"א דכל אדם צריך לכבר חדריו קודם הבדיקה עכ"ל משום דאין נבדקין יפה בלא כיבוד ומטעם זה נהגו ליקח לבדיקה חמץ נוצות כדי לכבר (מג"א סק"א) ואצלינו שרוחצין וגוררין ערוף יותר מכיבוד והביסים או כתייר של כנדים שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכים בדיקה בלילה ולמחרת ולנערם יפה יפה: ואחר

בחרין ואוכלין ועוד דאנו רגילין לכבר החצר ועוד דער הפסח ברוב השנים עדיין אצלינו זמן החורף ואין מצוי כלל שימצא חמץ בחצרות שאין אוכלין בחצר מפני הקור:

ט חור שבין יהודי לחבירו זה בודק עד מקום שירו מגעת וזה בודק עד מקום שירו מגעת והשאר מכמלו בלבו ודיו אבל כיטול צריך דשמא נתגלגל שם מעט חמץ ושכינו לבין אינו יהודי א"צ בדיקה כלל דשמא יאמר האי"י שהוא עושה לו כשפים ויבא לידי סכנה ולכן די בכיטול ואע"ג דשלוחי מצוה אין גווקין היכא דשכיח הויקא שאני (ח'): ואין סימכין על הנס ומ"מ בוודאי חמץ צריך להוציאו ביום (ט"ז סק"ו) וכמדומה שהאידינא חייב לבדוק דבימינו לא יאמרו האי"י שעושה כשפים ויודעים שעוסק כרתו:

טז בתל שנסתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל אפילו אינו גבוה ג' טפחים והכלב יכול לחפש שם מ"מ א"צ בדיקה תחתיו כיון שיש בזה סכנת עקרב וזהו במדינות החמים שלהם ואצלינו ליכא סכנה זו וחייב לבדוק ובמקום שנחשים מצויים ולא עקרבים ג"כ חייב לבדוק (מג"א סק"ג) מפני שאין כנחש סכנה כמו בעקרב והא דחוישינן לסכנת אע"ג דשלוחי מצוה אין גווקין ולא דמי להרין הקודם דשכיח הויקא דזהו בארם ולא בעקרב דעקרב לא מיקרי שכיח הויקא אמנם בכאן חיישינן שמה מכבר אכדה לו מחט במקום הזה ואחר שישלים בדיקתו שאינו עוסק עוד במצוה יחפש אחרי המחט ואז ישכנו העקרב ויבא לידי סכנה ואין זה רק לענין ספק חמץ אבל כשיש וודאי חמץ אם אין עליו גובה ג' טפחים מחוייב להוציאו ע"י מרא ותציגא באופן שלא יבא לידי סכנה ואם יש עליו גובה ג' טפחים מבטלו בלבו ודיו דהוי כמבוער ויש מי שאומר דגם כספק חייב לבער אלא שאין החיוב לאור הנר ובדיקה בקרדוק (ג"ח) אלא יברך לאור היום כל מה שיכול בוודאי צריך בדיקה בלילה ולאור הנר והכל ע"י מרא ותציגא (כ"מ בנמ"א סק"ג) וכן מבואר מלשון רש"י (ח' ד"ה דנפל) שכתב אין מחוייבין אותו לבדוק גל אבנים אלא למראית עין ולא להכניס ידו ביניהן עכ"ל דמבואר דלא מיפטר בלא בדיקה כלל: ו אם עובר על כל יראה כשנפל הנל על החמץ ולא ביטלו אם אין עליו ג' טפחים פשיטא שעובר אמנם ביש עליו ג' ט"ז י"א שאינו עובר דהוי כמבוער וי"א דכיון שיכול לישלו ע"י מרא ותציגא אינו כמבוער ועובר בכל יראה ולפ"ז אם לא ביטלו עד אחר זמן איסורו דאו אינו יכול לבטל חייב לפקח הגל לבערו ופשוט הוא שאם נפל עליו גל גדול שאין בידו לפקחו שאינו עובר דלא קרינא ביה שלך (מג"א סק"ו) וכן י"א דככה"ג אם נמצא לאחר הפסח מותר לאכול וצ"ע (עמ"א שם וס"א סק"ג וט"ז סק"ח):

יז אחרת של י"א שמתפקין ממנו לצורך סעודה

תלד דינים הנוהגים אחר הבריקה . ובו י"ב סעיפים :

א לכתחלה ולא חיישינן לגילוי משום דאין דרכו של אדם לגלות אלא לכסות כמבואר במס' פרה פ"א ע"ש ואע"ג דבמ" דמ"ו במיצא חמץ ביו"ט לא סני בכפיית כלי כמו שיתבאר שם זהו מחשש שואא יבא לאכול (מג"א סק"ד) ול"ז מפני חשש גילוי ודווקא כלי רחבה שא"א לחולדה ועבכר לגלותו אבל כיסוי מטפחת וכיוצא בו אינו מועיל דדרכם לגלות כדאיתא בחולין (י' . טז) :

ה ואחר שנמר הבריקה כלילה מיד יכטל החמץ והמעם דהשתא אפילו אם ישאר בכית חמץ שלא מצא לא יעבור ככל יראה כיון שביטלו ויכטל החמץ שלא ראה דא"א לכטל גם החמץ שרואה ומניחו לאכול כלילה ולמחר דאיך יכטלנו והיא מצניעו לאכול ורק את החמץ שאינו רואה מכטל כדי שלא יעבור ככ"י אם המצא תמצא אח"כ חמץ באיזה מקום ואומר כל חמירא דאיתא ברשותי דלא חותיה ודלא בערתיה ליכטל וליהוי כעפרא דארעא ונתקן בלשון ארמית מפני שכן היה לשונם וגם הוא קרוי ללה"ק ויכול לכטל בכל לשון שירצה ואדרבא אם הוא ע"ה או אשה המכטלה טוב יותר לומר בלשון שמכניסם וצריכים לפרש חמץ ושאר ולשון חמירא כולל שניהם ובנוספתתנו כסידורים הוא כל חמירא וחמיעא וכן בסופו וליהוי הפקר כעפרא דארעא ואין נ"מ בזה אך העיקר שיכינו מה שאמרים דאם אינם מכניסם אין זה ביטול ואינו כלום (מג"א סק"ו) :

ז וטוב לחזור ולכטלו למחר פעם אחרת בשעה ששית בשעה שריפת החמץ והמעם דהא הביטול של לילה אינו כולל החמץ שהניח לאכול כמו שכארנו וא"כ יש חשש שמא ישאר מאותו חמץ ויעבור עליו ככ"י שהרי לא היה כלול בהביטול ובהביטול השני יכול לכטל גם החמץ שרואה דבשלמא כלילה שהניח לאכול לא היה אפשר לכטלו כמ"ש אבל למחר בשעה ששית שאסור כאכילה ובהנאה יכול לכטל הכל ואמרים כל חמירא דאיכא ברשותי דחותיה ודלא חותיה דבערתיה ודלא בערתיה ליכטל וכו' והביטול הוא קודם שעה ששית דשעה ששית אסור בהנאה מדרכנן ואין בידו לכטלו ויעשה הביטול אחר שריפת החמץ דאם יעשה קודם הרי יכטל החמץ שרוצה לשרפו ולא יקיים מצות שריפה בחמץ שלו אמנם אם עשה הביטול קודם שריפתה מה שעשה עשה ואין לומר דכיון דמכטל כיום אי"כ למה צריך ביטול של לילה בעת הבריקה דאינו כן דמה נעשה אם ישכח מלכטל כיום ויעבור ככ"י אם ימצא חמץ אבל כלילה לא ישכח דיש לו זמן מסויים בשעת בריקת החמץ ואע"ג דגם כיום יש זמן מסויים בעת שריפת החמץ דאינו כן דשמא ישכח מלשרוף עד אחר זמן איסורו ואז אין בידו לכטל (מג"א סק"ז) :

ודע

א ואחר הבריקה יהא נזהר בחמץ שמשירר לאכול כלילה ולמחר בשחרית להצניע כדי שלא יצטרך כריקה אחרת כנון אם יטלנו עכבר בפניו וכנון אם יחסר לחמו שיניח עשר וימצא תשע אבל כשיצניע לא תבא לידי קלקול ולאו דווקא בריקה אחרת יצטרך גם כיטול אחר יצטרך כשיחסר שהרי כשיטל אחר הבריקה לא היתה כוונתו על החמץ שהניח לאכול (מ"י) וא"כ ממילא כשיהיה מוכרח לעשות עליו כריקה מוכרח לביטול ג"כ ורק לא יעשה ברכה פעם אחרת (טז) :

ב ולא דווקא אחר הבריקה יצניע אלא בשעת הבריקה וקודם התחלת הבריקה יצניע החמץ משום דאולי באמצע הבריקה יחסר ממה ששירר ויצטרך עוד פעם לברוק מה שברק כבר (מג"א וחי"ו ועי"ו) ולכן המנהג שקודם הבריקה נוהגין החמץ שמשיררים לתוך כלי אחת ומעמידין אותה במקום מיוחד להצניע (ומ"ש המג"א נסק"א דהעולם אין מלגיעין אלל הפתח שמואלין נשעת כריקה ושאר החמץ מולכין אנה ואלה ולאו שפיר עבדי עכ"ל ז"ל ידענו ממנהג זה) :

ג ודווקא כשיודעים שחסר מהחמץ ששירר צריך כריקה אחרת אבל כסתמא אין חוששין שמא גיררה חולדה חמץ ממקום למקום ואולי אחר שבדקנו חדר זה גיררה ממקום אחר לחדר זה דאם באנו לחשוש הרי אין לדבר סוף ועוד דאפילו אם יש חשש שהחולדה גיררה י"ל נ"כ שגיררה ואבלתו שא"כ אם ודאי גיררה א"א להתיר מטעם שמא אכלתו דאין ספק מוציא מידי וודאי (ע' בנמ"ט .) :

ד וכתב הטור ואם הפה עריו כלי ולא מצאו א"צ כריקה אחרת כיון שאי אפשר לחולדה ולעכבר ליטלו אנו תולין וודאי אדם נטלו אבל אם לא כפה עליו כלי כלי מצאו צריך כריקה אחרת לכך טוב לתלותו באויר או ליתנו כתיבה מקום שאין עכבר יכול לכא שם עכ"ל ביאר דבריו דהנה אמרנו שיצניע החמץ ויש לדעת אופן ההצנעה דמה נעשה אם נצניע ותחסר ומבאר שיש בזה נ' מדרגות האחת ההצנעה היותר טובה לתלות באויר או ליתנו כתיבה מקום שאין עכבר יכול לכא שם דבזה א"א להיות קלקול כלל והשנית לכפות עליו כלי ואע"ג דבזה עדיין אין הדבר בטוח דשמא יבא אדם ויטול הכלי ואח"כ תבא חולדה או עכבר ותגרו החמץ מ"מ לייחוש לזה ואפילו אם יחסר חמץ נתלה שאדם נטר ואכלה והשלישית כשיניח במקום אחד ובלא כיסוי וודאי כשיחסר צריך כריקה אחרת ולכן לא כתב הטור תקנתא דכיסוי לכתחלה משום דאין זה שמירה יפה רק בדיעבד כמ"ש אבל רבינו הכ"י בסעיף א' כתב לכך יכפה עליו כלי או יתלנו באויר וכו' דס"ל דכיסוי כלי הוי שמירה יפה גם

ז ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

ח וז"ל בכוננת המור כמ"ש הרמב"ם בפ"ג דין ו' וז"ל וכשנומר לברוק וכו' צריך לבטל וכו' לפיכך אם לא בטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה כלבו ושכחו בשעת הביעור והיה ביערו ה"ז עבר על כל יראה וכו' עכ"ל ודקדק לומר חמץ שהיה דעתו עליו ושכחו דבזה פשיטא שעובר עליו כיון שראהו והיה דעתו עליו והוה קרוב למיוד ויש מי שפירש בכוננת הרמב"ם דכל חמץ שלא ידע בו מתחלה אינו עובר עליו כלל ועשה מחלוקת בין הרמב"ם והמור (מג"א ס"ט) ואינו כן בדוודאי במקום שמבניסין בו חמץ ונמצא שם חמץ עובר כב"י אע"פ שלא ידע ממנו כלל אך זהו כשלא ברק ולא עשה מה שצוותה עליו תורה אבל כשברק ואת זה החמץ לא מצא ולא ידע ממנו כלל וודאי אינו עובר דאנוס נמור הוא וזהו גם כוונת המור שכתב אם נשאר בבית חמץ הוא מצא וכו' והיינו החמץ שראה בשעה שהתחיל לברוק והיה דעתו עליו (והרמב"ם מפרש גמ' שמה ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עליה כלומר שמה ימצא אותו חמץ שיהיה דעתו עליו מקודם ודלא כפירש"י ותוס' והו"ק) :

י ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

י ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

תלה דין מי שלא ברק בלילה

א אם לא ברק בלילה י"ד יברוק ביום מתי שזכור ואם יזכור קודם שעה ששית יברוק ויבטל ובשעה ששית יברוק וישרוף ולא יבטל שהרי אינו ברשותו עוד שאסור בהנאה וצריך לברוק לאור הנר כמו בלילה ואם לא ברק ביום י"ד יברוק כל ימי הפסח ואפילו ביו"ט עצמו ואפילו ביטל קודם הפסח ואינו עובר כב"י מ"מ גזיזין דילמא אתי למיכל מיניה אך ביו"ט שאסור לשרפו יבפה עליו כלי עד הלילה ובלילה ישרפנו (מג"א וט"ו)

ב ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

ג ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

ד ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

ה ודע דזה שכתבנו במעם הביטול שאחר הבדיקה הוא כדי שלא יעבור ככל יראה אם ישאר איזה חמץ כן כתב המור וז"ל ואחר הבדיקה יבטלנו וכו' והשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו וכו' עכ"ל אבל אינו מוכן דא"כ יעבור ככל יראה אחר שברק כל מה שבכחו והרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואנום נמור הוא ויש מי שכתב בזה"ל דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע מידי הוה אמי שאכל חלב בשוגג (מג"א סק"ה) ותמימי דהוה וודאי שעובר אע"פ שאינו יודע מהחמץ אבל זהו כשלא ברק אבל כשעשה מה שצותה עליו תורה וברק אין זה שוגג אלא אנוס ובגמ' (ו' :) שאמרה הבורק צריך שיבטל לא אמרה מטעם שמא יש חמץ שאינו יודע ויעבור עליו אלא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחוס עניה מלבערה ואו יעבור ככל יראה ע"ש אבל אם לא ימצאנה לא יעבור (ואפילו לפי' התוספת ס"ט דלא בטל מאלו וכו' הכל כשימצא החמץ ודוק לומר דנס כוונת הטור כן הוא שתפטר חמץ וימלאנו דל"כ עיקר דבריו חסריו וגם הכ"ח תמה בזה וגם הס נגד דברי הר"ס ע"ש ודו"ק :

י"ד מה יעשה וכו' ג' סעיפים :

א ולמה לא גזרינן שיבא לאכול בעת הבדיקה משום דלהא ליכא למיחש כיון שעומק בהעברתו יזכור ולא יאכל ואפילו ביו"ט האחרון צריך לברוק (ס"ט) ויש מי שאומר דכיו"ט לא יברוק (ב"ח) ואינו עיקר :

ב ואם לא ברק בתוך המועד מהחייב לברוק גם אחר הפסח כדי שלא יבטל בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה וגם כדוקה זו צריך להיות בתקון חכמים לאור הנר (ט"ו) ואם ביטל קודם הפסח שאינו עובר

(ח"י ומק"ה) ויש מסתפקים בזה (עט"ו ומנ"א) ונלע"ד דספק ברכות להקל והכרחה שבידך באור ל"ד קאי על כל מה שיבדוק (וכ"כ הגאון כרו"ס נס"י שה"א) ומי שלא בדק חמץ ומת בשעה ששית לא יברכו היורשים ובודקין בלא ברכה שהרי הם אינם עוברים שאינם רוצים לירש איסור והוא מת ואין על מי שמוטל הבדיקה (ח"י ומק"ה) ופשוט הוא דעל משהו חמץ אין לברך רק על כוית (ח"י) (וכתב המק"ה שיכול לעשות שליח אף על המזון שיקנה אח"כ מטעם סילוק שממלך עלו מהמזון דמזון בגילוי דעתא ח"י) :

עובר בב"י י"א שא"צ לבדוק לדעת בעל העימור דכשביטל מותר בהנאה (ח"י) אבל הא אנו לא קי"ל כהעומד :

ג כשבודק בע"פ ובפסח עצמו צריך לברך ואפילו ביטל אבל לאחר הפסח הבדיקה הוי רק כדי שלא יכשל באיסור חמץ שעבר עליו הפסח לא שייך לברך ואיך יברך על ביעור חמץ והוא אוכל חמץ ואפילו לא ביטל ועבר ככל יראה מ"מ אין שייך ברכה על זה ואם בדק וביטל כרת ונמצא אצלו חמץ בפסח או שנתחמצה אצלו עיסה בפסח י"א שצריך לברך בשעת הביעור

תלו דין המפרש בים והיוצא בשיירא. וכו' מ"ו סעיפים :

כשהחמץ במקום אחר ואפילו לפי המעם שכתבנו בס"י תל"א סעיף מ"ו שלא יצו חכמים לסמוך על הביטול מפני שהוא תלוי במחשבתו של אדם ושמא לא יבטל כראוי ע"ש והו' בתמידיות אבל במקרה כשהוא כרחוק מקום בהכרח לסמוך על הביטול ודבר פשוט הוא שאם לא ביטל יעבור בב"י אף כשלא ראה החמץ אם רק יש חמץ במקומות שצריכין בדיקה (מנ"א ס"ד"ה) וכבר כתבנו זה בס"י תל"ד סעיף ח' ע"ש (והמנ"א שס סק"ה עשה צוה מהלוקה ונארכנו שס דלינו כן וכמ"ס המנ"א עלמו כנאן כפשיטות וז"ע על דבריו שגסס ודו"ק) :

ג והנה מדברי המור מבואר להדיא בדברתו לחזור קודם הפסח אפילו בתוך ל' יום אינו זקוק לבער ובהכרח כן הוא דכיון דלשימה וו לא חיישינן שמא יבא בע"פ בה"ש א"כ מה לי תוך ל' ומה לי לאחר ל' וכ"כאחד ממפרשי הש"ע (ט"ו סק"ה) אבל מדברי רבינו הב"י שכתב בסעיף ב' וי"א דקודם ל' שא"צ לבדוק היינו כשאין דעתו לחזור בתוך הפסח ואע"פ שדעתו לחזור קודם הפסח או אחריו א"צ לבדוק כיון שהוא קודם ל' וכו' עכ"ל וזהו דעת רש"י והמור ודקדק לומר קודם ל' אבל בתוך ל' חייב לבדוק אף בדעתו לחזור קודם הפסח כיון דחל עליו חובת בדיקה וכן הסכימו גדולי אחרונים (ח"י סק"י ומק"ה סק"ט דלא כט"ו וכן משמע ברשומי כמו שגבאר נס"ד) :

ד ודע דשימות הרמב"ם והמור הו' לפי הש"ס שלנו דדעתו לחזור חמור מפי אלא שנחלקו בפירושו דהרמב"ם סובר דאפילו דעתו לחזור קודם הפסח והמור מפרש דדווקא בתוך הפסח כמ"ש אבל בירושלמי מבואר בלשון זה (פ"א ה"ה) היוצא לפרש קודם ל' יום א"צ לבדוק בתוך ל' צריך לבדוק הדא דתימא בשיש בדעתו לחזור אבל אין בדעתו לחזור אפילו קודם ל' יום צריך לבדוק אבל בוודאי אפילו מר"ה א"ר בא ואפילו יש בדעתו לחזור צריך לבדוק שמא ימלך ולא יחזור עכ"ל הירושלמי :

ה והנה לשימת רש"י והמור יש לכונן הדברים כבש"ס שלנו וה"פ הדא דתימר בשיש בדעתו לחזור קודם הפסח

א כתב הרמב"ם ספ"ב המפרש בים והיוצא בשייר תוך שלשים יום זקוק לבדוק קודם שלשים יום א"צ לבדוק ואם דעתו לחזור קודם הפסח צריך לבדוק ואח"כ יצא שמא יחזור ע"פ בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער ואם אין דעתו לחזור א"צ לבדוק עכ"ל ומעמא דשלשים יום משום דמאז כיון שדורשין בהלכות פסח קודם הפסח ל' יום כמ"ש בס"י תב"ט חל עליו חובת הבדיקה כראיתא בגמ' (ו' .) ואין לשאול דא"כ כל מי שנוסע מביטו אחר פורים י"א חייב בבדיקה דאינו כן דחשש זה אינו אלא במפלגי לדרך רחוקה כמו בימים ומדברות אבל בסתם דרך אין לחוש (מנ"א סק"ה) אבל בים ומדבר אפילו כשחושב לבא כמה ימים קודם הפסח חייב לבדוק משום דבדרך רחוקה יכול להתמשך ומיהו הכל לפי הענין ואפילו בדרך קרובה אם חושב לבא יום או ימים קודם הפסח צריך לבדוק בזמן מועט יכול להתמשך (סס) ופשוט הוא דכל זה הוא כשאינו מניח בביטו אשה ובניו דכשמניח הוי הם יבדוקו (כ"י) וכן פסקו בטור וש"ע :

ב והנה בזה שהחמיר דאפילו דעתו לחזור קודם הפסח חייב לבדוק שמא יבא בע"פ בה"ש רש"י והמור לא פסקו כן וז"ל המור המפרש מיבשה לים או יצא בשיירא ואינו מניח בביתו מי שיבדוק ואין דעתו לחזור בתוך הפסח אם הוא קודם ל' יום לפני הפסח א"צ לבער וכשיגיע הפסח יבטלנו בלבו ואם הוא בתוך ל' יום צריך לבער שכבר חל עליו חובת ביעור כיון שדורשין בהלכות הפסח ואם דעתו לחזור בתוך הפסח אפילו מר"ה צריך לבער ואם שכח ולא בדק יבטל כשיגיע הפסח עכ"ל הרי שלא הצריך על קודם ל' יום בדעתו לחזור אלא כשדעתו לחזור בתוך ימי הפסח שאז אינו יכול לבטל ויעבור בב"י אבל אם יחזור קודם הפסח א"צ כלום דכבואו יבדוק ואי קשיא והרי אפילו אם אין דעתו לחזור למה א"צ לבער קודם ל' יום והרי יעבור בכל יראה אך באמת לזה כתב המור וכשיגיע הפסח יבטלנו בלבו כלומר במקום שהוא ואע"ג דרבנן גזרו בבדיקה זהו במקום שהוא שם שיש לחוש לאכילה ולא

והם א"צ לבטל ולזה אומר דמ"מ אשהו תכרוק ותבטל בכיתו דשמא ישבח לבטל במקום שהוא כלומר שהוא בעת הבריקה תבטל ג"כ :

ח וכן העושה ביתו אוצר כלומר שכל השנה השתמש שם חמץ ועתה רוצה לעשותו אוצר לעצים או לדבר אחר (מנ"א סק"ד) תוך שלשים יום זקוק לברוק ואח"כ כונס אוצרו לתוכו ואם לא בדק קודם צריך לבדוק האוצר ולברוק (שס סק"ה) ואפילו אין דעתו לפנותו קודם הפסח דהוי כנפלה עליו מפולת מ"מ כיון שהוא בתוך ל' חל עליו חובת הבריקה ואם הוא קודם ל' יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לברוק ואח"כ עושהו אוצר משום דחיישינן שמא יפנהו עד שלא ישאר עליו ג"מ ואח"כ יטרוד ולא יברוק (שס סק"ו) ואם אין דעתו לפנותו קודם הפסח א"צ לבדוק דהוי כנפלה עליו מפולת והוה לדעת הרמב"ם אבל לדעת המור אם דעתו לפנותו קודם הפסח ג"כ א"צ לברוק דיברוק או כמו דמ"ל ביוצא לדרך ודעתו לחזור קודם הפסח (כ"י) וזה שאמרו בנמ" (שס) דכדעתו לפנותו חייב לברוק והוה בדעתו לפנותו בתוך הפסח :

ט והוה בסתם בדיקה אבל אם יש שם חמץ ידוע בכל ענין כחוייב לבערו (מנ"א סק"ו) ולא דמי לחמץ שנפלה עליו מפולת דהוה כמבוער דהוה כנפלה ולא במניח עליו בידים כהך דאוצר דהוה כמטמין לכתחלה וכבר כתבנו דכל ענין יוצא לדרך לא מיירי בחמץ ידוע ורק לדעת הרמב"ם חרשנו דמיירי בחמץ ידוע כמ"ש בסעיף ה' (ותמיהני על המנ"א דכאן כתב לנ"א מיירי כחמץ ידוע ונסק"א ביוצ"א לדרך כתב דמיירי כחמץ ידוע והרי בנמ" מדמה יוצ"א לדרך כהוה אורז ע"ש ונ"ע) :

י וכתב רבינו הרמ"א דאוצר חמים שיש חטים מחומצים בקרקעית הבור אם נעשה האוצר שלשים יום קודם הפסח אינו זקוק לבער אלא מבטלו בלבו ודיו סיהו לאחר פסח כשמפנה האוצר אסור ליהנות מאותם חמים ואם אין שם חמץ ידוע אלא ספק מותר למכור האוצר כך ביחד עכ"ל ויש שחולק עליו דבחמץ ידוע הרי נתבאר דכל ענין חייב לברוק (ט"ו סק"ד) ועוד דברין זה שיש חשש חימוץ בזה האוצר עצמו אין חילוק בין תוך ל' לקודם ל' דזקא כשבהאוצר עצמו לא שייך בו חימוץ אלא דהחשש חימוץ הוא ממה שהיה מקודם תחת האוצר בזה שייך לחלק משום דהוה כחמץ שנפלה עליו מפולת דהוי כמבוער ולכן קודם ל' יום אינו זקוק לבער אבל אם כהאוצר גופה יש חשש חימוץ מה ל' תוך ל' ומה ל' קודם ל' (שס) : י"א והנה אין הוכחה מרבינו הרמ"א דכוונתו שיש באוצר הוה חשש חימוץ דא"כ בוודאי אין חילוק בין תוך ל' לקודם ל' אלא מיירי במכניס חמים טובים שאין בהם חשש חימוץ והמחומצים היה מקודם וזה שהתיר אפילו בחמץ ידוע אע"ג דבחמץ ידוע וודאי אסור והוה לכתחלה אבל בריעבד אין חשש דהוה כמפולת

הפסח אבל אין כדעתו לחזור קודם הפסח אלא בתוך הפסח אפילו קודם ל' צריך לברוק ולפי' הרמב"ם חולק הירושלמי על ש"ס שלנו (ר"ן סס) ולענ"ד נראה דהרמב"ם יפרש הש"ס שלנו כחמץ וודאי דהירושלמי בעצמו אומר דתמיד חייב לברוק אמנם בשאין דעתו לחזור כלל יורה הירושלמי שיבטלנו במקומו ודיו ויש ראייה מלשון הש"ס דמיירי בחמץ וודאי מדאומר זקוק לבער ולא אסור זקוק לברוק כלשון הירושלמי דבריקה היא על הספק וביעור הוא על הודאי ואף שהרמב"ם עצמו כתב לשון לברוק לא חשש לזה הפרט לשנות לשונו מככל הפרקים אבל בספק ויכל להיות דמורה הרמב"ם לרש"י והמור ויפסקו הרמב"ם כר' בא דבוודאי אפילו דעתו לחזור קודם הפסח חייב לבער ולפ"ו לא יחלוקו מרביתו לדינא אלא כפירושא דגמ' ררש"י והמור מפרשי בספק והרמב"ם יפרש כוודאי אמנם אם כה ואם כה לדין לדינא כוודאי יש להחמיר בכל ענין ובספק יש להתיר כרש"י והמור כיון דהירושלמי מסייעי להו (ומפרשי הירושלמי נדחקו מאד לפרש להרמב"ם וכפמ"ש א"ש כפסיעות ודוק) :

ן ודע דבמקום שהוקננוהו לברוק צריך לברוק בלילה שלפני יציאתו לאור הנר (מנ"א סק"ה) ובשעת הבריקה יבטל גם כן (שס) וי"א דהביטול יניח על ע"פ (ט"ו וחי"י סק"ג) ולענ"ד העיקר כדעיה ראשונה (וכ"כ המק"א סק"ג) דכל מקום שתקנו חמים בדיקה צריך ביטול כמו שאמרו הבודק צריך שיבטל (ומ"ש מרמ"א זה קאי על קודם ל' ע"ש) אבל ברכה לא יברך דלא נתקנה הברכה אלא על זמן בדיקת חמץ וכן במקום שאמרו שצריך לברוק ושכן ולא בדק יבטל כשיגיע הפסח ולא יברך על הביטול דכיון דעיקר הביטול בלב אין מוכיחין על דברים שכלב (מנ"א סק"ג) : ז וכתב רבינו הרמ"א על דינים אלו וז"ל גם אשתו תברוק ותבטל בכיתו דילמא ישבח לבטל במקום שהוא עכ"ל ודבריו תמוהין שהדי כבר נתבאר דדינים אלו אינם אלא כשלא הניח בכיתו מי שיברוק ויבטל אבל כשהניח א"צ כלום (שס סק"ד) וצ"ל דזה שנתבאר הוא כשהניח איש בכיתו אבל על אשה אין לסמוך (כ"ה) ולזה אומר דמ"מ גם היא תברוק ותבטל ויש מי שאומר דזה שנתבאר דכשהניח בכיתו א"צ לברוק והו כשצוה שיברוקו בלערו והבא מיירי שלא צוה ולכן אין לו לסמוך על בדיקת ביתו (מנ"א סס) ולזה אומר דמ"מ גם הוא תברוק ותבטל ויש מי שפירש כגון שיש לו חדר מיוחד ולאשתו וביתו חדרים מיוחדים (חי"י סק"ד) ולי נראה דס"ל דרק בדיקה לא הצריכוהו כשמניח בכיתו מפני שהם יברוקו בליל י"ד אבל הביטול לעולם מוטל עליו גם כשהוא בדרך מרחוק שהרי בכל מקום יכול לבטל ובטול דיריה עדיפא טובא מירדהו שאין החמץ שלהם ולכן היוצא לדרך הם יברוקו בליל י"ד והוא יבטל בכל מקום שהיה

נצרכינו בדיקה אם הוי חובת הגוף ובאמת יש שדהא דיעה ראשונה מטעם זה (ט"ז סק"ז):

יך ויראה לי דהכונה בן הוא דוראי אם האי נכנס בהבית קודם הפסח א"צ בדיקה אבל כשיכנס בו בפסח ועד הפסח נמצא שם חמצו של ישראל אע"ג דהוי כהפקר כיון שהניחה שם מ"ט חל עליו חובת הבדיקה על בית זו שהרי כל חמץ אינו ברשות האדם בפסח ועב"ז צותה תורה לבדוק ואם לאו יעבור כב"י ואם כן הכא נמי נהי דלא יעבור כב"י מכל מקום לא קיים מצות בדיקה על חמצו שגם בהניע פסח ראשונה של פסח נקרא חמצו ובשלמא אם היה נכנס בה ישראל היה השני מקיים מצות בדיקה על חמץ זה או אם היה האי נכנס קודם הפסח היה חל על החמץ הוה שם של האי אבל כשנכנס בפסח צריך הוא לבדוק אבל כשיש לו מקום אחר לבדוק תו לא חיישינן לזה מפני שנתבטל שמו של ישראל מהחמץ הוה כשיש לו בית אחר וחמץ אחר ודבר פשוט הוא שאם לא יכנס שום אדם בהבית שחייב לבער אם הוא תוך ל' יום (מנ"א סק"י):

טז נכון הוא שכל ל' יום קודם הפסח כשיעשה דבר ישנית שלא ישאר שם חמץ רבוק שיהיה קשה להסירו או חמץ סמון בנוסא ולכן מי שמעיין בספר בעת האכילה נכון שמפורים ואילך יעיין שלא ישאר בו משהו חמץ כדי שלא ימצאנו בפסח ובן כל כיוצא בזה (עמ"א סז וזכ"ה):

תלז המשכיר בית לחבירו על מי חל חובת הבדיקה. ובו ז' סעיפים:

כמפולת (מנ"א סק"ח) ויש מי שאומר דגם לכתחלה יותר אפילו בחמץ ידוע שמעמא דמפולת ומטעמא דקודם ל' לא איכפת לנו ובהניע הזמן יבטל (ח"י סק"ה) וקולא יתרא הוי ומירושלמי מבוואר דהדיא דכחמץ ידוע צריך לבער גם קודם ל' יום כמ"ש בסעיף ה' :

יב מי שמניח חמים טובים כבוד נקיה ואין שם חשש חימוץ ואח"כ מצד הליחות נתחמצו קצת חמים א"צ לבער אפילו נעשה תוך ל' דכיון דבשעה שהניח לא היה שם חמץ אח"כ כשנתחמץ הוה כנפלה עליו מפולת דהוה כמבוער וככ"ש כשיש ספק אם נתחמצו ואין לך אדם שיפנה בודו (מנ"א סק"ח נכס תשו' הרשב"א): **יג** כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ג' ישראל היוצא מבית אינו יהודי תוך שלשים יום ונכנס לבית אחר בעיר זו או הולך לעיר אחרת אינו צריך לבער בית האי שהרי יקיים מצות ביעור באותו בית אחר אבל אם הוא מפרש או יוצא כשיורא ולא יכנס בפסח בבית יש מי שאומר שחל עליו חובת הביעור כיון שהוא תוך ל' יום וצריך לבער בית האי שיוצא ממנו כרי לקיים מצות ביעור אע"פ שהאינו יהודי יכנס לבית בפסח וי"א שאינו צריך כשיכנס בו האינו יהודי עכ"ל ולכאורה דיעה ראשונה תמוה דאמי בדיקה הוי חובת הגוף והא דתוך ל' חל עליו היבת הבדיקה והו כשיש לו מה לבדוק אבל ככה"ג שהא"י נכנס בהבית והחמץ שנשארו שם תשאר האי על מה צריך הישראל בדיקה ועוד דא"כ גם היוצא מבית ישראל תוך ל'

א המשכיר בית לחבירו לצורך י"ד ומשם ואילך כלומר שהשכיר לו קודם י"ד וכבר קנה השוכר באחד מרכי ההקנאה ששכירות קרקע נקנה בהם בכסף או שטר או חוקה או קנין סודר וכבר יצא המשכיר מן הבית אך המפתחות של הבית בידו עדיין והשוכר לא נכנס לתוך הבית עד אחר תחלת ליל י"ד שאז קבל המפתחות ולכן החיוב על המשכיר לבדוק כיון שהחמץ שלו אע"פ שביטלו ולא יעבור כב"י וגם הוא לא יהיה כלל בהבית כל ימי הפסח וגם כבר קנאה השוכר מ"מ מדהוי המפתחות אצלו בתחלת ליל י"ד וגם החמץ שלו חלה עליו חובת הבדיקה ולא נפקע ממנו בהכנסו השוכר אח"כ אפילו באותה לילה והביטול ג"כ חל עליו (הגר"ו) וגם השוכר צריך שיבטל שהרי ממילא מבטל חמצו ג"כ אבל אם סטר המפתח מבעוד יום להשוכר על השוכר לבדוק ויבטל ג"כ ואף שאין החמץ שלו מ"מ המשכיר כשיצא כורדאי הפקירו וממילא דהוה כחמץ של השוכר ויכול לבטלו והוה כשקנה הבית אבל אם עדיין לא קנה לא מהני מה שהמפתח בידו וחל החיוב על המשכיר דהוה כמו שהפקיר מפתחו ביד אחר דהחיוב על המפקיר ולא

על הנפקד (וכתב המנ"א סק"ז דכסר המפתח שעל הסוכר לבדוק ומבטל ג"כ ומ"מ גם המשכיר צריך לבטל שכן משמע בתוס' ואין שום הוכחה מתוס' כמ"ש הח"י והמק"ח סק"ז הקשה דמוה משמע דהחמץ נעשה של הסוכר והא דנמ' ד' אומר דחמירא דידיה הוה של המשכיר ע"ש שהצריך ול"ק כלל דזה שאומר נמ' או דילמא על הסוכר לבדוק דאסורא ברשותיה קאי ה"פ וקנה החמץ מטעם זה כיון שהמשכיר הפקירו והוא נתראה בהבית נתראה בכל מה שיש בה וזהו כוונת רש"י ע"ש ואף שאין ע"ש החמץ שלו ואלו אינו רואה לזכות בו מ"מ מקרי מזוי בידך ועובר כב"י זכ"כ הפ"י ע"ש ואין זה ענין למאי דאמרין בעלמא שכירות לא קניה דהוה לפנין שתיעשה הבית כשלו אבל לזמנו הוה ביתו וקרינא ביה לא ימצא נכתיבם ועפ"י סס (זו"ק):

ב והוה כמשכיר אבל המוכר בית לחבירו ויצא מהבית כ"ג וסגרו והלוקח קנאה בקנין גמור אף שנישאר המפתח ביד המוכר בתחלת ליל י"ד מ"מ אין חיוב הבדיקה על המוכר כיון שנסתלק לגמרי מביתו והלוקח שנוף הבית שלו חייב לבדוק כשישיג המפתח (ח"י סק"ז) מיהו אם המוכר השהה אצלו המפתח כל הלילה

הלילה פשימא שעליו לבדוק כיון שאין ביכולת הלוקח ליבנם לבית :

ב כתבו הטור והש"ע סעיף כ' השוכר בית מחבירו ב"ד ואינו יודע אם הוא בדוק אם הוא בעיר שואלו אם בדוק ואם אינו בעיר חזקתו בדוק ומכמלו בלבו ודיו עכ"ל והכוונה ששכר ב"ד בבוקר דאלו שכרו בלילה אף באמצע הלילה אע"ג רחובת הבדיקה על המשכיר כמו שנתבאר וכ"ש כשבתחלת הלילה היתה ברשותו לגמרי מ"מ לא היונו אומרים דחוקתו בדוק כשאינו בכאן דאולי לא היה מהזרזים וסכר לבדוק בלילה וכשהשכירה ומסר המפתח סמך על השוכר ולכן בלא שאלה מחוייב השוכר לבדוק ולכן פירש"י שהשכיר ב"ד שחרית וכן הוא באור זרוע (סי' רמ"ה) אבל יש שכתבו דאפילו השכירו בלילה דכיון דתחלת הלילה היתה ביד המשכיר בוודאי בדיק ולכן כשאין המשכיר לשאול ממנו מוקמינן בחוקה שבדקו וכ"כ הטור ברמזים ע"ש (ח"י והגמ"י) אבל מרש"י וא"י מוכח להדיא כמ"ש (ודברי הט"ו סק"ב אינם מונסים ועפ"מ) : ד ולמה כשהוא בעיר צריכין לשואלו ולא מוקמינן אחזקה דכיון דכל השנה מוחזקת בחמץ וע"פ החוקה שמתמא בדיק אתה בא להוציא מחוקת חמץ לכן כל היכי דאיכא לברורי מבררין וה"ה אם אשתו ובני ביתו בעיר יכולין לשאול אצלם ורק כשאין ממי לשאול מוקמינן אחזקת בדוק כן פסקו הרמב"ם והטור והש"ע ויש שפסקו לחיובא (א"י והגמ"י) ואין כן דעת רוב הפוסקים (דאע"ג דגמ' עס דמו כפשיטות דרנב"י מ"מ הלכה כן והוה דדרבנן והולכין להקל) :

ה המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק כגון שהשכיר לו ב"ד שחרית או אמר לו מפורש שהוא בדוק ואח"כ נמצא שאינו בדוק אין זה מקח טעות ואע"ג דכל תנאי שבממון קיים מ"מ הכא אנן סהדי דלא היתה כוונתו לעיוב כיון דרבר מצוה היא ואפילו יש

על זה הוצאות מעט ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה בדבר מועט ולכן יבדוק בעצמו או ישכור מי שיבדוק והמקח קיים וי"א דמנכה לו שכר הבדיקה אם צריך להוציא טעות על זה כשהתנה מפורש שיהיה בדוק בוודאי ניחא ליה דלעבד מצוה אבל לא להוציא הוצאות כמה שדובר מפורש ולא דמי למוזה ב"ד סי' רצ"ב שא"צ להחזיר לו דמי המוזה משום דהמוזה עצמה היא שוה כסף משא"כ כאן המעות אבודים (מנ"א סק"ו) ואין ג"מ מתי ששכר אם ב"ד אם ב"ד (ונגמ' עס סומו רק כחוקת בדוק ויכול להיות דזכו כסתמא לכל כשדובר מפורש הוה מקח טעות אמנם הר"ן כתב עס דלפילו התנה מפורש לא הוה מקח טעות וכ"כ המ"מ כפ"ט) :

ז הכל נאמנים על בדיקת חמץ אפילו נשים ועבדים וקטנים דכיון דבדיקת חמץ הוא מדרבנן דמדאורייתא כביטול בעלמא סגי הימנהו רבנן ואע"ג דיש להנשים נאמנות גם בדאורייתא כשחטיה וניקור ומעשר וחלה מ"מ בדיקת חמץ דהוי טירחא גדולה אי לא הוה מדרבנן לא היו נאמנות וברושלמי אומר נשים עצלניות הן (עתוס' ד' : ד"ה הימנהו ואלו מייירי הירושלמי כשלא יעיל ונירושלמי לא הטיב קטנים וניכסא שלפנינו בירושלמי משוש ע"ש כפ"ק ה"א א') :

ז ואפילו החזק בית זה שאינו בדוק כגון שידענו שהבעלים לא בדקוהו מכל מקום נאמנים אלו לומר אנו בדיקנוהו והבל מטעם שנתבאר והקמן צריך להיות שיהא בו דעת לבדוק ופשוט הוא דכל זה הוא כשביטל החמץ דאל"כ אין נאמנים ומ"מ אף כשביטל אין כראי לסמוך לכתחלה על בדיקה נשים (מנ"א סק"ח) והאידינא נשי דידן כודקות יותר בטוב ומחטטין אחר משהו חמץ ורוחצין ומנקין כל המקומות ומדקדקות יותר מאנשים :

תלח עכבר שנכנס למקום בדוק וכבר בפיו . ובו מ' סעיפים :

א שהוא ספק הרגיל דמסתמא אכלה מ"מ אין מוציא מידי וודאי חמץ (תוס' עס ד"ה ואס) ויש להסתפק אם זהו דווקא כשלא ביטל דהוי ספיקא דאורייתא אבל בספיקא דרבנן כשביטל לא נידחש כולי האי או דילמא אפילו בספיקא דרבנן אמרינן אין ספק מוציא מידי וודאי (והח"י) סק"א כתב דנס דרבנן אמרינן כן ע"ש ולי ג"ע דהא הנמ' עס אמסנה דלין חוששין קלי ונומן המשנה לא אמרו עדיין דהבדוק לריך סייעל והך דחכר שמת והך דנפל דמיימי על זה הווין דאורייתא וז"ע) :

ב ולא עוד אלא אפילו ראינו עכבר שנכנס לבית בדוק וכבר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירודין אפילו כדי כל הככר צריך לחזור ולבדוק הבית אחר הככר שהכנס לפי שאין דרכו של עכבר לפרר והני פירודין מעלמא

א כתב הרמב"ם כפ"ב דין ז' אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף בדק ליל י"ד וכו' עכ"ל דאם נחוש לגרירה חולדה א"כ היכי משבחת לה מקום שאין מכניסין בו חמץ דא"צ בדיקה וניחוש שחולדה גררה בשם אך מזה אין ראייה כל כך דיל דמשבחת לה במקום שאין חולדה יכולה לילך שם אבל מטעם אין לדבר סוף אין לחוש אפילו במקום שחולדות מצויים (תוס' ט' . ד"ה אין ע"ש) :

ב וזהו כשלא ראינו דשקלה חולדה חתיכת חמץ אבל אם ראינו דשקלה צריך בדיקה מחדש ולמה לא תלינן שאכלתו מפני שאין ספק אכילה מוציא מידי ודאי חמץ (גמ' עס) ואף על פי

שהרי כותב הדין לנו לפי ההלכה דהבורק צריך שיבטל וכ"כ הטור דכל אלו בעיות הן ואם ביטל אולינן לקולא ובשלא ביטל אולינן לחיטרא ע"ש משום דהטור לא ס"ל דהבעיות הראשונות נפשטו אבל להרמב"ם בדינים הראשונים גם בלא ביטל הולכין להקל כיון שהבעיות נפשטו (ומהרמב"ם משמע להדיא דטולן טוין לדינא וז"ע) :

ו כותב הרמב"ם (סג) נחש שנכנס לחור ופת בפיו אין חייב להביא חבר להוציא עכ"ל והמעם דכיון דצריך להוציא הוצאתו לשבור חבר לא אמרתוהו רבנן (גמ' סג) ואע"ג דבבדיקת חמץ אמרינן נחא ליה לאינש למיעבר מצוה בממוניה והו בודאי חמץ אבל בכאן הוי ספק דשמא יוציאנה הנחש לחוץ או יאכלנה (תוס' סג) וגם זו בעיא דלא איפשטא וצ"ל ג"כ דמיירי בביטל והוה דרבנן וספיקא לקולא :

ה עוד כתב ביות חמץ בשמי קורה מחיבין אותו להביא סולם להורידו שפעמים יפול משמי קורה היה חמץ בכור אין מחיבין אותו להעלותו אלא מבטלו בלבו ודיו עכ"ל וכ"כ בש"ע סעיף ב' והנה לפי גירסתינו כגמ' שם לפי כלל דהגאונים דאם תמצא לומר הוי פשיטות גם בכור חייב להעלותו שהרי אומר שם אם תמצא לומר וימנין דירד שם ואתי למיכליה ע"ש אלא דהרמב"ם היה לו גירסא אחרת (מ"מ) ותמיהני על רבינו הכ"י שהיה לו להביא דלגירסתינו אינו כן ונ"ל דבזה סמך על הטור דהטור כתב דגם בשמי קורה הוה ספק ובביטל א"צ להורידו וכ"ש בכור ולכן רבינו הבי"א ע"ג דבשמי קורה החמיר בהרמב"ם מ"מ בכור דלהטור אפילו לפי גירסתנו א"צ להעלותו הניח הדבר כמו שהוא :

ו ודע דזה שחוצר הרמב"ם לפרש כאן מבטלו בלבו ודיו והרי בכל הדינים שנתבאר צריך ביטול רוקא כמ"ש בשם המגיד משנה בסעיף ו' אלא משום דשם מיירי שאירע לאחר הבדיקה שנכנס עכבר וכו' וכבר ביטל לאחר הבדיקה אבל כאן מיירי בשעת הבדיקה לזה אומר מבטלו בלבו כלומר שיסמוך על הביטול שיעשה אח"כ ויכוין גם לזה הכבר והראב"ד בהשגות כתב דגם כאן מיירי לאחר הבדיקה והביטול ואח"כ מצאו ע"ש אבל בשעת בדיקה בכל ענין מחויב להעלותו דהוה כמצניע בכור וטעמו נראה משום דכיון דדין זה איתמר בהרי דיני דעכבר מסתמא כחדא נווני מיירי (המ"מ תמה על הראב"ד ולדרינו ס"ל ודוק) ואם נפל לבאר מים הוי החמץ כמבוער (מק"ס) :

מעלמא אתי ולא מאותו ככר וכ"ש אם הפירורין פחותין מכדי הכבר וצריך לבדוק אותו חדר שהעכבר נכנס בו ולא יותר ושאר חדרים הוה ספק ויתבאר בס' הבא (מ"א סק"ה) דהוה ספק על ספק לא על ואין חילוק בין ככר גדול לקטן וכן כלב או תרנגול ג"כ אין דרכן לפרר ולכן אם נמלו ומצאו אפילו בשלימות אם המה פרורים אין זה מכבר זה אלא אחר הוא וצריך בדיקה ואפילו ביטל החמץ (ח"י סק"ה) :

ד אבל לא הנזק נכנס לבית בדוק ואין בו דעת שנוכל לסמוך על אמירתו שאכלה ומצאו אחריו פרורים א"צ לחזור ולבדוק שחוקתו שאכלו ואלו הפרורים ממנו הוא מפני שדרכו של הנזק לפרר א"כ אלו הפרורים הם שנפלו ממנו בשעת אכילה ואין חילוק בין יש בהפירורין כדי כל הככר בין אין בו דאם יש בו אמרינן שלא אבל כלום ופיררו ואם אין בו אמרינן מקצתו אבל ומקצתו פיררו ורק אם לא נמצא פירורין כלל אין תולין שאכלו כולו וצריך לבדוק וי"א דרוקא כשיש בהפירורין כדי כל הככר אבל אם אין בו אין תולין לומר שאכל המותר דספק אכילה אינו מוציא מידי ודאי חמץ ונ"ל דבכל זה אין חילוק בין ביטל ללא ביטל דבשתולין תולין אפילו בלא ביטל משום דהוי כוודאי וכשאין תולין אין תולין אפילו בביטל אם נאמר דאין ספק מוציא מידי ודאי אפילו בדרבנן (וכמ"ס סוף סעיף ב' בסס הח"י) :

ה נכנס עכבר לבית וכבר בפיו ואח"כ ראינו עכבר שיצא משם וכבר בפיו אומרים הוא הראשון שנכנס הוא האחרון שיצא וא"צ לבדוק ואם הראשון שחור וחשני לבן או שמכיר שאין זה העכבר שנכנס צריך לבדוק ואין תולין שוה העכבר הפילו מפיו וזה נמלו דאין ספק מוציא מידי ודאי ואלו עורר אלא אפילו נכנס עכבר בפיו ואח"כ יצאה חולדה וכבר בפיה דמן הסתם העכבר מפתח מפני החולדה והשליכתו ונטלתו החולדה ומ"מ לא תלינן מדלא נראה גם העכבר בפיה החולדה ולכן אם יצאה משם החולדה ועכבר וכבר בפיה א"צ לבדוק דוודאי שוה הוא הככר שהיה בפיה העכבר כן פסק הרמב"ם בפ"ב דין י"ג ע"ש : ו יוש להבין הא כל אלו הן בעיות בגמ' (י') : ובשלמא הקדמית אומר הש"ס ואם תמצא לומר ושיטת הגאונים הוא דכל אם תמצא לומר הוה כפשיטותא אבל הדין האחרון דעכבר וכבר בפיה חולדה הא נשאר בגמ' כתיקו ע"ש ואיך פסק לקולא וכתב המגיד משנה דכל תיקו דרבנן לקולא ע"ש כלומר דמיירי כשביטל החמץ והרמב"ם לא הוצרך לבאר זה

תלמ דין מי שבדק ולא מצא הכרות שהניח . וכו' י"ב סעיפים :

אם נטל חמץ וצריך לחזור ולבדוק את הבית או נטל מצה וא"צ לבדוק אע"ג דרובא מצה לא אולינן כתר רובא וחיוב לבדוק דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כיון שראינו

אם היה מינחים לפנינו תשע צבורים של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר לפנינו וראינו שנמל ככר מאחד מן הצבורים ונכנס לבית אחד שכבר בדקוהו ולא ידענו

א לא מצה ואת"ל חמץ שמא אכלתו והוי ס"ס נמור
(מנ"א ס"ג) :

ך ודע דבכללי ס"ס ביו"ד שם מצרכינן שני הספיקות
יבואו כאחד אבל אם באים זה אחר זה לא הוה
ס"ס ע"ש וא"כ הכא הא באים זה אחר זה דכשנכנס
העכבר לבית יש ספק כמה נכנס אם בחמץ אם במצה
ועדיין אין כאן ספק שמא אכלתו שהרי הוא שלם
לפנינו ואח"כ נפל הספק השני שמא אכלתו ואין זה
ס"ס דאינו כן רהא הרבר נוגע לכל ימי הפסח ובהניע
ימי הפסח כבר חלו שני הספקות (עמ"א ס"ט) ועוד
דכל זמן שהכבר בפי העכבר הרי אין כאן ספק ואימתי
גולד הספק להצריך בדיקה אחר שלא ראינוהו בפי
העכבר והרי או חלו כבר שני הספקות (ס"ט) ולכד זה
ספק אכילה הוי ספק הקרוב לוודאי והצרכינן ליה
לס"ס בכל גווי (מק"א ס"ג) דכן כתבו התוס' שם
(ט'). לענין טומאה דאמרינן ס"ס והקשו הא ספק
טומאה ברה"ל לא מהני ס"ס ותרצו דאכילה עדיף
משארי ספקות והוא ספק הרגיל וקרוב לוודאי ע"ש
(ואין זה ראייה נמורה דהתם מייירי כשכר והס"ס מהלך ס"ס בין
כשר ללחם ואולי לרנ"א ל"ז להק"ע ע"ש היעז ודו"ק) :

ץ וכל זה הוה לדעת המור אבל להרמב"ם שהחמיר
בבדיקה אפילו בדרכינן ו"ל שהחמיר אפילו בספיקות
הרבה ואפילו בככר קטן צריך לחזור ולברוק וכן משמע
מדברי רבינו הב"י דלהרמב"ם אין חילוק בין ככר גדול
לקטן (וכ"כ הגר"ו) דטעמא דהרמב"ם הוה דצריך שתהא
בדיקה ברורה דכך היתה תקנת חכמים (והט"ו) סק"א
הקשה על המור לה"כ ג"ס ככר גדול יש ס"ס שם קראה
לעכברים אחרים שיאכלו כמ"ש התוס' בהספקד (מ'.) כ"ס
ירושלמי ע"ש ואין זה דמיון דלס אמרו זה לענין להוזהר ממון
וככרי של תנואה כמאויס הרבה עכברים נאמר כן לענין ככר אחד
ועכבר אחד ולענין איסור ודו"ק) :

ך והנה כפי הדינים שנתבאר אם היה כאן קנפה
אחת תערובת חמץ ומצה ואתא עכבר וישקול הולכין
אחר הרוב דאם הרוב חמץ צריך לברוק ואם הרוב
מצה א"צ לברוק דכל שאין ההיתר ניכר בפ"ע והאיסור
כפ"ע לא הוה קבוע ואע"ג דביו"ד בסי' ק"ו נתבאר
דאם התערובת היו מחתיכות גדולות הראוי להתכבד
דנין בו דין קבוע דרכינן מ"מ כבאין לא שייך זה דלענין
תערובות איסור יש מעמים אחרים כמבואר שם :

ך שני צבורים אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים
לפנינו אחד ברוק ואחד שאינו ברוק ובא שני בתים
עכברים זה נטל חמץ וזה נטל מצה ואין ידוע לאיזה
בית נכנס זה שנטל החמץ וכן שני בתים ברוקים וצבור
אחד של חמץ ובא עכבר ונטל ואין ידוע לאיזה בית
נכנס או שידע שנכנס לאחד מהם ונכנס אחריו ובדק
ולא מצא כלום או שבדק קצת מהבית ומצא כבר אינו
צריך לחזור ולברוק כן ספק הרמב"ם בפ"ב והמעם
דכיון דמיידינן לאחר שיטול הוה ספיקא דרבנן ולקולא
ואע"ג

שראינו שהעכבר נטל ממקום הקביעות אבל אם פירש
הככר ממקום קביעתו ומשם נטלו העכבר א"צ לברוק
דאולינן בתר רובא וזהו כדון תשע חנויות שביו"ד סי'
ק"י ע"ש וקבוע הוא גזירת התורה כמבואר שם :

ב לדעת רבותינו בעלי התוס' (ט'. ד"ה היינו) אין זה
אלא כשלא ביטל הוה דאורייתא אבל כשביטל הוה
דרבנן וכיון דהוי כמחצה על מחצה ספיקא דרבנן לקולא
וכן הוה דעת הראב"ד בפ"ב דין מ' וב"כ המור ע"ש ולפ"ו
יראה לי דאפילו תשע צבורין של חמץ ואחד של מצה
כשראינו שנטל ממקום הקביעות ונכנס לבית ברוק א"צ
בדיקה כשביטל דקבוע אמרינן בין לקולא בין לחומרא
כמבואר ביו"ד שם :

ג ורבותינו בעלי התוס' בעצמם כתבו דאפילו בלא
ביטול אין כאן דין קבוע כלל לענין להצריך בדיקה
כשנכנס העכבר לחדר הברוק ולא דמי לתשע חנויות
דלויכא שם חוקת היתר אבל בחדר הברוק הא איכא
חוקת היתר והיינו חוקת בדיקה ולכך פירשו דדין זה
אינו לענין בדיקה אלא לענין אם מותר לאכול זה
הככר ע"ש ולהראב"ד והמור וכן להרמב"ם ושאר
פוסקים שפירשו דין זה לענין בדיקה נ"ל לומר משום
דבקבוע לא אולינן בתר חוקה כמו דלא אולינן בתר
קרוב כמו שבארנו ביו"ד שם מהובחות נמורות שהתורה
גזרה שלא לילך בקבוע בתר קרוב ע"ש וה"נ לא נלך
בתר חוקה וגזירת התורה היא דכל קבוע הוה כמחצה
על מחצה בין קרוב בין רחוק בין יש שם חוקה אי אין
שם חוקה :

ד והרמב"ם בפ"ב פסק דין זה אפילו כשביטל דכן
היא מסתימת דבריו וכל הפיק שם מייירי כשביטל
ובתכ המגיד משנה כשם הרא"ה הטעם דכיון דחכמים
תקנו בדיקת חמץ על הספק החמירו בספק זה יותר
מכל הספיקות של דבריהם ע"ש ואע"ג דבכל הספקות
שנגמ' העכבר ובנחש ובכל הדינים שנתבאר בסי'
הקודם הקיל הרמב"ם בספק כמ"ש שם והו כשיש ספק
בהדין ודאי אולינן לקולא לבדיקה נשאהר על מקומה
אבל בספק עצם הענין מקרי דהבדיקה עדיין לא נעשית
כתקונה דכיון דהבדיקה הוה על ספק הענין אם יש
שם חמץ אם לאו ועדיין יש שם ספק זה בגוף הענין
מחמירינן כוה משא"כ בספיקא דרינא (לה"מ ומ"מ ס"ט) :
ה וכתב המור דאם הככר קטן אפילו בלא ביטול יש
להקל ואמרינן שאכלתו מטעם ס"ס שמא נטל מצה
ואת"ל חמץ שמא אכלו ואע"ג דעכבר נכנס ועכבר
יוצא בסי' הקודם לא הקלנו בככר קטן מטעם ס"ס זה
והיינו שמא אכלו ואת"ל לא אכלו שמא הוציאו זה
העכבר השני והו מפני ששני הספיקות שם אחד הוא
כלומר שיש ספק אם נשאר החמץ בהבית אם לאו ומה
לי אם לא נשאר מפני שאכלו או מפני שהוציאו סוף
סוף חד ספק הוא דכן מבואר בכללי ס"ס ביו"ד סי'
ק"י אבל הכא הספק האחד הוא שמא אינו חמץ כלל

ואע"ג דנבי קבוע החמיר הרמב"ם בספיקא דרבנן כמו שנתבאר מ"ם כדבר שיש לתלות שלא היה כאן איסור כלל מקילנין אף כבדוקת חמץ דתלייה וז' שאני אומר מצינו בתרומה ובכתמים ולפיכך גם בבאן תלינן שזה של חמץ נכנס לשאינו בדוק ובשני בתים בדוקים כל אחד הולך בחבירו ואע"ג דכתרומה ובכתמים לא תלינן בכה"ג כששניהם שוים כמדרגה אחת ובאמת המיר מחלק כאן בין באו לשאול בבת אחת דאו שניהם צריכים בדיקה וכוזה אחר זה א"צ כהך דשני שבילין הירוע בש"ס ע"ש והרמב"ם לא מפליג בכך ודעתו נראה דכיון דככל בית יש ספק אם נכנס כלל העבבר לכאן וספק ביאה אינו מוציא מירי ודאי בדיקה וכל ספק ביאה כבדיקת חמץ בבית הברוק ולאחר ביטול תולין לקולא משא"כ בקבוע הוי ודאי ביאה לכך מחמירינן גם בספיקא (ומע"ג דננמ' י' מדה לה לשי טבילין ופרש הרמב"ם דמירי כסלא ביטל ומ"מ ז"ש מי הכריחו לזה וכבר ערמו דכדריי המ"מ והכ"מ והג"מ והניח המל"מ רחיה מכתובות כ"ז דכדרכנן אין דין כמי טבילין אך מ"ס שמקיל בספק ביאה ז"ל דווקא בשני בתים דכצית אחד מחמיר כמו שיתבאר בסעיף י"ב ודברי הטור הם כסוגית הש"ס ועט"ו סק"ג ומק"מ וכפי מ"ס ה"ג ודוק) :

ואע"ג דנבי קבוע החמיר הרמב"ם בספיקא דרבנן כמו שנתבאר מ"ם כדבר שיש לתלות שלא היה כאן איסור כלל מקילנין אף כבדוקת חמץ דתלייה וז' שאני אומר מצינו בתרומה ובכתמים ולפיכך גם בבאן תלינן שזה של חמץ נכנס לשאינו בדוק ובשני בתים בדוקים כל אחד הולך בחבירו ואע"ג דכתרומה ובכתמים לא תלינן בכה"ג כששניהם שוים כמדרגה אחת ובאמת המיר מחלק כאן בין באו לשאול בבת אחת דאו שניהם צריכים בדיקה וכוזה אחר זה א"צ כהך דשני שבילין הירוע בש"ס ע"ש והרמב"ם לא מפליג בכך ודעתו נראה דכיון דככל בית יש ספק אם נכנס כלל העבבר לכאן וספק ביאה אינו מוציא מירי ודאי בדיקה וכל ספק ביאה כבדיקת חמץ בבית הברוק ולאחר ביטול תולין לקולא משא"כ בקבוע הוי ודאי ביאה לכך מחמירינן גם בספיקא (ומע"ג דננמ' י' מדה לה לשי טבילין ופרש הרמב"ם דמירי כסלא ביטל ומ"מ ז"ש מי הכריחו לזה וכבר ערמו דכדריי המ"מ והכ"מ והג"מ והניח המל"מ רחיה מכתובות כ"ז דכדרכנן אין דין כמי טבילין אך מ"ס שמקיל בספק ביאה ז"ל דווקא בשני בתים דכצית אחד מחמיר כמו שיתבאר בסעיף י"ב ודברי הטור הם כסוגית הש"ס ועט"ו סק"ג ומק"מ וכפי מ"ס ה"ג ודוק) :

יב וכתב הרמב"ם הניח החמץ בזוית זו ומצא בזוית אחר או שהניח מ' חלות ומצא עשר או שבא עכבר ונטל החמץ וספק נכנס לבית זה או לא נכנס בכל אלו צריך לברוק עכ"ל וכן משמע בגמ' דספק על ספק לא על צריך בדיקה ע"ש אבל א"כ למה הקיל בשני בתים בדוקים ונכנס העבבר בהחמץ לאחר מהם כמ"ש בסעיף ט' וצ"ל שמחלק בין בית אחד לשני בתים אבל אין מיבין מה בין זל"ו ולכן נ"ל דגם שם מה שכתב הרמב"ם וכן כ' בתים בדוקין וצבור של חמץ וכא עבבר ונטל ואין ידוע לאיזה בית נכנס או שידוע שנכנס לאחר מהם ונכנס אחריו ולא מצא כלום או שבדק ומצא כבר וכו' הך ונכנס אחריו קאי גם אבדיקה ראשונה דב' בתים בדוקים אבל בלא"ה צריך בדיקה כמו בכאן בספק על ספק לא על ואם כי המפרשים לא פירשו כן מ"מ נ"ל שכן עיקר (וממוזן כל מה שהקשו) :

י' כתב הטור הניח מ' בכרות ומצא י' צריך לברוק אחר כל הב' וכן אם הניח י' ומצא מ' צריך לברוק אחר כל ה' שאנו אומרים מה שהניח נטלו ואלו אחרים הם ואפילו אם ביטל והא דאמרינן בהניח י' ומצא מ' שצריך לברוק אחר כל העשרה דווקא כשקשורין ביחד אבל אם אינן קשורין ביחד א"צ לברוק אלא אחר האחד עכ"ל ומשמע דבהניח מ' ומצא י' אפילו אינם קשורים ביחד צריך לברוק אחר כל ה' אבל המפרשים כתבו דבזויתו על שניהם (כ"מ ומהל"ה אל"ה המנ"א סק"ו כתב כדנרניו) :

יא והרמב"ם בפ"ב דין ו' כתב ברק ליל י"ד והניח עשר חלות ומצא תשע ה"ו חושש וצריך לברוק

ת"ט דין חמצו של א"י שהופקד ביד ישראל . ובו ד' סעיפים :

אפילו היה עמו בבית ה"ז מותר מפני שאינו שלו ואפילו יד ישראל שולטת עליו אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח אבל צריך לעשות מחיצה נכזה י"מ בפני חמצו של א"י שמא יבא להסתפק ממנו אבל של הקדש א"צ מפני שהכל פורשין מן ההקדש כדי שפ"א יבואו לידי מעילה עכ"ל הרמב"ם ז"ל :

ב ויש להבין אבתי מנלן דחמץ של ישראל המופקד ביד א"י ה"ו עובר בכ"י הא אין כולו לא ביתך ולא נכולך ויש מי שכתב מטעם ק"ו דכיון דחמץ של א"י המופקד ביד ישראל שקיבל עליו אחריות עובר בכ"י כמו שיתבאר כ"ש חמץ שלו שביד א"י (מ"מ) ואינו מובן דהתם כיון שקיבל עליו אחריות הוי כשלו וברשותו **משא"כ**

א כתב הרמב"ם ריש פ"ד כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד א"י לא יהיה עובר ת"ל שאור לא ימצא בבתים אפילו הפקידו או המיניו יכול לא יהיה עובר אא"כ נמצא החמץ בביתו אבל אם היה רחוק מביתו בשרה או בעיר אחרת לא יהיה עובר ת"ל בכל גבול בכל רשותך יכול יהא חייב לבער מרשותו חמץ של א"י או של הקדש ת"ל לא יראה לך שקד אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה הא למדת שחמץ של ישראל אם הניחו כרשותו אפילו טמן ואפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד ביד א"י עובר עליו בכ"י ובכל ימצא חמץ של הקדש או של א"י שהיה אצל ישראל

משא"כ חמצו ביד א"י הוה שלו ואינו כרשותו ועוד הא הרמב"ם אומר הא למדת וכו' דמבואר כוונתו שלמרנו זה מקרא ולא מק"ץ ויש מי שכתב דהמקום שהא"י מניח בו חמצו הוי כביתו של ישראל (כ"מ) וגם זה תימא דא"כ למה לן קרא שלך או אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים הרי המקום שמונח בו החמץ הוי כביתו של א"י וכי צריך קרא שלא לעבור על חמצו של א"י כביתו של א"י ועוד דמילתא דפשיטא היא שאין המקום נחשב של המפקיד אם לא הקנה לו המקום מפורש או ייחד לו מקום פלוני כמ"ש בסעיף י"ד ע"ש :

ג ועוד מהו זה שכתב יכול לא יהיה עובר אא"כ יהיה החמץ כביתו אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת לא יהיה עובר ת"ל בכל גבולך בכל רשותך עכ"ל והרי עיר אחרת אינו גבולך ועוד דגם שדה אינו גבולך דאין לומר דמירי בשדה שלו רא"כ ה"ל לומר בשדהו :

ד וכאמת הרמב"ן ז"ל כתב בחומש שאינו עובר ככ"י אלא בחמץ שלו וברשותו (הניחו המ"מ ס"ט) אבל חמץ שלו שאינו ברשותו אינו עובר ככ"י וכ"כ הר"ן כפ"ק וז"ל שהרי אפילו חמצו של ישראל כל שהוא ברשות האיני יהודי אינו עובר עליו והכי איתא במכילתא מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות א"י וכו' ומיהו ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן חמצו של ישראל שהוא ברשות האיני צריך כיעור וכו' עכ"ל הרי דעתם מפורש דכל שאין החמץ ברשותו ממש אינו עובר מן התורה בכל ראה ורק מדרבנן חייב לבער (ואין זה ענין לדברי הגאונים שהניחו הרא"ש והאור דכשקבל הפסק אחריות אין המפקיד עובר כמו שיתבאר דזהו מטעם אחריות אבל בלא"ה מודים להרמב"ם ועי' שג"א סי' פ"ג שהשיג על הכ"י ועל האחרונים ששמו שני הדעות לדבר אחד ואינו כן ע"ש) :

ה ויראה לי בכוונת הרמב"ם שדבריו ברורים וה"פ בתורה כתיב ר' שמות בענין זה לא יראה ולא ימצא ביתך וגבולך והנה הפרש בין לא יראה ובין לא ימצא מוכן דאי לא יראה היתני אומר דבראיה תליא מילתא אבל המצינו אינו עובר לכן כתיב לא ימצא אבל בין ביתך ובין גבולך אי ס"ד הגבול היינו רשותו ממש כלומר שהרשות שלו מה לי רשות ביתו ומה לי רשות שדהו או קרפיפו הרי הכל אחד הוא רביתו שלו ושדהו וקרפיפו ואין שום חילוק בהם לכל דיני מכירה ומתנה והקנאה אלא ודאי דהאי בכל גבולך אין הכוונה שיהא הגבול שלו והרשות שלו אלא אחמץ קאי שהחמץ לא יהיה בכל גבולך כלומר כל מקום שהחמץ שלך והיינו שהחמץ שייך לך ויונח במקום שיונח וזה שכתב הרמב"ם בכל גבולך ככל רשותך זהו ביאור על החמץ שיהיה תחת ידו כלומר שיהיה החמץ שלו שיכוול לעשות בו כל מה שירצה וזהו שכתב יכול לא

יהיה עובר אא"כ יהיה החמץ כביתו וכו' כלומר שלא יעבור אא"כ החמץ מונח ברשותו או בביתו או כשדהו או בקרפיפו תלמוד לומר ככל גבולך ככל רשותך כלומר דלא בעינן שהרשות יהיה שלך אלא שהחמץ יהיה ברשותך כלומר שתשלוט על החמץ שיהא ברשותך לעשות בו כל מה שתרצה וזהו ברור בכוונתו בס"ד : ן דבאמת שם גבול אינו על השייך להאדם ביחוד וכל התנ"ך מלא מזה כמו גבול ישראל וכן השם גבולך שלום וכן מקצה גבול מצרים וכן גבול ארץ אדום שהכוונה על כל המדינה כולה וה"ג פשטא דקרא לא יראה בכל גבולך כלומר בכל המדינה וראיה ברורה דזה ממכילתא פרשה בא (פ' י) וז"ל בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר ככל גבולך שומע אני כמשמעו ת"ל בבתיכם מה בתיכם ברשותכם אף גבולך ברשותך וכו' הרי מפורש דמשמעו של גבולך אינו ברשותך והוה כמ"ש דבכל גבולך הוי כמו בכל מדינתך וה"פ דמכילתא מה בתיכם וכו' יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות א"י כלומר מה בתיכם החמץ ברשותכם שביכולתיכם לעשות בו כל חפציכם אף גבולך ברשותך שיהא ביכולתך לעשות בו כל חפצך והיינו אף אם מונח ביד אחרים אך שאינו מגיע עליו מעות יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות א"י כלומר שהחמץ ברשותו שמגיע לו מעות (וגם הרא"ש פ"א סי' ד' כתב דהמכילתא מירי בהלואה ע"ש ובגמ' ה' : ה"פ אין לי אלא שבתיים כזרות וכו' מנין ת"ל ככל גבולך כלומר דהיינו אומר רק בבתיים שרואה את החמץ תדיר ולא כזרות ת"ל ככל גבולך וכיון דלפילו ככל הגבול נאסר שחוק ממנו ואין זה רשותו ק"ו כזרות שדיין אני אומר בבתיים וכו' כגבולין שלך אי אתה רואה וכו' כלומר דהיינו אומר דבבתיים גם של אחרים אסור ת"ל שאור

ז והנה כל הפוסקים עומדים בשיטת הרמב"ם שחמץ של ישראל המופקד ביד א"י עובר ככ"י ובב"מ מן התורה עד שהרא"ש כתב שא"צ ראה לזה ע"ש לבר הרמב"ן והר"ן ז"ל סברי דמן התורה אינו עובר דהם מפרשים בכל גבולך היינו ברשות השייך לו ורק מדרבנן צריך לבערו וכל זה בלא קבלת אחריות אבל בקבלת אחריות יש דינים אחרים כמו שנבאר בס"ד ובמור וש"ע לא הוכח כלל דעת הרמב"ן והר"ן ע"ש והמעם דהלכה כרוב הפוסקים ועוד שהרי גם לדבריהם מדרבנן חייב לבער ואינהו לא נחתי לחלק בין דאורייתא לדרבנן אלא בין האסור והמותר וכמ"ש בריש הל' שבת : ך דרשו חז"ל דלשון לא ימצא דאפילו חמצו של א"י המופקד ביד ישראל והישראל קבל עליו אחריות ה"ו עובר ככ"י וב"מ דלשון לא ימצא משמע שמצוי בידך וזהו מצוי בידך דכלא אחריות אין עליו להשגיח ומונח אצלו ואינו חושש לו אבל כשקבל אחריות הרי בהכרח להשגיח על החמץ שלא יאבד ולא יתקלקל כרי שלא יצטרך לשלם ומקרי מצוי בידך והוי לענין איסור

קביל עליה ישראל נמירותא דכיון דאי פשע ביה ומיננב או דמתבד מחייב לשלומי מחייב לבעורי וכו' עכ"ל ואם כוונתו לפשיעה למה לו לסיים גניבה ואכירה אלא וודאי דה"ק דאחריותו על גניבה ואכירה וגם זהו מהעדר שמירה לכן אמר דאי פשע ביה והרא"ש נראה שהיה מפרש דחייבו על הפשיעה וע"י הפשיעה נגנב או נאבד וא"כ לא ה"ל לומר נגנב אלא נאבד דאכירה קרובה לפשיעה וצ"ע ולענין הלכה משמע מרבינו הב"י כדיעה ראשונה דדעת בה"ג והרא"ש כתב בשם י"א ורוב דיעות הם כר"י רש"י ותוס' והרמב"ם וסמ"ג ולמעשה יש להחמיר כבה"ג והרא"ש כאיסור דאורייתא :

יב כתב הרמב"ם אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל אם יודע הישראל שאם יאבד או יגנב מחייבו לשלמו וכופיהו ואונסו לשלם אע"פ שלא קיבל אחריות ה"ז חייב לבערו שהרי נחשב כאלו הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו עכ"ל והראב"ד חולק עליו דאין יעבור בב"י בדבר שאונסין אותו וכמה מהראשונים חולקים עליו דהא דאיתא בגמ' (ה' :) בכה"ג והו כשהיה חוק המלכות בזה דדינא דמלכותא דינא ולא באנס (מ"מ) ולענין דנראה דכוונת הרמב"ם הוא דקבלת החמץ ברצונו תלוי ואם ירצה לא יקבל החמץ ועל זה לא יאנסו האנס אלא שאם קיבל יאנסו לשלם כשתגנב או תאבד ולפ"ז שפיר עובר בב"י וכן מביאר מלשנו שהפקידו היתה מרצונו ולכן כשהבנים עצמו מרצונו לזה ממילא הוה קבלת אחריות ולפי מה שבארנו אפשר דלא פליגי הפוסקים כלא (ומתוך קושיא הס"א סק"א ע"ש וכעין זה מלמתי בס' מגן האלף ע"ט) :

יג ויש מי שאומר דלפי דעת הרמב"ם דגם ע"י אונס עובר בב"י א"כ במכירת חמץ שלנו שוקפין המעות במלוה ומקבלין כזא"י הקונה רק דבר מועט וברור הוא שאם יאבד החמץ לא ישלם הקונה א"כ הוי כאחריותו של החמץ הוא על הישראל ועוברין בב"י (מק"מ סק"ה) ולכן צריך דווקא למכור החרד שהחמץ מונח בו דאו הוי קבלת אחריות בכיתו של הא"י (סע) אך אצלינו שנהגנו להעמיד ישראל ערב קבלן בעד הקונה (כתיקון הנר"ו) אין חשש בזה דאם הוא לא יפרע נתבע מהע"ק אך אצלינו נהגים ג"כ למכור החרד כמו שיתבאר בס' המ"ח מפני הקנייה כמ"ש שם (ועמנה"א שדחה דברי המק"ח) :

יד כתב המור דאילו אצלו וקבל עליו אחריות חייב לבערו ואם ייחד לו מקום שאמר לו הנה הבית לפניך הניחו במקום שתדצה אין זקוק לבערו ופירוש רש"י בשלא קבל עליו אחריות ור"ת פ' אפילו קבל עליו אחריות דכיון דייחד לו מקום אינו מצוי בביתו ולזה הסכים א"א הרא"ש וז"ל עכ"ל ביאר הדברים דה שחייבו התורה להישראל שיעבור בב"י בפקדון של א"י ע"פ קבלת אחריות וזו גזירת

כל יראה בשלו ואין חילוק בין כשהחמץ בכיתו או במקום אחר ברשותו ואפילו אינו רואהו ואפילו חזר והפקידו ביד א"י אחר שאינו בעליו דהוה כמפקיד חמצו ביד א"י דעובר עליו (מנ"א סק"א) אבל אם חזר והפקידו ביד א"י הראשון שהפקיד אצלו אינו עובר אע"ג דעדיין נשאר אחריות דגניבה ואכירה על הישראל כמ"מ מותר דה"ל במקבל אחריות על חמצו של א"י בביתו של א"י דמותר (סע) ויש חולקין בזה דכיון דהיה החמץ ה"י הישראל באחריות והוה כשלו כשחזר והפקידו אפילו אצל הראשון הוה כהפקיד חמץ שלו בידו ועובר בב"י (מ"י סק"ו) והעיקר כדיעה ראשונה (מק"מ סק"ד) :
טו ואם הפקיד זה החמץ של הא"י שקבל עליו אחריות וי"א אחר הא"י והא"י האחר קבל עליו כל האחריות וי"א דהישראל אינו עובר (מנ"א סע) וי"א דעובר (מ"י סק"ה) והעיקר כדיעה ראשונה (מק"מ סע) דמאי דהוה ליה שקליה ויש מי שאומר דחמץ של א"י שהפקיד אצלו וקבל עליו אחריות לא מהני ליה ביטול (שנ"א ס' ע"ו) וכן מסתבר דבשלמא חמץ שלו יש לו רשות להפקיד ולבטל כיון שכומן הפסח תיאסר לגמרי בגילוי דעתא סני כמ"ש בס' תל"א אבל זה החמץ שאינו שלו ובהגיע הפסח לא יאסר על הבעלים ורק התורה גזרה עליו שיעבור בב"י א"כ באיזה כח יוכל להפקידו או לבטלו ובע"כ יחויירו לבעליו ואם אין הבעלים בביתו ימכרו או יבערו וישלם לא"י ואם א"י הפקיד חמצו בבית א"י אחר והישראל קיבל עליו אחריות מותר כיון שאין החמץ בביתו (מק"מ סע) דהוה קבלת אחריות על חמצו של א"י בביתו דמותר ומה לי הוא ומה לי אחר :

יז ואם עבר על ב"י בחמץ הוה ט"מ יוכל להחזיר החמץ לא"י אחר הפסח ולא הוה כמשתכר באיסורי הנאה שהרי קי"ל דהגזול חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך אפילו בישראל כמ"ש בח"מ ס' שס"ג כ"ש שיכול להחזירו להא"י (מנ"א סע) ואפשר דגם בפסח יוכל להניחו ליטול את החמץ (סע) אלא שיש חשש שמא ימכור הא"י לישראל אחר הפסח ויכשל הישראל באיסור חמץ שעבר עליו הפסח (סע) ומ"מ אין לו לחשוש בזה כיון שמחזיר לו את שלו אין לו לשלם בעד חשש זה (מ"י סק"ד) :

יח וכאיו אחריות עובר בכל יראה כתב המור בשם ר"י דדווקא כשהוא שומר שכר שחייב בגניבה ואכירה ובשם בה"ג כתב דאפילו אם הוא שומר חנם ואינו חייב אלא בפשיעה מקרי אחריות ע"ש ומהרמב"ם מביאר כדיעה ראשונה שהרי כתב אם קבל עליו הישראל אחריות שאם אבד או נגנב וכו' ע"ש ודעת הרא"ש כדעת בה"ג ובפי מ"ש התוס' בב"מ (פ"ג :) בשם רש"י וז"ל אינו עובר אא"כ קבל עליו אחריות אונסין ע"ש ופלא דכבה"ג שלפנינו איתא ג"כ גניבה ואכירה וז"ל בפ' כל שעה ווראי ניו דאפקיד גבי ישראל חמץ אי

גזירת התורה רק בחמץ שהרי דבר זה אינה אלא גורם לממון שכשיתאבד יצטרך לשלם ממון ובכל הדינים קי"ל גורם לממון לאו כממון דמי כמ"ש בח"מ סי' שפ"ו אלא דבחמץ שכתבה תורה לשון לא ימצא דמה שמצוי בידך אתה עובר ולכן ע"פ האחריות הוי מצוי בידך כמו שהסברנו בסעיף ח' ולכן אם קבל אחריות על חמצו של א"י בביתו של א"י אינו עובר מפני שאין זה מצוי בידך ולכן גם כשייחד לו בית הל' כביתו של א"י ואין זה מצוי בידך וטרמב"ם נראה להדיא דסובר כרש"י מיהו זהו כשאומר לו רק הרי הבית לפניך אבל אם ייחד לו קרן זוית פשיטא אפילו לרש"י והרמב"ם אינו עובר ככ"י בקבלת אחריות דהו' ממש כביתו של א"י (נ"י):

מן כתב הר"ן בפ"א דהא דבאחריות עובר ככ"י לאו דווקא בקבל אחריות בפירוש אלא אפילו סתמא הפקידו אצלו חייב לבערו דקבלת פקדון בסתם הוה כקבלת אחריות מפורש כדאמרינן בב"ק (מ"ח.) כגוס שורך ברשותי חייב בשמירתו ותמיהני שהר"ן ז"ל כתב זה גם בשם רש"י ז"ל דסתם הוי כקבלת אחריות ע"ש ולפנינו ברש"י (ו'). מפורש להיפך שכתב הפקידו אצלו וקבל עליו אחריות ע"ש הרי מבואר דצריך לקבל מפורש אחריות וכן מלשון הרמב"ם מבואר דצריך קבלת אחריות בפירוש וכ"כ הלבוש:

מן והמעם י"ל דאע"ג דבוודאי כן הוא דגם בסתמא קיבל עליו נטירותא כמ"ש בח"מ סי' רצ"א מ"מ זהו בישראל אבל בא"י נתבאר שם בס"י ש"א דאין בו דין שומרים וממילא דצריך קבלת אחריות בפירוש אך לדעת הרמב"ם שם דעל הפשיעה ככולם חייבים ולדעת הבה"ג והרא"ש בכאן דגם באחריות פשיעה עוברים ככ"י כמ"ש יכול להיות גם כאן בסתם (ח"י סק"ה) ולדעת הר"ן צריך לדבר מפורש שאינו מקבל אחריות (ולדינא נתבאר בח"מ ט"ז שרוב הפוסקים מלקים על הרמב"ם ע"ט):

ין אבל בלא אחריות אינו חייב לבערו אפילו אם הא"י כבוש ת"י ושרוי עמו בחצר ורק צריך לעשות בפניו מחיצה נבונה י"ט כדי שלא ישכח ויאכלנו והגם דבשאר איסורים לא מצרכינן למחיצה חמץ שאנו שאוכלים אותו כל השנה ויש לחוש שישכח ויאכלנו אבל משארי איסורים אנו מובדלים תמיד וא"י שהניח חמץ בבית הישראל ביו"ט שא"א לעשות מחיצה יכפה עליו את הכלי ואף שאפשר בסדין אין זה מחיצה של היכר וכתהו"מ צריך מחיצה אמנם אם הפקידו לזמן מועט כמו לחצי יום א"צ מחיצה ודי בכפויית כלי (מנ"ה סק"ה וכ"מ מרש"י ו'. ד"ה עושה ע"ט):

ית אינו יהודי שנכנס לבית ישראל בפסח וחמצו בידו אינו זקוק להוציאו דאע"פ שדו"ה החמץ שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ולחשש אכילה אין לחוש שהרי הא"י עומד עליו ולא יניח לאכול מלחמו אבל אסור להעלותו עמו על השלחן אפילו בהפסק מפה ואע"ג דאחד אוכל בשר ואחד נבינה מותרים בהפסק מפה כמ"ש ביו"ד סי' פ"ח חמץ שאנו דאיסורו במשהו ולא ימלט שלא יתגלגל משהו מזה לזה ולכן אם אין הישראל אוכל מותר להניחו להא"י לאכול שם (מנ"ה סק"ה) וכן כשאובל על שלחן בפ"ע אין חשש:

ית כתב הרא"ש ריש פסחים יש מן הגאונים שאמרו ישראל שחפקיד חמצו אצל הא"י או אצל ישראל חבירו וקבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד אע"פ שהוא שלו כיון שאינו ברשותו והביאו ראיה ממכילתא וכו' והר"י יונה אומר דלעולם הוא ברשות המפקיד וחיוב לבערו מן התורה וכו' ונ"ל דדבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קיבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הם וכו' עכ"ל וכ"כ המור ודעת הגאונים אינו כדעת הרמב"ן והר"ן שהבאנו בסעיף ד' דכל שאין החמץ ברשותו אינו עובר ככ"י דא"כ לא צריכי לאחריות ועוד דמדרבנן מיהא עובר כמ"ש שם אלא מעמם הוא דהאחריות של הנפקד מוציאו מידו איסור ב"י ומה שהקשה הרא"ש הא עיקרו של הבעלים י"ל דזה לא מקרי מצוי בידך כיון שאין החמץ אצלו ונס בטוח הוא בהמעות מקרי שאין החמץ מצוי בידו וזה שכתבו כיון שאינו ברשותו משום דאלו היה ברשותו לא היה מועיל האחריות ולדינא קי"ל כהר"י והרא"ש וישראל שחפקיד אצל ישראל והנפקד קבל אחריות שניהם עוברים ככ"י וכן פסק רבינו הב"י בסעיף ד' (והפ"ה והש"א תפסו דעת הגאונים כהרמב"ן והר"ן ולע"ג לא נראה כן ועמ"ק ולדינא אין כ"מ והנלע"ד בזהו בס"ד):

ין ודע דמי ששכח למכור חמצו עד חצות אין לזה שום תקנה ומחוייב לבערו תיכף ואם יבא גוי המכירו וימלט לעצמו אחר שהוציאו החמץ לרחוב כדרך הפקר ורצונו של הגוי להחזיר לו אחר הפסח יכול לימ"ו שהרי הגוי זכה מן ההפקד והוה חמצו של גוי שעבר עליו הפסח דמותר אף באכילה אבל אם מכרו או נתנו לבעו"ם אינו מועיל כלל והוא עובר על כל יראה דאין מכירתו ומתנתו כלום ועדיין עובר על כל יראה דלענין כל יראה אוקמה התורה ברשותו ומחוייב לבערו אחר הפסח (חת"ס סי' ק"ג ומקור הייס סי' ת"מ דביאורים דאמנע סק"ה והגרע"ה דנליון ריש סי' ת"מ על המנ"ה סק"ה ע"ש ודברי הנו"כ דתניינא סי' ס"ג תמוהים מאוד ותלילה לעשות כן ע"ש והוי"ק):

תמא דין מי שהלוח על חמץ. וכו' י"א סעיפים:

קדקע ואינו באחריות הישראל מותר אף שהונח ביד הישראל (מ"ג סק"ח):

ד וכיון דעיקר היתור הוא מצד מעכשיו לכן אפילו בלא ענין הלואה על המשכון כגון שאמר להא"י אם לא אעשה לך דבר פלוני עד ניסן יהא החמץ שלך מעכשיו והחמץ הוא ת"י הא"י והגיע הזמן ולא עשה הוה החמץ של א"י ומותר לאחר הפסח ואי משום אסמכתא כבר נתבאר בח"מ סי' ר"ז דבמעכשיו ליכא אסמכתא אמנם למאן דס"ל שם דרק במשכון מהני מעכשיו ולא בשאר דברים הדר הוה אסמכתא אפי"ל הרמב"ד סוכר דבא"י ליכא אסמכתא וגם כיון דברוניהם הוי של הא"י אולינן בתרבייהו כדי שלא יעבור הישראל בב"י כמו שיתבאר בס' תמ"ח (עמ"ל סק"ג):

ה ויש בזה שאלה דאיך אנו מתירין ע"י מעכשיו אפילו הגיע הזמן אחר הפסח והא יכול לפדותו קודם פסח ונאמר הואיל ואי בעי היה פודה החמץ ויעבור בב"י כמו דאמרינן כה"ג בעיטה פלשה ביו"ט והפריש חלה ונתחמצה החלה דעובר בב"י מטעם הואיל ואי בעי מיתשל עלה לעקור ממנה שם חלה ותהיה שלו ולכן אע"ג דהחלה אינו שלו ואינו עובר בב"י מ"מ כיון שיכול לעשותה שלו הוא עובר וה"ל הא יכול לפדותה ויהיה שלו ויעבור בב"י ויתבאר זה בס' תנ"ז אך לא דמי דבשם לא יחסר לו ממון עי"ז אבל הכא הא צריך לשלם ממון להא"י אם יפדה ממנו החמץ וזה אינו רוצה ולכן לא אמרינן הואיל ויכול לפדותו דבר שיש בוה דררא דממונא (ס' סק"ג כ"ס הר"ן ז"ל) ועוד דבכאן מחוסר מעשה שישלם להא"י ויקח החמץ לביתו שהרי לא ירצה להניחו ת"י הא"י כאשר ישלם לו ודבר המחוסר מעשה לא אמרינן הואיל (ולדעת רש"י מ"ח. לא אמרינן כלל הואיל כוה ע"ש):

ו וכל זה בדעבד אבל לכתחלה וודאי אסור ללוות על החמץ מא"י ולקבוע הזמן אחר הפסח ולומר לו אם לא אפרע לך לזמן פלוני יהא שלך מעכשיו דאכתי בפסח תלוי ועומד החמץ כברשותו אמנם אם קבע הזמן קודם הפסח ונתהיה סיבה ונמשך עד אחר הפסח אינו מחוייב להתאמץ לפדותו קודם הפסח אבל כשקבע זמן לכתחלה על לאחר הפסח וודאי מחוייב להתאמץ לכתחלה לפדותו ולבערו (כ"מ נט"ז סק"ג) ואין לשאול הא סתם משכון אין המלוה מקבל עליו אחריות אונסין כמ"ש בח"מ ר"ס ע"ב וא"כ לענין אונסין אכתי החמץ עומד ברשות הישראל וא"כ יעבור בב"י מפני אחריות דאין זו שאלה נהי רהוי אחריות מ"מ הא החמץ הוא ביד הא"י ונחשב כשלו וכבר נתבאר בס' הקודם דקבלת אחריות בביתו של א"י על חמצו של א"י דמותר (מ"ג סק"ג):

אם

א א"י שהלוח לישראל על חמצו ונתן את החמץ ת"י הא"י וא"ל מעכשיו יהא שלך אם לא אפרע לך לזמן פלוני והגיע הזמן ולא פרעו מותר אפילו לא הגיע הזמן עד אחר הפסח דמשנהיע הזמן ולא פרעו נקנה לו למפרע והוא היה חמצו של א"י אבל אם לא א"ל מעכשיו אסור אף שהמשכון ת"י הא"י משום דא"י מישראל לא קני משכון והוה כשל ישראל וכן אם אמר מעכשיו והוא ת"י הישראל ג"כ אסור כיון דהאחריות על הישראל אסור אפילו בחמץ של א"י כמ"ש בס' הקודם כ"ש כבה"ג וכן אם הגיע הזמן ופרעו אסור אפילו במעכשיו והוה ת"י הא"י דכיון שפרעו אנלאי מילתא שהחמץ היה של הישראל אכ"כ שיש כל הג' דברים מותר:

ב והרמב"ם ז"ל בפ"ד דין ה' כתב ישראל שהרהיץ חמצו אצל הא"י אם א"ל אם לא אביא לך מעות מבאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו ה"ו ברשות הא"י ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהיה אותו זמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל הא"י ואסור כהנאה לאחר הפסח עכ"ל והראב"ד והמור ורוב הפוסקים חלקו עליו דאי בהגיע הזמן קודם הפסח למה לנו מעכשיו הא אפילו בלא מעכשיו כבר הוחלט החמץ להא"י ואין לומר דהוה אסמכתא ולא קנה דכל דאי הוה אסמכתא דהא הרמב"ם פסק בפ"א מה' מבירה דבמשכון ליכא דין אסמכתא אלא מעמו של הרמב"ם הוא משום דקו"ל א"י מישראל לא קני משכון (ה"מ) ולכן עדיין הוה כשל הישראל אבל כשא"ל מעכשיו הוה כמכירה ומעכשיו בלא הגעת הזמן קודם הפסח כיון דעד הזמן עדיין אינו מותר ה"ל לומר בגמ' כשהגיע הזמן מותר ומדקאמר אחר הפסח מותר משמע דמיד מותר ובע"כ שהגיע הזמן קודם הפסח ואין לומר דקביעת הזמן היה תוך הפסח או תיכף בכלות הפסח דאין דרך הישראל להגביל בחמץ זמן כזה (ס' ו) והלכה כרוב הפוסקים דבהגיע הזמן קודם הפסח מותר אפילו בלא מעכשיו וכש"ע לא הובא כלל דעתו ע"ש:

ג ואין לשאול לדעת רוב הפוסקים דאפילו בהגיע הזמן אחר הפסח ובלא מעכשיו הא כיון דלא פדאו הישראל והוחלט המשכון להא"י הרי אנלאי מילתא דמפרע שהחמץ היה בפסח של הא"י דאינו כן דהא קי"ל בעל חוב מבאן ולהבא הוא נובה כלומר כשגובה בעד חובו שדה שנשתעבדה לו אין השדה שייך לו למפרע משעת ההלואה אלא משעת הגעת הזמן וכיון שכן ממילא היה החמץ בפסח של הישראל ולא ש"ל הא"י ודע דלפעמים אפילו היה החמץ ת"י הישראל מותר כגון שהקנה להא"י את החמץ כגנין או אנב

הוא ברשות הא' דשמא יפרנו כיון שהזמן הוא אחר הפסח (ס"ג סק"ד) ויש חולקין בזה וס"ל דחייב לבער (ט"ו סק"ג וס"ו סק"ו) משום דאח"כ כשנשאר אצלו עבר למפרע בכל יראה ופ"מ אם עבר ולא ביערו ובא הא"י תוך הפסח לפדותו מותר לקבל ממנו המעות ולהניחו ליטול החמץ ולא שיתן לו בידים את החמץ דזה אסור אלא יקה מעצמו ואין זה משהבד באיסורי הנאה דכיון שפודיהו נמצא שרא היה של ישראל מעולם (מג"ח ס"ג וס"י) :

י ואם לא משכנו ביד ישראל קודם הפסח והיה מונח החמץ בבית הא"י אלא ששיעברו דאם לא יפרע עד זמן פלוני החמץ שלו והזמן הוא אחר הפסח ולא פרעו מותר להישראל ליטול החמץ אף על פי שא"ל מעבשיו דכיון דלא משך את החמץ אצלו ונמצא שקנינו אינו אלא בכסף ההלואה וקיי"ל דישאל מא"י וא"י מישראל אין קניינם אלא במשיכה כמ"ש בח"ט סי' קצ"ד (הגר"י) :

יא אך לשיטת רש"י המובא ביו"ד סי' ש"ך דקניינו הוא רק בכסף ה"ז עובר בכ"י האמנם רוב הפוסקים לא ס"ל כן כמבואר שם ולכן לפי מה שיתבאר בסי' תמ"ח שע"פ הדחק אנו סומכין במכירת חמץ על שיטת רש"י דקונה בכסף ע"ש ולכן ג"ל דאם אצל זה האיש עצמו שמכר חמצו לא"י בכסף שיעבר לו א"י חמצו שאם לא יפרע לו אחר הפסח יהיה החמץ שלו דאסור ליטלו דאיך נפסקו אצלו תרתי דסתרי דבכאן יקנה בכסף ובכאן לא יקנה בכסף ודבר פשוט הוא דאם הגיע הזמן קודם הפסח ולא פרעו אפילו היה מונח החמץ בבית א"י הרי החמץ של ישראל ועובר בכ"י ואסור בהנאה :

ז אם לזה מהא"י על חמצו ולא אמר מעבשיו מחוייב לראות לפדותו קודם הפסח ולבערו כדי שלא יעבור בכ"י ואם לא עשה כן החמץ אסור בהנאה ששום אדם אסור לקנותו אחר הפסח מהא"י והוא עבר בכ"י והיוק אין לו שהרי הא"י מקבלו בחובו אך אולי מחוייב לפדותו ולהטילו בנהר או רשורפו ולשלם להא"י במעות דאל"כ דרי הוא פורע חובו מאיסורי הנאה (ס"ג) ואולי כיון דממילא הוא והוא אינו עושה מעשה בזה א"א לחייבו בזה ובירושלמי (פ"ג ה"ג) מבואר דאפילו במקום שעובר בכ"י מ"מ לא כפינן ליה שיפסיד עי"ז ע"ש (הונ"ג נח"י סי' ת"מ סק"ד ע"ג) :

ח ישראל שהלוה לא"י על חמצו ומשכן את החמץ ביד ישראל וא"ל אם לא אפרע לך לזמן פלוני יהא החמץ הזה קנוי לך מעבשיו אפילו לא היה החמץ באחריות הישראל כלל ואפילו לא הגיע הזמן עד אחר הפסח מ"מ אם הגיע הזמן ולא פרעו הרי חמץ זה אסור בהנאה שהרי אנ"א מילתא דחמץ זה הוא של הישראל למפרע ואפילו היה מונח בבית הא"י כל ימי הפסח כגון שחזר הישראל והפקידו אצלו דה"ל כחמצו של ישראל שהפקידו אצל א"י דאסור בהנאה אבל אם לא א"ל מעבשיו ואין אחריות החמץ עליו מותר דקיי"ל ישראל מא"י וא"י מישראל לא קנה משכון (מג"ח סק"ז) ואפילו נראה מדעת הא"י שדעתו להשקיע אצלו את החמץ מ"מ אינו עובר עליו כל זמן שלא מכרו לו בפירוש אבל ישראל הממשכן חמץ ביד ישראל חבירו הנפקד עובר בכ"י דישאל מישראל קונה משכון (ס"ג) וגם המפקיד עובר בכ"י :

ט ודע דיש מי שאומר בהך דמעכשיו שנתבאר דהחמץ אסור בהנאה מ"מ בפסח אינו מחוייב לבערו דעדיין

תמב דיני תערובת חמץ וקשה . וכו' ל"ג סעיפים :

עצמו של חמץ אבל עירוב חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכיוצא בהן אם אכלן בפסח לוקה ואין בו כרת שנאמר כל מחמצת לא תאכלו ברא"ש כשאכל כזית חמץ בתוך התערובות בכדי אכילת ג' ביצים הוא שלוקה מן התורה אבל אם אין בתערובות כזית בכדי אכילת שלש ביצים אע"פ שאסור לו לאכול אם אכל אינו לוקה אלא מכין אותו מכת מרדות עכ"ל הרי שדבריו כדבריו הר"ף וברבנן ואע"פ שכתב כזית בכא"פ על כותח הבבלי ובכותח אין בו כזית בכא"פ ועל דבר זה השינוי הראב"ד וז"ל הרב פסק באלו כרבנן משום שאין בהם כזית בכא"פ עכ"ל אמנם הרמב"ם לא נחית לזה כפרמי המאכלים והוא כללם כייל דכשיש כזית בכא"פ חייב מלקות ואם לא הוי איסור בעלמא (וכ"כ המ"מ ע"ג) : ג וזה שהביא קרא דכל מחמצת לא תאכלו אע"ג דבגמ' ר"א מייתי מהך קרא לבשארין בו כזית בכא"פ ולא

א בדבר שיש תערובת חמץ הוה פלוגתא דתנאי בפסחים (ת"נ .) דהניא על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בלאו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בלא כלום כלומר שאין כאן לאו רק איסור בעלמא ואמרינן שם בסוגיא דכשיש כזית מן החמץ בכדי אכילת פרס מן התערובות הכל מודים שחייב ויחיד ורבים הלכה כרבים וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שם דאין הלכה כר"א וכ"כ הרע"ב ע"ש :

ב וכן פסק הר"ף שם וז"ל אע"ג דאמור רבנן עירובו בלא כלום מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא איכא וכי אמרו רבנן גמי דלא לקי ה"מ היכא דליכא כזית בכא"פ כגון כותח הבבלי וכיוצא בו אבל היכא דאיכא כזית בכא"פ אפילו לרבנן לקי עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"א דין ו' וז"ל אין חייבין כרת אלא על אכילת

ולא לרבנן רהא על כוית בכדי אכילת פרס אין צריך קרא דבבל האיטורים הרון כן וכבר הקשו עליו הרמב"ן בס' המצות (לאוין ק"ח) והמגיד משנה רכיון שיש כוית בכא"פ פשיטא שגם כרת יש דהוה חמץ גמור והרי בכל האיטורים כן הוא כשיש כוית בכא"פ חייב כמו שהדבר האסור הוא בלא התערובת כלל ע"ש: ד אבל האמת דשיטת הרמב"ם הוא גם בכל איטורי כרת דעל תערובת האיטור אף שיש בו כוית בכא"פ אין בו רק מלקות ולא כרת ודבר זה ביאר ברפמ"ו ממאב"א וז"ל כיצד הוא ממשו כנון שהיה מן החלב כוית בכל ג' ביצים מן התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כג' ביצים הואיל ויש בהם כוית מן החלב לוקה שהרי מעם האיטור וממשו קיים עכ"ל והרי חלב יש בו כרת ועכ"ו אינו אלא לוקה וכבר בארנו דבריו ביו"ד ריש סי' צ"ח ע"ש (ונזה גם הכ"מ השני על המ"מ ע"ט) ומקורו מהך דעבו"ם (ס"ו,) כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו ע"ש ונראה להרמב"ם מדאינו אומר גם וחיובין כרת באיטורי כרת ש"מ דעל תערובת ליכא לעולם כרת אפילו בכוית בכא"פ אך יש לנו לבאר מנין לו זה:

ד ונלע"ד דכל האיטורים ילפינן בחמץ דהנה ר"א ילוי מכל מחמצת לא האכלו דעל תערובת עוברין בלאו אף ברליבא כוית בכא"פ ואומר שם כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי וכו' יכול יהא עניש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור עניש כרת על עירובו בלאו דבריו ר"א ולוה ס"ל להרמב"ם דגם רבנן ילפי מפסוק זה על תערובת דכוית בכא"פ ואין הליטור דעל חיוב הלאו דלוח לא איצטרריך דלא גרועא חמץ מבל האיטורים אלא לפטור מכת מקרא דכל אוכל חמץ ונכרתה דרוקא על חמץ גמור בלא תערובת כמו לר"א בפחות מכא"פ וביאור הענין לענ"ד כן הוא דהנה בפ' החדש הוה לכם כתיב ג' אוהרות בחמץ מקודם כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וגו' ואח"כ כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ודרשינן לה בגמ' שם על נתחמץ מחמת דבר אחר דלא בעינן שהיא החיטויין מעצמו ואח"כ כתיב כל מחמצת לא תאכלו להורות שיש מין חמץ שאין בו אלא לאו ולא כרת דליבא לטימר דהך קרא אתא לאוהרה כמו בכל העונשין דלא עניש הכתוב אא"כ הזהיר דלוח כתיב קרא אחרינא בפרשה קדש ולא יאכל חמץ אלא וודאי דהך דכל מחמצת לא תאכלו אתי לאורויי שיש מין חמץ שאינו אלא בלאו ואינו הוא תערובת חמץ לר"א בשאין כוית בכא"פ ולרבנן כשיש כוית בכא"פ ומחמץ למרטו לכל האיטורים (והטור תפס דהרמב"ם פוסק כר"א וכן הרמ"ך וכן הכ"מ האריך הרבה ומסיק לפוסק כר"א וכן הפ"ה והמק"ח האריוו ונחמנו כסגן דברי הרמב"ם וכן בכמה חזו"ל וענ"ד נראה נכור כמ"ש וכוה גם המ"מ תפס שפסק רבנן ולהדיא כתב כן בפ"י המשויות ודו"ק):

ז ונמצא דלהרמב"ם לשון מחמצת כולל כל שאינו חמץ גמור ומדפירשה התורה בחמץ כן אע"ג דגם בשאר איטורים כן הוא מ"מ החמירו חז"ל בתערובת בחמץ לענין ביטול מפני שהתורה הזכירה תערובת בחמץ אבל ר"א דריש מכל רובנן לא דריש כל כדאיתא בגמ' ותמיהני על הרמב"ן ועל המ"מ שהשינו עליו על מה שאמר שאין כרת בתערובת כוית בכא"פ והרי גם בהר"ף מפורש כן שהרי אומר מפורש דעל כוית בכא"פ לקי כמ"ש כסעיף ב' ומדלא כתב דחייב כרת ש"מ דס"ל כהרמב"ם וכלא זה ידוע שהרמב"ם עומד תמיד בשיטת הר"ף:

ח אבל הרמב"ן והמ"מ ורוב הפוסקים כתבו דבתערובת חמץ בכוית בכא"פ חייב כרת וכן בכל האיטורים של חייבי כריתות משום דכוית בכא"פ הוי הלכה למשה מסיני לענין אכילת האיטור שלא ישהה יותר מכדי אכילת פרס וה"נ בתערובת והר"ף והרמב"ם ס"ל דהוה באיטור עצמו לענין המשכת הזמן ולא בתערובת ובשאין

ולא לרבנן רהא על כוית בכדי אכילת פרס אין צריך קרא דבבל האיטורים הרון כן וכבר הקשו עליו הרמב"ן בס' המצות (לאוין ק"ח) והמגיד משנה רכיון שיש כוית בכא"פ פשיטא שגם כרת יש דהוה חמץ גמור והרי בכל האיטורים כן הוא כשיש כוית בכא"פ חייב כמו שהדבר האסור הוא בלא התערובת כלל ע"ש: ד אבל האמת דשיטת הרמב"ם הוא גם בכל איטורי כרת דעל תערובת האיטור אף שיש בו כוית בכא"פ אין בו רק מלקות ולא כרת ודבר זה ביאר ברפמ"ו ממאב"א וז"ל כיצד הוא ממשו כנון שהיה מן החלב כוית בכל ג' ביצים מן התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כג' ביצים הואיל ויש בהם כוית מן החלב לוקה שהרי מעם האיטור וממשו קיים עכ"ל והרי חלב יש בו כרת ועכ"ו אינו אלא לוקה וכבר בארנו דבריו ביו"ד ריש סי' צ"ח ע"ש (ונזה גם הכ"מ השני על המ"מ ע"ט) ומקורו מהך דעבו"ם (ס"ו,) כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו ע"ש ונראה להרמב"ם מדאינו אומר גם וחיובין כרת באיטורי כרת ש"מ דעל תערובת ליכא לעולם כרת אפילו בכוית בכא"פ אך יש לנו לבאר מנין לו זה:

ד ונלע"ד דכל האיטורים ילפינן בחמץ דהנה ר"א ילוי מכל מחמצת לא האכלו דעל תערובת עוברין בלאו אף ברליבא כוית בכא"פ ואומר שם כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי וכו' יכול יהא עניש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור עניש כרת על עירובו בלאו דבריו ר"א ולוה ס"ל להרמב"ם דגם רבנן ילפי מפסוק זה על תערובת דכוית בכא"פ ואין הליטור דעל חיוב הלאו דלוח לא איצטרריך דלא גרועא חמץ מבל האיטורים אלא לפטור מכת מקרא דכל אוכל חמץ ונכרתה דרוקא על חמץ גמור בלא תערובת כמו לר"א בפחות מכא"פ וביאור הענין לענ"ד כן הוא דהנה בפ' החדש הוה לכם כתיב ג' אוהרות בחמץ מקודם כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וגו' ואח"כ כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ודרשינן לה בגמ' שם על נתחמץ מחמת דבר אחר דלא בעינן שהיא החיטויין מעצמו ואח"כ כתיב כל מחמצת לא תאכלו להורות שיש מין חמץ שאין בו אלא לאו ולא כרת דליבא לטימר דהך קרא אתא לאוהרה כמו בכל העונשין דלא עניש הכתוב אא"כ הזהיר דלוח כתיב קרא אחרינא בפרשה קדש ולא יאכל חמץ אלא וודאי דהך דכל מחמצת לא תאכלו אתי לאורויי שיש מין חמץ שאינו אלא בלאו ואינו הוא תערובת חמץ לר"א בשאין כוית בכא"פ ולרבנן כשיש כוית בכא"פ ומחמץ למרטו לכל האיטורים (והטור תפס דהרמב"ם פוסק כר"א וכן הרמ"ך וכן הכ"מ האריך הרבה ומסיק לפוסק כר"א וכן הפ"ה והמק"ח האריוו ונחמנו כסגן דברי הרמב"ם וכן בכמה חזו"ל וענ"ד נראה נכור כמ"ש וכוה גם המ"מ תפס שפסק רבנן ולהדיא כתב כן בפ"י המשויות ודו"ק):

לומר שהרמב"ם יחלוק על הרי"ף כידוע ברוב ההלכות וכ"כ הר"ן שהרי"ף פוסק כן ומביא הוכחה שהרי תערובת חמיר מנוקשה כדמוכח בנמ" וכוין שבתערובת פטור כ"ש בנוקשה ע"ש ומסילא דגם להרמב"ם יש הוכחה זו ואע"ג דבנמ" שם יש מי שאומר דנוקשה חמיר מתערובת מ"מ תפסו הפוסקים כאידך מאן דאמר דתערובת חמיר מנוקשה וא"כ צ"ל דגם כוונת הרמב"ם כן הוא דגם לאו נמי ליכא ומה שהוביר ברת משום דמיירי שם מקורם דאם שהה כדי הילוך מיל היה חמץ נמור כלומר וחייב כרת לזה אומר דבכה"ג אין בו כרת אבל ה"ה דאפילו לאו ליכא וכן הסכימו הרא"ש והאמור דליכא לאו בנוקשה :

יב ולענין כל יראה בתערובת כתב הרמב"ם בפ"ד דין ח' תערובת חמץ עוברין עליה משום כל יראה וכל ימצא וכו' עכ"ל ופי' המגיד משנה דמסתמא כוונתו כשיש בו כזית בכא"פ וסמך על מ"ש בפ"א והביא שרבינו משה הכהן פ"י דבריו דכוונתו גם כאין בו כזית בכא"פ והסכימו לזה רבינו הב"י בספרו כסף משנה וכל הפוסקים וכתבו מילתא כמעמא דבשלמא באכילה כשאין כזית בכא"פ אינו אוכל כפי שיעור אכילה שניתנה למשה מסיני אבל לענין כל יראה כיון שיש שם כזית חמץ הרי הוא עובר ככ"ו וכן הוא דעת רש"י רפ"ג שיש בתערובת כל יראה אבל ר"ת כתב שם בתוס' דליכא כל יראה דהא אי לאו קרא דכל מחמצת לא הוה ירענו גם איסור אכילה וא"כ מנ"ל כל יראה ע"ש וי"ל לרש"י והרמב"ם דבשלמא באכילה צריך קרא משום דאוכלו בתערובות אבל לענין כל יראה כיון שיש בזה כזית חמץ למה לא יעבור בכל יראה וכיוצא בזה מצינו לענין טומאה בשני חציו ותיים נבלה שתחבן בקיסם דבמנע טהור לפי שאין הנגיעה בבת אחת ובמשא או בהיסט טמא לפי שמסימן כאחת (תולין קכ"ד.) וה"נ כשהכזית חמץ מפוזר בין התערובת באכילה פטור לפי שאינו אוכלו כאחת אבל בכ"י חייב דמשהה אצלו כזית חמץ דומיא דמשא בטומאה שהרי ה"נ רואה כל הכזית כאחת כמו שנושא כל הכזית כאחת :

יג ולענין כל יראה בחמץ נוקשה ברמב"ם לא הזכיר כלל שיש ב"י בנוקשה וכמעט מפורש דבריו שאינו ככל יראה שהרי לענין שיאור שהבאנו בסעף י"א כתב ה"ז אסור לאכלו ואין חייבין עליו כרת ואי ס"ד שיש בו איסור כל יראה ה"ל לומר וחייב לבערו ואע"ג דלפירש"י משמע דגם בחמץ נוקשה יש כל יראה דבמתניתין דאלו עוברין יש שם חמץ נוקשה ואכולם פירש"י שעוברין בכ"י מ"מ להרמב"ם נראה להדיא שאינו כן אך באמת לדינא אין ראייה כלל מרש"י שהרי הוא פ"י זה לר"א אבל אי קי"ל כחכמים אין בהם איסור כל יראה כלל וכמ"ש הטור דלרבנן מותר להשהותן בפסח ע"ש (ואלו הם כללי הדינים) :

ובשאר כזית בכא"פ יש מן הפוסקים שפסקו כר"א משום דסתמא דאלו עוברין אתיא כר"א ויש לאו בזה ויש שפסקו כחכמים ואין לאו בזה דכדברי הרי"ף והרמב"ם ויש בזה דין חצי שיעור שאסור מן התורה אלא שאין לוקין עליו :

מ וכל זה הוא בתערובת שאין החמץ נותן מעם בתערובת כמו יבש ביבש אבל כשנותן מעם תלוי בהמחלוקת שביו"ד סי' צ"ח אי מעם כעיקר דאורייתא או דרבנן ושם נתבאר דרש"י והרמב"ם ס"ל מעם כעיקר דרבנן ורבינו הם ס"ל מעם כעיקר דאורייתא וכן הוא דעת הרא"ש והטור ע"ש ולפיכך כתב כאן הטור וי"ל ודווקא שאין בתערובת מעם חמץ וכו' אבל אם יש בו מעם חמץ מחייבין עליו דמעם כעיקר דאורייתא עכ"ל וגם בכזית בכא"פ סובר כהרמב"ן והמ"ם שכתב ומיירי נמי שאין בהם כזית בכא"פ אבל אם יש בהם כזית בכא"פ חייבין עליהם עכ"ל :

י ויש נ"מ גדולה ברעיות אלו לענין ביטול דהנה חמץ בפסח איסור במשהו וכתב הרא"ש בפ"ב (סי' ה') ובע"פ אחר חצוה במל כס' מפני שאין בו כרת ע"ש וא"כ כל מין חמץ שאין בו כרת במל בס' ולפ"ז להרי"ף והרמב"ם בתערובת חמץ אף שיש כזית בכא"פ ואף שיש מעם כעיקר במל בששים כיון שאין בזה כרת וממעם זה התיר מהרי"ל חמץ נוקשה בס' מפני שאין בזה כרת (מנ"ס סי' תמ"ו סק"ה) אמנם הרא"ש שלהי עכו"ם כתב מעם חומרת חמץ שאינו במל בששים הוי משום דלא ברילי מיניה כולי שתא ע"ש ולפ"ז כל מין חמץ במשהו וכן להרמב"ם בפ"ו מטמא"א שכתב מעם חומרת החמץ דבמשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין ג"כ אסור בכל מין חמץ אמנם לדעתו יש קולא אחרת כשהתערובת הוא כתבשיל שער שיעברו ימי הפסח יתקלקל ואין דנין בזה דין דשיל"מ כמבואר ביו"ד סי' ק"ב ולקמן סי' תס"ו יתבאר דאנו מחמירין בתערובות ע"ש ויתבאר בס"ד בס"י תמ"ז ובס"י תס"ז :

יא ואיסור דחמץ נוקשה לא הזכיר הרמב"ם כלל אמנם יש לדיוק דבריו שיש לאו בחמץ נוקשה דהנה בנמ" (מ"י.) איתא דשיאור הוה חמץ נוקשה ובמשנה (מ"ח:) תנן איהוה שיאור לחכמים כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו והרמב"ם בפ"ה דין י"ג כתב וכן אם הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו ה"ז אסור לאכלו ואין חייבין עליו כרת עכ"ל וכיון שכתב שאין בו כרת משמע להדיא דלאו איכא דאי לאו הכי לשמענין רבותא מפי ומנין למדנו לאו זה י"ל מלשון מחמצת שפירושו שאינו חמץ נמור לדעת הרמב"ם כמ"ש אמנם הטור כתיב זה כתב ורי"ף פסק כחכמים שאין לאו לא בתערובת חמץ (שלין כזית נכ"ס) ולא בחמץ נוקשה אלא איסור דרבנן וכו' עכ"ל ותרי הרמב"ם פוסק ג"כ כחכמים כפי מה שנתבאר וגם קשה

כ"ב"י אחר שש אבל הסבורים דאין עוברים נב"י עד הלילה אפשר דאינו חייב לבער וצ"ע :

יך נגדים שביבסו אותם כחלב חמה או נגדים ששורין אותן בסוכין עם מים סותר לזובשן דאין עליהם שם חמץ כלל וכן ניירות שדבקו אותם בחמץ בדרך שהזכרנו ספרים עושין מותר לקיימן בפסח וביוראי זה הבליל חמץ אם לא דבקו בו ניירות אסור לשהותו דשם חמץ עליו אבל אחר שדבקו בו הניירות סותר וזה ששנינו במשנתנו קולן של ספרים זהו קודם שדבקו הניירות (מ"ו וט"ז סק"ג) ולכן מותר לדבק ניירות בחלון תוך שלשים לפסח ויש מחמירים בתוך ל' אם נראה הרבך מבחוץ דאו צורת החמץ עומדת אבל קודם ל' כבר נתקשה ויש מי שמחמיר להציע הבנדים שביבסו בחלב חמה על השלחן וכן לכנס בהם צעיפי נשים (מ"ג סק"ה) ואין שום מעט וריח בזה שהרי עינינו רואות שאין בהם שום פירור שניחוש שמא יפול פירור לתוך המאכל ואולי בימיהם היו נשאים פירורים אבל עכשיו פשיטא שמותר בלי שום פקפוק (ה"י סק"ה) :

י"ב דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כדל או שאינו מאכל כל אדם כגון התריאק"ה שעושין לרפואות וכיוצא בו אע"פ שמותר לקיימו מ"מ אסור לאכלו עד אחר הפסח ואע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא מ"מ אסור באכילה ובהנאה (מק"ט) ולקמן סי' תמ"ו יתבאר דיש חולקים ומתירין בכל שהוא חמץ אף באכילה כשכבר נתבטל קודם הפסח וכן נראה ובשם יתבאר בס"ד (ה"י סק"ג מהמיר והס"י סק"ד חלק עליו ע"פ) :

י"ג שבר של שעורים חמץ גמור הוא וחייבים עליו כרת ולא מצד מעט כעיקר שהרי י"א מעט כעיקר לאו דאורייתא וגם לא מטעם דיש בהמין כוית בבא"פ דלרוב הפוסקים חייב כרת אלא אפילו לדעת הר"ף והרמב"ם שכארנו דלויבא כרת בכזית בבא"פ כמ"ש בסעיף ב' מ"מ הכא כולו חמץ משום דתמצית השעורים נכנס לתוך המים והרי זה בהמחה את החמץ ונעמו שחייבין כרת על זה (מלון ק"כ.) וכן יי"ש שעושים מדגן דרי חמץ גמור וחייבין עליו כרת וכן הסכימו כל הגאונים ומי שרוצה לומר דזיעה בעלמא הוא הוא טעות גדול שהרי גוף התבואה נסחה לתוכו ולא נשאר רק הפסולת ואפילו יי"ש שעושים מתפוחי אדמה וגם חלק מדגן יש בזה מהדגן כוית בבא"פ וחייבין כרת לרוב הפוסקים ועוד דעיקר המעמיד הוא המאלץ של שעורים שהוא חמץ גמור :

כ"א כתב רבינו הכ"י בסעיף ה' וכן אם העמיד גבינות בחלא משכר שעורים או חמים חייב לבערם עכ"ל דדבר המעמיד לא נתבטל אפילו באלף וה"ה אם שפכו לתוכו חמץ או שכר או יי"ש כרי שהוא חרף אף שכבר נעשה הגבינה והועמד בקיבה מ"מ והו' למעמא עבירא ולא בטול (ה"י סק"ה) ואע"פ

י"ד כתב רבינו הכ"י בסעיף א' תערובת חמץ עוברים עליו משום כל יראה ובל ימצא כגון המוריים וכוותה הככלי ושכר המדי וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלים אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה מותר לקיימו בפסח כגון עריבת העבדנין שנתן לתוכו קמח ועורות אפילו נתנן שעה אחת לפני הביעור ה"ו מותר לקיימו ואם לא נתן העורות ונתן הקמח קודם ג' ימים לשעת הביעור מותר לקיימו שהרי נבאש והפסיד ותוך ג' ימים חייב לבער וכן הקילור והאספגלנית והרטייה והתריאק"ה שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסד צורת החמץ עכ"ל וכל זה הוא מלשון הרמב"ם ריש פ"ד :

י"ז והנה מוריים ליתא כמשנה דאלו עוברין וגם בשום מקום לא נזכר שיש במוריים חמץ ושכר המדי איתא כנ"י דרמו ביה מי שערו ופירש"י לפי שלהם היה שכר תמרים ובמדי עושין שכר ממי שעורין כעין שלנו לכן קרי לה שכר המדי עכ"ל ותמיהני דא"כ אין זה תערובת חמץ אלא חמץ גמור כמ"ש רבינו הכ"י בסעיף ה' וצ"ל דרש"י אימר כעין שלנו ולא ממש כשלנו ויש בזה גם טינים אחרים וכבר בארנו דרעת רוב הפוסקים דאפילו בליכא כוית בבא"פ חייב לבער והו' דווקא במין כשאנו מינו אבל מין כמינו כגון קמח חמץ בקמח פסח כיון דמן התורה בטל ברוב כמ"ש ביו"ד סי' צ"ח נהי דמדרבנן לח בלח צריך ששים וקמח הוי בלח ר"ח מ"מ מותר לשהותו (מ"ג סק"ה) :

י"ח והנה הטור כתב דכל דבר שאין אסור באכילה מן התורה מותר לכתחלה לערבו ולשהותו ע"ש אבל התוס' ריש פסחים כתבו דלא פלוג רבנן דאפילו נוקשה דאינו אסור רק מדרבנן אסור לשהותו וכן נראה דיעות רבותינו בעלי הש"ע כסי' תמ"ז שפסקו דחמץ נוקשה אסור להשהותו ואין עוברים בכל יראה וממילא דגם באכילה אין אסור מן התורה ועב"ז אסור להשהותו אלא דאם השהה אינו אסור כהנאה ע"ש (סג) וכ"ש דכנותן מעט אסור להשהותו ואם השהה מותר כהנאה (ה"י ומק"ה) אך דבר שאסור מחמת פליטת כלי של חמץ מותר להשהותו (סג) וכבוש אסור (סג) :

י"ט ומהו חמץ נוקשה היינו שמתחלתו אינו חמץ גמור כגון איתן שהספרים מדבקין בו ניירותיהם שעושין מקמח ומים או עיסה שהכסירו פניה שלא נעשה חמץ או החמץ שהוא רע באכילה מתחלתו אבל אם מתחלה היה חמץ גמור וטוב לאכילה לא נתבטל ממנו שם חמץ גמור עד שיפסל מאכילת כלב (מ"ג ס"ג) והו' שבתה רבינו הכ"י בסעיף ב' הפת עצמה שעופשה ונפסלה מאכילת כלב וסלוגמא שנסרחה אינו חייב לבער עכ"ל אבל באכילה אסור ואם נתעפש הפת לאחר זמן איטרו חייב לבער (סג סק"ג) דכיון שהיה ראוי לאכילה בהנעת הזמן ה"ו עובר בכ"י ונ"ל דהו' לפאן דס"ל דעוברים

דבר המעמיד ומילתא דעביד לטעמא אינו אלא דרבנן מ"מ הוי כמו הדבר בעין ואפילו בדיעבד אסור (מ"י סק"ט) ואפילו השהה אותה עד לאחר הפסח אסור (ס) ויש מי שמקיל בהפ"מ בהשלכת דמי איסור לים המלח (א"ר ס) וכן אם חייז' עיסה לאחר הפסח בשמרים שעבר עליהם פ"ח אסירה כל העיסה ממעם דבר המעמיד (ס) נכס תש" מהר"ם לונלין ע"ש) ויש מן הגדולים שכתב דרבר ה"עמיד במל ומותר להשהותו (י"ש"ג חולין פ"ח ס' ו') וזהו נגד כל דברי הראשונים (מג"א סק"ט) ולהדיא כתב הרשב"א בתש"י (ס' תת"ן) דחומץ שנתחמץ בשמרי שכר אסור להשהותו:

כב ואפילו המעמיד היה רביעי או חמישי אסור כגון מי דבש שקורין מע"ד שהעמידוהו בשמרי שכר ובשמרי מי דבש זה העמידו מי דבש שני ובשמרי השני העמיד מי דבש שלישי ומשלישי לרביעי ומרביעי לחמישי הרי הוא חייב לבער אפילו מי דבש האחרון ואם עבר עד לאחר הפסח אסורים בהנאה דרבר המעמיד הוה כחמץ בעין (ס) נכס רמב"ן ע"ש) וכבר כתבנו דבהפ"מ יש להתיר ע"י הולכת הנאה לים המלח או למכור לאינו יהודי הו"ז מרמי איסור שבו דבר שאין לחוש שמא יחזור וימכרנה לישראל (הגר"ז סעיף י') ויש מי שמתיר במי דבש הרביעי (ס) מפני שבג' פעמים כלה כח המעמיד שלו ויש לסמוך על זה בהפ"מ כיון שאיסור מעמיד היה דרבנן:

כג וזה וזה גורם מותר אפילו במעמיד כגון שהעמיד בשמרי דבש היתר עם שמרי שכר יש להתיר כמ"ש ביו"ד ס"ס פ"ו (מג"א וחי"י ס) ויש מי שתמה על זה דאזו גרע מההעמדה הענייה או השלישית דודאי שם עדיפא מזה וזה גורם שהרי העיקר הוא ההיתר (מק"ה סק"ו) ולענ"ד נראה דאין זה דמיון דנהי דבשני או שלישי יש בהמעמיד כח פחות מזה וזה גורם מ"מ עיקרו ושרשו של ההיתר הוי ג"כ מהאיסור וזהו כחו שלא במל לעולם משא"כ בזה וזה גורם דעיקרו ושרשו מההיתר כמו מהאיסור ולהדיא מבואר במשנה דערלה (פ"ג מ"ד) דאפילו באיסורי הנאה כמו כלאי הכרם זה וזה גורם מותר ע"ש דמותר אפילו באבילה:

כד גבינה שהעמידה בקיבה שהיתה בכלי חמץ אסור לאוכלה ומותר להשהותה (מג"א ס) נכס רדב"ז) ודווקא שהיתה הקיבה מעל"ע כהכלי חמץ (ס) ואע"ג דלאחר מעל"ע הא נעשה פגום צ"ל דהוה דבר הרחף (א"ר ס) ודוחק לומר כן (ס) והמכשלים מי דבש ביורה של שכר אם בתוך מעל"ע אסורים לגמרי ולאחר מעל"ע מותרים כשהיה דהוה נמל"פ (ט"ז סק"ד) ובפסק אם הוא תוך מעל"ע או אחר מעל"ע יש להקל דסתם כלים אינן בני יומן (ס) ויש שותין ביו"ט האחרון של פסח ממי דבש של כל השנה ואינו עיקר ואין להקל בזה ושומר נפשו ירחק מזה (ס):

כה וכתבו שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שיש בהם איזה דיבוק חמץ והנם שכבר נתבטל מ"מ יש להם על מה שיסמכוו דשמא יפול פירור בתוך הפסח ואם יש חמץ בסדק שאינו יכול לחטט אחריו יניח על הסדק מעט מיט כרי שיפסיד צורתו ועכשיו מנקין הרבה ורוחצין ושפין ומחטמין אחר משהו חמץ לבערו ובצק שנשאר בסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ועובר על זה בב"י ופחות מבזית אם זה הוא כרי לחוק בו סדקי העריבה או לסתים בו נקב במל במיעוטו ואם לאו חייב לבער וכזית אפילו במקום העשוי לחוק חייב לבער והוה שיטת הרי"ף בפ"ג והרמב"ם בפ"ב:

כו ושיטת רש"י (מ"ה). דבשוליו עריבה אפילו בזית א"צ לבער ובשפה העליונה אפילו בפחות מבזית חייב לבער ובדפנותיה כזית במקום אחד חייב לבער פחות מבזית במקום אחד א"צ לבער ולר"י בעל התוס' במקום לישה דהיינו כל העריבה הו"ז משפתה העליונה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער אפילו היא עשוי לחוק וכן פחות מבזית כשאין עשוי לחוק חייב לבער אבל פחות מבזית במקום העשוי לחוק א"צ לבער ושלל במקום לישה לעולם א"צ לבער עד שיהא לבער במקום שאינו עשוי לחוק אבל פחות מבזית אפילו אינו עשוי לחוק או עשוי לחוק אפילו כזית אינו חייב לבער והא דלא היישינן בכל פחות מבזית במקום שא"צ לבער שמא יאכלנו משום דבעיסה ליכא כלל חשש זה שאינו ראוי לאכילה ולשמא יאפה ויאכל לא מצינו חשש זה וגם נראה שאינו ראוי לאפייה מפני ישנותו וקשיותו וחמץ מיהא הוה (ונזה מיוסד קוסית הע"ז סק"ה ע"ש):

כז יש מי שאומר דבכל מקום שחייבנוהו לבער בפחות מבזית והו כשבקיבוצם יחד יהיה כזית אבל בלא"ה ככל ענין אינו חייב לבער (מג"א סק"י נכס סמ"ק) ויש חולקים בזה (ס) ויותר נראה כדעיה ראשונה וראיה מהד"ן שיתבאר בסעיף הבא וגם החצי וית צריך שיהא נקי אבל ממונה קצת א"צ לבער (ס) ובזבית אין היזוק אא"כ ממונה הרבה שאינו ראוי לאכילת כלב וכל זה לדינא אבל המנהג לבער ולחטט אפילו למשהו בעלמא כמ"ש:

כה במקום שצריך כזית דווקא אם היו בו שני חצאי ותים בשני מקומות ותו"ט של בצק ביניהם רואין דאם כשינטל החמץ נימלין עמו חייב לבער ואם לאו א"צ לבער בד"א בעריבה אבל בבית אע"פ שאם נימל החומץ אין נימלין עמו חייב לבער מפני שפעמים מקבץ אותם יחד כשמכבדין את הבית ואם היה חצי וית בבית וחצי וית בעלייה או חצי וית בבית וחצי וית באכסדרה או חצי וית בבית זה וחצי וית בבית שלפנים ממנו בכל אלו הוה בעיא בגמ' (מ"ה): ולא איפשטא ולכן כשביטל את החמץ הוה הכריקה ספיקא דרבנן גלקלא

נראה מדבריו שיעבור עליו כב"י וביותר מלשון המור שכתב דאלמעד"י אסור לאוכלו אחר הפסח ע"ש משמע להדיא דרק לאוכלו אסור והימא על המור דמלשון הר"ש מבוואר דגם בהנאה אסור (מנ"ח סקי"ד) אך כאמת המור הולך לשיטתו בס"ס תמ"ז דמותר לערב לכתחלה ולשהותו ע"ש מיהו באכילה אסור (פק"י סע):

לכ"ב דיו שהוא מבושל בשכר שעורים מותר לכתוב בו בחוה"מ פסח ודווקא שנעשה קודם הפסח אבל לעשות הדיו בפסח אסור ולא חיישינן שמא בשעת הכתיבה יתן הקולמס לתוך פיו ואף שנפסל מאכילת כלב מ"מ הא אסור לאוכלה כמו שנתבאר משום דאין דרך ליתן עם צד הדיו לפיו ועוד דהא דאסור באכילה משום דאחשיבה כמ"ש ובכאן לא אחשיבה :

לכ"ג וזה שנתבאר בדרינובצק שבסדקי עריבה זהו בעריבה שרק משהוין בה לחם אבל עריבה שלשין בה לחם לא די שצריך להסיר כל חמץ שבו אלא אפילו הריצה בחמין ושינקור כל החמץ שבו אינו מועיל כי א"א לנקרן שלא ישאר בהכלי כזית והכלי מצדפן דכיון שעשויה ללישה כל מה שבכלי כחתיכה אחת היא ולא מיכעיא להשתמש בה בפסח דאסור אלא שקרוב לעבור עליה כב"י וצריך ליתנה כמתנה לא"י או למוכרה עד אחר הפסח כפי שיתבאר בס' תמ"ח או שיטוח אותה במיט ואם כי חומרא גדולה היא מ"מ יש לעשות בן אך זהו בעריבה העשויה מנסרים ויש בה סדקים אבל עריבה קטנה כשלנו שעשויה מחתיכה אחת ואין בה סדק וודאי שביכולת לרחצה ולנקר החמץ שבה ויכול להשהותה אבל להשתמש בה אסור וזהו בית שאור שבכמ" (ל' :) שאסור דהשתמש בה וכן הדין לבצק לא"י במתנה וכן מוב לעשות בן בכלים שמניחים בהם קמח כל השנה כשיש נסרים בהכלי וודאי יש בין הסדקים קמח שנתחמץ וכן בכלים שמניחין בהן פת כל השנה ויש שם סדקים והוא של נצרים דקשה לחטמן ומפה שהיתה מונחת על שק קמח לא מהני נייעור ויש לכבסה בחמין אם רוצה להשתמש בה בפסח וצריך כיבוס בחמין ואפר וחבישה (מנ"ח סקי"ט) אבל סתם מפות שעל השלחן כל השנה די ברחיצה ויתבאר בס"ד (בס') תנ"א :

תמו דין חמץ בע"פ לאחר שש שעות . וכו' ח' סעיפים :

דעת הראב"ד שאינו עובר עד הלילה ולהרמב"ם עובר כב"י מחצות כמ"ש שם וכן פירש"י להדיא בב"ק (כ"ט :) ע"ש :

ב ומפני שחמץ מסור לכל אדם אנשים ונשים גדולים וקטנים עשו חז"ל הרחקה לאסרו גם כשני שעות מקודם חצות כמו שיתבאר וחילקו בין איסור אכילה לאיסור

ולקולא ואם לא ביטל היה ספיקא דאורייתא ולחומרא ולכן אם הוא קודם שיש ביטול בלבו ודיו ואם הוא בשש וכ"ש אח"כ ולא ביטל חיוב לבער (ומזה מבוואר דלון ח"י טעור נאסור כ"י) :

כמ" לפירש"י שם הוה הבעיא כשחצי זית מונחים כאן וכאן וכן מבוואר מדברי הרא"ש והמור אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב שכתב הואיל ואלו החצאי זיתים דבוקים בכותלים או בקורות או בקרקעות אינו חייב לבער אלא מבטלו בלבו ודיו עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י בסוף ח' ש"מ דמפרשי הבעיא דווקא כשהחצאי זיתים דבוקים הא בלא"ה וודאי חיישינן שנייעו זה לזה ובכית אחד אפילו בדבוקים חיישינן דשמא כשינקה את הבית יסירם מהדיבוק ויקרבם ול"י :

לחמץ שנתעפש קודם זמן איסורו ונפסל מאכילת הכלב או ששרפו באש קודם זמנו ונחרך עד שאינו ראוי לכלב או שייחרו לשיבה וטח אותו במיט מותר לקיימו בפסח אבל באכילה אסור דכיון דאחשיבה לאכילה הוי אכילה ופשוט הוא ראוי החיוב מדאורייתא דאפו אם אחשיבה ישתנה שמו אלא דמדרכנן אסור כיון דהוי חמץ מועיקרו (ט"ז פק"ה) ולמה בעינן בחמץ שיפסל מאכילת כלב ואינו די במה שאינו ראוי לאכילת אדם כבכל האיסורין משום דחמץ שאני שהרי שאור ג"כ אינו ראוי לאכילת אדם ועכ"ז חייב כרת מפני שראוי לחמץ בו עיסה אחרת וה"נ בחמץ אף כשאינו ראוי לאכילה ראוי הוא לחמץ בן עיסה משא"כ כשנפסל מאכילת כלב אינו ראוי לכלום :

ל"א כתב הרא"ש ד"פ כל שעה המוריים שעושין האידנא יקורין אלמעד"י שגורנין בו לחם קלוי י"א שיותר אחר הפסח דחמץ ע"י תערובות שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ועוד שהרי חרכו קודם זמנו ומתוי בהנאה לאחר זמנו ואנן לא קי"ל הכי דלא שרי ר"ש אלא כשעורב שלא ככוונה אבל לעירובי ולשהויי לא ומשום שחרכו נמי לא אימר לא חרכו יפה יפה דלא אסיק אדעתיה פסח בשעת עשייתו ועוד וכי' אבל מוריים דאזרחא למיכל הכי אסור עכ"ל כלומר דחרכו אינו מותר אלא כשאינו ראוי כלל לאכילה אבל מוריים שאוכלין אותו אין היתר בדבר והוה גם דעת הרמב"ם שחשיב מוריים כמוריים כל יראה כמ"ש בסעיף י"ד ומלשון הרא"ש אף שאוכרו לאחר הפסח מ"מ אין

א כבר נתבאר בס' תל"א דלהרמב"ם האוכל חמץ בע"פ לאחר חצות עובר בלאו והסכימו לו הרא"ש והמור וכן הוא דעת הגאונים (מ"מ פ"ה) ואע"פ שהראב"ד והמאור והעיטור לא פסקו כן מ"מ כן הלכה וכן פשט איסורו בכל תפוצות ישראל שאחר חצות אסור חמץ בהנאה מן התורה (כ"י) ובכל יראה ג"כ

לאיסור הנאה דבהנאה לא אסרו רק שעה קודם חצות ובאכילה אסרו שני שעות קודם ומעמא דמילתא משום דבין שעה ששית לבין שעה שביעית הטעות מצויה הרבה לפיכך אסרוהו בהנאה אבל בין חמישה לשביעית א"א לטעות רק ביום המעונן דבשהחמה וזרחת הכל יודעים ורואים שבחמש חמה כמזרח ובשבע היא במערב לפיכך די לאסור באכילה ולא בהנאה (נ"ח) וזה מתבאר מסוגיא דגמ' (י"ג): ע"ש ואפילו חמצו של אינו יהודי אסור ליהנות ממנו ואפילו חמץ ע"י תערובת ואפילו חמץ נוקשה דין אחד לזה (ח"י סק"ג):

ן ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר במקדון יעכבנו עד שעה חמישית ואם לא בא בעליו ימכרנו לא"י ואם הוא דבר שלא ימצא בריוח קונים בשעה ה' מותר למכורו קודם לכן ואפילו אם מוכרח לולול במקח ימכרו בין דאל"כ האסור לגמרי מיהו אם ביכולתו למכור לא"י שיודע שיחזיר לו אחר הפסח כדרך מכירות חמץ שלנו וכפי שיתבאר בס' תמ"ח מחוייב לעשות כן ולא למכרו לחלוטין (מנ"א סק"ד) ואפילו מוכרו במקח השהה דניחא ליה לאדם בשלו (מטה"ש):

ג ולכן אסור לאכול חמץ מתחלת שעה חמישית וכל שעה זו מותר בהנאה ורשאי למכרו לא"י אפילו חמץ הרבה ביחד שוודאי לא יאכלנו קודם הפסח שאינו מחוייב שחמצו יתבער מן העולם אחרי שמוכרו לא"י ואין לחוש שמא ימכרו לישראל דאין ישראל קונה חמץ בשעה חמישית ואפילו מין חמץ ששם בעליו עליו כמו בותח שאומרים זהו כותח של פלוני מותר ג"כ למכור ולא חיישינן שיחשדוהו שמכר בפסח וזהו לדעת רש"י והרמב"ם אבל לדעת התוס' ריש פ' כל שעה אסור למכור זה ל' יום קודם לפסח ע"ש מיהו שום פוסק לא הביא דעתם כלל (וכנ"ה מש"ש לזה והס"י הולק עליו):

ן ואם לא מכרו חייב לבערו בזמן איסורו אפילו אם אינו חייב באחריותו של החמץ ואע"ג שהוא אינו עובר עליו מ"מ יבערנו כדי שהמפקיד לא יעבור בכ"י ואע"ג דאפשר שהמפקיד מכרו לא"י במקום שהוא שם מ"מ אין ספק מוציא מידי ווראי (מנ"א סק"ג) ואע"ג שהמפקיד מסתמא ביטל חמץ ואינו עובר בכ"י מ"מ כיון דרפי תקנת חכמים לא מהני בלא ביעור מחוייב לבערו ואין הנפקד צריך לשלם לו דעל הבעלים לראונו בעד חמצו (ח"י סק"ה וזכ"עו"ז) ויש מי שמתחייב לנפקד לשלם (מנ"א ס"ג) ואינו עיקר ואפילו היה זה משכון בידו ולא מכרו ונאסר החמץ יכול לומר לו הרי שלך לפניך והלוה צריך לשלם לו חובו דכיון שהוא בעל החמץ עליו לראונו בעד זה (ט"ו סק"ד) וה"י ס"ס ועמ"ל ס"ס שסמפק בזה) וכ"ש בכתם פקדון כששהחמץ בין יכול לומר לו הרי שלך לפניך אפילו למי שסובר שהנפקד חייב לשלם כשביערו (מנ"א ס"ג) וכל זה בדיעבר אבל לכתחלה מחוייב הנפקד לראות למכרו קודם זמן איסורו כמו שנתבאר:

ד ויכול בשעה חמישית להאכיל החמץ לבהמה חיה ועוף ובלבד שיעמוד עליהם לראות שלא יצניעו ממנו ויבער מה ששיירו ממנו ואע"ג דחיה דרכה להצניע מ"מ לא חיישינן שתצניע כיון שעומד עליה והבהמה אע"ג שאין דרכה להצניע מ"מ מחוייב לעמוד עליה (כ"מ גמ' ס"ג) ומתחלת שעה ישיית ולמעלה אסרוהו גם בהנאה וכתב הטור דאם קידש בו אשה אינה מקודשת כיון שאסרוהו בהנאה לכל ישראל ע"ש וזהו בחמץ נמור אבל בחמץ נוקשה שהוא מדרבנן לרש"י הוה חמץ דאורייתא ולר"ת כיון דאיבא תרת"י דרבנן שעות דרבנן וחמץ דרבנן חוששין לקדושין ובאהע"ז ס' נ"ח נתבאר בזה ע"ש:

ה וכתב רבינו הרמ"א דבשנת העיבור שהיום ארוך אלו הארבע שעות לפי ענין היום ומותר לאכול חמץ עד שליש היום וי"א עד כ' שעות קודם חצות עכ"ל כלומר דה"א מוכרין דאין הולכין אחר שליש היום אלא שכך גזרו שלעולם שני שעות קודם חצות היום אסור לאכול חמץ אבל הגדולים דחו זה וכן עיקר לדינא דחשבינן שליש היום ויש שחושבים מעמוד השחר עד צאת הבוכבים את שליש היום ויש חושבין מגץ החמה עד השקיעה וכן הלכה כפי הכרעת גדולי האחרונים (הגר"א והגר"ז) וכן חושבין לענין זמן ק"ש ותפלה כמ"ל לעיל ס' ג"ח וכן אנו מורים הלכה למעשה (כמו שהרי"ך ז"ל הגר"א לקמן ס' תנ"ט והגר"ז בסידורו לפני זמן ק"ש ט"ט) והשעות הם שעות זמניות כגון אם היום ארוך מ"ו שעות הוי שעה ורביע שעה וכן החשבון תמיד:

גידולין היו כחליפין ע"ש ועבר"ה שהכריע לקולא לגמרי בתפסת
המים דמותריס אפילו למחליף עמנו או להמכרס ע"ש וקשה
לומר כן אך בהפסד גדול כתב הגר"ז בסעיף י"ב שיכולין לסמוך
על זה ע"ש וזכרנו שכן נראה דעת הג"י (דו"ק) :

זאופן זה מותר לכל וכ"ש בחמץ לדדידיה הו"י רק
שימור דרבנן דמותר בכה"ג (נמק"ח סק"ז ערוך דזכרי
מג"א ולא ידעתי על מה שהרי כוונתו ברורה כמ"ש ועמ"י
א"כ כדגן שנתחמץ כעת גידולו ועבר עליו הפסח דמותר

תמד דין ערב פסח שחל להיות בשבת. ובו י"ז סעיפים :

והו"י שכתב המור בסי' וזו"ל וכן הורה רש"י לבער
הכל מלפני השבת עכ"ל ולמה תלה זה בהוראות רש"י
אלא כוונתו דהו"י ראייה לשיטתו בסי' תנ"ה דאפילו
קודם זמנו צריך דווקא שריפה לשיטת רש"י וז"ל (אך)
המפרשים פירשו לדלקמיה קלי הטור ע"ש :

ד ולפיכך ע"פ שחל בשבת בודקין את החמץ ביום
ה' לעת ערב בברכה ואומר כל המירא ומשייר
לאכילה לילה ולאכילת ע"ש וגם לשתי סעודות של
שבת דסעודה שלישית ליכא מפני שסעודה שלישית
צריכה להיות אחר חצות היום ואו אסור לאכול חמץ
וכן מצה אסור לאכול בע"פ ורק מצה עשירה הנלוש
כמי פירות יכול לאכול בע"פ ויוצא בה ידו סעודה
שלישית דאין איסור מצה בע"פ אלא במצה שיוצאין
בה ידי חובת מצה בלילה ראשונה ובמצה עשירה אין
יוצאין דבעינן לחם עוני ויוהר לאכלה קודם שעה
עשירית דמשם ואילך אסור לאכול כדי שיאכל הבית
מצה לתיאבון בלילה כמו שיתבאר בסי' תפ"א :

ה וכתב רבינו הרמ"א ובמדינות אלו שאין נוהגין
לאכול מצה עשירה כדקמין סי' תס"ב יקיים סעודה
שלישית במיני פירות או כבשר ודגים עכ"ל ונראה
שאין הכוונה דגם בע"פ אין לאכול מצה עשירה לפי
המנהג דאין שום מעם בזה אלא הכוונה כיון שאין
מנהגינו לאכול בפסח מצה עשירה ממילא דאין מכינין
אצלינו מצה עשירה ולהכין רק על סעודה שלישית אין
דרך בני אדם להמירח על מאכל קטן כזה והנה גם
אצלינו יכולין לעשות סעודה שלישית במצה מבושלת
והרבה נוהגין אצלינו כן והקדים מיני פירות לבשר
ודגים אע"ג דבשר ודגים עדיפא מפירות לענין סעודה
שלישית כמ"ש לעיל סי' רצ"א מ"מ בע"פ פירות
עדיפי כדי שלא ישבע ויאכל מצה לתיאבון ואולי מפני
זה לא הוכיח גם מצה מבושלת מפני שהיא משיבוע
הרבה כידוע בחוש וי"א דהפסיק סעודת שחרית לשנים
די"א דיוצא כזה (מג"א) :

ו ובוהר כתב שרשב"י היה עוסק בתורה במקום סעודה
שלישית (שס סק"ג) ויש להבין אמר רשב"י לא היה
יכול לקיים סעודה שלישית באיזה מהדברים שנתבאר
וגלע"ד ברור דכל זה הוא מילתא יתירתא שהרי בשבת
זו בע"כ לא נצטוינו כלל על ג' סעודות כיון שאי
אפשר מירי דהוה ליוה"כ שחל בשבת וה"ה שבת ע"פ
לענין סעודה שלישית דאפילו אם נאמר דאיסור אכילת
מצה בע"פ הוא מדרבנן מ"מ הא מציונו במצות עשה
נמורה

א שנו חכמים במשנה (מ"ט.) י"ד שחל להיות בשבת
מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ וחכמים
אומרים בזמן ר' אלעזר בר' צדוק אומר תרומה מלפני
השבת וחולין בזמן תרומה אין לה אוכלים הרבה
אבל חולין ימצא הרבה אוכלין (רש"י) ומושב לבער
בזמן כ"ד והכיעור לא יהיה ע"י שריפה שאסור בשבת
עלא בזורה לרוח או מטיל לים ולפ"ז הוה לן לפסוק
כחכמים דיחיד ורבים הלכה כרבים :

ב אבל לא כן פסק הרמב"ם בפ"ג דין ג' וז"ל חל
י"ד להיות בשבת בודקין את החמץ כלילי ע"ש
שהוא ליל י"ג ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד
ר' שעות ביום השבת ומניחו במקום מוצנע והשאר
מבערו מלפני השבת ואם נשאר מן החמץ אחר ד'
שעות מכטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט הראשון
שבערות עכ"ל וכן פסקו המור והש"ע וכן המנהג
הפשוט ואף שהוא כנגד המשנה סמכו על הא דיתא
גפ"ק (י"ג.) דתניא י"ד שחל להיות בשבת מבערין
את הכל מלפני השבת וכו' דברי ר' אלעזר בן יהודה
א"ש ברתותא שאמר משום ר' יהושע וכו' אמרו לא
זו משם עד שקבעו הלכה כן ע"ש ואע"י שאין למידין
הלכה במשנה אברייא (נה"ז) וע"ש ערש"י ונרש"ס
כ"ב ק"ל) וכן איתא בירושלמי (פאה פ"ג) מ"מ בכאן
שהש"ס הביא אברייא ואמרו שז"א זוו משם עד שקבעו
הלכה כן ש"מ דהלכה ברורה היא (אך להרי"ף שיטה
אחרת כזה ופסק כראש"ל דחולין בזמן זהו כחכמים וכתב
משום דקאי ר"א ברתותא כוותיה ע"ש ונתקשו דזכריו הר"ן
והג"י והט"ו סק"א והמפרשים ואנחנו זכרנו דפתיחה על
ההגדה דזכריו פשוטים שפוסק כחכמים ומה שכתב כראש"ל משום
דנתרומה לית הלכתא כחכמים אלא כראש"ל משום דקאי כראש
ברתותא דנפסקה הלכה כמותו ואע"ג דלון הרי"ף פוסק הלכה
בתרומה מ"מ היפך הדיון א"כ לו לכתוב ולכן התהסס
לפסוק כראש"ל וזו גם כוונת הר"ן ז"ל ומושב כל מה שהקשו
עליו ודו"ק) :

ג ולהמור יש לי עוד מעם שהיה מוכרח לדרות משנה
זו מהלכה דהנה לר"י שאומר אין ביעור חמץ אלא
בשריפה ממילא א"א בשבת אך הרמב"ם פוסק כחכמים
שא"צ שריפה ורש"י פוסק כר"י כמ"ש המיר לקמן בסי'
תמ"ה אך הרא"ש כתב דאפילו לרש"י אינו אלא בע"פ
אבל קודם לזה א"צ שריפה והמור חולק עליו לקמן
וכתב דלרש"י אפילו מקודם צריך שריפה דווקא ע"ש
ולפ"ז בהכרח לשיטתו לכרוך ולבער בע"ש ע"י שריפה
הא 1 6

י ודע דבשבת זה אם שכח ליטול חלה מע"ש אע"ג רק"ל חלה חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש מ"מ האידיא אי אפשר דאיך יניח חמץ ולכן כתבו הגדולים דאם שכח ליטול חלה אסור לאכול הפת (מג"א נס"י תק"ו) וי"א כיון שאין תקנה לזה יכול לשייר מקצת חלה במחשבה לחלה ובלא ברכה ולקרא לכהן קטן שלא ראה קרי ולאוכלה (ש"ת נס"ס פמ"א ויענ"ך ע"ג) ובהכרח לסמוך על זה כיון שאין תקנה אחרת וכתבו שלא להאריך בשבת זה בתפלה כדי שלא לאחר זמן האכילה (ח"י סק"ט נס"ס ס"ח) :

יא ולכשיבנה המקדש כיצד יהיה ביעור חמץ של תרומה בשבת שחל בע"פ והנה בתרומה גם הרי"ף מודה שמבער בע"ש ואינו משייר רק כדי שתי סעודות אבל כיצד מבער כתב הרמב"ם בפ"ג דין ד' וז"ל היו לו ככרות רבות של תרומה וצריך לשורפם ע"ש לא יערב המהורה עם הטמאה וישורף אלא שורף מהורה לעצמה וטמאה לעצמה ותלויה לעצמה וכו' עכ"ל ומשמע מזה דס"ל דדוקא בע"פ שחל בשבת ושורפן בי"ג קודם זמן איסורן הוא דשורף כל אחד לעצמו אבל בכל ע"פ יכול לשרוף מהורה וטמאה כאחת ובגמ' (י"ד.) אינו כן וצ"ע (כ"מ) ויותר מזה קשה דא"כ למה לא ביאר להדיא דבכל ע"פ שורפין ביחד ולכן נלע"ד דהענין כן הוא דאע"ג דריהטא דסוגיא משמע דגם בכל ע"פ שורפין זו לעצמה וזו לעצמה מ"מ אינו לדברי הכל וראיה שהרי ר' יוחנן אומר שם (ט"ו) : דבשעה שביעית כיון שנאסר מדאורייתא דברי הכל שורפין ביחד דאיסורו הוי כטמאה וגם המהורות הוויין כטמאות ועוד אמרינן שם דפיגול ונתר וטמא ס"ל לבית הלל דנשרפין כאחת אע"ג דפיגול ונתר אינן אלא טומאה דרבנן מותר לשרפן עם טומאה דאורייתא ולפ"ז אף כששורפן בשש הוי איסור דרבנן והוה כדאורייתא ורשאי לשרפן ביחד ולפיכך הרמב"ם ז"ל לא היה יכול לכתוב זה מפורש דבכל ע"פ נשרפין ביחד מפני שאין דרכו להביא דין שאינו מפריש בגמ' להדיא אבל מ"מ כן דעתו נוטה ולכן לא כתב דין זה רק בע"פ שחל בשבת ושורפן בי"ג (ונפתימה להגדה הארכנו בזה דוח תלוי במלוקת ר"א ור"י ור' יוסי נמשנה שם ודוק) :

יב שנינו במשנה (מ"ט.) ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונכור שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצות יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו והציל מן הגניס ומה נהר ומן הלסמים ומן הדולקיה ומן המפולת ובטל בלבו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד וחילק התנא לג' חלקים לדבר מצוה אם יש שהות יחזור ולדבר הצלה מסכנת נפשות אף ביש שהות לא יחזור ולדבר הרשות אף ברליכא שהות יחזור :

והנה

נמורות שנדרו כשב ואל תעשה מפני גזירות דרבנן כמו שופר ולולב כשבת וכ"ש שנרחה מצוה דסעודה שלישית וכיון שכן כמלה לה בשבת זו מצוה דסעודה שלישית וכיון דסעודה נמורה אי אפשר ממילא דאין שייך למלאותה בפירות או בבשר ודגים שאין צורך כלל בזה ועוד דוודאי גם מן התורה מצוה לאכול הכות מצוה לתיאבון והוה מעמו שר רשב"י שעסק בתורה מפני שאין מצוה כלל בשבת זו לאכול סעודה שלישית :

ז אע"פ שיכול לשרוף את החמץ בכל יום ע"ש מ"מ טוב לעשות כשאר השנים ולשרפו קודם הצות כדי שלא יבואו למעות ככל השנים לשרוף אחר הצות ואמנם לא יבטל או את החמץ פעם שנית דאיך יאמר רחוקיה ודלא חיותיה הרי צריך לאכול עוד וכמו שאין אמרים זה כליה בעת הבריקה כמ"ש בס"י תל"ד וכן ביטול זה יאמר בשבת אחר סעודת שחרית ואע"פ שלא ישאר עוד חמץ בבית מ"מ צריך לבטל כדרך שהוא מכיל כשאר שנים בשעת ליפת החמץ :

ח אין מבטלין בשבת זה דייסא וכיוצא בזה שהוא חמץ גמור ומתדבק להכלים ויצטרך להדיחם בחמין בשבת ולשפשפם יפה יפה והוי מירחא יהירה בשבת ואסור כיון שאינו צורך שבת ולכן גם פת הצנומה בקערה שקורין סחאריע"ס ושורין אותם בחמין אין עושין בשבת זה וכבר המנהג לכלי לבשל בשבת זה שום עיסה רק כערב מבטלין אורז או קטניות או תפוחי אדמה ובשחרית ג"כ כן והעניגול עושין מקמח מצוה ושומנין בקדרות חדשים הראים לפסח ומעריץ לקערות של חמץ אמנם אם עבר ובישל והמאכל רבוק בקדריה וא"א לקנחו בהכרח להדיחו מעט כדי להעביר החמץ ומקרי צורך שבת כיון שאסור להניחו כך ביום זה :

ט ואחר שאכלו בשבת זה סעודת שחרית ינער המפה שאכלו עליה ויכול לנערה מדינא בבית כפני שהפירודין נדבקין בהגלים ונדרסים ואין בהם שיעור ובטילין ומ"מ אין לעשות כן ומנערין המפה בחצר במקום שאינו נקי ואין הולכין שם והקערות אף שאין בהם חמץ מ"מ מבער שישארו כן ולכן יכול לקנחם באצבעותיו שאין זה מירחה ויממנם מן העין עם שארי כלי חמץ ואם נשאר פת יכול ליתנו לאינו יהודי ואם הוא במקום שאין שם רה"ר וכ"ש במקום שיש עירוב מותר לומר לו שלא יאכלנו בכאן וילך עם החמץ אבל במקום שיש רה"ר אסור לומר לו שיצא עם הפת כש"ס בס"י ואפילו בלא אמירה אסור ליתן לו הרבה חמץ שאי אפשר לו לאכול ככאן וכיצד יעשה יתן לו מעט מעט דרך הערמה כאלו אינו חושש אם יאכלנו בכאן וכשמוציאו מעצמו אדעתא דנפשיה קעביד וכשאין אינו יהודי ליתן לו החמץ מבטלו בלבו וכופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט הראשון ויבערנו :

הרשות לגבי ביעור חמץ וכן הוא בירושלמי על משנה זו מהו שבינת הרשות ההולך אצל רבו או אצל מי שגדול ממנו בחכמה כאן שנה רבי המעשה גדול מן התלמוד עכ"ל הירושלמי ומסיים שם דמזוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים התלמוד גדול ממעשה ושאי"ל לעשות ע"י אחרים המעשה גדול מהתלמוד ע"ש ולפ"ו אם הניח במקומו מי שיבער החמץ הולך ולומד ואין שום חירוש ברין זה שהרי גם בגמ' דילן אצרו ללמוד בהגיע זמן בדיקת החמץ וכמ"ש בסו"ת תל"א והכי קי"ל ביו"ד סי' רמ"ו (ו"ע על המג"ל נסק"ג שהקשה הא התירו לעבור דרך בית הפרס ללמוד תורה ע"ש ותמוה מה ענין זל"ו התס התירו הכמים איכוסם מפני לימוד תורה תמיד ולפי ענין הוא ללימוד לפי שעה כהגיע זמן המזוה ומלמתי שנס המנה"ל תמה עליו) :

מן במקום שחיבונתו לחזור כמה חמץ יהיה לו שיהא מחוייב לחזור עד כביצה שהוא שיעור חשוב אבל פחות מכאן מכמלו בלבו ודיו דבפחות מכביצה לא הטריחוהו חכמים ופחות מכמות אפילו לאחר זמן איסורו שאינו יכול לבטל א"צ לחזור שאינו עובר עליו בב"י (עמ"ג סק"ד) :

ין איתא בגמ' (ו'). דאם היתה לו עיסה בביתו והוא טרוד במקום אחר ומתירא שמא תחמיץ מכמלה בלבו קודם שתחמיץ אבל אם החמיצה אין הביטול מועיל אלא קודם שעה ששית ולא אח"כ ולכן מהי"ב לילך ולבערה וכן פסקו כל הפוסקים ונלעד דקודם שתחמיץ היה צריך הפקר גמור לפי מה שכתבנו בסו"ת תל"א דטעמא דביטול מועיל בחמץ מפני שהחמץ אינו ברשותו ע"ש וא"כ כשעדיין לא החמיץ איך יועיל ביטול ובאמת בגמ' לא קאמר ביטול בלב רק רש"י פי' כן וכן הוא לשון הטור והש"ע סעיף ח' וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ג דין י' וצ"ע ואולי כיון שהיא עומרת להחמיץ כחמץ דמי ומהני גילוי דעתא שלא יקנה אותו :

את החמץ. ובו י"א סעיפים :

וכו' אין מה לדקדק אבל גירסת הרי"ף והרא"ש והטור וחכמים אומרים מפרד וכו' משמע דווקא מפרד ולפ"ו יש לדקדק דלדבריהם שפסקו כחכמים איך מותר לנו לשרוף החמץ והא שלהי תמורה תנן כל הנקברין לא ישרופו משום דהנשרפין אפרן מותר והנקברים אפרן אסור וגם הרמב"ם שפסק כחכמים ופסק מותר לשרוף החמץ שכתב בפ"ג דין י"א כיצד ביעור חמץ שורפו או פוררו וכו' ואיך מותר לשרופו והרי אפרו אסור ולכן יש מי שכתב דבאמת כוונתו שיהיה מלהשתמש באפרו (מג"ל סק"ה) :

ג אמנם באמת א"צ לזה ובחמץ לא שייך זה דהנה התוס' בתמורה שם דקדקו למה באמת נקברים אפרן

יג והנה לפ"ו כדבר מצוה אם הוא שעה ששית דא"ל לבטל בע"כ יחזור אע"פ דליכא שהות כדי שלא יעבור בכל יראה (מג"ל סק"ג) ורק כשיכול לבטל אע"ג דסדרבנן חייב לבער מ"מ כדבר מצוה איקמה אדארייתא (ס) וכן בהולך להציל ויא"ל לבטל וברי לו שיכול להציל גם אח"כ יחזור ויבער אבל אם יש ספק דוחה ספק פקוח נפש כל המצות (ס) וכ"ש דמה מצוה דוחה הכל (ס) ואין לשאול למה אמרנו בהולך לדבר מצוה שאם אינו יכול לבטל יחזור מיד הא למאן דס"ל דעד הלילה אינו עובר בב"י ואין כאן רק עשה דתשבינו מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה דר"כ דעשה דתשבינו חמיר טפי דבכל רגע עובר על זה (ס) ואע"ג דגם מילה עובר בכל יום מ"מ כהמשך יום זה אין נ"מ מתי ימול ואין כזה רק משום זריזין מקדימין למצות וא"כ יכול למול אח"כ עד הלילה (והמה"ש נדקק כזה נסק"ג והדגן נרור כמ"ש) :

יד והנה התנא חשיב סעודת אירוסין ולעיל בסו"ת רמ"ט נתבאר שאסור לעשות סעודת אירוסין בע"ש ע"ש והוא פירושלמי ולכן יש מי שאומר דזהו כשלא היה האירוסין בו כיום אבל כשהי' האירוסין מותר הסעודה (מג"ל ס) ועמ"ס כ"אן סק"ט) אך כבר בארנו שם סעיף ח' דבאמת אם אין הכרח אסור אבל כשיש הכרח כגון חתן ההולך לבית חמיו שא"ל להניח על אחר השבת מותר ובכאן הא מיידי ככה"ג כמו שדקדקה המשנה ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו כלומר שהולך לבית חמיו וישוב לביתו ודווקא החתן אבל אחר צריך לחזור (עמ"ג סק"י שכתב דמרמב"ם לא משמע כן ואינו רואה שום משמעות דפשיטא דלהתן קאי וראיתי שם הח"י והמק"ם כתבו כהמג"ל ולדידי דע"ג כזה) :

מן וזה שנתבאר דלדבר הרשות יחזור מיד כתב הטור דאפילו הולך ללמוד תורה אצל רבו מקרי דבר

תמה באיזה דבר מבערין

א תנן ר"פ כל שעה ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים אומרים אף מפרד וזוהי לרוח או מטיל לים ופסקו רש"י ותוס' כר' יהודה והרמב"ם והנאוונים פסקו כחכמים וכר' ישראל נהגו לשרוף החמץ ומעם רש"י ותוס' משום דבשלהי תמורה חשיב התנא חמץ כפסח בתוך הנשרפים כר' יהודה והיה ליה פתולקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם (ולמרמב"ם ל"ק דנהי מסכתות אין סדר למשנה ועמ"ס ס) והתוס' כ"ו : ד"ה אין הציאו עוד ראייה דהלכה כר"י שהרי ר"י ליק מותר כמה מצינו כד' כ"ה . ורצנן דהו ליה לפי שיטתו אבל לשיטתם הוה לימוד והרא"ש שם דהו זה ע"ש) :

ב והנה לפי הגירסא שלנו דחכמים אומרים אף מפרד

שכתבו לשרוף החמץ בהערבות של סוכות ואין ביכולתינו לשמרם עד ביעור חמץ :

¶ וכתב הרמב"ם בפ"ג כיצד ביעור חמץ שורפו או פוררו וזורה לרות או זורקו לים ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה ה"ז מפררו ואח"כ זורקו לים עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י בסעיף א' אבל המזר כתב בשם הגאונים דכל מין חמץ צריך פירור כשמתילו לים ע"ש וכן נראה להדיא מהש"ם (כ"ח). לרצה להלכתא כוותיה לגבי רב יוסף והקשה הכ"מ אך פסק הרמב"ם כר"י והט"ו נדחק ע"ש ולענ"ד נראה דלון זה ככל מחלקותם של רבה ור"י בש"ס שזה אומר כך וזה אומר כך ובכ"ל ר"י לרצה לדרבנא איפכא מסתברא וכו' ורבה לא הטיב לו ש"מ דאודיי אודי ליה אמנס המ"מ פי' דהטיס צעי פירור וכמ"ס המנ"א סק"ב שיהתכו להלקיס ולהס לא צעי פירור והצ"י פי' להיפק וממילא דלשטיס לרקי פירור מיהו א"ס הסליכו לנית הכסא א"ל פירור כ"כ המנ"א ס"ט) :

¶ יש מי שכתב שאסור לעשות מלאכה משיגיע זמן שריפת החמץ דהיינו מתחלה שעה ששית עד שישורף החמץ (מנ"א סק"ב) וזהו דווקא בעסק שאינו שייך לפסח אבל השייך לפסח מותר דכיון שעוסק בענייני פסח לא ישבח מלשרוף החמץ (כענין שאמרו בגמרא י"א הוא עזמו וכו' ע"ש) :

¶ אם נתן החמץ לא"י קודם שעה ששית א"צ לבער שהרי אין לו חמץ וביכולתו ליתן גם לעבדו ושפחתו הכנענים וזהו בעמט חמץ שתהא ביכולתם לאכלו מיד אבל חמץ מרובה שיהיה להם גם בפסח אסור דכיון שצריך ליתן להם מוונות נראה כפורע חובו באיסורי בהנאה (נאס"ט סק"ג כ"ס תשו' הנ"ח) ואם הם מושברים אצלו לשנה או יותר אם צריך ליתן להם מוונות אסור ליתן להם הרבה חמץ ואם אין מוונותיהם עליו אלא שנתן להם מעות והם לוקחים מוונות לעצמן מותר ליתן להם אפילו הרבה אם לא ינכה להם מהרמים ועוד יתבאר בזה בס"י ת"נ בס"ד :

¶ וכתב רבינו הב"י בסעיף ב' ואם שרפו קודם שעה ששית ה"ז מותר ליהנות בפחמין שלו תוך הפסח אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה הואיל והוא אסור בהנאה ה"ז לא יסיק בו תנור וכיריים ולא יבשל ואם בישל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסורים בהנאה וכן הפחמין שלו אסורין בהנאה הואיל ששרפו אחר שנאסר בהנאה עכ"ל ושלחבת של חמץ ג"ב אסור בהנאה דכמו ששנינו בביצה (ל"ט). דשלחבת של הקרש לא נהנין מפני שאין בדילין ממנו ע"ש כ"ש חמץ דלא בדילי מיניה כולי שתא (ת"י סק"ו ודלא כ"ה) :

י י"א דכפת אין האיסור רק כשאבוקה כנגדו דאו כיון שיש שבח עצים בפת הוי כמו שהחמץ לברו אפה את הפת אבל כשאין אבוקה כנגדו נהי נמי דהחמץ גרם להפת שתאפה מ"מ הא גם התנור גורם שתאפה והוי' זה וזה גורם ומותר ורק בבישול התבשיל אסור שתבשיל

אפרן אסור ונשרפין אפרן מותר וכתבו דנשרפין כיון שצוהה התורה לשרוף נתקימה מצוהה והלך האיסור אבל הנקברים נמשך האיסור לעולם ע"ש והשתא בחמץ גם בקבורה נתקימה המצוה דתשביתו וא"כ שוב אפרן מותר (וכ"כ המק"ה) ועוד ראה ר' יהודה ס"ל שלהי תמורה דאם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי ואע"ג דחכמים פליגי עליה מ"מ לעניין חמץ מודים לו (וזהו כוונת הר"ש פ"ג ס"ג ע"ט) ועוד דבחמץ היתר תשמיש הגחלים והאפר ואיסורם תלוי בזמן ביעורן כמו שיתבאר ואין חמץ כלול כלל בעניין זה בתוך כל האיסורים :

¶ האמנם אפילו לרש"י ותוס' שפסקו כר"י דווקא בשריפה הא תניא (י"ב) : אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ופירש"י שלא בשעת ביעורו הוא שעה ששית ביעורו הוא מכאן ואילך וקורא שעת ביעורו משעה שנאסר החמץ מן התורה ולפ"י זה שפיר מחוייבים לשרוף החמץ שהרי אנו שורפין בשעה ששית אבל רבינו תם פי' להיפך דשעת ביעורו הוא שעה ששית ושלא בשעת ביעורו הוא מכאן ואילך וקורא שעת ביעורו בשעה שהעולם מבערין החמץ ולפ"י זה אפילו לר"י א"צ שריפה דווקא כשאנו מבערין בשעה ששית ואפילו לפירש"י לפמ"ש הרא"ש שם דלרש"י דווקא בשעה ששית הוי בשריפה אבל בשעה חמישית או קודם לכן א"צ שריפה א"כ אפילו לפירש"י אם נבער קודם שעה ששית וכן מנהג העולם שלא להמתין ממש עד שעה ששית א"צ שריפה האמנם המזר רחה זה דרש"י ו"ל כתב מפורש (כ"ו : ד"ה שאס) דהמפרש ויוצא בשירא תוך ל' יום צריך לשרוף דווקא ע"ש ולכן המנהג שלנו הוא כרש"י ותוס' וזכירושו דרש"י ו"ל ואף גם אין זה נגד דעת הרמב"ם והגאונים שהרי הם מודים דגם בשריפה מותר אלא דלדירהו נוכל לצאת גם שלא בשריפה אלא במפרר וזורה לרות או מטיל לים ולפ"י המנהג שלנו הוי כדעת כל הפוסקים :

¶ זה וזה לשון רבינו הרמ"א בסעיף א' והמנהג לשרופו טוב לשרוף ביום דומיא דנותר שהיה נשרף ביום עכ"ל כלומר כיון דר' יהודה לומר דין שריפת חמץ מותר מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה כדאיתא בגמרא (כ"ו) : לכן גם לעניין זה נלמד מנותר דווקא ביום דכל הקדשים שריפתן ביום וכתב עוד אך אם רוצה לשרוף מיד אחר הכריכה כרי שלא יגרנו חולרה הרשות בידו עכ"ל דאין זה לעיכובא דווקא קדשים שכל עבודתם אינם אלא ביום אבל לא בחמץ ואע"ג דגם בחמץ ראוי לקיים המצוה סמוך לזמן תשביתו מ"מ גם כששורף כלילה ובא זמן דתשביתו ואין לו חמץ הרי קיים מצות השבתה ומ"מ המהר"ל הקפיד דווקא לשרופו ביום וכן אנו עושים ויש

שהתכשיל א"צ להתנור (כ"מ) ויש מי שחולק בזה דרוקא לדבר שיש ביטול כמו ערלה שבטילה במאמים בזה מותר זה וזה נדרם ולא בחמץ שאין לו ביטול דאיסורו במשהו ועכ"פ משהו מיהא איכא (מנ"א סק"ה) וכבר הארכנו בזה ביו"ד סי' קמ"ב מן סעיף י' עד סעיף י"ח ע"ש וכן נתבאר שם לענין הולכת הנאה לים המלח ולענין למכור לא"י חוץ מדמי איסור שבו ע"ש :

יא עוד כתב בסעיף ג' קודם זמן איסורו יכול להשליכו במקום שעורבין מצויים שם ואם מצאו אחר זמן איסורו שלא אכלוהו העורבים אע"פ שהמקום הפקר לא יניחנו שם אלא יבערנו עכ"ל ואין הכוונה שהשליכו ברחוב במקום הפקר דא"כ אף אם מצאו אחר זמן איסורו מה בכך הא כבר הפקירו קודם זמן איסורו ואין לך הפקר גדול מזה אלא הכוונה שהשליכו באמצע חצירו דכשם מצויים עורבים כהך דאמרינן (מ'.) חצר א"צ בדיקה מפני שהעורבין מצויין שם וכמ"ש בסו' תל"ג ולכן כשמצאו מחוייב לבערו כיון שמונה ברשותו

וזה שאומר אע"פ שהמקום הפקר פירושו שהשליכו בחצירו במקום המופקר לעורבים (מנ"א סק"ו) ואין לשאול דאך מותר לעשות כן הא בסו' תל"ה נתבאר דכשגרר עכבר לפנינו מחוייב לברוק אחריו דספק אכילה אינו מוציא מידי וודאי חמץ ע"ש ואיך מתירין להשליך חמץ לרשותו על ספק אכילה העורבים דלא דמי דרוקא עכבר משום דררכו לגרר לעורין וסדקים הוא דצריך בדיקה משא"כ בעורבין (סו' סק"י ומתוך קושיה הט"ז) וזהו הכל קודם זמן איסורו ולא אח"כ ואסור להשליך אפילו לכלבים שאינם שלו כדאמרינן בירושלמי ריש פ' כל שעה וז"ל לא יאכל חמץ אפילו לכלבים מה אנן קיימין אם לכלבו הרי איסור הנייה אלא אפילו לכלב אחרים ואת אומרת שאסור להאכילן לבהמת הפקר עכ"ל (וכתב הרמ"א דלס לא מלא המן כשדק יסרוף הכלי שלקה לבדיקה כדי שלא לטעה חונת בעור עכ"ל וכבר נתבאר בסו' תל"ב דלכן נוהגין להניח פתית חמץ נעת הכדיקה כדי שלא תהא נרמזת לנפלה ע"ש וממילא שיהיה לו מה לבער) :

תמו דין המוצא חמץ בפסח ובו י"ב סעיפים :

א איתא בגמרא (ו'.) המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי ופירש"י דהא לא חזי למלמולי ולאפקי ומיהו בכל יראה לא עבר דהא כטליה בלבו מאתמול אלא משום שלא ישכח ויאכלנו צריך כפיית כלי עכ"ל מבואר מדבריו דאלו לא בטלו להחמץ מאתמול ועובר כבי' לא סני בכפיית כלי וזהו דעת הטור כשם אחזי רבינו יחיאל שכתב שיכול לשורפו ביו"ט כיון שיש קצת מציה כשריפתו אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הלכך אם לא ביטלו יוציאנו וישרפנו כדי שלא יעבור עליו במזיד שעד עתה לא עבר עליו אלא בשוגג וכ"כ בספק המצות עכ"ל :

ב וז"ל הסמ"ג בעשין (ל"ט) כופה עליו כלי פוי' במטלו מיירי דאי לא בטלו היה יכול לשורפו ביו"ט וכו' מתוך שהותרה וכו' הותרה נמי שלא לצורך רק שיהיה צורך יו"ט קצת עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל ע"ש ואע"כ שהחמץ הוי מוקצה גמור שאינו ראוי לכלום שהוא אסור בהנאה מ"מ מפני איסורו כל יראה לא חיישינן למוקצה דרבנן :

ג אבל הטור כתב המוצא חמץ בביתו וכו' ואם הוא יו"ט י"א שיכפה עליו כלי עד הלילה שיוציאו (וישרפו) אבל ביו"ט אינו יכול למלטלו כדי להוציאו ולא מיבעיא אם כיטלו וכו' אלא אפילו לא כיטלו שיש בו איסור דאורייתא אפילו הכי לא יוציאנו כיון שאינו יכול לבערו כדנינו דהיינו כשריפה לוי' יהודה וכן הדין בחמץ שנשאר בביתו ביו"ד שחל להיות בשבת אחר ה' שעות אבל אחי וכו' עכ"ל ופ"ל דלא אמרינן מתוך

שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא בדבר שיש בו צורך קצת לעצם היו"ט אבל מה שנוגע לאיסור מקרי שלא לצורך כלל :

ד ומבואר מדבריו הטור דמשום דאינו יכול לשרפו ביו"ט א"א לבערו וזהו לשיטתו שפוסק כו' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה כמ"ש בסו' תמ"ה אבל לרבנן דמפררו וזורה לדוח או טמיל לים היה צריך לבערו ביו"ט ואע"כ דלרש"י אחר שש השבתתו בכל דבר ס"ל להטור כפיר"ת דאדרבא אתר שש צריך שריפה דווקא כמבואר שם אבל מדבריו הרמב"ם בפ"ג דין ח' לא משמע כן שכתב לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ ה"ז עבר על כל יראה וכו' וחייב לבערו בכל עת שימצאו ואם מצאו ביו"ט כופה עליו כלי עד הערב ומבערו עכ"ל והא הרמב"ם פוסק שם כרבנן דא"צ שריפה דווקא וכמ"ש בסו' תמ"ה ועב"ו אסורו לבערו ביו"ט ואיהו מיירי בלא ביטול כמבואר מדבריו שהתחיל אם לא יביטל וכן כתב המגיד משנה ע"ש וצריך מעם ע"ל! לא יבערו ביו"ט :

ה וראיתי שכתבו המעם משום מוקצה שאסור למלטלו (ט"ז סק"ג ומנ"א סק"ב) ואע"פ דמוקצה הוא דרבנן כיון דהוה שכ ואל תעשה אסרוהו ואינו עובר על ב"י כיון דאנוס הוא בתקנתא דרבנן (מנ"א סס) או משום דלא הוה בעידנא כלומר דבשעה שישלטל את המוקצה עדיין אינו ביעור (סס) ובאר תמוה דהן אמת דמצינו בכמה דברים שהחמץ העמיור את דבריהם וזו מחשש שלא יבואו לידי איסור תגרה כמו שופר גולוב שכבת

שנתנבלה בשבת דמותר למלטל מפני שראוי לכלבים וה"נ בשעה חמישית מותר בהנאה (ס' סק"ג) וצ"ל דמ"י כגון שאין לו למי ליתן כעת (ס' ס' כלומר דהרמב"ם לא מ"ירי שם ביחוד בשעה זו אלא שכתב שאחר ד' שעות כופה עליו כלי ע"ש וממילא דאם בשעה חמישית יש למי ליתן דגם כן מותר למלטלו ולהוציאו :

י ויש מי שאומר דיו"ט שני דינו כחוקה"מ לענין זה דכיון דיו"ט שני דרבנן מתירינן ליה למלטל המוקצה ולבערה ומ"מ אין להתיר לשורפה ודי להטילו לנהר (מנ"א וט"ז סק"ד) ואע"ג דלשיטת ר"ת צריך שריפה נוכח לסמוך על שיטת רש"י דלאחר זמן איסורו השבתתו ככל דבר (ס' ס' וכ"ש להרמב"ם והגאונים דא"צ לעולם שריפה דווקא כמ"ש ולפי מ"ש דגם בפירור וזורה יש חשש תורה ישליכנו לבית הכסא אמנם מלשון הטור מכוונא להדיא דרק בחוקה"מ יבער אבל כיו"ט אין חיילוק בין ראשון לשני כן משמע מלשון הש"ס ויש מגדולי האחרונים שפסקו בן להלכה (ח"י סק"ה וז"ר סק"ג) :

י איתא בירושלמי (פ"ב ה"ב) נגנו של א"י שהיה סמוך לנגנו של ישראל ונתגלגל החמץ מנגנו של א"י לנגנו של ישראל ה"ו דוחפו בקנה ואם היה שבת או יו"ט כופה עליו כלי כלומר דאפילו בחוקה"מ לא ימלטו בידו אלא דוחפו כקנה משום דגורנין דלימא אתי למיכל מיניה ולא דמי למוצא חמץ שלו בחוקה"מ דנוטלו ומבערו משום דכיון שעוסק בביעור לא אתי למיכל משא"כ בחמץ שאינו שלו שאינו מבערי גורנין ואע"ג דכיוה"כ מותר ליטול מאכל בידו ולא גורנין שמא יבא לאכול כמ"ש בס"י תרי"ב י"ל דאימת יוה"כ עליו ולא חיישינן שישבח שהיום הוא יוה"כ משא"כ בפסח ישבח בפסח היום ולפ"ז למדנו שאסור ליקח בידו בפסח חמץ של א"י או הרואה חמץ ברחוב לא יגע בו ממעם זה וכשבת ויו"ט כשנתגלגל לנגנו כופה עליו כלי מפני שאסור במלטול אפילו ע"י קנה משום מוקצה ואע"ג דזהו מלטול מן הצד אך כבר נתבאר בס"י דמלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור ע"ש :

י ויראה לי ברור דדין זה אינו אלא בנגנו שלהם שלא היו משופעים והיו משתמשין על הנגות אבל בנגין שלנו לא איכפת לן ולא יגע בו כלל ורק בחצירו הסמוך לחצירו של א"י או ביתו הסמוך לביתו של א"י ונתגלגל חמץ מזה לזה יעשה כמו שנתבאר :

יב מצא פת בפסח כביתו ואינו יודע אם הוא מצה או חמץ כגון ריקני חמץ שדומין למצה מותר אפילו באכילה דאולינן כתר בתרא כלומר דסתם תיבות שמשתמשים בהם אוכלין נוטלין ראשון ראשון כדי שלא יתעפשו כ"ש דמסתמא כדקה בידהאי דבתרא היא ומצה היא ודבר זה הוה כוודאי ואפילו נמצא כגויסא מותר דבוודאי ברק בהלכתו (מנ"א סק"ו) ואם הפת הוא מעופש

שמה ימלטנו ד' אמות ברה"ר אבל משום איסור מוקצה בלבד שייחננו לעבור על ב"י דבר הימא לומר כן וגם משום בעידנא לא מצינו זה רק בעשה דוחה ל"ת ולא באיסור מוקצה ויותר נראה לומר דמשום דגם במפרד וזורה לרוח יש קרוב לאיסור דאורייתא דמפרד כיון שא"צ לאכילה אפשר דחייב משום טוחן וזורה הוה ג"כ אב מלאכה וממיל לים ג"כ בעי פירור בחמץ קשה כמ"ש בס"י תמ"ה ובמוצא חמץ מסתמא נתייבש וצריך פירור ודע דעיסה שנתחמצה כיו"ט אף אם ביטל קודם שש לא מהני לה שהיא היתה בכלל הביטול ועובר על בל יראה ופשוט הוא (וגם לא דמי לשופר שהוה צניטול עסה ולא צ"ל שזכר כל רגע) :

י עוד כתבו מעם דבכפיית כלי אינו עובר על ב"י ע"פ דברי התוס' (כ"ט) : דהמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר בב"י משום דלאו דבל יראה הוי ניתק לעשה (מנ"א ס' ס') וא"ל לומר כן דהרמב"ם מלקות לא ס"ל דבל יראה הוי ניתק לעשה מדמחייב בלוקות על קונה חמץ בפסח כפ"א וכמו שכתבו שם הגדולים (מנ"א פ"ח נ"ס כמה גדולים ע"ש) אך לפי מה שכתבנו בס"י תל"א סעיף ט' י"ל דגם הרמב"ם ס"ל דהוי ניתק לעשה ע"ש (עמקה"ט) :

י וע"י אינו יהודי יש מי שמתיר להוציאו מביתו אף כשביטל החמץ משום דכיון דמדרבנן צריך לבער אתי עשה דתשבות דרבנן ודחי שבות דאמירה לא"י (ס' נ"ס סל"ה) אמנם בהוצאה מביתו עדיין לא קיים עשה דרבנן מן תשבותו (ס' ס') אמנם להטילו לנהר ע"י א"י מותר דהוה שבות בשבות כמקום מצוה (ס' ס') אבל לזרות לרוח קרוב לאיסור דאורייתא (ס' ס') ונ"ל דגם לזרוק לבית הכסא מותר ע"י א"י ומנהג העולם לבער חמץ הנמצא כיו"ט בעצמו ולהשליכו לנהר או למקומות המטונפין ואפילו חמה שנמצאת בתבשיל מוציאין התבשיל ומשליכין אותו למקום מטונף ובס"י תמ"ז יתבאר בזה בס"ד (עמנ"א ס' מ"ש נ"ס ה"ה והו"א כתנ דנמקס טלון מנהג ס' וז"ל עדיף ע"ש) :

י והמוציא חמץ כביתו בחיה"מ תיכף ומיד מחוייב להוציאו ולבערו ולא ישנהו אפילו גרע אחת אף שכבר ביטלו וכוודאי להסוברים דאין ביעור חמץ אלא שריפתו ולשיטת ר"ת בס"י תמ"ה דהוה לאחר זמן איסורו צחוייב לשורפו וי"א שצריך לפרך על ביעור חמץ (ס' סק"ה) ויש שמתפק בזה וכבר כתבנו בס"י תל"ה סעיף ג' דפסק ברכות להקל והכרחה שבירך ביד קאי על כל ימי הפסח ע"ש ובחוקה"מ אפילו משהו חמץ מחוייב להוציאו ולבער וכן ע"פ אחר חצות אבל ביו"ט בפחות מכוית פשימא שכופה עליו כלי עד הערב וכן כשבת ע"פ אחר שעה חמישית וי"א שגם בשעה חמישית שאסור באכילה אסור במלטול וכן משמע ברמב"ם פ"ג שכתב דבע"פ בשבת אחר ד' שעות כופה עליו כלי ע"ש וצ"ע מי גרע מנבילה

הרי כוודאי שכל איש מישראל בודק חמצו קודם הפסח ופשוט הוא דלא מיירי שנמצא בביתו על הקרקע או באיזה מקום דזה וודאי אמור אלא מיירי שנמצא בתיבה שמשוהין בה אוכלין ואצלינו לא שייך דין זה דאצלינו הימב ניכר בין חמץ למצה ולא שמענו מעולם שיפול ספק בחתיכת פת אם הוא חמץ או מצה :

הרבה שא"א שנתוך ימי הפסח יתעפש כל כך הרי הוא וודאי חמץ ואם עברו מימי הפסח שנוכל לתלות שנתעפש משנכנס הפסח ער עתה אם אצלו ניהגים לאפות בפסח פת חמה בכל יום תולין להקל אפילו הוא מעופש הרבה שאנו תולים לומר דבכל יום אפה פת חם ונתנו עליו לפיכך הרבה להתעפש ואין מן התימא שבאיסור כרת נסמוך על זה לפי שדבר זה

תמו דיני תערובות חמץ בתוך הפסח . ובו מ"ה סעיפים :

הרא"ש דשליה כוכניס ולפ"ו גם נהמץ נוקשה ותערובת כן כמונן ולא נזכר על דברי הרא"ש בפסחים שהוא עיקר הטעם כמבואר מרש"י ודוק :

ד עור יש נ"מ בין הטעמים דלטעם הרמב"ם משום דשיל"ם אם נהערב בתבשיל ויתקלקף עד לאחר הפסח מותר כמבואר ביו"ד סי' ק"ב דדבר שיש לו מתירין לא שייך כשיתקלקל המאכל עד שיותר ע"ש משא"כ לטעם הרא"ש ככל גונוי אסור ונמצא לכל אחד מן הטעמים נמצא צד קולא וחימרא ורוב הפוסקים קבלו טעם הרא"ש כמ"ש :

ה ודע כי דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל דזה שחמץ בפסח אסור כמשהו אינו אלא באבילה ולא בהנאה (תשו' הרשב"א סי' נ"ג וסי' תשל"ו) ולא נתקבלו הדברים אצל הפוסקים כי דעת רש"י ותוס' והרי"ף והרמב"ם דגם בהנאה אסור כמשהו כמ"ש הרא"ש והר"ן (נפ"ה דכוכניס) וכן הביאו שדעת השאלות ור"ת דחמץ בפסח כששים ודחאו זה מהלכה וגם ר"ת עצמו לא סמך על דעתו להורות כן והנוסחא לפנינו בהשאלות דבמשהו וכתב המרדכי בפ' כל שעה דבכל מקום שיש בלא זה צד להתיר אע"פ שאנו אוסרין כמשהו מ"מ ככה"ג סומכין על דבריהם להתיר כס' (הביאו הרמ"א גד"מ אות א' ע"פ) :

י עוד כתב המרדכי בספ"ג דבוכבים והר"ן שם (פ"ה) דכל איסורי הנאה שאסרין תערובות בהנאה בכל שהוא מולך דמי איסור לאיבור והשאר מותר בהנאה וכ"כ בשם רשב"ם (נ"ו) נכס הגמ"א אבל מסקנת המרדכי בפ' כל שעה דלא מהני וכ"כ בתרומת הדשן (סי' קס"ד) דחטה הנמצאת בתרנגולת שורפין הכל וז"ל רבינו הרמ"א בסעיף א' וצריך לשרוף הכל ולא סני כפדיון דמי חמץ ולמכור השאר מיהו כלים שנתבשלו בהם מותרים לאחר הפסח וא"צ שבירה או הגעלה עכ"ל ומותר לכתחלה להשהותם עד אחר הפסח וכמ"ש בס' תנ"א (מג"א סק"א והארז"ל כתב הגוהר ממשהו חמץ בפסח מוכנס לו שלא יתעב כל השנה) וכיון שאסור בהולכת דמי האיסור לאיבור ממילא דאסור למכור לא"י חוץ מדמי חמץ שבו וטעמא דמתכבד הוא דכיון דעיקר טעם החומרא הוא להרחיקו מאיסור כרת מה שאיט בדול מטנו כל השנה אם תתן לו קולות אלו במלה לה

א הלכה פסוקה היא דאע"ג דכל האיסורים בטילים כששים מ"מ חמץ בפסח איסורו כמשהו בין שנתערב במינו ובין בשאינו מינו ויש בזה ג' טעמים הרמב"ם בפט"ו ממאכ"א ביאר הטעם משום דחמץ הוא ליה דבר שיל"ם דאפילו כאלף לא בטיל דחמץ זה הוא מותר לאחר הפסח כשהוא בתערובתו ואע"ג דכל דבר שיל"ם הוא שחאיסור עצמו יהא מותר ובכאן החמץ כשהוא בעין אסרוהו משום קנסא מפני שעבר בב"י כמו שיתבאר ובאמת יש שהשינו עליו מטעם זה (הר"ן כמ"ש הכ"מ נפ"ה) מ"מ ס"ל להרמב"ם דגם זה מקרי דשיל"ם ואע"ג דכל דשיל"ם שאינו בטיל אינו אלא במינו ולא שלא במינו כמ"ש ביו"ד סי' ק"ב כתב הרמב"ם שם דבחמץ החמירו אף שלא במינו ע"ש :

ב והרא"ש בפ' כל שעה (סי' ה') כתב הטעם שהחמירו בחמץ דמפני שהתורה החמירה בחמץ יותר מכל האיסורים שחייבה כרת החמירו בכיבולו במשהו ע"ש ואין טעם זה מספיק שהרי גם חלב ודם הם בכרת ועכ"ז בטילין כששים וצ"ל דכוונתו גם לאיסור כל יראה שאין בכל האיסורים ובפ"ה דבוכבים (סי' כ"ט) כתב הטעם משום דלא ברילי מיניה כולי שתא ע"ש ותימא שהרא"ש יסתור עצמו לכך נראה דתרווייהו צריכי דעיקר הטעם משום דהוא איסור כרת ואע"ג דחלב ודם נמי איסורי כרת מיהו ברילי מינייהו ומחמץ לא ברילי (דשפת א"י לטעמא דכ"י שכתבנו וכן מפורט ברש"י כ"ט : ד"ה שלא נכחו וז"ל דנין כמץ וזמנו שלא נמינו אטו מינו הואיל שהוא בכרת ואע"ג דנהלל דם לא נור התם גדילי מיניה אכל וכו' עכ"ל הרי להדיא דדברי הרא"ש בשני המקומות) :

ג ויראה לי שיש נ"מ לדינא בין טעם הרמב"ם לטעם הרא"ש דלהרמב"ם אפילו חמץ נוקשה שנתערב בפסח אינו בטיל כס' שהרי יש לו מתירין וכן אם נתערב קודם הפסח חמץ במצה באופן שאין בו ששים וגם ליכא כוית ככא"פ ומן התערובת הזה נתערב בפסח ג"כ אינו בטיל כס' מהך טעמא אבל להרא"ש דהטעם הוא משום כרת צריך להיות נוקשה בטיל כס' וכן בזה התערובת כיון דליכא בהו כרת ורוב הפוסקים הוכירו רק טעם הרא"ש מפני שגם רש"י ס"ל כן כמ"ש ועוד יתבאר בזה בס"ד (עט"ו סק"א שלא הביא רק דברי

ההיתר באיסור ויאסור המצה השנייה מ"מ אינו כן דרוקא בנגיעת היתר להאיסור ממש לא בעינן רומב אבל נגיעת היתר להיתר ואותו היתר נוגע לאיסור לא אסרינן בלא רומב אמנם הכפולה כולה אסור כשהיא ממנה דהא זהו נגיעת היתר באיסור (כנלענ"ד ואפשר לזמאן לאוסר תרי משכו ככה"ג נמי אסור וז"ל ומדברי המ"א שם נראה שכונתו להיתר ככה"ג אך מדמסיים כמו במליחה נראה שכונתו לאסור אותה חתיכה וכוונתו סתומות ודו"ק):

י אין חמץ אסור במשהו אלא בפסח עצמו אבל לא בע"פ מחצות ואילך כיון שאין בו כרת במל בששים וכ"ש אם נתערב קודם הפסח דבמל בששים כן הוא הסכמת כל הפוסקים ולכן חמה נמצאת בתרנגולות מבושלת בע"פ מותרת דבמליה בס' וזהו כשורק החמה ממנה אבל אם הניחו את החמה בתוכה וחזרו וחקממה בפסח הותר ליתן טעם בתוכה ואז אסור במשהו דלא שייך לומר שכבר נתבטלה דהוה אם היו מחממים אותה בלא החמה אבל בחימום עם החמה הרי בליעה חדשה היא וזהו אפילו למאן דלית ליה חזור וניעור כמו שיתבאר אסורה דאין זה ניעור מהקודם כמ"ש:

יא וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' על דין זה וז"ל מיהו בחימום כלי שני אין לחוש ויש מחמירין בכלי שני בפסח וטוב להחמיר אם היד סולדת בו דכל"ה לא מקרי כלי שני עכ"ל ונראה להראי דדעתו נוטה לדינא שאין לאסור בכלי שני דכיון דלא מחמירין בחמץ רק במקום שבאיסורים אחרים במל בששים אסור בחמץ במשהו אבל כלי שני שאינו אוסר בשארי איסורים ממילא דגם בחמץ אינו אוסר אלא שכתב דטוב להחמיר מפני שלדעת הרשב"א אוסר כלי שני גם בשארי איסורים כשהיד סולדת בו ועם דלא קו"ל כן כמ"ש ביו"ד שם מ"מ בחמץ יש להחמיר ונ"ל דגם בעירוי דבשארי איסורים אינו אוסר אלא כדי קליפה גם בחמץ כן הוא אלא כיון שכתב דטוב להחמיר ככ"ש כעירוי מיהו מעיקר דינא מותר ובהפ"מ וכבוד יו"ט אולי אפשר לסמוך על זה ויש להתיישב בזה:

יב אמנם יש לתמוה על רבינו הרמ"א דלקמן סי' תנ"א כתב בפשיטות לאסור בכלי שני ובס' תס"ו אוסר אפילו בצונן ולא הביא כלל שני דיעות בזה אך י"ל שסמך על רבינו הבי"ש שם שהביא שני דיעות בצונן ע"ש אמנם כמה רחוק ההשלגה מן צונן לכלי שני וכל המפרשים מרחו בדבריו וכן בדברי הראשונים שיש סתירות בדבריהם בעניין זה (שמ"א סק"ט וחי' וחי' סק"ט) ויש מי שאומר דבבאן הקול מפני שמיידי בחזר וניעור (א"ר שם) ולא נהירא דכשחממה עבוד שהחמה בתוכה בפסח לא מקרי חזר וניעור כמ"ש והנה מן סי' תנ"א יש ליישב דשם לא מיידי באיסור משהו אלא לעניין כלי שנשתמש בה חמץ והוא כלי שני כמ"ש שם בסעיף א' וא"כ כל הכלי בלוע מחמץ ולא דמי לאיסור משהו אבל מפי' תס"ו

לה ההרחקה כמובן ואם נתערב כלי חמץ בכלים של פסח אינו במל דהוי דשיל"מ (כ"ה) ומניחין כולם עד לאחר הפסח ואפשר דבאינו בן יומו למאן דס"ל נטלפ"ג יש להתיר כמו שכתבאר לכן בכלים נראה שיש לסמוך רחב כהרי במל כיבש ביבש (הפ"ה האריך להלוק שמותר למכור לא"י חזן מדמי איסור שבו וזהו נגד כל הפוסקים האחרונים והח"י סק"ג נ"ב מסכים בהפסד גדול להשליך דמי חמץ לחיבוד והסאר מותר בהנאה ולא כחכילה וחולק עליו הא"ר סק"ב והמק"ח סק"ב כתב דבחמץ נוקשה או כמי פירות עם מיס יש להקל ע"ש וכן יש להורות):

ז לא החמירו בחמץ יותר מכלל האיסורים רק בכמות הביטול שכל שבשאר איסורים במל בששים בחמץ אוסר במשהו אבל באיכות האיסור לא החמירו כגון שבשאר תערובות לא היה צריך ששים אלא קליפה או נטילת מקום אף בחמץ כן הוא וכמו שבשארי איסורים חם בחם בלא רומב כגון שנגע בשר נבילה חם בכשר כשירה דצריך קליפה או נטילת מקום כפי הדינים שנתבארו ביו"ד סי' ק"ה וזהו כשאין שם דבר המפעפען כגון בשר כחוש אבל בשר שמן אפילו אם ההיתר הוא שמן והאיסור הוא כחוש אויל ומפעפע לאיסור שהאיסור נתפסם מן ההיתר ומפעפע בכלולו וגם בחמץ כן הוא:

ה לפיכך ריקק מצה חם שנגע ברקיק חמץ חם דיו בקליפה ואם לא קלפוהו ובשלו כך נראה דאע"ג דבכל האיסורים מותר כמ"ש שם מ"מ בחמץ אסור דמעמא דבכל האיסורים מותר הוא משום דאין לך דבר שלא יהא בו ס' נגד הקליפה כמבואר שם וזה לא שייך בחמץ שאיסורו במשהו (וכ"כ הא"י) ויש מי שכתב דבהנאה מותר (חי' סק"ט) ודא ידעתי למה:

ז אבל כשיש בכאן שומן המפעפע כגון פשטיד"א של חמץ שיש בו שומן או אפילו המצה היא פשטיד"א או משוח בשמן או בשומן אסור לגמרי דאויל המצה השמינה ומפסם ליה להחמץ ומפעפע בכלולו ואע"ג דבשארי איסורים בעינן להטור שם ביו"ד סי' ק"ה שהאיסור עצמו יכול להתפסם אבל איסור כחוש הבלוע משומן שאין בו איסור מצד עצמו אינו מפעפע דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך וכאן החמץ א"ל לו לפעפע מ"מ בחמץ דאיסורו במשהו גם בהכ"ג אסור דע"כ במשהו מפעפע (כ"ל לדעת המג"א סק"ב ועמ"י סק"ח) ומ"מ זהו כשנגע המצה בהחמץ השמן אבל חתיכה שחציה מצה וחציה חמץ כמו מצה כפולה שחושבין הכפולות לחמץ והיא כולה משוחה בשמן ונגע מצה אחרת כמצה זו במקום לא נתבטלה מותרת ולא אסרינן דהשומן מפעפע במקום הכפול למקום שאינו כפול והוה כנגעה בחמץ דהיינו מקום הכפל דאין איסור יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רומב ואע"ג דאמרנו דגם ההיתר מפעפע לאיסור וא"כ גם האיסור מפעפע להיתר גם בלא רומב ונעשה

קשה דשם בסעיף י"ב מיירי ג"כ באיסור משהו ע"ש; יג ונראה דדווקא ככאן בחטה בתרנגולת צלויה בלא רוטב דעתו נוטה שלא לאסור בכלי שני שהרי י"א דבצלי לעולם אינו אוסר רק כדי טמילה ויש שאמרו בכלול סמעם שבעת הצלייה השפוד מתהפך בכך צד אבל בלא"ה אינו אוסר בכלול כמ"ש רבינו הב"י בסעיף תס"ז סעיף ט"ז ע"ש ושם מיירי ככחושה דבשמינה אסורה כולה כמו שיתבאר שם מיהו עכ"פ בצלייה קילא מוכא מבישול במים ובכאן אע"ג דמיירי בתרנגולת מבושלת מ"מ הא מיירי דכשהממה בפסח היתה בלא מים ולפיכך הקיל בכלי שני אלא אוסר להחמיר משא"כ בסו' תס"ז מיירי במים ולכן דובר שם סעיף י"ב מלינה בכלי שני ואפילו בצונן ונראה דבצונן אינו אוסר רק בשהה שם זמן הרבה כשתים ושלש שעות אבל לא בזמן מועט מיהו בכלי שני כשהיד סולדת בו אסורה מיד משא"כ בצלייה כלי שני (והכו כוונת המנ"א ס"ק ט"ז) :

יך וכתב רבינו הב"י בסעיף ד' אם נתערב החמץ קודם הפסח ונתבטל במ' אינו חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו ויש חולקים עכ"ל והיינו כחטה שבתרנגולת בע"פ ונטלוה ממנה וחימומו התרנגולת בפסח אין האיסור חוזר וניעור וכן כל מין חמץ שנתבטל קודם הפסח אם אין החמץ ניכר בפ"ע בפסח אלא נתערב לגמרי אפילו יבש ביבש כגון שנתערבו פרורי חמץ כהרבה פרורי מצה אינו חוזר וניעור כן פסקו הרא"ש והמור ועוד פוסקים והביאו ראיה מהא דתנן בכלאים (ט"ז) צמר גמלים וצמר רחילים שמהרץ זה כזה אם רוב מן הגמלים נתבטל ומותר לחברו אחר כך עם פשתן דלא אמרין דהאיסור חוזר וניעור ודענ"ד נראה דגם ראיה זו א"צ דכשלמא בשם שניתוסף דבר מה אחר הביטול שהוא אסור עם המעורב כמו בשם שאחר הביטול בצמר גמלים נתחבר עם פשתן שהוא עם הצמר רחילים אסורים יחד שפיר שייך להצריך סברת אין חוזר וניעור אבל הכא הרי לא ניתוסף דבר וכבר נתבטל אך י"ל דהנעת הזמן של פסח היה כתוספת איסור כלומר שניתוסף איסור משהו על איסור ששים הקודם :

מן והיש הילקים הביאו ראיה מבכורות (כ"ז). דמים שנתבטלו כציר אם באו אח"כ לקדירה של מים חוזר וניעור המים שנתבטלו לענין מומאה וה"ה לענין איסור כמ"ש התוס' שם וכן מפורש ביו"ד סי' צ"מ דאיסור שנתבטל שהיה ס' כנגדו וניתוסף אח"כ מן האיסור הראשון חוזר וניעור לא שנא מין במינו או מין בשאינו מינו ואין הילוק בין לח ליבש ובין יודע האיסור בנתיים או לא נודע בין ולענ"ד איני יודע הדמיון דבשם ניתוסף איסור אבל הכא לא ניתוסף ואם תאמר דהנעת הזמן הוה כתוספת כמ"ש מ"מ סוף סוף הרי כבר נתבטל והוה דומה ממש למ"ש ביו"ד שם

כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר מותר אע"פ שאין כבשר ס' נגד החלב שכבר נתבטל בהמים ע"ש וה"נ אפילו אם נאמר דהנעת הזמן הוה כתוס' איסור הא התם בבשר וודאי הוא איסור ומ"מ כיון שכבר נתבטל בטל וה"נ כן הוא והרי אמרנו מפורש שלא ההמרנו בחמץ נגד שארי איסורים רק בכמית הביטול ולא בשארי דברים (האוסרים הם נמרדכי פ"ב) וע' בסעיף י"ז :

מן והאוסרים אמרו עוד טעם דקודם הפסח לא שייך ביטול כלל שהרי לא הגיע עדיין זמן האיסור ולא דמי לשארי איסורים שהאיסור הוה מכבר ונתבטל משא"כ כאן לא היה איסור שנאמר שיתבטל (ס' נשס ראכ"ה) ואינו מכין הדברים דהא בהגיע ע"פ שעה ששית הגיע זמן האיסור ונתבטל בס' כמ"ש אם לא דס"ל דליעה זו דגם בע"פ אוסר במשהו ואנן הא לא קי"ל כן ועוד אדרבא הא כשלא הגיע זמן האיסור עדיף טפי דמהאי טעמא קי"ל כיו"ד שם דהחלב בטל במים ואין הכשר אסורו מפני שנתבטל בעוד לא היה איסור ובמדרכו שם הביא שרבינו תם וד"י וספר התרומה פסקו שאינו חוזר וניעור וכ"כ רב פלמי גאון ורק הראב"ה חולק עליהם והוה יחיד נגד רבים ועוד דא"כ לאיזה ענין אמרו הפוסקים דקודם הפסח ובע"פ בטל בששים כיון שאתה אומר שבהגיע הפסח תיאסר וצריך אתה לומר לענין לאכילן קודם הלילה והיינו משעה ששית עד הלילה ואין זה אלא דברי תימא וע' בסעיף י"ז ועוד דלדיעה זו האיך מצאנו ידינו ודגלינו לבשל מן המצה בפסח הא וודאי יש כמה חטים מצומחים אלא שנתבטלו והיתה אם נבישל בפסח היא חוזר וניעור אלא וודאי העיקר לדינא כדיעה ראשונה דאינו חוזר וניעור וכן מובאר מדברי רבינו הב"י שכתב הדיעה ראשונה כסתם והשנייה בשם יש חולקים (אלא שזהו ע"פ הכרעת הרמ"א כמו שיתבאר ובעיקר רח"ת הראב"ה מגדריס ע"ז. אס מטבילין כלי עמא ליטער וכו' דהא הגר"א נסקב"א ותמה עליו דלדרכא לפי המשקלה הוה להיפך ע"ש וגם רח"תנו מיו"ד סי' ל"ט מהלכ הוה תיובתיה ודו"ק) :

יך וכתב רבינו הרמ"א דנהגין כסברא הראשונה בכל תערובות שהוא לח בלא משהו בדבר וכבר שנתערב או שיש לחוש לתערובת כגון פת שנפל לין אע"פ שנמלו מים אסור בפסח דחיישינן שמא נשאר לו פירורין ונותנין טעם בפסח עכ"ל מרביו מוכח דאפילו מאן דס"ל חוזר וניעור אינו אלא בדבר של מטשות כמו תערובת שכר ביון אבל בכליעת טעם חמץ גם דיעה זו מודה שאינו חוזר וניעור ולפ"ו וסברו דזה שאמרנו דנתבטל קודם הפסח היינו בכליעת טעם וכן לפ"ז מה שכתבנו בחימומו תרנגולת לאחר שנמלו החטה ממנה דלדיעה ראשונה מותר אינו כן דבטעם בעלמא

בעלמא מודה גם דיעה זו דאינו חוזר וניעור (וכ"כ המנ"א סק"ז) ויש מי שמתיר בפת שנפל ליון ע"י סינון (מנ"א סק"ג גכס ש"ך) ודווקא כשיסינו קודם הפסח אבל בפסח אין לסנון (ס"ז) וכן בשהמסקה עבה לא מהני סינון (ס"ז) ויש מי שאומר דלא מהני סינון דשמא יש דקין מאד שיוציאין דרך נקבי המסנת (ט"ז סק"ו) ואינו עיקר דלמה נחמיר בחששות רחוקות מה שמעיקר הדיון מותר לגמרי אף לפי החששות דכבר נתבאר דהעיקר לדינא כריעה ראשונה (וגם ה"י סק"ז דחה דכריע ע"ש) (ומ"ש המנ"א גכס סק"ג גכס הרשכ"א דאס לאחר שהוליא הפת לקח יין מחזיתו וזו עירבו ביין אחר דנאסר כולו ע"ש וזו ודאי מותרא ריחיה לדין קרי"ל עיקר כריעה ראשונה והרשכ"א ס"ל דחוזר וניעור כמ"ש שם גכס הש"ך וגם הנוכ"י ס' כ"ד העיד שכל פולין ואשכנז מורים הלכה לדין חוזר וניעור וכן הנר"ז בהש"ל כהנ"ל דהעיקר לדינא דאינו חוזר וניעור אפילו יבש בוכס ע"ש) :

יח ובעניין תרי משהו כלומר קדירה שנאסרה במשהו ונפל מהקדירה משהו לקדירה אחרת יש מי שמתיר (ט"ז ביו"ד ס' ז"ב ולקמן ס' תס"ז סק"ז) ורבו החולקים על זה (מנ"א כס"י תס"ז סק"ג וה"י ס' תמ"ו סק"ה והמק"ח כס"י תס"ז סק"ז) ואף גם המתיר לא התיר בדבר לח שנאסר במשהו שנשפך מזה לדבר לח אחר דבזה פשיטא שגם בהשני יש משהו אך ברבר גוש כמו חתיכת בשר הבלועה מחמץ ונאסרה במשהו ונפל משהו מחתיכה זו לקדירה אחרת דאין בה בדבר הנאסר במשהו לאסור אחרים במשהו והחולקים אוסרים גם ככה"ג וכתבו שכן נוהגין כל בעלי הוראה (והא"ר כס"י) זה סק"א מסכים עם הט"ז דחתיכה שנאסרה במשהו שנפלה לתכשיל אחר שיש רוב נגדו דמסקה החתיכה מהתכשיל והתכשיל כשר ע"ש) :

יט וברין ריחא אם אוסר בחמץ כתב רבינו הרמ"א וז"ל וברין ריחא מילתא לענין תבשיל שיש בו חמץ עם שאר תבשילין יש מקילין במקום דהיה מותר בשאר איסורים ויש מחמירין דמשהו מיהא איכא ודווקא במקום ששייך בו ריחא אלא דבשאר איסורים לאו מילתא היא כמ"ש ביו"ד ס' ק"ח עכ"ל כלומר כגון בתנור קמץ שאין מחוץ י"ב עשורונים והוא סתום והחמץ הריעה שניהם מגולים בתוך התנור דבזה אנו מתירים בדיעבד בשאר איסורים כמ"ש שם בזה יש מחמירין בחמץ אבל בתנור גדול אפילו כשהתבשילין מגולין או בקמץ ואחד מן התבשילין מכוסה גם בחמץ אין חישש (ט"ז סק"ג) ובפת כתבו הפוסקים דלא שייך כלל ריחא ולכן אם בתנור אחד נאפה מצה וחמץ אפילו התנור קמץ וסתום אינו אוסר (ס"ז) ויראה לי דאם נאפו ברובך אחד אסור מועם אחר שהרי הרוכב בולע מהפת חמץ והמצה בולע מהרוכב ונהי דבשאר איסורים לא חיישינן לזה מ"מ משהו מיהא איכא וכן זיעה העולה מחמץ למצה הוה משהו עכ"פ ואוסר וע"י ביו"ד

ס"ם צ"ב שמכואר שם דבשאר איסורים אין חשש בזה : ך ודע דרבינו הרמ"א ביו"ד ס' ק"ח הכריע דבמקום הפסח יש לסמוך על המקילים בריח בחמץ ע"ש כלומר אפילו בתנור קמץ ומגולה ויש מי שאומר דווקא בפתוח קצת במקום שהעשן יוצא אבל כסתום לגמרי הא מכואר שם דגם בשאר איסורים אין להקל לאו במקום הפסח וא"כ בחמץ גם במקום הפסח אסור (מנ"א סק"ד) אך זהו בצלי בעצם התנור בלא כלי אבל בבישול אפילו הקדירה מגולה מותר לכד בהצאלינ"ט של שבת שאנו רואים בחוש שיש בו ריח (ס"ז) מפני ההטמנה ויש מקילין בכל זה (פר"ח וה"י סק"י) ומעשה שסתמו התנור בפסח בהרף שסותמין כל השנה לפני החמץ והתירו התבשילין (ס"ז) וכיון דכל עיקר ספק בריחא אם הוה משהו עכ"פ אם לאו גלע"ד ראייה ברורה משבת (ס"ב) : דריחא לא הוה אפילו משהו והוא כמו שאינו (שאו"מ שם אצל אין גכס בוגס חייבת על הכלי זאת אומרת המוליא אולכין פחות מכשיעור וכו' דהא אין זה בוגס פחות מכשיעור דמי מפני הריח כדסירס"י ודחי רב אש"י שאני הכא דליתא לממשא כלל דריח אין בו גוס ממע ע"ש כרס"י הרי דאינו כלום אך דדבר הריף יש לאסור כשהמלה הוא דבר הריף כמ"ש הח"י שם והפר"ח מיקל גם בזה וקולא יתירא היא דדבר הריף ודאי בולע ואס האיסור דבר הריף מותר כמ"ש הח"י ע"ש וכתמן יש דבר הריף כמו בלרס"ט כמ"ש המנ"א שם ודו"ק) :

כא ובענין נותן טעם לפגם ג"כ יש דיעות דרבינו הב"י בסעיף י' כתב דנותן טעם לפגם מותר גם בפסח ורבינו הרמ"א כתב דיש מחמירין וכן נוהגין באלו המדינות ובמקום שיש מנהג להחמיר אפילו נטל"פ ומשהו אסור עכ"פ ואם ניתוסף לזה גם ריחא מותר אמנם במקום שאין מנהג המיקל בנטל"פ לא הפסיד (מנ"א סקמ"ח) ואפילו בפחות מס' מותר (ח"י סקמ"ה) דכן עיקר לדינא ולפ"ז המבשל בפסח בכלי חמץ שאינו בן יומא מותר התבשיל כמו בשארי איסורים ומ"מ אין להורות כן רק לענין ולא לעשיר ובקדירה שעבר עליו י"ב חדש יש להתיר לכולם דכבר פג טעמו וריחו ובע"פ אחר חצות בכל המקומות מותר וכן אם החמץ נפסד לגמרי עד שהוא העפרא פשיטא שאינו כלום גם בפסח עצמו (ח"י ס"ז) וחמץ נוקשה י"א דבטל בס' צממו (מנ"א סק"ה) וע"י בס"י תס"ב :

כב וכן בתערובת יבש ביבש יש פ"גותא דרבוותא הריף ז"ל בשלהי כוכבים פסק דאוסר במשהו כמו בלח בלח דאע"ג דבשאר איסורים בטל ברוב כשאניה חתיכה הראויה להתכבד או דבר שבמנין זהו באיסורי נותני טעם ולא באיסור משהו ולכן אפילו באלף לא בטיל ודעת רש"י והרא"ש והטור דבטל ברוב כבשארי באיסורין ודווקא לח בלח דבשארי איסורים אסור בנותן טעם אסור בחמץ אלא במשהו אבל בענין ביטול כרוב אין חילוק ורש"י ז"ל הצריך להשליך אחר בנהר והרא"ש חולק

אינו בן יומנו ועוד רקודם זמנו היתר הוא ולא שייך ביה כבוש כמבושל (מ"א סק"ט"ו) וכן השרויים בפסח שלא בכלי חמץ ג"כ אין להחמיר מטעם שמה יש שם פירורי חמץ כמ"ש בסעיף הקודם :

כז ורבינו הרמ"א כתב על זה ויש חולקין ומחמירין ובמדינות אלו המנהג להחמיר לכתחלה שלא לאכול גבינות ודגים ובשר יבש אבל אם הדיוח הבשר ג' פעמים קודם פסח נוהגין לאכלו ובכרכשות אין מועיל הדחה לפיכך אין להשרות הטכחות היבשות ובדיעבד אין להחמיר באלו אבל בשומן מהותך בכלי חמץ אסור מדינא אם לא היו נוהרים בשעת עשייתו מחמץ ושלא התיכו אותו בכלי חמץ שהן בני יומן וכן כל דבר שמבשלין בכלי חמץ כגון יין מבושל או מרקחת וכדומה אסור בפסח אבל ביו"ט האחרון יש להקל בו וה"ה אם נתערב משהו תוך המאכל מדברים אלו שאין להחמיר לאסור התערובות עכ"ל ודבריו צריכין ביאור :

כז וה"פ שחולק על שני הדינים של רבינו הבי"ע על הדין הראשון דדברים שנמלחו קודם הפסח ולא נזהרו בהם לברר המלח דמותר פסק רבינו הרמ"א דיש להחמיר מטעם דחיישינן להדיעה דס"ל דבדבר יבש חוזר וניעור ולכן שמה היו בהמלח פירורי חמץ וחוזר וניעור בפסח ולכן נהגו להחמיר שלא לאכול כל מה שנמלח קודם הפסח ולא נזהרו להמיר לבוררן מפירורי חמץ אמנם כשהדיוח ג' פעמים קודם הפסח הרי נסתלק החישיש וג' פעמים הוא להידור בעלמא כדי להרית יפה יפה ומותר להרית אפילו בכלי חמץ דצונן אינו מפליט מיהו לכתחלה נהגו להרית בכלי שאינה של חמץ (ט"ו סק"ט) וי"א עיד דדווקא בשר שאין דרכו לאכול בלא הדחה וכן דגים יבישים אבל גבינה ודגים אפילו רוצה להרית אסור דשמה יאכל בלא הדחה ולכן המנהג שלא לאכול שום מלוח (מ"א סק"ט ונ"ה) ולכן אין אוכלין לימענע"ם מלוחים שלא לשם פסח בברירה המלח (ס"ה) ולהכרכשות אין מועיל הדחה שהרי ממולאים בחתיכות דקות מאד והדחה הוא רק בחוץ ומובן דזהו רק חומרות בעלמא ובדיעבד אין חשש בכל זה אך כשיש שומין בהכרכשות בזה וודאי אסור שהרי נחמכו בסבין חמץ ושם הוי דבר חריף ואסור לאוכלן בפסח ומותר להשהותן עד אחר הפסח (מ"א סק"ט"ו) וזה שנתבאר שידיחו קודם הפסח התיר מהרי"ל בדיעבד אם לא הודחו קודם הפסח להריתן גם בפסח (ס"ה סק"ד) :

כח וכן חולק על הדין השני בדגים מלוחים השרויים במים בכלי חמץ בפסח שכתב רבינו הבי"ע שיש להחמיר ומשמע דמעיקר דינא מותר ואם שרויים קודם הפסח אין להחמיר כלל ורבינו הרמ"א אינו סובר כן ופסק בשומן מהותך בכלי חמץ קודם הפסח אסור מדינא דלענין פסח לא אמרינן סתם כלים אינן בני יומן

חולק בזה כמ"ש המור ואם הוא כבר וודאי לא כמ"ל אפילו בשאריו איסורים כמ"ש והסכמת הגדולים למעשה כדעת הרי"ף (ה"י סק"מ"ד) ובע"פ עד הלילה לכ"ע בטל ברוב ויש להאכלם עד הלילה (מ"א סק"מ"ה) ואם נפל אחד מהם לנהר מותר בע"פ אפילו בככר שלם (מק"ה) כמ"ש ביו"ד סי' ק"י :

כג כבר נתבאר בסעיף י"ג דאנו אוסרים גם בכלי שני אם היר סולדת בו ובפרט בדבר לה כמים וכ"ש בעירוי מכלי ראשון אבל בעירוי מכלי שני אין להחמיר כלל וכ"ש שאין להחמיר בעלי"ד שהיא כלי שלישית (מ"א סק"ט) אמנם כשהשמוע עליה בשך רותח הבלוע מחמץ יש להחמיר כמ"ש ביו"ד סי' צ"ד דדבר גוש לעולם הוי ככ"ר מפני שמחזיק חום הרבה (ס"ה) ואף שבשם יש מקילים מ"מ בחמץ וודאי אסור (ומ"ש המג"א מ"י סי"ה ט"ז דכריס שמתנשלים ככ"ש לא ידעתי אס"י כזה בחמץ וכן מ"ש שס כשכר דלית ביה צקעים אסור אפילו כגזון כמ"ש ביו"ד סי' ס"ה לא ידעתי ג"כ אס"י שייך זה לתמן ודוק) :

כד כתב רבינו הבי"ע בסעיף ה' בשר יבש וגבינה ודגים שנמלחו קודם הפסח ולא נזהרו בהם מותר לאכלם בפסח מיהו דגים מלוחים השרויים במים בפסח בכלי חמץ יש להחמיר ליותר מהם מפני שהם בולעים בפסח מפליטת הכלים וחמץ בפסח במשהו עכ"ל ביאור הדברים דמצינו שנמלחו קודם הפסח ולא נזהרו לברור המלח מחמץ אולי יש בהם פירורי חמץ אין חשש כלל אפילו לחומרא בעלמא ולא מיבעיא להסוברים בסעיף י"ד דכשנתבטל קודם הפסח אינו חוזר וניעור ודיעה זו עיקרית לדינא כמ"ש שם אלא אפילו להסוברים דחוזר וניעור זהו כשידענו שהיה שם פירורי חמץ אבל אנן הא לא ידעינן מזה ואחזוקי איסורא לא מחזקינן (דין זה ה"ה העור ג"ס רס"י ומטעם שנתבטל קודם הפסח וס"ל לדינא חוזר וניעור דעל זה קאי ע"פ אמנם אנהנו דאפילו למ"ד חוזר וניעור מותר דל"כ כיון דהכ"י בסעיף ד' ה"ה ג"ס דיעה זו דחוזר וניעור ה"ל לצאר לדיעה זו אסור אל"ל וודאי כמ"ש ודוק) (וזהו כוונת ה"א סק"ו) :

כה וזה שכתב מיהו דגים מלוחים השרויים במים בפסח בכלי חמץ יש להחמיר וכו' דמשמע להדיא דמדינא מותר אלא שיש להחמיר והאמת כן הוא דאע"ג דהכלי היא של חמץ מ"מ הא אינו בן יומן דסתם כלים אינן בני יומן וכ"ש אם ידענו שאינו בן יומן ורבינו הבי"ע הא פסק בסעיף י"ג דגזון טעם לפגם מותר וכמ"ש בסעיף כ"א אלא ש"מ"י יש להחמיר דאולי דגים מלוחים הנה כדבר חריף דאפילו אינו בן יומן אסור או אפשר כיון דהמים מבטלין כח הציר לאו כלום הוא ולכן השרויים בפסח עצמו יש להחמיר אבל השרויים קודם הפסח אין להחמיר כלל דלמאי ניחוש לה אי משום דבר חריף דציר הלא המים מבטלין כח הציר ואי משום דנכבש בו מעל"ע והוה כבוש וכבוש הוא כמבושל אכתי הא

אסור להשתמש דשם בנקל שיפול לתובה חמץ אבל מחבית שלימה אין חשש ומ"מ נהגנו לעשות כדברי רבינו הרמ"א להדיחין ג' פעמים קודם הפסח ואם לא הספיק מה שהבינו קודם הפסח מדיחין גם בפסח כמ"ש בסעוף כ"ז והמחמירים שלא לאכול כלל העריג"ג בפסח אין מקום כלל לחומר או כפי שנעשים עתה בימנו :

לא וכתב רבינו הרמ"א בפסח ה' יש מחמירין להסתפק מהומין יין שמסתפקין כל השנה דחיישינן שמא נתנו בו מהנשאר מן הסעודה ולפעמים יש בו פירורי לחם ובמקומות אלו שאין חומץ יין מצוי לא ראיתי מחמירין בזה עכ"ל כלומר דלא מיירינן במסתפקין ממנו מעט מעט לכל סעודה דא"כ גם בלא חשש זה אסור דחיישינן שמא הלך באמצע הסעודה ליטול משם ונפלו לשם פירורי חמץ דהא אפי' בדיקה חמץ צריך שם מטעם זה כמ"ש בס' תל"ג א"א דמיירינן כשמסתפקין משם על ימים רבים ואין שם חשש מפילת חמץ ורק החשש הוא שמפני שמוכר לחומץ לעניין חיובין ליתן בו משוריו מאכל כמו בקווא"ס ברוס"א לכן חיישינן לזה והוא במקומות שהומין יין מצוי רגילין לעשות כן אבל במקומות שאינו מצוי לא הורגלו כלל בכך ליתן שם משוריו המאכל ולכן לא החמירו בזה (מנ"א סק"ז) סתם מעט דקסה להסגי אחר ולדברינו א"ש בפניות :

לב עוד כתב שיש מחמירין לכתחלה שלא לטלואה מן יין וחומץ יין תוך ל' יום לפסח בכלי חמץ ואם מלאוהו תוך שלשים נוהגים שלא לשתותו בפסח והמיקל לא הפסיד כ"ש במקום שאין יין וחומץ מצוי עכ"ל ואם הכלי מורק ושוטף בוודאי מותר (מנ"א סק"ט) ויש מי שאומר דחומץ חוק דבכל בלע ופלט בוודאי אסור ולא מהני ביה נ"מ בר נ"מ בדבר חריף (ס"ס סק"ח) ואפילו אינו בן יומו לא מהני בדבר חריף (ח"י סק"ד) ויש מי שאינו מחמיר רק בבן יומו (מנ"א ס"ס) דאע"ג דקיר"ל ביו"ד סי' צ"ו דחורפיה מחליה ליה לשבח גם באינו בן יומו מ"מ כיון שיש חולקים שם בזה אין להחמיר בחששא בעלמא (מס"ס) וכל זה כששהה בכלי עד שיתנו על האש ויתחיל להתרתיח וזהו שיעור כבישה כציר אבל פחות מזה אין חשש כלל (א"ש) :

לג עוד כתב חבית יין שדבקו נמרו בצבק אם הוא תוך שני חדשים קודם פסח עדיין רך הוא ונותן מעט בפסח ואסור לשתותו ואם נתנתו קודם לכן כבר נתייבש ואינו נותן מעט בפסח ושרי מיהו אם יש כזית בצק במקום אחד חייב לבערו אע"פ שעשוי לחוק כמ"ש בס' המ"ב עכ"ל שיעור זה דשני חדשים אע"ג דבשם דריבוק נירות די בל' יום מ"מ לענין תנית מעט צריך שני חדשים דלא כיש מי שחולק ואומר דדי גם כאן בל' יום (ח"י סק"ו) וללא כמ"ל ועוד דלא דמי

יומן ועוד דנמל"פ נ"ב יש אוסרים ובכלי חמץ ליכא ששים נגד הכלי וכן כל דבר שמבשלין בכלי חמץ ואמנם אם ידוע לו בוודאי שלא היתה הכלי בת יומא יש להתיר בדיעבר דענין נמל"פ ג' בדיעבר אין להחמיר (מנ"א סק"ג) והנה לפי דבריו גם בדגים מלוחים השריים כמים בכלי חמץ מעל"ע יש לאסור מטעם כבוש כמבושל ואפילו קודם הפסח כיון דלית ליה לענין פסח סתם כלים אינן בני יומן ועל ההיתר דקודם זמנו לא נחשב כבוש אין ראיה לסברא זו אך די"ל כבוש טעם אחר להתיר שהרי אינו נעשה כבוש אלא לאחר מעל"ע ואז הוה הטעם פנום אך אפשר דלגבי פסח לא אמרינן סברא זו אך ביו"ט האחרון יש להקל אך במרקחת דבר חריף אין להקל (ט"ו סק"י) : כמ"ל ודע דלכאורה בדבר שבשלו בכלי חמץ קודם הפסח יש היתר מטעם נ"מ בר נ"מ ובשלמא בתוך הפסח א"א להתיר מטעם זה דטעמא דנ"מ בר נ"מ הוא משום דנחלש הטעם אבל לענין משהו אין זה היתר דטעם משהו מיהא איכא אבל קודם הפסח למה תיאסר אמנם לגבי חמץ ליכא כלל היתר זה דכיו"ד סי' צ"ה נתבאר דדוקא נ"מ בר נ"מ דהתירא מיקרי נ"מ בר נ"מ ולא דאיסורא ע"ש וגבי חמץ הוה כמו דאיסורא (מנ"א סק"ד) כלומר דהכל שם חמץ עליו ורק ביו"ט האחרון לא חיישינן לזה וכן אם נפל מכלי זה לכלי אחרת יש לדון בזה דין נ"מ בר נ"מ אמנם גם בזה לא היתר רק כנפל משהו מקדירה זו ותימא למה לא נתיר אפילו ביותר ממהו ויש מי שאומר דבאמת כן הוא וזה שכתב משהו זהו לענין היתוך שומן לחוש לפירורים דקים של חמץ הנשאר בתוכו אבל ביון מבושל וכיוצא בו אפילו נתערב הרבה מותר (ס"ס סק"י) אך א"כ איזה חילוק יש בין מעט להרבה (מק"מ סק"ג) אבל באמת הוא כמ"ש דאין דנין כלל דין דנ"מ בר נ"מ בפסח עצמו ולכן אפילו כנפל לקדירה אחרת אין להתיר רק במשהו וזה שכתב משהו אפסח עצמו קאי ועמ"ש בס' תנ"ב סעיף ט' לענין נ"מ בר נ"מ :

לד מכל הדברים שנתבארו מכוור דאין שום חשש בהעריג"ג שגנו דלמאי נחוש הדכלים הם חרשים כידוע ולחוש לפירורי חמץ כיון שבמקום נותנים איתם הסוחרים למאות ולאפים חביות לפשיטא דקפדי הסוחרים אמנקותא והלא מעולם לא אירע למציא חתיכה חמץ בהחביות של דגים מלוחים ואם יארע הוי אהד מאלף וכשמולחים אותם מולחים אותם באוצר גדול לאלפים שאין החמץ מצוי שם כלל ושמעתי אומרים דאולי הפועלים עושים זה בעת אכילתם ונפל שם חמץ ומעות הוא שמבורר הוא שבעסק גדול כזה אין מניחים הפועלים לאכול בשעת מעשה וכשמגיע וזמן האכילה הולכים הפועלים למקום האוכל בחנות את האוצר וכוודאי מחבית פתוחה העומדת בחנות

המץ אינו נדבק והיה כמקונח לענין זה דתערובות ומ"מ צ"ע למעשה דעכ"פ משהו איכא (מג"א סק"ז) ועוד דחוינן דגם פת נדבק בסבין ועוד דרכים תופסין דבוסר הוי דבר חריף ואפילו בנחתך קודם הפסח ואפילו בסבין נקי צ"ע אמנם קודם הפסח בסבין נקי יש להקל כמ"ש בסעיף הקודם אך תוך הפסח אין להקל כלל לפי דעת גדולי אחרונים :

ל"ז ובדברים שוודאי אינם חריפים שנחתכו בסבין של חמץ בפסח ואינו מקינח אפילו בן יומי מותר לאכלו בפסח ע"י שידחנו יפה יפה במקום החתך וגם יגדר מעט במקום החתך ואם היה מקינח מותר גם כלא הרחה דאע"ג דאיכא דוחקא דסבינא מ"מ אינו מפליט כדבר יבש ואם מה שחתך הוה לח קצת יש להצריך הרחה ואם הדבר חריף כמו צנון ובצל ותמכא וכיוצא בהם יש לאסור אפילו נחתך קודם הפסח ואפילו אינו בן יומי ואפילו מקונח דחריפות ודוחקא דסבינא ווראי מפליט (הגר"ז סעיף נ"ט) ומ"מ יש להקל בשעת הדחק כחתכו קודם הפסח כמ"ש בבוסר משום דעכ"פ לא הווי רק משהו וכבר נתבטל ובפסח עצמו לעולם אסור :

ל"ח וכל זה הוא בסבין של בעה"ב בכיתו כשחתך בו בפסח שהוא אקראי בעצמא אבל דבר שנחתך בסבין של חמץ בקביעות ביד אינו יהודי חנוני דגון חתיכות דגים שקרוין לאקסין או שארי מיני דגים שמוכרים בפסח וישראלים קונים מהם כגון שאינם מלוחים דמלוחים בלא"ה אסור לקנות מהם בפסח מפני המלח אלא אפילו אינם מלוחים אם החנוני חותכם בסבינו שחותך בו גם פת יש להחמיר שלא לאכול אפילו ע"י הרחה אבל כשחתכוהו קודם הפסח אין להחמיר ומותר לאכלו ע"י הרחה (הגר"ז) וכן אם יש לו סבין מיוחד לזה מותר אפילו בפסח :

ל"ט כתב רבינו הכ"י בסעיף ח' ותיים שנוהרו לחתכם בסבין חדשה אפילו לא נזהרו לכבשם בקדירה חדשה אם אינה בת יומא מותרת לכולי עלמא עכ"ל כלומר דותים וודאי דבר חריף הם וכן חתכן בסבין ישן אפילו אינו בן יומא אסורים אפילו נחתכו קודם הפסח ואע"ג דככל הוותים יש ששים כנגד הסבין ונתבטל קודם פסח כמו בצלים שנחתכו בסבין של איסור כיו"ד ס' צ"ז לא דמי דהתם הבצלים נתבטלו ברושב ונתבלבל הטעם בכלו וכלו וכלו הא יש ס' נגד הסבין אבל כאן כל חתיכה קטנה עומדת בפ"ע וכל אחת בלעה מן הסבין מעט ובכל אחת ליכא ס' נגד הבלוע ולכן אין הצירוף מועיל (ט"ז סק"ד ומג"א סק"ה) ולכן לא דמי גם לבוסר שבמרוכה דהדיכה מערכת כולם יחד ואם באמת אחר החתיכה כבשן כולן כמים קודם הפסח מותרים לפי שהמים מוליך הפליטות מזה לזה ונעשים כאחת והוה כבצלים וע' בסעיף הבא :

דמי כלל דשם אין דבר שילחלחו משא"כ ככאן הווי מלחלחו ולא נתייבש מדר ובאמת גם כאן השיעור ל' יום והיינו ל' יום עד שיפסוק מלשאוב לחלוותי ולייבשות וזה שכתב דלשתינו אסור אבל להשהותו מותר ואע"ג דשואב היין מעם חמץ מ"מ אינו נותן מעם אלא משהו והוא חמץ נוקשה ואין ראיה מכאן דחמץ נוקשה אסור כמשהו דשאני הכא דהוא עושה לכתחלה משא"כ חמץ נוקשה שנפגל לתבשיל אינו אסור אלא בנתינת מעם (מג"א סק"ל) וכביש כוית כמקום אחד וטחו בטיט א"צ לבער במ"ש עם (סס סק"ה) וכל זה כדיעבד אבל לכתחלה פשיטא שאסור לרדק חבית בבצק אפילו ומן הרבה קודם הפסח וכן היא המנהג הפשוט ואין לשנות :

ל"ך מלח ששמו במדוכה של חמץ ולא נידוך בו המלח מותר למלוח בו בשר בפסח משום דאינו מפליט בצונן כיבש ואף שנתבאר כיו"ד ס"ס צ"ה דלכתחלה אין ליתן לתוך חלב מלח הנתון בקערה של בשר מ"מ במדוכה מותר גם לכתחלה וכ"ש במדוכות שלנו שאין רגילין להשתמש בהם חמץ כלל ומ"מ אם נרוך בהם המלח אסור להשתמש בוה המלח בפסח שפני דוחקא דהרכה בלע קצת חמץ (סס סק"ז) ואם נרוך קודם הפסח יש להתיר במדוכות שלנו שאין בהם אלא חשש משהו ונתבטל קודם הפסח (ה"י סק"ה) ולכתחלה אסור גם קודם הפסח לרוך בו מלח על פסח וכן המנהג הפשוט ואין לשנות :

ל"ה בוסר והיינו ענבים או שארי פירות שלא נתבטלו שיש בהן קיוהא שדבין קודם הפסח במדוכות מחומצות מותר לאכלן בפסח משום דאינו מפליט בצונן ביבש והמדוכות יהיו נקיות ואף דבוסר כדבר חריף מ"מ לעניין להפליט ובמדוכה ששימוש חמץ היא מעט וקודם הפסח אין בהם רק חשש משהו ונתבטל קודם הפסח וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' דאפילו אם נעשה דרך הפסח אינו אסור אם היה הכלי נקי עכ"ל ותימא דהך באמת משמע בפוסקים דבוסר הוה דבר חריף ונהי דעל קודם הפסח יש להקל אבל בפסח עצמו דאיכא חריפות ודוחקא דסבינא איך אפשר להתיר ואפילו בלא חריפות וודאי ע"י דוחקא דסבינא והוא לח קצת מפליט מעט וצע"ג (המג"א סק"ג אוסר אף בקודם הפסח והס"י מתייר וכן המק"ה אבל בפסח עצמו הוי דבר תימא ומדכרי הט"ו סק"ג נראה שלא היה כמות לפניו בט"ע דאפילו תוך הפסח אינו אסור ע"ש וכן עיקר לדוגמ' ודו"ק) :

ל"ו ובוסר שחתכוהו בסבין של חמץ תוך הפסח אסור דסתם סבין אינו מקונח ויש לחוש לחמץ הדבוק עליו ומ"מ אם נתערב ממנו כתבשיל פסק רבינו הרמ"א שם דאין להחמיר ולאסור מספק דמ"ל דבוסר אינו חריף ואע"ג דעכ"פ משהו מיהא איכא כיון דאינו מקונח ס"ל דהוה לענין שמנונית נדבק בהסבין אבל

כמו אמנם אם חתכן בסכין חדשה רק ככשן בקדירה של חמץ קודם הפסח ואין הקדירה בת יומא מותרת ואע"ג בדבדבר חריף הוא אינה בת יומא כבת יומא מ"ט כיון שכבושים במים המים מבטלין החריפות (טור) והוא נמלפ"ג קודם הפסח ומותר אבל בפסח עצמו אסור ודע דזה שכתבנו בסעיף הקודם דאם אחר שחתכן בסכין חמץ ככשן במים קודם הפסח דמותרים יש הולקין על זה וס"ד דרק אם בשלן מותרים דהכישול מוליד המעם ככולן ולא הכבישה (ט"ז ס) ויש מי שאסור אפילו אם בשלן (מנ"א ס) ורק המים מותרים כיון בכבישה כיון בכישול דהממים וודאי נתכלכל הפלימות ובטלו בס' ויש להקל כסבור ראשונה (הגר"ז) דגם הכבישה היא חומרא יתירה דלמה לא יוליד המעם מזה לזה כשהם כבושים במים אלא שכן סבואר מדברי המור ע"ש ודיינו להחמיר בכבישה ולא בכישול:

כזא כשם שחמץ קודם הפסח בטל בששים כמו ערב אחר הפסח בטל בששים וכיון החמץ שנתערב קודם פסח ונשתהה עד לאחר הפסח ובענין שלא עבר ככל יראה ע"פ הפרטים שנתבאר בס' תמ"ב מע"י י"ב ואע"פ שמדרבנן היה חייב לבערו כמ"ש שם סעיף ט"ז מ"מ כיון דמן התורה לא עבר מותר לאחר הפסח והסבימו הגדולים שמותר לכתחלה לערב קודם הפסח ולהשהותו עד לאחר הפסח כיון שאינו עובר בכ"י (מנ"א סקמ"ז ט"ז סק"ו וס"י סקמ"י) ואין זה כמבטל איסור לכתחלה כיון שעדיין אין כאן איסור אבל בפסח עצמו לא אחר הפסח פשיטא שאסור לערב ומ"מ אם נתערב בפסח בששים ועבר ושהה אפילו כמזיד אם רק לא עבר בכ"י כגון פחות מכזית או נוקשה מותר לאהר הפסח (ס) וכן אם ביטל חמצו וגם לאחר הפסח כשנתערב כמל בששים אע"פ שעבר בכ"י ודינו כתיך הפסח אבל אם עירב כמזיד בפסח או לאחר הפסח אינו בטל כלל ודווקא כשנתערב בשוגג והשהה כמזיד התרנו אבל לא כשנתערב כמזיד:

כזב והרכה פוסקים סוברים דלאחר הפסח כשנתערב א"צ ששים ובטל ברוב והכי משמע להדיא בב"מ (ל). שאומר דר"ש קנסא קנים שיהא חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה וכי קני' ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובות לא ע"ש והקנס הוא משום דעבר בכ"י אלמא דכ"י שאינו בעיניה מותר וא"כ כשיש רוב נגד החמץ מותר אפילו באכילה ואפילו בלח בלח די ברוב דאלו יבש כיבש וודאי גם לדיעה ראשונה סגי בביטול ברוב דלא עדיף משארי איסורים ואע"פ שבפסח עצמו החמרנו גם ביבש כיבש מ"מ לאחר הפסח וודאי כמל ברוב ורבינו הרמ"א בסעיף י"א כתב דבפחות מששים

מגו אבל עיסה שנתחמצה בשמרי שבר שעבר עליו הפסח אסור כל העיסה כהנאה אפילו יש ס' דבכר המעמיד אפילו באלף לא בטיל ואינו מועיל לזה לא השלכת דמי האיסור לים המלח ולא למוכרה לא"י לבד דמי האיסור משום דחזוין לעיסה כולה כאלו היא שמרים וכן אם העמיד גבינות בחומץ חמץ שעבר עליו הפסח או שהעמיד מי רבש שקורין מע"ד בשמרי שבר שעבר עליו הפסח ויש הולקין בזה וס"ד דמהני השלכת דמי האיסור לים המלח אף לריב המעמיד וכן למכור לא"י חוץ מדמי איסור שבו ובמקום הפ"מ יש לסמוך על דבריהם (הגר"ז סעיף ס"ג וכו"כ סה"י נס"י תמ"ג) ואם נתחמצה גם בשמרי היתר זה וזה גורם מותר:

כזד ודע דבכל זה אין חילוק בין ביטול חמצו כ"ד ובין לא ביטול דבמקום שאנו מתירים לו ע"י תערובות מותר אפילו בלא ביטול כדפירש הש"ס דהלכה כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח אינו בלאו אלא שאסור בהנאה מטעם קנס שקנסוהו הואיל ועבר בכל יראה ולא קנסו בתערובת כמ"ש ובמקום שאסרו אסרו אפילו בשביטול את החמץ ולא עבר בכ"י הואיל ולא כיער את החמץ ואפילו היה שוגג או אנוס ומעם הרבר יתבאר בס"ד בס' תמ"ח ע"פ הירושלמי:

כזה חמץ נוקשה אפילו בעיניה שלא ע"י תערובת אינו אסור בהנאה אחר הפסח מפני שלא עבר על זה בכ"י וגם באכילה מותר אלא שחמץ נוקשה אינו ראוי לאכילה (מנ"א סקמ"ו) ואע"פ שאמרנו דאפי' כשיטיל החמץ אינו מועיל והרי גם שם לא עבר בכ"י אך אין זה דמיון בדבש יש בעיקר החמץ כל יראה ולכן קנסוהו בכל גונוי משא"ב נוקשה שאינו לעולם בכל יראה וכתב רבינו הרמ"א ס"ס זה דיש נמנעין מלשחוק בקארמין בפסח על השלחן דחוששין שמא יפול מתחמן נוקשה שלהם לתוך המאכל עכ"ל וכתב רבינו הכ"י כסעיף י"ב דהפיריאו"ש חמץ גמור הן ואסורים בהנאה אחר הפסח עכ"ל ולא ידענו מה זה:

תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח ודיני מכירת חמץ. ובו כ"ח סעיפים:

א חמץ של אינו יהודי שעבר עליו הפסח מותר אפי'

באכילה ויכול הישראל לקנות ממנו ולאכול במקום שאוכלים

שאוכלים מפותם או שישראל זרק קיסם בעת אפייתו כמ"ש בוי"ד סי' קי"ב וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדרבנן וקנסוהו מפני שעבר על כל יראה אך אפילו ביטל החמץ נ"כ אסור מטעם שיתבאר בסעיף ו' ואפילו ישראל עבריון ופרק עולם מצות מעליו ואינו ניכר ככל שממעי ישראל יצא חמץ אסור בהנאה לכל ישראל ואם מכרו לו החמץ הוה כמוכר לישראל דאע"פ שחטא ישראל הוא אא"כ נולד מישראל שבא על הבותית דאו הולד כמותה ואינו ישראל כלל :

ב ישראל וא"י שיש להם חמץ בשותפות ועבר עליהם הפסח ולא חלקוהו קודם הפסח וחלקו אחר הפסח של הא"י מותר דברבנן קי"ל דיש ברירה ואמרינן הוכרר הדבר שזה חלקו למפרע ושל ישראל אסור ויש מי שרוצה לומר דגם חלקו של ישראל מותר מטעם דהא דברבנן יש ברירה הוא לקולא ולא שע"י זה יהיה חומרא שע"י זה יאסר חלקו של ישראל אלא אדרבא אמרינן דאין ברירה ואולי חלקו של ישראל הוא ביד הא"י ושל הא"י הוא ביד הישראל (ע"ג סי' ז') ואני תמה על זה דאטו ע"י אין ברירה הוה היתר ברור דאכתי ספיקא הוא ושמא תאמר ספיקא דרבנן לקולא מ"מ ממ"נ מחצה מזה אסור בוודאי ואיך נתיר שניהם עי"ז ואע"ג דברבנן אמרינן גם תרתי דסתרי כמ"ש לעיל סי' שצ"ג בשנים שהניחו עירוב דלזה חשבינן יום ולזה לילה לא דמי כלל דהתם שני בני אדם ושני מעשים וכן שני שבילין בשבש"ם כ"ה הוא אכל הבא שני בני אדם ומעשה אחת ואנו דנין על כל החמץ הלזה שיש בו חציו של ישראל ואיך נאמר שאין בו של ישראל :

ג וכן חמץ של שני ישראלים שאחד מכר חמץ לא"י ואחד לא מכר ואחר הפסח חלקו ביניהם זה שמכר חלקו מותר מטעם ברירה וזה שלא מכר חמץ אסור (ע"ג סי' ז') ואיתא בירושלמי (פ"ב ה"ב) גר (זומן הקדמון) שמת ובזבזו נכסיו ונמצא בהם חמץ שעבר עליו הפסח מותר החמץ ע"ש וזהו כשמת קודם זמן האיסור שלא עבר בכ"י אבל מת לאחר זמן איסורו אסור ביון שעבר בכ"י אמנם הגזול אותו והיתה חמץ בהגזילה אפילו מת קודם זמן איסורו אסור החמץ על הגזול כיון שהיתה בידו ממילא כשמת והוא וכה הוה החמץ הרי עבר בכ"י ולא עוד אלא אפילו מכר בהתא את כל חמץ קודם הפסח ועדיין לא נתיאש מהחמץ מ"מ אין חמץ זה בכלל המכירה כיון שהיה החמץ ת"י הגזול וקי"ל גזול ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש (כ"ק ס"ט.) וה"ה דאינו יכול לכמור :

ד אם א"י מביא לישראל דרון חמץ בפסח ואפילו באחרון של פסח יוהר שלא יקבל ממנו ואם קבלו אסור בהנאה וגם יוהר שלא יקבל מתוך מעשיו

שחמץ בו ואז אפילו הניח החמץ בבית הישראל אפילו ביום ראשון של פסח מותר שדרו לא קנה החמץ מעולם וכשיזכה בו אחר הפסח הוי חמץ של א"י שעבר עליו הפסח ומותר ואי קשיא דאם אין רצונו לא יניחוהו להא"י שיניח אצלו החמץ דו"ל דאינו רוצה להעלות עליו חמתו של הא"י שמביא לו מתנה ומבעט במתנתו ולפ"ז במביא לו חמץ שיקנה ממנו וודאי מחוייב לבלי להניחו שיניח החמץ בכיתו שהרי יכול לומר איני צריך לזה ואין רצוני שהניח החמץ בביתי ואם היה אלם ומתיירא למחות בו דינו כמתנה ובין במתנה ובין במכירה בע"כ כמו אלם טוב שיאמר בפיו שאין רצוני שיהנה לי רשותי ואם לא אמר לא עיכב דוודאי לא ניתא ליה למקני איסורא (כ"מ ז"ו) :

ה כתב הרמב"ם בפ"א דין ד' חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לעולם ודבר זה קנס הוא מדרבי סופרים מפני שעבר על ב"י וכל ימצא אסורו ואפילו הניחו בשגגה או באונס כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו בפסח כדי שיהנה בו אחר הפסח עכ"ל כלומר דאפילו הניחו בשגגה או באונס דלא עבר על ב"י דאונס רחמנא פטריה מ"מ גדר נדרו בזה גם מטעם אחר ועיקר הקנס הוא משום דעבר בכל יראה אך מפני זה נדרו גם אם לא עבר בכ"י כדי שלא יניח וכו' ולפ"ז אפילו ביטל החמץ ולא עבר בכ"י מ"מ כיון דחכמים תקנו ביעור ולכן בכל ענין שלא ביערו אסור בהנאה מטעם שלא יניח וכו' :

ו והן הן דברי הטור וש"ע סעיף ה' שכתבו חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח אסור אע"פ שבטלו עכ"ל ומקורו מירושלמי (ע"ג) והטעם אימר כדי שלא יערים לומר שבטלו אע"פ שלא בטלו כמ"ש הטור ע"ש וזה נכלל גם בדברי הרמב"ם שכתב כדי שלא יניח וכו' כלומר שלא יעשה בזה איוה הערמה כדי ליהנות בו אחר הפסח והרמב"ם מקודם כתב הטעם שבגמ' (ב') דהקנס הוא משום שעבר בכ"י ואח"כ הוסיף טעם הירושלמי ולא פליגי הש"ס והירושלמי וכמו שבארנו והוסיף אפילו שגג או נאנס דזהו רבותא יותר דמאי ה"ל למיעבר וכ"ש כשביטל ולא ביעור (וק"ל על הירושלמי למה לו טעם הערמה לימא מפני שלא עשה כתקון חכמים לזבזו ונלע"ד דבירושלמי איתא הפקיר חמץ ב"ג ע"ש וכן הנושא' כ"י א"ז הגדול סי' רמ"ו ולא נכנסתה הרה"ש בפ"ב סי' ד' הפקיר ב"ד ולפ"ז אין זה ענין לביטול ב"ד שזה הריכוז דזיקה אלא הפקר גמור קודם י"ד והוה כהפקר דאמלע השנה ושפיר צריך לטעם הערמה ובעור הכיף לשון ביטול ואינו כן בירושלמי ודבר תמוה נמא' כ"ל"ז שם וז"ל מותר להפקיר חמץ בשעה שביעית ע"מ לזכות בו אחר הפסח וכו' וכן הוא בהג"א שם ומבאר שם דבירושלמי חוסר כשלא כפי' לזכות בו אחר הפסח אכל כשכיון לזכות מותר ע"ש וע"ג דל"כ בטלה לה ביעור אך בסוף דוהה זה מפ"ק דהולין ע"ש וזו"ק :

דלמטובתו עושה כן (באה"ט סק"ז נכס פמ"א סי' י) וה"ה אם הוא שותפו בכהמה זו והוה כבמלאכת שבת אך נראה דעכ"פ צריך הישראל להוליך הנאתו לים המלח כדי שלא יהנה מחמץ דנהי דלא עביד איסורא מ"מ אפילו הנאה דממילא אסור בחמץ (וכ"כ נה"י סק"ד) ומתרומות פ"א (מ"ט) יש ראייה להדין שנתבאר ע"ש : יא תנן בתרומות (ס) כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה ע"ש הרי מבואר דאף שהיא אצל השוכר מ"מ נחשבת כאלו היא לנמרו של משכיר ולפ"ז א"י ששכר בהמה מישראל לכל ימי הפסח אע"פ שמונותיה עליו אסור להישראל להניחו להאכילה חמץ כשיודע בוודאי שיאכילה חמץ וראיתי מי שמתיר משום דלמטובת עצמו עושה כן שאם לא היה מאכילה חמץ היה צריך להאכילה בדבר יקר מזה (ע"ט סק"ז נכס פמ"א) ולי נראה דאיסור גמור הוא דבשלמא בהדין הקודם שנתן לו למחצית שכר שיש להא"י חלק שפיר דהכי תנן בתרומות שם כהן ששם פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה ולא בשוכר (וכהמה האוכלת ממך כהיתר כגון בהמתו של א"י או כמו שנתבאר מותר לשחות מהלך נכסם וכבר בזכרנו בזה ביו"ד נכס"ס ע"ש ורלו"ה מהמירין בזה ולינו עיקר) :

יב כתב אחד מן הגדולים דאפילו לפי מנהגינו שמוכרים כל החמץ לא"י בע"פ עם הבהמות מ"מ אסור להאכיל חמץ להבהמות ע"י א"י והמטעם דכיון דמכירה זו הוי הערמה דהכל יודעים שהא"י יחזור אחר הפסח וימכור להישראל ולכן לענין חמץ שעבר עליו הפסח דהאיסור מדרבנן שהרי כולם מבטלין החמץ מהני המכירה משא"כ לענין ליתן לבהמה חמץ דהוי איסורא דאורייתא לא מהני (תנ"ט נכ"ט נכס"ס) ורבים חלקו עליו דהרי מפורש בש"ס דהערמה מותר אף בדאורייתא כמו מערימין על הבכור (ע"ט סק"ז והמק"ס סק"א והס"א הסינו עליו וכ"כ נכס הנו"כ) ועפ"ז נהגו רבים להאכיל לבהמתן חמץ בפסח ע"י א"י ע"י מכירה זו :

יג ולעני"ד בתוך דאיסור גמור הוא ודברי אותו גדול מפורש בנמ' דאין כוונתו לומר דבדאורייתא לא מהני הערמה אלא דה"ק דהנה בשבת (קל"ט) : אמרינן מערים על המשמרת ביו"ט להלות בה רמונים ותולה בה שמרים והוא דתלה בה רמונים ופריך מאי שנא וכו' מערים וכו' ומתריך התם לא מוכחא מילתא וכו' ע"ש הרי יש הפרש בין הערמה דמוכח לאינו מוכח ועוד ואמר שם חזי מר וכו' ונאים במכרא ואמר למינס קמכוניא אמר להו הערמה קאמרת הערמה בדרבנן היא וכו' ע"ש ומה מבואר שיש חילוק בין הערמה להערמה דהערמה דלא מוכחא מותר אפילו בדאורייתא אבל הערמה דמוכחא אינו מותר רק בדרבנן והנה המכירות חמץ שלנו הוה הערמה דמוכחא לכל אדם ולכן שפיר קאמר אותו גדול דבדאורייתא אסור וכבר אסרנו במקמינו ליתן לבהמות חמץ ע"י א"י וכבר זכרנו מזה בח"ס סי' רמ"א

ז ודע דאע"פ דמעם האיסור הוא מפני הקנס שעבר כב"י מ"מ אסור לכל ישראל (ר"ן ס) ואע"ג דכמה קנכות לא קנסו רק העובר לבדו מ"מ בחמץ שהוא הכרת בכל שנה ראו הכמים שאם לא יאסרו החמץ לכל ישראל אכתי יכול להיות איזה הערמות וראיה לזה דהאיסור לכל ישראל ממה שאמרו ריש חולין חמץ של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין ואם האיסור רק לו לבדו הלא בלא חילוף מותר (ומה דהה"א דינו שהבאנו דלמה מחליפין משום דלא שנקי התיירא ואלו איסורא וחס מותר להפקיר ע"מ לזכות אחר הפסח למה לכו לעבור עבירה ע"ש) :

ח ויש להתפק גם ביטל החמץ והיה שונג או אנוס מלבער אם נס בזה קנסו אם לא ונראה לענ"ד דמותר וראיה לזה מדברי הטור ושי"ע דבסעיף ג' כתבו אפילו שונג או אנוס אסור ובסעיף ה' כתבו דאסור אע"פ שבטלו ולא כתבו שני הדינים ביחד דאפילו שונג או אנוס ואפילו בטלו ש"מ דבכה"ג מותר (וכן נראה להדיא מה"י סק"ד) ויש מי שאומר גם בכה"ג (מק"ס סק"ד) וחומרא יתירה היא להחמיר כל כך באיסור דרבנן (ומה שהאריך בניאוריס סק"ט בזיכור הירושלמי ע"ש הנה לפמ"ש בסק"ו לפרש דווקא גי"ג מסתלקים רובי הקוסות ורלו"ה בסוף דבריו כשהפקיר ג' ימים מקודם לא שייך הערמה וזהו ע"פ סוניה דספ"ד דנדרים ואין זה ענין להירושלמי ע"ש ודו"ק) : טו ומצאתי כדברינו בתשב"ץ (ה"כ סי' קל"ט) וז"ל ראובן אצר תבואה תחת הקרקע וערב פסח מצאה שרויה במים ולא היה לה שהות למוכרה וכו' ואם נתבקעה אסור לאוכלה ומותר למוכרה לא"י דאינו אסור אלא משום קנסא וזה אין לנו לקונסו דמה היה לו לעשות אנוס הוא וכבר ביטל וכו' עכ"ל ולכאורה חולק על הרמב"ם וכל הפוסקים וחלילה לומר כן אלא דוהו כדברינו דבשניהם ביחד כביטול ואנוס ווראי יש להתיר בהנאה :

י כבר נתבאר בס' הכ"ה ע"פ הירושלמי שאסור להאכיל חמץ אפילו לבהמת הפקר או של אחרים וכן לאחר פסח בחמץ שעבר עליו הפסח (ה"י סק"ד) וכתב רבינו הב"י בסעיף ז' אסור ליתן בהמתו לא"י להאכילה בימי הפסח אם הוא יודע שמאכיל אותה פסולת שעורים שהוא חמץ עכ"ל ויש מי שאומר דווקא כשדובר עמו בפירוש ליתן חמץ אסור אבל בסתמא מותר דעל דעתו הוא עושה (ה"י סק"ג נכס סוניה) ולענ"ד אין כאן מחלוקת דוודאי גם רבינו הבי"ט מודה דבסתמא מותר אך זהו כשיאנו בוודאי שיאכילנה חמץ שיש לו ליתן מונות שלא של חמץ דאו אף אם נותן לה חמץ לית לן בה אבל רבינו הב"י הא קאמר אם הוא יודע שמאכיל וכו' כלומר שאין ספק בזה שבוודאי יאכילנה חמץ א"כ מאי מועיל סתמא לזה והוה כבפירוש ואם יש להא"י שיכות בהבהמה כגון שנתן לו לגדלה לטחצית שכר אפילו יודע שמאכילה חמץ לית לן בה

גם הקונה מבין שמכירה זו הערמה היא ואינו עושה הישראל אלא כדי להנצל מאיסור חמץ מ"מ אם המכירה היא כדון תורה לית לן בה :

יב וזה שהצריך לכותי שמחויץ לכותו הבוונה על החמץ שהקונה יוציא החמץ חויץ לבית הישראל דאל"כ נהי שקנה ממנו מ"מ כיון שהחמץ מונח אצלו הו"ל ככותי שהפקיד חמץ אצל הישראל ואם הישראל קיבל עליו אחריות עובר בב"י ועתה כשהניח החמץ אצל הישראל נראה כמקבל את החמץ באחריותו (מנ"א סק"ד) אבל מדינא אין קפידא רק יוהר שלא יקבל אחריות (ס"ע) וגם ייחד לו מקום כמו קרן זוית וכיוצא בו דאז אינו זקוק לבער כמ"ש בס"י תמ"ה (ט"ז סק"ד) ובייחד לו קרן זוית הא נתבאר שם דאפילו באחריות אינו עובר ע"ש :

יג ואם החמץ הרכה מאד שא"א להוציאו חויץ לבית ימכור לו החרד שהחמץ מונח בו (מנ"א ס"ע) ובח"מ ס"י קצ"ד נתבאר דכותי אינו קונה קרקע בכסף לדעת הרמב"ם אלא בשטר ואפילו לדעת רשב"ם והתוס' שקונה בכסף מ"מ באתרא דכתבי שטרא אינו קונה בכסף בלא שטר ולכן אם אין ביכולתו לכתוב שטר יכול להתנות עמו שיקנה רק בכסף לפי מה שנתבאר שם דמעמא דאינו קונה בכסף הוא משום דלא סמכה דעתיה בלא שטר ע"ש ולכן כשמדבר עמו שישמוך על זה הלא סמכה דעתו ומהני לכל הדיעות (וזהו כונת המנ"א שם שכתב יתנה עמו בתחלת המקום שמקנה לו בכסף (אוד ע"ש) :

כ ולאו דווקא מכירת החרד דה"ה שישכיר לו החרד או המקום שהחמץ מונח בו דשכירות קרקע ג"כ נקנה בכסף כמבואר שם ובפרט אם המקום שהחמץ מונח בו אינו של הישראל אלא שהוא אצלו בשכירות הרי אינו יכול למכרו אלא משכיר לו עם כל זכות ויפיו כח שיש לו וכן איש פועלים אינם יהודים בהעסק משכיר לו הפועלים שיהיו על חשבון הקונה כלומר שהם פועליו ולא פועלי הישראל ושכירות הפועלים והקבלנים א"צ לא קניין ולא שטר אלא באמירה בעלמא כמ"ש בח"מ ריש ס"י של"א ואף דשם נתבאר זה בבעה"ב השוכר פועלים וכאן הישראל משכיר להא"י את הפועלים מ"מ הכל אחד דלהפועלים אין ג"מ דשכרם ישתכס מזה או מזה ולא אמרינן הרי אין שליחות לכותי ואיך יהיו הפועלים שלוחם של הקונה אמנם כבר בארנו בח"מ ס"י קפ"ח דפועל נעשה כותי לישראל וישראל לכותי וכ"ש א"י זה לזה דאפילו בשליחות יש דיעה שנעשים שלוחים ול"ן כמ"ש שם וכן בארנו שם דשליחות בשכר הוי כפועל וכן אם יש סוסיס ובהמות העוסקים בהעסק צריך למכור להא"י הסוסיס והבהמות במקח כך וכך :

כא וכיצד הוא קונה החמץ והנה ידוע דעת רש"י ז"ל דקונה ממלמלין בכסף ולא במשיכה ודעת ר"ת

סוף סעיף ט' ואפילו אם נאמר דזה לא מיקרי הערמה דמינכרי שהרי הישראל רצונו בוודאי שאם ישלם לו הא"י כפי המקח שקנה ממנו שיטלנה לעצמו והו לענין כשהבטחה עומדת אצל הא"י כמו בהכמות העומדות על כראה"ע או שהיא בחצירו של הא"י אבל כשהבטחה ברשות הישראל אין לך הערמה גלויה מזו ופשיטא שאין לזה היתר ואסור להאבילה חמץ בפסח :

יד כתב הרמב"ם בפ"ד דין ו' ישראל וא"י שהיו באין בספינה והיה חמץ ביד ישראל והגיע שעה חמישית ה"ז מוכרו לא"י או נתנו לו במתנה וחוזר ולקחו ממנו אחר הפסח ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה אומר ישראל לא"י עד שאתה לוקח במנה בא וקח במאתים עד שאתה לוקח מא"י בא וקח מישראל שמה אצטרך ואקח ממך אחר הפסח וכו' עכ"ל והו מתוספתא וירושלמי פ"ב וב"כ המור והש"ע סעיף ד' והוסיפו לוטר אבל לא ימכרו ולא יתן לו על תנאי ואם עשה כן ה"ו עובר בכל רואה ובבל ימצא עכ"ל :

טז והנה זה שרשאי למכור וליתן במתנה קודם זמן איסורו אין בזה רבותא כלל וא"צ להשמיענו ולמה לא יהיה רשאי למכור וליתן אלא דהרבותא הוא דאע"פ שהא"י מכין דאין כוונתו כשכיל שרוצה למכור אלא כדי להנצל מאיסור חמץ ומבין מדעת הישראל דכוונתו לקנות ממנו בחזרה אחר הפסח ומסתמא יתן לו ריוח א"כ אינה אלא הערמה בעלמא ואסור קמ"ל דמ"מ מותר והו שהוהירו לענין מתנה שיתנו לו מתנה גמורה כלומר דמכר שמקבל מעות ועושה קנין ממילא דמכירה היא אבל מתנה שאינו מקבל מעות ויכול להיות שבלכו לא נתבין כלל למתנה גמורה ויעבור בב"י לזה הוהירו שיכוין למתנה גמורה :

טז וברין השני השמיענו רבותא יותר דאלו ברין הראשון אינו מוכיר לו כלל שיכול להיות שיקנה ממנו בחזרה אחר הפסח אלא שמכונים בעצמם לפי הענין שבוונתו כן וברין השני קמ"ל שאפילו יכול להניד לו כן ולפתותו שיקנה יותר מכדי צרכו ושיקנה רק ממנו ורק שלא יגיד לו לחלוטין שבהכרח להיות כן דזה וודאי אסור ואע"ג דכשואמר לו קח במאתים קח מישראל שמה אצטרך ואקח וכו' הוה ג"כ כמפורש ס"מ אין זה מפורש ממש ולענין דינא הוה מכירה טובה ולפ"ז המכירות חמץ שלנו יש לה יסוד נכון מתוספתא וירושלמי וכל הפוסקים :

יז וז"ל רבינו הבי"ב בסעיף ג' חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו הניחו שונג או אנוס ואם מכרו או נתנו לכותי שמחויץ לביתו קודם הפסח אע"פ שהישראל מכירו וידוע שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאתר הפסח ויחזור ויתנו לו מותר ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי או שימכרנו לו מכירה גמורה בדבר מועט אבל מתנה ע"מ להחזיר לא מהני עכ"ל ועיקר כוונתו דאפילו אם

וא"ל למוסרו ליד אחר אך באמת אין זה עיבוב ככל דרוקא יעושה ככוונה כן להסתר ממנו המפתח ועוד בדבדניהם יכול להחזיק בו אף בלא מסירת המפתח (ח"י ונאה"ס סק"ה) ועוד כתבו הגדולים מהקפידא הוי רק על שעת המכירה אבל אח"כ אם סגר או הניח חותם מותר (ח"י סק"ד ומק"ה סק"ט) רק שאינו נכון לעשות כן אבל אם עושה שלא בכוונת נגד הקונה וודאי אין קפידא דמסירת המפתח אינו קניין ונהגנו לצוות באופן זה לומר להאינו יהודי שמכר לו החמץ או להא"י שבכירתו העוסק בהעסק הוא נחשב כפועלו של הקונה כמ"ש ראה שהמפתח מונח כאן וכאן ובכל עת שתרצה ליטול החמץ תטול מכאן את המפתח ותלך ותטול ותשיב המפתח למקום זה כדי שלא יאבד ובהמקום שמונח שם החמץ יהיו שם איוה כלים ואיוה חפצים הצריכים לו בימי הפסח וכשילך הא"י ילך גם הוא או אחד מבני ביתו לשם ליטול איוה כלי או איוה חפץ וממלא שהא"י לא יגנוב אבל אסור לדבר עמו נדון החמץ :

כד וזה שכתב רבינו הכ"י דמתנה ע"מ להחזיר לא מהני בחמץ אינו ידוע הטעם שהרי בכל מקום קי"ל דמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה והלבוש כתב באמת דאין זה רק חומרא בעלמא ע"ש (וכ"כ ה"י והנ"ל סק"ה ע"ס תה"ד) ולפ"ו בדעידר לית לן בה (א"ר סק"ה ב) ויש שכתבו דאסור מדינא מטעם דכל זמן שהתנאי תלוי הוי כפקדון וקודם קיום התנאי כבר עבר כב"י ולכן אע"ג דכשנתקיים התנאי איגלאי מילתא למפרע שהיה של הא"י מ"מ הרי כבר עבר (ע"ס ע"ס רדכ"ו) ואינו מוכן כלל שהרי בכמה דינים אמרינן בחמץ אגלאי וכו' (ע"ס) ויש שרצו לדחוק ולקיים הדברים (עמק"ה סק"ו) ואינו כן :

כה והנראה לפענ"ד דהנה מקור דין זה הוא בהגמ"י (פ"ו מה' ע"ס חות"י) ודייק זה מתוספתא שהבאנו בסעיף י"ד מישראל וא"י שהיו באים כספינה וכו' ובלבד שיתננו במתנה גמורה ודייק מזה דמתנה ע"מ להחזיר לא מהני ותמה בזה הרי בכל מקום מהני וכתב אשכנזי משום חומרא דפסח ע"ש ולכן אני אומר דהרמב"ם והמור שהביאו התוספתא כלשוניה נראה דלא דייק זה כלל דהכוונה מתנה גמורה בלא הערמה אך אם יש לדייק כן י"ל הטעם פשוט דכל מתנה ע"מ להחזיר המקבל נוטל המתנה לידו ואח"כ מחזירה אבל כאן שהם כספינה ואינו מויו החמץ ממקומה לכן אם נותנה במתנה גמורה הוה מתנה אבל ע"מ להחזיר אין כאן לא מתנה ולא תנאי ולא חורה אלא פטומי מילי בעלמא שהרי אינו נוטלה ואינו מחזירה וכן נ"ל באמת להלכה כשנוטל החמץ לביתו וודאי מהני אבל כשאינו נוטלה לביתו כמו מכירות שלנו אינו מועיל מתנה ע"מ להחזיר מטעמא דכתיבנא אך למעשה אפילו נוטלה

ול דרוקא במשיכה ולא בכסף וכן הסמיכו רוב הפוסקים והרמב"ם פ"א מוכייה פסק דקונה בין בכסף בין במשיכה ע"ש ונח"מ ס' קצ"ד סעיף י' כארנו שיש מהגדולים דס"ל דלכל הדיעות אם אי אפשר לעשות קניין משיכה קינה בכסף ע"ש והנה לפ"ו מקבל מהקונה פרוטה ומקנה לו החמץ אמנם אין לסמוך על זה בלבד והנה משיכה א"א כחמץ הרבה ויכול להקנות לו בקניין סודר והיינו שהא"י הקונה יתן לו הסודר ויחזיק בידו את הסודר וכבר בארנו שם דק"ס קינה בכותי ורבינו תם עושה כן למעשה (תוס' קדושין ג' .) והא דכתיב ברות אצל ק"ס וזאת התעודה בישראל הכוונה שכן נהגו לקנות בקניין זה ע"ש אמנם כיון שמשכיר לו המקום שהחמץ מונח בו כמו שנתבאר יבול להקנות לו החמץ בקניין ממלטלין אנב קרקע שבארנו שם בסעיף י"א דמהני בא"י ודלא כאחד מהגדולים שפקפק בזה ע"ש וגם קונה הא"י את החמץ כששכר המקום מדין חצר דקניין חצר יש לו כמ"ש שם סעיף י"ב אף שאחד מהגדולים פקפק בזה מ"מ מהני וזהו דעת גדולי הראשונים כמ"ש שם טוב לעשות כל הקנינים קניין כסף וקניין סודר וקניין אנב וקניין חצר ואצלינו כותבים גם שטר מכירה ואע"ג דממלטלי לא מקני בשטרא אמנם כבר בארנו שם בס' ר"ט סעיף ט"ו דכיון דנהגו הסוחרים לכתוב קאנטראקטין עוב מכירת סחורה ובהשטר הוה מתחייב עצמו והוה חיוב על הגוף והאדם דינו כקרקע ועוד דכיון דהמתנה כן הוי סיטומתא וקנה כמ"ש בס' ר"א ועוד מעמים נתבאר שם וכן הסוסים והבתמות הוה קניינם בקניין ממלטלין :

כז ודע דקניין כסף הוא הערבון שמקבל מהקונה על החמץ וכל הקנייה שקורין או"ף א"ב או אדאמא"ק והמעות בעד כל החמץ ושאריו הרברים וזקף עליו במלוה דקניין כסף א"צ שיתן כל הדמים אלא מקצת ושיתן הערבון בתורת התחלת פרעון כמו שבארנו בח"מ ס' ק"ץ ויש מהגדולים שאמר דמקצת מעות לא מהני ותיקן שהקונה יעמיד ערב קבלן בעד המעות וכבר בארנו שם סעיף ג' דאין שום חשש בזה וכל רבותינו הראשונים והאחרונים סוברים דמקצת כסף קונה ע"ש ומ"מ טוב גם לעשות ערב קבלן וכן אנו נוהגים וגם יש לעשות האנ"ט שלא"ק שהוא מנהג הסוחרים (ודע דמ"ס קניין חצר א"ל במכירת המזן הרינה שהרי בעיני שהח"ר יסתמר לדעתו או שיהיה עומד בלדו כמ"ס בח"מ ס' ר' ע"ס) :

כח דבר פשוט הוא שהחמץ צריך להיות מונח במקום שהקונה יוכל ליכנס לשם מעצמו (ט"ו סק"ד ומנ"ל סק"ד) דאם לא יוכל ליכנס והמפתח יהיה ביד הישראל אינו אלא הערמה בעלמא ולכן כתבו שצריך מסירת המפתח (ע"ס וז"ח) וכך נהגו בדורות הקודמים האמנם עתה א"א זה בשום פנים כידוע וביותר בהיות שעיקרי החמץ שלנו הם י"ש ושכר והם תחת השגחת הממשלה

נוטלה לביתו כיון שהקדמונים אמרו דמשום חומרא
 החמץ יש להחמיר אין לנו לזו מדבריהם :
כז מעשה בראובן שמכר חמצו לא"י עם החרר כדת
 ושמעון היה לו חמץ ולא מכרו להא"י אלא
 העמיד החמץ שלו בהחרר הוזה ודימה בדעתו שבוה
 יצא ירי חובתו ופסקו שחמצו אסור בהנאה ופשוט הוא
 שאפילו היה אומר לדאובן העמדתו חמצי בחדרך
 אינו מועיל אא"כ עשאו שליח למכור או הקנה לו את
 החמץ במתנה אבל אמירה בעלמא לאו כלום הוא
 (ע"ה סק"ו) :

כח והנה מכירות חמץ שלנו הנהוג מכהה וכמה
 דורות שלפנינו כך הוא שכל בעלי החמץ חותמים
 א"ע על הרשאה וכותבים אנחנו ח"מ נותנים כח
 ורשות להרב פלוני למכור חמצינו כל מיני חמץ
 והושבים בפרטיות כל המכרים כמו לחם חמים ולחם
 שעורים וקמח חמים וכן כל מיני משקין בפרטיות וכן
 שארי מיני חמץ כמו חומץ ושמרים וכו' ומרשים אנו
 הח"מ את הרב הנ"ל למכור באיזה מקח שיושר בעינינו
 ואין אנו נאמנים לומר לתקוני שרתיך ולא לעותי
 וכן למכור ולהשכיר המקומות שהחמץ מונחים בהם
 וכן למכור הבהמות והסוסים שלנו במקח אשר יישר
 בעינינו וכן אנו נותנים רשות להשכיר את הריחים
 שלנו וכן החצר עם כל זכות ויפוי כח וכל הפועלים
 העוסקים בהעסקים שלנו יהיו על חשבון הקונה ואין
 לנו שום שייכות בהם וכן כל מיני חמץ שנקנה עוד
 עד י"ד לירח ניסן שנה זו עד שעה עשירית אנו
 נותנים לו כח ורשות למכרם וחותמים א"ע :

כח ואין לשאול איך אפשר לעשות שליח על מה
 שאין לו עתה הא מבוואר בניזר (י"ז) : דכל

שא"א לעשות בעצמו א"א ע"י שליח אך חמץ שאני
 רכיון דאינה ברשותו של אדם אלא שהתורה עשאה
 כאלו היא ברשותו לעבור עליה בכ"י בגילוי דעתא
 סגי ויכול לעשות שליח הן למכור הן צבטל אף על
 החמץ שעדיין אינו ברשותו (מק"ס נס"ס תל"ד ע"ג)
 ואנחנו נהגנו להוסיף מפני זה שכותבים שמקבלים
 עליהם באו"ש שלא לבטל השליחות ושיתרצו לכל מה
 שיעשה וא"כ בע"כ מוכרחים ע"פ השבועה לקיים
 השליחות והיו כמו שעושים השליחות בע"פ בשעה
 עשירית דשליח יכול לעשות שלא בפניו והרב עושה
 שטר מכירה עם הא"י הקונה והיושב לו כל המינים
 שמוכר לו כל מין במקח כך וכך או כפי הנמכר בשיק
 פה עיר פלונית ואף שאין הקונה יודע המדידה אינו
 מעכב דקיי"ל טשך ולא מרד קנה ומקבל מהקונה
 ערבון שקורין או"ף גא"ב או ואדאטא"ק ומתראוי לקבל
 כרי שיהיה פרוטה לכל אחד מהתנאים והמעות וזקף
 עליו במלוה עד אחר הפסח והקונה מעמיד ע"ק בערו
 והרב מדבר עם הקונה ומסביר לו הענין ועושה עמו
 קנין כסף וקנין סודר וגם שטר והאנ"מ שלא"ק ומשכיר
 לו כל המקומות שהחמץ מונחים בהם ואנבן יקנה החמץ
 וכן בבהמות וסוסים מקנה לו המקומות שעומדין בהם
 ואנבן יקנה הבהמות והסוסים דלאומי מילתא אנו
 עושים הרבה קניינים וכן משכיר לו העסקים בפרטיות
 זה בכך וכך וזה תורף המכירה הנהוג בינינו ולאחר הפסח
 יוסיף אך זהו תורף המכירה הנהוג בינינו ולאחר הפסח
 חוזר וקונה ממנו ונכון לקנות ממנו בחורה תיכף אחר
 הכרלה באחרון של פסח כרי שלא יפתחו הבע"ב את
 עסקיהם קודם הקנייה בחורה וע' בס' ת"ן סעיף ט"ו
 (ועושים עם הקונה רק לפי דינינו ועי' ע"א : וז"ק ק"ג.
 ואין שום חשש בזה ע"ה ס' ק"א ודוק) :

תמ"א דין חמץ שנמצא ברשות ישראל והפועלים א"י או להיפך . וכו' ד' סעיפים :

הוא אחד והפועלים הם רבים אבל ללשון השני קשה
 ונראה דמשום הכי פירש"י שם דמיירי שהסחורה היא
 של חמץ שכן פירש פת ויין הנמכר בתוכה ע"ש ולפ"ו
 א"ש דאוליגן בתר הסחורה מהחנות שוהו יותר ממה
 שאוכלים הפועלים ולפ"ו אפשר לומר דהגירסאות לא
 פליגי לדינא אלא דלגירסת ר"ה לא מיירי בסחורת
 חמץ ולכן הולכין אחר הפועלים שהם הרוב (וע"ה וז"ה
 וט"ו ולענ"ד כמ"ט) :

ב והרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הביאו כלל דין זה
 והראב"ד בס' תמים דיעים (ס' רמ"ה) כתב דמעמא
 דהרי"ף דכיון שיש גירסאות שונות הולכין לחומרא
 ע"ש ואינו מוכן דא"כ פשיטא שה"ל להביא ולפסק
 לחומרא ויש מי שאומר להיפך דתרווייהו לקולא כיון
 שהוא ספק דרבנן (מ"י) וזה וודאי א"א לומר דאיך
 יחלקו על הברייתא שהש"ס הביאה מסברא דנפשייהו :
 ולענ"ד

א כתב הטור חנות של ישראל והסחורה הנמכרת בה
 היא שלו והפועלים שמשתדלין בו אינם יהודים
 חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר אפילו באכילה שאנו
 תולין אותו בפועלים ואם החנות והסחורה של אינו
 יהודי והפועלים ישראל אסור שאנו תולין אותו
 בפועלים ישראל כך היא גירסת רבינו הננאל ורב האי
 גורם איפכא שהולך אחר בעל החנות וכך היא גירסת
 רש"י עכ"ל והוא בגמ' (ל') :

ב ולבארה אינו מוכן כלל דהא וודאי מיירי כשכולם
 אוכלין שם כל השנה דאל"כ פשיטא שהולכין אחר
 מי שאוכל ואם נאמר שכולן אין אוכלין שם א"כ לא
 שייך כלל לומר אחר מי לילך אלא וודאי שכולן אוכלין
 שם א"כ מאי חזית לילך אחר זה נלך אחר זה ובשלמא
 לגירסא ראשונה שהולכין אחר הפועלים י"ל הטעם
 דאוליגן בתר רובא דהכי משמע הלשון שבעל החנות

ד' ולענ"ד נראה שדחו ברייתא זו מהלכה דלפי מה דקיי"ל בס"י תמ"ו דהולכין אחר האחרון א"כ ה"נ נלך אחר האינים יהודים בין שהוא בעל החנות ובין שהוא פועל שהרי הוא האחרון לאכילת חמץ שאכל כל ימי הפסח ואם מצא חמץ בדרך אחר הפסח אם יש לתלות שנעשה אחר הפסח מותר גם באכילה ואם לאו אסור באכילה ומותר בהנאה (כ"ה ומג"א) ויש מי

שאומר שהולכין אחר רוב עוברי דרכים (ח"י) ואני תמה בזה דממ"נ אפילו הוא של ישראל הא וודאי השליכו או איכדו קודם הפסח והוי של הפקר ומותר ואם מטעם שמא הוא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח והשליכו דאסור בהנאה מ"מ עדיין יש ס"ס ספק של א"י ספק של ישראל ואת"ל של ישראל שמא השליכו קודם הפסח (עמק"ס עשור מקלט מזה):

תנ דיני שותפות בחמץ והלואת חמץ . ובו מ"ו סעיפים :

א ישראל שלוח ככר מחכירו קודם הפסח צריך לפורעו אחר הפסח ויש בו משום גזל אם זיינו פורעו ואין זה חליפי חמץ רקי"ל דאע"ג שאינו תופס דמיו מ"מ לכתחלה אסור כמ"ש בס"ס תמ"ג דזה אינו חליפי חמץ דחליפין לא מקרי אלא כשהחמץ הוא בעין בעת שנותן לו החליפין משא"כ כשהחמץ כבר נאכל ולפ"ז אף בפסח עצמו יכול לקבל שארי דברים בעד הככר אלא שאחר הפסח יכול לקבל גם חמץ (ח"י סק"א) אמנם כאמת בהלואה מותר לו לשלם ככר אחר הפסח אפילו כשהככר הראשון עדיין בעין דאין זה ענין כלל לחליפי חמץ דמלוה להוצאה ניתנה וכבר קני ליה הלוה קודם הפסח ונתחייב לו דמים (מק"ס סק"א) וכן יכול לשלם לו בפסח שאר דבר דחובו הוא נומל והדין שבארנו דאין היתר רק כשאינו בעין זהו בחליפין ממש (ולא דמי לשניעית כרפ"ס דכוכנס דשניעית תופס דמיו משא"כ נחמץ ודו"ק) וכ"ש בקונה חמץ קודם הפסח שצריך לשלם לו :

ב ישראל שמקבל מא"י ככר חמץ ככל שבוע בעד ריבית שכן התנה עמו בשעת הלוואה כיצד יעשה בשבוע של פסח יאמר לו קודם הפסח שבשבוע של פסח יתן לו קמח או מעות וכיון שהתנה עמו כך אע"פ שנותן לו אחר הפסח ככר חמץ הרי הוא חליפי הקמח והמעות ושרי ובריעבד אפילו לא א"ל אלא הביא לו לאהר הפסח ככר בעד השבוע על פסח מותר שהרי לא זכה בו הישראל בפסח (כ"ה ומג"א סק"ג) ויש מי שאומר דצריך דווקא תנאי ובלא תנאי אסור (ט"ז סק"א) אבל אין להחמיר כל כך בענין זה דכל האיסור מחמץ שעבר על הפסח אינו אלא משום קנס (ח"י סק"ג) וכן הדין במי שקנה חוק המשרתים שנותנים להם חמץ דמותר ליקח לאחר הפסח מה שחסר להם בפסח (סג) דבזה לא שייך קנס כלל כמובן :

ג כתב רבינו הכ"י בסעיף ג' ישראל וא"י שיש להם תנור בשותפות אומר להא"י קודם הפסח טול אתה של פסח ואני אמול אח"כ עכ"ל ואע"ג דלענין שבת לא מהני כה"ג אלא בהתנו מתחלה קודם עשיית השותפות כמ"ש לעיל סי' רמ"ה דהתם כיון שעל שניהם לעשות בכל יום א"כ הוה כשכר שבת דבשביל שהוא אופה ביום א' אופה הא"י ביום השבת אבל הכא אין איסור

במלאכת האפייה והרי יכול לאפות בו מצה והוא אינו אומר לו בפסח תאפה חמץ ואני אאפה אחר הפסח חמץ דבכה"ג וודאי אסור אלא אומר לו סתם אתה תאפה שבוע זה ואני שבוע אחרת ולכן זהו בוודאי שאסור לומר לו כמה ככרות שתאפה בפסח אאפה אח"כ (וכ"כ המק"ס סק"ג) כן ג"ל במעם הדותר והגדולים טרחו בזה ולענ"ד נראה כמ"ש (וזהו כוונת המג"א סק"ג) : ד' ופשוט הרבר שעל השבת שבתוך הפסח אסור כמו לעיל סי' רמ"ה ויש מי שרוצה לאסור גם על ד' ימים של יו"ט כמו בשבת ואינו כן דהא יו"ט מותר אוכל נפש ונהי שאופה בעד שאסור לנו לאפות בשבילם ביו"ט מ"מ הא אינו אומר לו שיאפה בשבילם ויכול לאפות בשביל המתרים והדר הו"ל כהסברא שכתבנו לענין חמץ בסעיף הקודם (ולדינא גם ה"י נפק"ד מסק"ס לזה) ויש מי שאומר גם בדין חמץ שצריך הישראל לקבל ממנו חלקו בדמים קודם הפסח ואין זה מוכרח (עמג"א סג ודו"ק) :

ה עוד כתב בסעיף ד' ישראל שהיה לו תנור ואפו בו א"י חמץ בפסח אפילו מעות אסור לקבל בשכרו דהוה ליה משתכר באיסורי הנאה ואם קבל כבר המעות מותר ליהנות מהם עכ"ל כלומר לא מיבעיא אם הביאו לו ככרות אחר הפסח דאסור ליהנות מהם שהרי זכה בהם בפסח בשכר תנורו וה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אלא אפילו הביאו לו מעות ג"ב אסורים בהנאה משום משתכר באיסורי הנאה ולא דמי לתנור של שותפות דהדין הקודם דהתם אינו נהנה בשל פסח דשבוע של פסח הוא להא"י ואי משום שנוטל שבוע אחרת כנגדה כבר בארנו המעם מפני שאינו אומר לו תאפה חמץ אבל הכא שהתנור שלו לגמרי ואפו בו חמץ איך ימול שבת חמץ וישתכר באיסורי הנאה אך אם קבל מעות מותר בדיעבד משום שאין חמץ תופס דמיו ואע"ג דלמחליף עצמו אסור כמ"ש בס"ס תמ"ג והו במחליף חמץ ממש ולא ככה"ג (הס"ו סק"ג תמה דשני הדינים של סעיף ג' וסעיף ד' סותרים זא"ל ולפמ"ש אין כאן סתירה וכ"מ ממג"א סק"ד ע"ש וכ"כ בתוס' עכו"ס ס"ב . ד"ה מ"ט) :

ו כתב הטור דמותר להשכיר תנורו לא"י על מנת לאפות בו מצה ואפילו אם אפה בו חמץ אינו וקוף לו

לו ונוטל שכרו ואע"ג דביו"ג אינו כן דאם שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת ועושה עמו ביו"ג שכרו אסור כמ"ש ביו"ד סי' קל"ג דהתם אם לא היה עושה המלאכה לא היה נוטל כלום לפיכך כשנוטל נוטל שכר יי"ג משא"כ בתנור ליום או לשכוע אפילו אם לא יאפה בה כלל מחוייב לשלם שכרו א"כ מה איכפת לן מה שאפה חמץ כיון שהתנה עמו על מצה (מג"א סק"ה) ולכן אם באמת היה התנאי מפורש שבאשר יאפה ישלם ואם לא יאפה לא ישלם אסור ואין לשאול דאכתי מאי מהני תנאי הא אנו סהדי שוודאי יאפה בו חמץ כמו לעיל בסו"רמ"ו דלא הלא תנאי להשכיר כוסו על מנת שינוה בשבת משום דבוודאי לא ינוה וא"כ ה"ג כן הוא ויש מי שהקשה בן (ט"ז סק"ה) אמנם אין זה דמיון דהתם מצווה על שבתות בהמתו וכיון שירוע שלא תשבות אסור משא"כ הכא אינו מצווה על שבתות התנור מחמץ אלא שהוא לא יאפה מהחמץ וכיון שמשכיר לו התנור לא בשביל חמץ אלא כסתם אין אינו נוטל שכר חמץ (ח"י סק"ה) וכ"ש כשאוטר בפירוש ע"מ שיאפה בו דבר שאינו חמץ :

ז וכשמשכיר בית לא"י בפסח או בע"פ אסור להשכירה מפורש שיכניס בו חמץ אלא משכירו סתם ואם אח"כ מכניס בו חמץ לא איכפת לן שהרי אינו נוטל שכר חמץ אלא שכר דירתו אבל קודם הפסח מותר להשכיר אע"פ שמשכיר מפורש להכניס בו חמץ שהרי אינו אוטר מפורש להכניס בו בפסח ונוטל שכרו בעד מה שיכניס קודם הפסח (הגר"ז סעיף י"ח) ויש מי שמחמיר גם כשלישים יום שקודם הפסח (פר"ח) מיהו זהו מילתא דפשיטא שאם צריך הישראל לשמור את החמץ אסור בפסח אפילו כשהחמץ הוא של הא"י דנהי דמותר לראותו כדאמרינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים מיהו לישומרו אסור אפילו לשמור בהם משום דרועה בקיומו וכל רועה בקיומו אסור בכל איסורי הנאה כמו ביו"ג ביו"ד שם (ח"י סק"ט) (הפר"ח ה"ר"ך דהמ"ן אין ליסור רועה בקיומו ע"פ והוא נגד הטור והפוסקים) :

ח אסור לישראל לקנות חמץ בפסח כשביא א"י אפילו במעותיו של הא"י שיש בוה ג' איסורים שרועה בקיומו של חמץ ואסור כמ"ש ערוך שמה יבא לאכול ועוד דאין שליחות לא"י ונמצא דלעצמו קונה (מג"א סק"י) וכן אסור לסייע בענייני חמץ כגון למעון על הענבלה חמצו של א"י שהרי הא"י מחזיק לו טובה וזהו כשכר ונמצא משתכר באיסורי הנאה (ס"ט) ואפילו שלא בפניו דאין כאן החוקת טובה נראה דאסור דהו כרועה בקיומו אך במקום צער בעלי חיים כגון שבהמתו טעונה חמץ ורובצת תחת משאה דמצוה לפרוק מחוייב לפרוק כיון שיש בוה מ"ע דאורייתא לא חיישינן מה שיחזיק לו טובה דהוי כמו לא אפשר ולא קא מכיין דמותר (ס"ט) כראיתא בפסחים (כ"ה) :

ט אסור להשכיר כלי לא"י לבשל בו חמץ בפסח דהו משתכר באיסורי הנאה אבל להשכיר סתם מותר דאינה עשויה לחמץ כלבד ובתנור כה"ג אסור דסתם תנור הוא לאפית חמץ לפיכך צריך להתנות שיאפה בה מצה כמ"ש בסעיף ו' אך הטור אסר כלי ממעם אחר והיינו מפני שהוא רועה בקיומו ע"י דבר אחר שלא יבקע הכלי עכ"ל כלומר שהוא רועה שיתקיים החמץ כתוכו דאל"כ יתבקע הכלי אצל האור ונמצא שנהנה מהחמץ ועוד כתב טעם דכיון שהכלי עצמה אסורה בהנאה מבליעת חמץ שבה אסור להשכירה לבתחלה ע"ש אבל מותר להשכיר לו חמור והכי להביא עליו משא ואף שמביא עליו חמץ לית לן בה אבל במפורש להביא עליו חמץ אסור (כל זה הוא ע"פ דברי המג"א סק"א וס"א וס"א להלכה) :

י מעשה בישראלים שמכרו חמצם לא"י בע"פ והחמץ היה מונח בחדר לא רחוק מהגדר וכפסח נשפצו המים והיו קרובים להחדר והיה נאבד כל החמץ התירו להם לילך אל הא"י הקונה החמץ ולומר לו חמור להציל סחורתך ואם אינו פה יאמרו לא"י אחר ראה שסחורתו של פלוני ילך לאיבוד ועי"ז יפנהו למקום אחר (ס"ט סק"ג נ"ט) אבל בעצמו אסור להציל חמץ בפסח :

יא כתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' יש מתירים להחם חמין בכלי חמץ ולרחוץ בהם וכן שאר צרכי הנאה בכלי חמץ וכן הוא המנהג עכ"ל כגון לשום בו צונן דרך עראי ביבש או דבד לח במידי דלאו בר אבילה כגון רחיצה וכיוצא בו (ח"י סק"ד) ופשוט הוא דהו באינו כן יומרו ודע דלפי טעם השני של הטור שבסעיף מ' שאסור להשכיר הכלי מפני בלועת חמץ שבה כ"ש שאסור להשתמש בה ויש שאוסרים מטעם זה (עמ"א סק"ז) מ"מ העיקר דלינא שמותר ואולי הטור כוונתו לבלוע הרבה מחמץ ובה יומא וצ"ע ועתה בומנינו אין אנו משתמשים בשום כלי חמץ אפילו נשתמש בה חמץ בצונן כמו כרי מים אין אנו משתמשים בהם בפסח יב כשיש לו בכיתו משרת א"י מותר לומר לו בפסח הילך דינר זה וקנה ואכול אע"פ שיועד שיקנה חמץ ויאכל שהרי הוא אין לו שום הנאה מזה וגם אינו אוטר לו שיקנה חמץ אך בביתו לא יאכל מפני החשד שלא יאמרו שהוא נתן לו החמץ אבל לא יאמר לו צא ואכול ואני פורע כשיועד שוודאי יאכילוהו חמץ כן פסקו הטור והש"ע סעיף ו' ודבריהם תמהים דהם בעצמם פסקו ביו"ד סי' קל"ב לענין יי"ג ככה"ג דמותר אא"כ הקדים לו דינר לחנוני דאו נקנה לו האיסור אבל בלא הקדים דינר מותר דכמה נקנה לו האיסור וכשמשלם הרי כבר אין האיסור בעולם ובעת שאוכלים או שותים האיסור אין האיסור של כה"כ אלא של החנוני ובאמת המרדכי גם בכאן בחמץ אינו אוטר אא"כ הקדים דינר להחנוני או שנשא ונתן

ונתן החמץ בידיו ונתן להם וזהו דעת הי"א שהביא רבינו הבי"ע ע"ש וכך פסקו גדולי האחרונים (מנ"א סק"ט ופר"ק) ודיעה ראשונה שהיא דעת המור תמיה : י"ג ויש מי שכתב דמשום חומרא דחמץ החמירו (ס"י סק"א וז"ל) ואין בזה שום מעס ויש מי שאומר דהישראל הוי כערב בעדם כעד החמץ שאם יאבד משקבלום בידם עד שיתנו לפיהם יתחייב באחריות והוה כחמצו של א"י שקיבל עליו הישראל אחריות שעובר בב"י (מק"ס סק"ד) וגם זה אינו כולם דבמה קיבל עליו האחריות ולענ"ד דברי המור דוקים ומוכרחים דהאיסור הוא משום שהוא רוצה בקיומו של חמץ דאל"כ הרי צריך להאכילם מאכל אחר משא"כ ביי"ג שם אינו רוצה בקיומו דאף אם לא ישתווה לא יתן להם אחר דאין עיכוב בשתיית יין כבאכילת פת כמובן ולכן אינו רוצה בקיומו ומותר :

פת צנומה שקורין סוחאריקע"ם מסולת חמה ואם לא יתנו להם אף יום אחד יחלו וקרוב שימותו מחוייבים להכין בעדם צנומות אלו לפני הפסח ולהטמינן במקום מוצנע ולהיות לזה כלי וכף מיוחדת ובכל עת שצריך יערבו בהמים החמים או בחלב וליתן לתוך פיו ולהזהר בהפרורים ואם ביכולת ע"י א"י טוב יותר :

מן גדולי האחרונים האריכו ברבר הארענרע"ם ומחוייב הריחים מהשרים שמקבלים מדה תבואה בעד מחנית אך וכך ויש שטוחנין חמץ גמור כמו מאלצ"ן ואיך מקבל הישראל המרות אפילו אחר הפסח ומשתכר בחמץ כפסח וגם הרי כיון שהחמץ שלו הרי עבר בב"י ופשוט הוא שימכור הארענרע"א או הריחים קודם הפסח וכמו המכירה לשבתות (ב"ה) וכמו שאנו עושים כמ"ש בס"י תמ"ח ויש מי שהקשה איך חלה המכירה הא הוי דבר שלב"ל (ט"ז סק"ו) והא קודם הפסח עדיין לא בא החמץ ואיך ימכרנו אמנם אין זה קושיא דא"כ גם הישראל לא קנה מהשר (מק"ס סק"ח) ועוד הא סילוק מהני אפילו לרבר שלב"ל והרי הוא מסלק א"ע מהעסק (פמ"ג) אמנם האמת דכל קניינים אלו הם ממנהג הסוחרים ודינא דמלכותא כמו שאנו מוכרים סחורה שעדיין אינה תחת ידינו ע"פ קאנטראקט"ט כמ"ש בח"מ סי' ר"ט סעיף ט"ז ע"ש וה"נ כן הוא ולכן גם הוא קונה מהשר וגם הא"י קונה ממנו ואין לפקפק בזה כלל וכלל וכן אנו נוהגים לעניין שבת ויו"ט :

יך ומי שיש לו תנוק ובוכה לאכול חמץ וא"א לעצרו כהבו הגדולים דמותר לומר לא"י האכיריהו או השקיהו חמץ ואני פורע (מנ"א ס) וזהו לשיטתם שרחו דברי המור אבל כפי מה שיישכנו דבריו אסור לומר כן אלא יאמר תן לו לאכול וממילא יתן לו חמץ או שיתן לו דינר ויאמר לו האכל לתנוק זה בדינר זה וכל זה בתנוק שאין בו סכנה אם לא יאכל חמץ אבל כשיש בו סכנה הכל מותר (ס) ומחוייב להאכילו בעצמו כדון כל ספק נפשות שרוחה כל האיסורין ולכן אצלנו שיש הרבה יונקי שדים שמים הוולדן מרגילין אותן בשריית

תנא דיני הגעלת הכלים לפסח. וכו' נ"ב סעיפים :

א קדרות של חרם אקרות ואלפסין של חרם שנשתמש בהם חמץ כל השנה אפילו אותם שעושין בהם דייסא ומיני קמחים שהם כולן חמץ ומתדבקים סביבות הקדירה משפשפן היטב בעניין שלא יהא החמץ ניכר בהן ומותר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהן בין במינו בין שלא כמינו ולא דמי לחמץ שנתערב דאסור להשהותו כמ"ש בס"י תמ"ו דהתם החמץ נראה אלא שאינו ניכר משא"כ הכא החמץ בלוע בכלי ואינו ניכר ועוד דהבלוע נעשה מעם לפנים לאחר מעל"ע ואע"ג דבפסח עצמו אנו אוסרין נמלפ"ג כמ"ש בס"י תמ"ז מ"מ לאחר הפסח דהאיסור הוא רק משום קנס לא אפרו ואע"ג דבכל האיסורין אנו אוסרין הקדירה גם לאחר מעל"ע כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ב ואין חילוק בין דאורייתא דרובנן שהרי אפילו כלי הבלוע מבשר עוף וחלב דהוי דרבנן ג"כ אוסרים אותה מ"מ בחמץ אין אוסרים הקדירה והמעס י"ל דחמץ התירא בלע שבשעת הבליעה לא היה איסור משא"כ בשם איסורא בלע ועוד דהתם מקרית היא אבל חמץ הוה ככל שנה וא"א להפסיד כל הקדרות שבעולם (עמוס' ל'. ד"ה ולשהינה וכו' ע"ס וסס כתנו לרכ דפסק כר"י ואין קו"ל כר"ס) :

ב יש מי שכתב דאע"ג דבפסח עצמו כששלו בקדירה שאינה בת יומא אוסרין התבשיל כמ"ש בס"י תמ"ו מ"מ אם עבר על הקדירה י"ב חדש מומן בישול החמץ כבר הופג מעצמו לגמרי והתבשיל מותר (ה"ז סי' ע"ה) וראיה מיי"ג דמהני ישון י"ב חדש כמ"ש ביו"ד סי' קל"ח אמנם בתשו' הרשב"א (סי' תקע"ה) כתב מפורש דאינו כן וז"ל קדירה שאינה בת יומא שבשלו בה וכו' שהכלי באיסורו עומד וזה פשוט דלא מהני ישון אלא בכלי יין וכו' עכ"ל ולכן אין לסמוך על זה (ע"ש סק"א) אך יש לצרפה לאיזה קולא אחרת אם יש בעניין זה :

ג ואלו כלי החמץ מצניעין כפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם כדי שלא יבא להשתמש בהם כפסח וטוב לסוגרם בחדר ולהצניע המפתח ויש שמעמידים כלים אלו בגובה התלים שאין היר יכול להושיט שם ויש מהגדולים שצווה על זה והביא ראיה מללמוד לפני הנר כשבת דאסור אפילו גבוה שתי קומות (ב"ה) ואין מזה שום ראיה דהתם החששא שפא ימא ויבא לידי איסור דאורייתא משא"כ הכא באיסור קל דרבנן שהרי אינן בני יומן אין ראיה לאסור וכ"ש בכלים שתשמישן בבלי

בכלי שני (מג"א סק"ז) לכן מדינא אין למחות והמחמיר תע"ב :

ך ואמרו חכמים (י' :) דכלי חרס לבד שאין הגעלה מועלת בהן דאפילו ליבון אינו מועיל ואפי' ימלאום גחלים שוודאי יפליט האיסור אינו מועיל והמעט דחיישינן שמא יחוס עליהם שלא יתפקעו וימעט בגחלים ולא יעשה היסק כראוי ולכן אינו מועיל להם שום היסק שיפיקם באש ולא לשום כלי חרס שגשתמש בהן חמין אפילו שלא ע"י האור אלא שעירה לתוכו רותחין דגם עירוי מכליע בכלי חרס הרבה כדאיתא בזבחים (ז"ג :) על קרא דוכל כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח סניין ת"ל בו ישבר ע"ש ויש אומרים אפילו בכלי שני כלומר שעירה מהקדירה הכלי שני ואח"כ הניח כלי זה לתוכו וזהו לדעת הרמב"ם בפ"ה (לדעת המ"מ והכ"י) אבל דעת המור אינו כן וי"א דגם הרמב"ם אינו סובר כן וכונתו אעירוי מכלי ראשון (מג"א סק"ג) אמנם הרשב"א סובר דגם בכל האיסורים אוסר כלי שני ולכן המנהג להחמיר בכלי שני בחמץ כבכלי ראשון (ע) אבל בכלי שלישי אין להחמיר בדיעבד :

ה וזה שנתבאר דלא מהני מטה לכלי חרס כתב רבינו הב"י בסעיף א' וז"ל מיהו אם החזירו לכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים מותר דכיון דמכניסין להיסק גדול כזה וודאי לא חיים עליהו דילמא פקעי אבל להתנורים שלנו לא עב"ל דאיכא למיחש דילמא חיים עליהו ומצויאן מן התנור קודם שיתלבנו (ע"ז) סק"ג נסס הרה"ש) ודווקא כלי חרס אבל כלי מתכות דלא פקעי מן האש יכול צמלאותן גחלים מכפנים (טור) ולהשהות שם הגחלים עד שאם יגע אדם בצד החצון של הכלי יהיה היר סולדת בו מחמת שנהלבין הכלי מן הגחלים שאז כוודאי נשרף כל החמץ הבלוע בתוכו אע"פ שלא נתלבן כל כך עד שתהא נצוצות נהוין ממנו שהרי כלי מתכות הן נכשרין ע"י הגעלה וליבון קל הוה אינו גרוע מהגעלה ונכשר בכך (הגר"ז סעיף י') :

ן ודע שאצילנו עתה משתמשים בקדרות של מין מתכת וקורין להם פרייסים"ע מע"פ והם של מתכת ויש להם איוה מין מיה מכפנים ונוהגים לשורפן לפסח הקדירות של חמץ ויש שאין דעתם נוחה מזה מפני שידוע שיכולים להתפקע אצל כאמת אין חשש בזה מכמה פעמים הרא דלא מצוין חששא זו כגמרא רק בכלי חרס ועוד דליבון כך הוא שנותנים אותם אצל דופני התנור מכפנים ונותנים עצים הרבה לתוך התנור והקדרות ממלאים באפר ומסיקים התנור והקדרות עומדים מעל"ע ויותר עד שיצטננו ושבוען אם ימלום מן התנור קודם שיצטננו ישתברו והליבון הוא כמו בכבשן וממילא דבכאן ליכא חששא דפקעי שהרי בארנו דחששא זו הוא שמא ימלן מן התנור קודם

שיתלבנו והבא אדרבא נזהרים לימלן אפילו אחר שנתלבנו עד שיצטננו לגמרי דאי לאו הכי פקעי ועוד דכיון דדי להם בהגעלה ממילא שאין לחשוש על הליבון כל כך דאיך שהוא הוא אינו גרוע מהגעלה : ן ולהנוד פשיטא שמהני ליבון דלא כיש מי שמחמיר בזה ע"פ דברי התוס' שכתבו דתנור אפילו חזרת ככשונות לא מהני (כ"ח) ואינו כן דזהו לענין טומאה ומורה שאם היתה מאזה לא נטהרה בכך אבל לא לענין איסור והיתר (מג"א סק"ד) שהרי כגמרא אמרו דלכן לא מהני לקדירה מילוי גחלים משום דהקדירה תמיד הסיקה מבחוץ ע"ש אבל התנור הא הסיקה מכפנים ולכך זה התנורים שלנו אינו דומין לתנורים שלהם שהוא תנור הכתוב בתורה שהוא קטנה ומטמטלת והיא ענין קדירה אבל התנורים שלנו הם ככניין ממש ופשיטא שמהני ליבון :

ך וכתב רבינו הב"י בסעיף ב' כוביא והוא כלי שעושים מלבנים ועפר ואופין ומצטננין בו וכן תנור קמץ שקורין פירדל"א והסיקו מבחוץ אסור לאפות בו בפסח דאין חמץ שבו נפלט בכך ואם מלאו גחלים מכפנים שרי עכ"ל דבזה לא שייך דילמא פקעי כיון שהוא עשוי מלבנים ועפר (ט"ז סק"ד) וכוביא שעושים מלבנים הישרופין בכבשן יש להם כל דין כלי חרס דמעשיו ממש ככלי חרס אלא שהוא עב ביותר ואם נשפך דבר רותח עליו אין לו תקנה אלא בליבון (מג"א סק"ד) ולא נודע לנו כלים אלו ולבינה שנתייבשה בחמה יש לה דין כלי אדמה (ע) וכתב בתור דדעת רב האי גאון דכלי גללים וכלי אבנים דינן ככלי חרס ולא מהני להם הנעלה רק ליבון אבל הר"ף חלק עליו ופסק שהן ככלי עץ וכלי מתכות ומועיד להן הגעלה וכן עיקר (טור) והקאבלי"ן שלנו ממלאים אותם גחלים הרבה ונכשרו לפסח :

ך ודע דקדרות חדשות הנקחות מן הא"י וכן כל מיני כלים הנקחין מהם בין של חרס בין של מתכת בין של זכוכית כל שהוא מוכרן בשוק ונראין כחדשים אין לנו לחשוש שמא נשתמש בהם דהעומדים למכירה אין משתמשין בהם אבל הכלים שבכיתו לא יקח אלא כלי חדש שכוודאי אצלו שלא נשתמש בו אבל כשיש ספק אין ללוקחו אא"כ מסית לפי תומו ואומר שעדיין לא נשתמש בו ובכלי זכוכית יש להתיר אפילו בלא מסלית אם נראים צלולים וחדשים בהן נשתמש בהם (הגר"ז סעיף ה') וכלי זכוכית ששותין שלן ממילא שאין שום איסור דכנס בו זולת חמין וצוקעין וראיה שהרי אנחנו שותין בהם בהיותינו אצלם דידוע דכל כלי זכוכית המיוחדת לשתיית חמין אין משתמשין בה דלכך אחר ורק לפסח אין לקנותה וכן אין שותים אצלם חמין כפסח מפני שלפרקים שורין בהם פת צנומה אבל בכל השנה אין חשש דאם אולי אפילו במקרה כנסם שם דבר אחר דילכין אחר רוב השמישו :

י סבינים של חמץ מעיקר הדין הרי הם ככל הכלים שתשמישן בחמץ וצריך הגעלה בכלי ראשון ומ"מ מדת חסידות יש לעשות איוה מעלה בסבינים מפני שתשמישן תדיר בחמץ ויש בו סדקים שאינם ניכרים וכן יש לפעמים שתוחבין בראשו חתיכות פת לאופו על האש או חותבין בו פשטיד"א שעל האש וצריך ליבון כמו שיש מצריכין בסביני איסור ליבון מטעם כזה כמ"ש ביו"ד סי' קכ"א ולכן מי שיכול לעשות חרשים ה"ז משוכח ומי שא"א לו ליבון הברול באש והקתא ברותחין ואם גם זה קשה כגון שיתקלקל הברול וכיוצא בזה יגעילנו כולו ברותחין דהולבין אחר רוב תשמישו ורוב תשמישו הוא ברותחין שחותך חמץ חם ואם הקתא הוא של עץ ומדובק במסמרים קמנים יש מי שאומר שאינו מועיל ההגעלה כי יש גומות בשם (כ"ח) ואינו אלא חומרא בעלמא ואנחנו נוהגים דכשהברול מחובר בטוב אל הקתא ואין ביניהם סדקים מגעילין אותו וצריך להעביר החלורה מעליו (ראיתי בעטרת זקנים אות א' דאין להניח דבר על תנור בית המורף וכן בקאכלי"ן ופאילו יטיח בטעט עכו"ם אצבע יש אוסרים ויש מתירים עכ"ל ופסוק הוא דאש מניח נחלים בערות דהקאכלין דמותר ועל תנור בית המורף שקרין לזאנא"א שגדול הרבה משתמשים ע"י עיה טיט כדעת המתיר ואם מניחים דף הדסה עליה פשיטא שנותר להשתמש עם כפסה ועל התנור כשמשתמשים עם כל השנה אין להשתמש עם כפסה כי אם קשה לעשות הכשר וע' בסעיף מ"ד):

יא וכל כלי הצריך ליבון או הגעלה אסור להשתמש בו אפילו צונן בלא הבשר ואם השתמש בו דרך עראי מותר כדיעבד אם היה נקי או הריחו מקודם וכל דבר הצריך ליבון ועשה הגעלה בלא ליבון ונשתמש בו רותח אסור אף דיעבד לפי שלא פלמ כולו ע"י ההגעלה וכל זמן שמשתמש פולמ מעט מעט (ח"י סק"י) והגדן של סבינים שהוא תיק שמבניסים בו הסבינים כל השנה אין הגעלה מועלת לה לפי שא"א לנקותו היטב מהחמץ בעין שנדבק בו ולכן כפסה לא יבנים לתוכו הסבינים ואם רוצה לפתוח את התפירות ולנרדו יפה יפה אפילו הגעלה א"צ (הגר"ז סעיף כ"ג) שהרי בו לא היה תשמיש חם מעולם:

יב הגעלה בכלי ראשון מקרי כלי שנתחממה אצל האש אע"פ שעתה סילקה מעל האש מקרי כלי ראשון כל זמן שהיה סולדת בה וכ"ל כלי קודם הגעלתה צריך להעביר כל חלודה שבה והסבין כשיש בו חלודה צריך לשופו יפה במשחות או כאבן וכבין או שאר כלי שיש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה אין מועיל לו ההגעלה וצריך ליבון במקום הגומות והיינו להניח שם נחלים בוערות ודווקא חלודות שיש בהם ממשות אבל שחרות בעלמא או אדמומית כמו ביורות ומחכות שאפילו אחר הפרת החלודה נשאר הרושם לית לן בה

דא"כ לא תמצא כמעט שום כלי שתוכל להגעיל (ט"ז סק"י):

יג כלים שמשתמשים בהם ע"י האור בלא מים כגון שפודין ואסכלאות שצולין בהן על נבי האש וכיוצא בהם צריכים ליבון ולא תועיל להן הגעלה דמה שכולע ע"י מים כמו בישול פולט ע"י מים אבל מה שכולע ע"י האור לא יפלוט ע"י מים אלא ע"י האור ולכן האגנות שאופין בהם פת או פשטיד"א צריכין ליבון אבל המחבת שפטגנין בה פת עם שומן או שמן או חמאה הוי כבישול ודי בהגעלה דמה לי מים ומה לי שומן ואע"ג דשומן הרבה פחות ממים שבקדירה הלא אין שיעור לדבר וי"א שצריך ללכנ המחבת מפני שלפעמים נתייבש השומן והעיסה נאפית על המחבת אמנם די בליבון ק"ש ודי כשקש נשרף עליו מבחוץ והמנהג ללבנה לכתחלה מיהו אם הגעירה סני כדיעבד אם אין בה גומות ואין ממרחין אותו ללבנה אח"כ דכן העיקר לדינא דסני בהגעלה וע' בסעיף נ"ב:

יד הליבון הנמור הוא עד שיהו נצוצות ניתזין מהן ויש מקילין לומר דרי עד שצורתן עליו מבחוץ וכפרט גבי חמץ דהתירא בלע י"א דדי בליבון כזה ויש סוברין דחמץ מקרי איסורא בלע דשם חמץ מקרי איסור לגבי פסח אף קודם הפסח (עמנ"א סק"א וע"ז סק"ה) והמנהג כסברא הראשונה אך זה בדבר שבודאי צריך ליבון אבל דבר שרק מחמירין ללבנו כמחבת וכיוצא בזה או שיש בכלי סדקים או גומות או חלודות שהצרכנו ליבון די בליבון קל שבארנו והחציבה והיינו כלי שיש לה נ' רגלים שמעמידין הקדירה עליה צריכה ליבון ולפעמים נשפך מהקדירה עליה ואם יש כמין עיסה כקדירה ונשפך חתיכות עיסה הרי זהו כשפוד וצריך ליבון מיהו נראה דסני בליבון קל שקש נשרף מבחוץ:

טז כל הבשר הוא כפי תשמישו וכן בכלי ראשון כמו כף שמניסין בו בקדירה וכן כלי ששואבין בו מכלי ראשון (ח"י סק"י) צריך להבשירן בכלי ראשון ודע דלכאורה נראה ברור דאותה שתשמישה ע"י האור כגון קדירה שמבשלין בה לא מהני הגעלה בכלי ראשון אלא דווקא על האש דכבר נתברר לעיל סי' שיה"א דכלי ראשון הוה פחותה מהעומדת אצל האש ושכן מבואר בירושלמי וכן מתבאר מהרמב"ם ע"ש וא"כ כיון דבהגעלה הוי הכלל כתשמישן כך הבשירן א"כ כשתשמישן ע"י עמידתו אצל האור כמו כן צריך להבשר וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב בפ"ה דין כ"ג כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהם חמץ ברותחין בכ"ד כגון קדירות ואלפסין נתן אותם לתוך כלי גזול של מים וממלא עליהן מים ומרחיחם בתוכו עד שיפלומו ואח"כ שומף אותן בצונן ומשתמש בהם במצה עכ"ל הרי שכתב על קדרות שמרתחין בתוכו כלומר מרתחין על האש:

מן אבל מרבוי המור וש"ע סעיף ה' לא משמע כן שכתבו אם השמישו בכ"ר כגון כף שמניסין בו בקדירה צריך להכשירן בכלי ראשון עכ"ל והרי הכף השמישה כשהקדירה היא על האש וההכשר הוא בכ"ר והלבוש כתב מפורש כגון קדירה של מתכת או כף ע"ש ואם נאמר דס"ל דכלי ראשון מפליט אף מה שנבלע ע"י האור מנ"ל לומר כן ועכ"פ היה להם לבאר זה ולכן נ"ל דלפי מה שבארנו ביו"ד סי' ס"ה ולעיל סי' ש"ח לא נחתי המור והש"ע לבאר ההפך בין זל"ז וכולם כללו בלשון כלי ראשון ולכן גם כאן כוונתם כן ולדינא וודאי לא מהני בקדירה או כף שהניסו בו הקדירה הגעלה בכ"ר אלא בעומדת על האש או כמו ששמיים אבנים מלובנים לתוך המים דהוה נ"כ כמו על האש כמו שיתבאר אך אפשר דגם זה אינו אלא ככלי ראשון שהרי יש מי שסובר דאפילו בכ"ר אינו (כ"ח הניחו המנ"א סקי"ה) :

י"ן ולפ"ז כלי שתשמישו על האש הכשרו ג"כ ע"י האש וכלי שתשמישו בכלי ראשון אחר שסולק מהאש הכשרו ג"כ כן וכ"ז שנשתמש בכלי שני כגון שתחבו כף בקערה שעירו לתוכה מהקדירה הכשרו בכלי שני וכלי שתשמישו בעירו כמו קערה ששופכין לתוכה מהקדירה הכשרו ע"י עירו מכלי ראשון אבל ע"י כלי שני לא מהני והיינו להכניסם בקערה אפילו הוד סולדת בה (ט"ז סק"ט שם הוא לא דקדק בין ע"י האור לכ"ר) וכבר נתבאר שכל כלי שיש בה בקעים או גומות או חלודה באופן שא"א לנקרן ולנקותן לא מהני במקום זה הגעלה אלא להניח גחלים על אותו מקום :

י"ח וכ"ז כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו הלכך קערות י"ח ע"פ שלפעמים משתמשים בהם בכ"ר על האש מ"מ כיון שרוב תשמישן בעירו שמערה עליהם מכלי ראשון כך הוא הכשירם ויש מחמירין להגעיל גם הקערות בכ"ר וכן המנהג הפשוט ואין לשנות כי ההמון אינם מבחינין בין זל"ז וב"ש כפות ומזלגים שהרבה פעמים תוחבין אותן בהקדירה והמנהג להחמיר גם בכל כלי שתייה כשראוין להגעלה להגעילן אע"פ שמשתמשין בהן כצונן משום שלפעמים משתמשים בהם בחמין וכן שורין בהם פתיתי לחם מעל"ע וכבוש הוה כמבושל ובריעבד טני להו בשטיפה בעלמא כמ"ש בסעי' ס"ט ע"ש :

י"ט וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' רקערות גדולות שלא יוכל להכניס תוך כלי ראשון יתן עליהם אבן מלובן ויערה עליהם רותחין מכלי ראשון והוי ככלי ראשון וכן כל כיוצא בזה ויעביר האבן על כל הכלי שאז מגעיל כולו עכ"ל ואף אולי באיזה מקום לא נגע האבן נגע שם מי הרתיחה ויש מי שאומר דלא הוי ככלי ראשון ולא מהני בדבר שמדינא צריך הגעלה (מנ"א סקי"ה כ"ח) וכן אם יש בהכלי אונגנים כליטות שא"א להעביר האבן שם אינו מועיל זה (ס"ט)

ועכשיו המנהג ללכך אבנים קמנים באש הרבה ונותנים אותם בהמים ואז הרתיחות נברו מאד ושופכים המים על המקומות ומעבירים גם האבן המלובן וזהו וודאי מועיל אף במקום שצריך הגעלה מדינא כי ערוך מכלי ראשון כאשר ענינו ראות :

י"א אחד כלי עץ ואחד כלי אבן ואחד כלי מתכות ואחד כלי עצם דינם להכשירם בהגעלה ויש מי שאומר דכפות העשויות מקרן אין להם תקנה בהגעלה דכיון שמתקלקלים במים חמין חיישינן דילמא חיים עלייהו ולא יגעילם כראוי וכן קתות של סכינים העשויוין מקצתן מקרנים וכן אם הקתא דבוקה בדבק חיים שמא פקעי ונ"ל דכל אלו הם חומרות ובריעבד מהני ההגעלה וסלים שמולחים בהם הבשר יש מצריכין להם הגעלה ואע"ג דהבשר עצמו מותר כמ"ש בס"י תמ"ו והו משום דאפילו אם היה קצה חמץ בהמלח נתבטל קודם הפסח אבל בהכלי לא שייך ביטול (ש"ס סק"ד) ויש מי שחולק דא"צ הגעלה ונראין דבריו ומ"מ טוב להגעיל או לקנות חדשה ויש מי שאומר דלא מהני הגעלה כלל דשמא יש בהנקבים חמץ בעין (ס"ז סק"ט) וכל זה לבתחלה אבל בריעבד אם מלחו בפסח על סלים שמלחו בהם כל השנה מותר גם בלא שום הכשר דהמלח אינו מחוץ בחמץ עתה רואין מלחה לכלים להפליט כמ"ש ביו"ד סי' ק"ה (מנ"א ס"ט) וכן אם שרו הבשר בכלי שרייה של כל השנה והדיחו אותם גם אחר המליחה באותה כלי מותר ואין שום חשש בדבר וכן אם מלחו על הרף שמולחין עליה כל השנה :

כ"א ובמחבת כבר כתבנו בסעיף י"ג דדי בהגעלה ורק יש מחמירין להצריך ליבון ושהמנהג ללכך לבתחלה ובריעבד סני בהגעלה ודע דכל הגעלה שאין ביכולת להגעיל כל הכלי בבת אחת מפני גודלה כמו מחבת וכיוצא בה יכול להגעילה מקודם חציה האחת ואח"כ להפכה ולגעול חציה השנית ואם היא ארוכה ביותר עד שהאמצע אינו נכנס בכלי של ההגעלה מלבנה באמצע ובצדדיה מגעילה והמגעיל קודם שעה חמישית יכול להגעיל כלי ראשון וכלי שני ביחד וכן כלים שבלעו הרבה חמץ עם כלים שבלעו מעט חמץ וכן יכול להגעיל את הכלי שני פעמים וכל זה אינו כשמגעיל אחר שעה חמישית ומעטו של דבר יתבאר בס"ד סי' תנ"ב ויש בזה כמה פרטים ע"ש :

כ"ב כל הידות של כל הכלים צריכין הגעלה ולא משום דגם היא בולעת מהחמץ דאין מוליך בליעתו כבולו כמ"ש ביו"ד סי' קכ"א ועוד דאם מוליך כבולעו כך פולטו אלא המעט דבבודאי קיבל הוה במשך השנה איזה מעט חמץ ועתה בפסח יגע בו מצה מיהו אם לא הגעילו הידות אין לאסור בריעבד דחששא בעלמא הוא אמנם הכף בהכרח להגעילה כולה רכמה פעמים יורדת כולה לתוך הקדירה ואף בריעבד מעכב וכן בסכין יש להחמיר בריעבד

כיון דבגמ' (ל'): הצריכו הבשר הקתא אין לנו להקל (ט"ז סק"ז) מיהו זהו וודאי דרבי להיות הבשירין ע"י עירו שמערה על היות שהרי בליעתן אינן אפילו כעירו כמובן ויש מי שאומר דבדיעבד הוא ריוקא כשכבר נשתמש בו אבל אם לא נשתמש אסור אף בדיעבד עד שיגעיל היד (מ"א סק"ד) ואינו מוכרח ויש להתיר בדיעבד גם קודם השמיש (ע"ה" סק"מ) וכלי שנשתמש בכלה ולהבשירה במקצתה ונשתמש אח"כ באותו מקצת מותר אבל אם נשתמש בהצד שלא הבשירה אסור (מ"א סס) :

כג כלי שיש בו מלאי כמו כלי ברזל וכלי נחשת שכשיש נקב או סרק משימים שם מלאי וא"כ ההגעה לא הפליטה הבלוע שתחת המלאי אמנם אם המלאי הוא מבדיל מהותך באש על המקום אין שום חשש בזה שהרי בעת הנחת המלאי נשרף כל האיסור (ט"ז סק"ח וחי" סק"ח) אמנם מלאי שעושים ע"י מסמורת והיינו שנותנין על המקום חתיכה של מתכת וקובעין אותה במסמורים בזה יש פרטי דינים כמו שיתבאר ואצלינו רוב המלאות הם ע"י היתוך בדיל וא"כ אין אצלינו כל דינים אלו ויש טועים בזה :

כד במלאי שע"י מסמורת אם קדם המלאי לבליעת האיסור והיינו שהניח המלאי בעודה חדשה או שהגעיליה קודם הנחת המלאי א"צ להסירו עתה דאם סמה שבלע בהיות המלאי עליו ככולעו כך פולטו ומקודם לא בלע ואי משום שטא יש שם נקבים קמנים שנכנס לשם פרורי חמץ ינקרם ואם באמת א"א לנקר יניח שם מעט נחלים אמנם אם קדם בליעת האיסור להמלאי דאז הבלוע שתחת המלאי לא יצא ע"י ההגעה והוא נפלמ מעט מעט ולכן או שיוסר המלאי קודם ההגעה או שישים נחלים על מקום המלאי ויהיו נצוצות נתזין ממנו עד שכבודאי ישרף גוף האיסור אם יש בשם ואח"כ מגעילו לכל הבלי ויש מי שרוצה לומר דגם בקדם המלאי לבליעה צריך תמיד ליבון קל על המקום הזה (מ"א סק"ז) וחומר איתרה היא וא"צ לזה (ח"י סק"מ"ב) וכן עיקר לדינא :

כה וכלים ישנים שחיפן כבדיל שקורין וואייסי"ן שהחיפוי הוא כאור ע"י עופרת מהותך יש שהחמירו להצריך אח"כ גם הנעלה ויש שאמרו שדי בליבון זה וכן עיקר לדינא דאפילו אם הוא ליבון קל עדיף מהנעלה ואחד מגדולי קדמונים (ה"ר מור"ח) הוכיח שבהכרח כן הוא דאל"כ מה יועיל הנעלה הא החיפוי מפסיק בין הבלוע ובין ההגעה והוי כקדם בליעה למלאי ועוד כיון שהבדיל מפסיק הו"ל ככלי חדש (מ"א סס) וכן מנא"ל מהט"ז סק"ח שכתב כשמיטפין חתיכת בדיל נשרף כל הנלוש ע"ש וכן נראה לעינים שהחוס גדול כאור ממש ונפרט שאינם בני יומן ואין בזה שום טעם להחמיר וכן אנו מורים למעשה) :

בלא הגעלה וודאי אין לאסור דאין בהם שום חשש לפי מדוכות שלנו ואף אם אולי היה משהו חמץ נתבטל קודם הפסח אבל אם דכו בפסח כמדוכות חמץ פשיטא שאסור לתתם לתוך התבשיל ומ"מ אם נתן להתבשיל אין לאסור בדיועבד דחששא כעלמא הוא ואין לאסור בדיועבד (ש"ס ועט"ו סק"ט) :

ל הרף שעורכין עליו הבצק כל השנה וכן עריבה שלשון בה צריכין הגעלה דאע"ג דתשמישין בצונן מ"מ מפני הלישה והעריבה התמידית והשאור נבלע הרבה ולכן אסור אפילו בדיועבד בלא הגעלה כשגשמתם בהם בחמין בפסח או לשו בהן מצה או ערכו מצה ולא מהני בהם אפילו קילוף ככלי אומנות לפי שהבליעה הלכה ככולה וכן כל דבר שצריך הגעלה לא מהני קילוף ופשוט הוא וזה מדינא אבל המנהג שלא להשתמש כלל בפסח בהרף ועריבה של חמץ ואפילו ע"י הגעלה לפי שיש שם סדקים ובקעים וא"א להמלט ממשו חמץ ועוד דרמיינן לבית שאור דלחד דיעה לא מהני הגעלה כמו שיתבאר ותלילה להשתמש בהן אפילו ע"י הפסק מפה ומצניעין אותן בכלי חמץ ואין לשנות כי כן עיקר :

לא ומה הטעם אנו נוהרין שלא להגעיל חבית שהיו מחויקין בה קמח כל השנה או חבית שהעמידו שם בארס"מ או קווא"ס מסויבין ופרורי לחם רלא ימלט שיטמן כסדק משהו חמץ אמנם אם קודם הפסח החויקו שם מים איזה זמן מותר להגעילם דהמים שטפו כל הסדקים (ט"ו סק"ג) אבל חבית שהחויקו בה מים כל השנה א"צ כלום כי אין בה שום חשש ואפילו אם לפדקים שאבו מתוכה בכלי שהיה בה חמץ מ"מ כשצוואבין אין בה חמץ ואפילו נפל לתוכה מעט חמץ כבר נתבטל קודם הפסח אך מנקים אותה לפסח ודיו אך בהכיות שאצל אופה שכמה פעמים מדיח ודיו המלא בצק לתוכה וכמה פעמים נופל עליה מאבק הקמח אין להתיר בלא הגעלה או בעירו ג' ימים שיתבאר :

לב וכתב רבינו הב"י בסעף כ"א חבית של חרם שנתנו בה שבר שעורים מותרת בהגעלה או בעירו ג' ימים עכ"ל ובטור ביאר הטעם דאע"ג דלכלי חרם לא מהני הגעלה והו כשבלע בחמין ולא בצונן ע"ש אבל אינו מוכן דכיון דהשהה מעל"ע הו"ל כבוש וכבוש כמבושל ואמנם כתבו דבצונן אפילו ככבוש אינו בולע כבחמין דלענין בליעת הכלי אינו כמבושל (עט"ו סק"ג) ואפילו של חרם אינו בולע רק מעט והביאו מירושלמי דס"פ כל שעה דהורה ר' אמי באלין גרבי דכותחא שפמלאן ג' ימים ומערן כדון יי"ג דמהני להכלים עירו ודיינו למלאותו מים ג' ימים מעל"ע ובכל מעל"ע להחליף את המים כמ"ש ביו"ד ס' קל"ה ואפילו אין הג' ימים רצופים ואפילו בכלי חרם כמבואר שם וקים לתו דגרבי הם של חרם :

לג וכיון דעירו מהני כ"ש הגעלה דהגעלה עדיף מעירו (טור) וכיצד מגעילין החבית ילכן אבנים וישימם בהם ויערה עליהם רותחים ויגלגל החבית שיגיע ההגעלה לכל מקום והרותחין יהיו מכלי ראשון וכתבו עוד דבדיועבד אם נתנו בהחבית יין או רבש בלא הגעלה רק שהדיוחן היטב תחלה מותר לשתות בפסח אם נתן קודם הפסח דטעם החמץ בטל בששים שהבליעה אינה הולכת בכל הכלי ע"י צונן אפילו בכלי חרם ואפילו כששהה שם הרבה ימים ועוד דנטל"פ הוא כיון שאינו בן יומו ועוד דשכר ביין הוה נטל"פ (מנ"א סק"מ כשס המרדכי) :

לד כל זה הוא מדינא אבל כבר נהגנו שלא להגעיל חבית של שכר מפני שמצוי בהם גומות וא"א לנקר בין הנסרים שלא ישאר שם משהו חמץ (ש"ס ונ"ה וס"ל ולנו"ט) וכן לבלי להגעיר כל כלי עץ שמצוי בהם גומות וק"ו דבחבית של יי"ש מדינא אסור להגעיל דריחו חזק וחרפו ואפילו עמד איזה זמן במים לא מהני ליי"ש אבל של שכר כשעמד איזה זמן במים מותר להגעילה וכמ"ש בסעוף ל"א וג"ל דבחבית של יי"ש כשיש י"ב חדש שלא החויקו בה יי"ש דמותר להגעילה ודע דעירו לא מצינו רק דרכים שתשמישין בצונן כמ"ש ביו"ד שם וכתבו דכלים שתשמישין בצונן כמו קנקנים וכוסות מוטב לעשות בעירו מלהגעילם עם כלים שתשמישין בחמין (מנ"א סק"ט) וזהו כשהגעלה בתוך מעל"ע לתשמישין אבל אח"כ לית לן בה וכן המנהג להגעיל ביחד מפני שאנו מגעילין זמן רב אחר תשמישין וגם אנו מגעילין קודם זמן איסור חמץ :

לה הנפה צריך לרקדק בה מאד לנקותה מפתיתי החמץ הנדבק בה ונסרך וגדבק בנקבי ארינת הנפה ובעץ שבה וישפשוף אותה במים יפה יפה וה"ה לכל שאר כלי הלישה שהשפשוף בהם עיקר גדול ואם באו מים על הנפה אפילו על מקצתה אין לה תקנה להשתמש בה בפסח (ש"ס סק"ד) ולא ירקדו קמח פסח עליה ואפילו אין שם נפה חדשה ומוטב שלא ירקדו כלל (ש"ס) ונהגו שרא להשתמש בנפה אפילו ע"י הגעלה ואין לשנות וכן בכל ביוצא בזה כגון הכלי שקורין רי"ב אייו"ן דלפעמים מפרדין עליו לחם או גורדין בו תמכא שקורין קרייו"ן שחתכוהו בסבין של חמץ ונשאר בתוכו משהו חמץ ואם גררו בו בפסח אפילו בדיועבד יש לאסור ר"א אם גררו כרוב פסח מותר דבטל במ' (ש"ס סק"ה) ויראה לי דבריי"ב אייו"ן שלנו שאין גורדין עליה רק תמכא וגורדין התמכא נקי מכל דבר וכשהותכין אותו חותכין בסבין נקי גם בפסח עצמו יש להתיר כשגררו תמכא של פסח על רי"ב אייו"ן של חמץ :

לו ודע דבמה שכתבנו דמוטב שלא ירקד הקמח מלרקד על נפה של חמץ יש מי שחולק בזה ואומר דקמח

ניתרת בהגעלה ורחת של מצה שהצניעה לשנה אחרת א"צ כלום רק יזהרו לנקרה היטב ולראיה אם ניקרה כראוי ויש נוהגין להגעילה לשנה האחרת ויש למנעם דע"י זה אין משגיחין בניקודה כראוי ועוד דהרואה יאמר שמגעילו רחת של חמץ ויעשה גם הוא כן (פ"ז סקל"ט) וכן בכל כלי פסח שמצניעים לפסח הבא א"צ כלום :

ב ויש מי שאומר שלשנה הכנה צריכה הגעלה שטא נרבק בה קצת חמץ (מנ"ט סקל"ז) ויותר נראה דיעה ראשונה שא"צ (ה"י סקל"ד) ורחת חמץ לא מהני אפילו קליפה עם הגעלה (מנ"ט סט) ומעשה שהכניסו מצה ברכת של חמץ והתירו ע"י קליפה אפילו כשהוציאוה חמה (סס ממחר"מ מר"ב) דהא אפילו חמץ ממש שנגע במצה חם בחם די בנטילת מקום וכ"ש בכלוע ובשאינו כן יוטו ומוכן ממילא שבמצות שלנו שהם דקים א"א לקולפם ונ"ל דאם אפו בו מצה אחת או שני מצות לא יאכלו אותם בפסח אבל אם אפו בה מצות הרבה מותרים כל המצות כיון שהיא יבישה ואינו בת יומא וקודם הפסח אין שום טעם לאיסורם והאוסר מאבד ממונם של ישראל כהנם ובפרט אצלינו שרק רודין מהתנור ברכת אבל להושיב בתנור נותנין על מקלות והרדייה הוא כרנע מותר בלי שום פקפוק ופשיטא דבמצה כפולה ונפוחה שזהו הומרא בעלמא אם רדו אותה ברכת שלא נאסרה הרחת (עמנ"ט סס דלס רדו זו מצה המולה ממש אסור לרדות זו עוד ולס רדו אסורים ולס יתערבו בהקדמיס נחטלו ע"ש דהד בתרי בטל ביבש ביבש ואפילו להאסורים בס"י תמ"ז מודיס כזה שהאוסר בלוע ומעט וכוונת האפ"ר כהא"ר שמתערבו בהקדמות ולהנס תמה עליו המנ"ט ע"ש ובח"י וד"ק :

בזא השולחנות והתיבות שמצניעין בהן חמץ והפספסים שמעמידין עליהם הקדרות וכן שלחן של הקובני"א שמעמידין קדרות חמין מדינא א"צ הגעלה שהרי הקדירה מפסקת בין החמץ והמקום שעומד עליו הקדירה ואינו בולע כלל (ה"י סקל"ה) אלא שחששו שבת נשפק על המקום מרק של חמץ ולכן נהגו לעשות עליהם רותחין מכלי ראשון ועכשיו נהגו גם להעביר אבן מלובנת שקורין קאסע"ר שמי"ן ואין הברה לזה (וא"ל) להניח דפין על הסולחנות ומסר"ל כזה להניח סמרטוטין עליהם לאחר הגעלה דשטא יש קת חמץ בעין כמ"ש המנ"ט סקל"ט ע"ש ועכשיו מנקין ונוררין והטעין וא"ל לזה :

בזב כל הכלים אפילו של חם שנתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה אפילו בחמין לפיכך תיבות ומגדלים שמניחין בהם לחם חמץ מותר להשתמש שם מצה אפילו בחמין בלא שום הכשר ומ"מ צריבין לרחוץ בצונן ולנקות ולגרר ולהטט דווראי יש שם פירודי חמץ וכשמנקין אותן כראוי מותר להניח שם אפילו חמין חוץ מבית שאור והוא הכלי שעושין בו שאור לחמץ העיסה ובית תרוסת והיינו שנותנים

פסח שלא רקדוהו אסורה גם כדעבד ממעם שכמה פעמים מצאו חטים שבורים בתוך הקמח (ח"י סקל"ט) ודברים תמוהים הם דמה בכך דלהיא כתב הטור בס' תס"ז דאין בזה שום חשש דאם העיסה לא נתחמצה כ"ש החמה והטור אינו הושש שם רק שטא בא החמה מהמים ע"ש אבל כשהוא מהקמח פשיטא דלאי כלום הוא (מק"ט סק"ט) אמנם אם עבר וניפה אפילו בפסח מותר בדעבד אם לא שבא עליה מים וקודם הפסח אפילו בכה"ג מותר בדעבד (סס) דכבר נתבטל :

כ"ז וכן סלים שמשתמשים בהם חמץ דינו כנפה אבל שקים ישינים נוהגין בהן היתר ע"י כיבוס וצריך להתיר כל התפירות שבהן קודם הכיבוס ויש מי שאומר דאפילו מתיר התפירות לא מהני כיבוס דהחמץ נרבק בו וא"א שלא ישאר בתוכו משהו חמץ (כ"ט) ובתרומה הרשן (סי' קמ"ז) כתב מפורש להקל ורק צריך שיגרור היטב מקומות היבישים שבהשקים (מנ"ט סקל"ז) וכ"ש לדין שאופים הכל קודם הפסח דאין בזה שום חשש ורק הכיבוס צריך להיות כיבוס גמור ולא הרחה בעלמא וכדעבד אין לאסור גם בהרחה כיון דהאיסור צונן (סס) וכן המפות שעושים עליהם המצות אסור לעשות עליהם פעם אחרת מפני הבצק הנרבק בהם (סס) ואין המנהג אצלינו לערוך מצות על מפות ורק יש שעורבין מצה שמורה על הנייר ונ"כ אין לעשות על כל נייר רק מצה אחת מפני שנרבק הרבה ויותר טוב לערוך על שלחן של עץ חלק שאינו נרבק ואם נרבק נגרר בקל וב"ש אם עורבין על ברזל מה טוב ויש שעורבין על מין ברזל שקורין בלע"ך וזהו טוב וישר רק שיהא דובק במסמרים אל השלחן דאל"כ מונדנד כה וכה ואינו טוב לעריכת המצה ויש שעושין כן ותבא עליהם כרבה :

כ"ח וכתב רבינו הרמ"א בסעיף י"ח דלהביס של הריחיים לא מהני הגעלה ע"ש ונראה דכוונתו לכיס של ברזל ומנוקב שקורין שעמ"ק שדרך שם יורד הקמח והביס של משי נוהגין להסירו ולחתוך התפירות ומנקין ומנקין אותו ותופרין אותו מחדש ושאר הרברים שיש שם התיבות וכיוצא בהם מנקין אותן היטב היטב והמחינה ראשונה מניחים עד לאחר הפסח ועכשיו ברחיים של קיטור צריך זהירות יתרה מפני שיש בשם הרבה חמימות מהקיטור וצריך לזהר שלא יעלה היועה שם ואין זה במקמינו ואינו בקי בהם ובשמותיהן וכתב אחד מן הגדולים (ק"ל פ"ב אות ק"ה) שבפראג תקנו להסיר הביסוי העליון מפני שע"י הביסוי נתרבה ויעה ובה לידי חימוץ ע"ש :

ל"ז כתב רבינו הב"י בסעיף י"ט הרחת שקורין פאל"ה או שויביל או לאפעמ"א שעליה נותנים הככרות להושיבם כתנור י"א שאין מועיל לה הגעלה וצריך לקנות חדשה עב"ל לפי שזה מקרי תשמישו ע"י האור וצריך ליבון ושל עץ שא"א בליבון אינה

שם דברים הרפים עם החמץ שאע"פ שלא נשתמש בהם חמץ אלא בצונן אסור להשתמש בהם מצה בחמץ אבל בצונן להניח בהם מצה אפוייה מותר והוה דרך עראי אבל דרך קביעות אסור שלא יבא להשתמש בחמץ ואפילו דרך עראי אין ראוי לתתלה וכמ"ש בסעיף י"א ע"ש :

בג לדעת המור וש"ע סעיף כ"ב מועיל הגעלה לבית שאור ולבית חרוסת שבוודאי ההגעלה תפלטם אע"פ שחייצם חד וקשה כיון שבליעתן בצונן והוה דעת הר"י והרא"ש אבל דעת רש"י וגדולי דורו היו אוסרין אף בהגעלה שבין שחיטתו המידית וחד וקשה לא תפלטם ההגעלה אלא ליבון אם היו של מתכות והבי נהוג עלמא והאידנא הנהיגן שלא להשתמש בכל מיני כלי חרס אינו אפילו בצונן ומצניעין אותם לגמרי עד אחר הפסח ואפילו כלי חרס טובים המצופים בחול וקצת אבר וזכוכית שקורין פאליוו"א אסורים לגמרי וכ"ש בית שאור ובית חרוסת של חרס שאסור להשתמש אפילו בצונן ואפילו ע"י הגעלה ויש מועים לוטר דכלי חרס המצופה באבר מועיל הגעלה ומעות הוא חרא דהציפוי דק ועיקר הבלוע הוא בהחרס ועוד דהציפוי אינו באבר רק מצפת אבר יש שם והעיקר הוא חול וזכוכית (ומ"ש במדרכי זהו זימיהם) :

בד כתב רבינו הרמ"א בסעיף כ"ב התנור של בית החורף דינו ככלי חרס ואסור לשום שום דבר על התנור בפסח עכ"ל כלומר בתוך התנור מועיל ההיסק והליבון אבל ההיסק של תוכו לא יפלט החמץ שעל נביו כמו הנורי בית החורף שבזמן הקודם שהיה מלמעלה מקום תשישו וישיבה וקורין ליוזאנק"א וכל השנה מעמידים שם קדירות של חמץ חמים ובוודאי אם יוצא ללבנה כגון לשום עליה נחלים כמו שאנו עושין בקאכלע"ן כמ"ש בסעיף י' וודאי דמותר אלא שאין דרך לעשות כן מפני גודל השמח כמ"ש שם ושם נתבאר אם מהני מיה מיט ע"ש :

בה ודע שיש מי שאסור בדיועבד כשהעמידו בפסח קדירה חמה על תנור בית החורף או לתוך הקאכלע"ן משום שלפעמים משתמשים שם בחמץ בעין שמניחים שם חתיכת פת וקרעפלא"ך וכיוצא בהם (כ"ח וכו') וחלקו עליו הנדרולים דהוה כפי שמבואר ביו"ד סי' צ"ז כשתנו קדירה חמה של בשר על מקום שאפו בו פלאדי"ן של נבינה דמותר מפני שהקדירה מפסקת וה"נ כן הוא דהוה כשני קדירות שנגעו זה בזה וודאי אם הניחו מצה על המקום הזה אסור ולא בקדירה (ט"ז) סק"ה ומג"ח סק"מ"ד וי"ח ומק"ה) ועמ"ש בסעיף י' :

בז כתב רבינו הב"י בסעיף כ"ג כלי חרס המצופים בהיתוך וזכוכית דינם ככלי זכוכית עכ"ל והוה כפאליוו"א שלנו ורבינו הרמ"א כתב שיש מקומות שנהגו שלא להשתמש בכלי חרס גליוור"ט אפילו חדשים ואין להחמיר רק במקום המנהג עכ"ל ומעם המנהג כתבו מפני

שמחוקין אותן בסובין ואף שנותנין אותן באור אין נותנין אותן רק בתנור שהוסק ולא בכבשנות ועוד מעמים חלושים ואצלינו אין המנהג הזה וכל תשימישנו ככלי פאליוו"א וכפי הידוע עשיתם עתה אין בהם שום חשש כלל וכלל :

בז עוד כתב דכלי עץ המצופים כסמנים שקורין ברני"ם דינם ככלי חרס עכ"ל ולא נודע לנו מה זה ורבינו הרמ"א כתב שיש מקומות שמחמירים שלא להשתמש בכלים צבועים אפילו הן חדשים וכן המחופין כבדיל ואין להחמיר בזה רק במקום שנהגו בו אסור עכ"ל ומעם המנהג משום דהיישנין שמה ציפה כלים ישנים או צבען (מג"ח סק"מ"ז) וכן כלים הצבועים בכרכום או מה שקורין בלע"ך מעל"ט (שס ומ"י סק"ה) ואצלינו משתמשים בפאליוו"א הצבועים דאין בהם חשש זה וכל מה שיוצא מהפאבר"ק הם חדשים אבל כלי חרס המצופים כבדיל וודאי דאין להשתמש אך אינן מצויים אצלינו וכתבו שיש מקומות שיהודי עומד בשעת המלאכה (כזה"ט סק"ב ומק"ה) :

בח כל כלי השתייה ששותין בהן מים או יין בין צלוחיות בין כוסות מותרים בשטיפה בעלמא בין שהם של זכוכית בין שהם של עץ בין שהם של מתכות בין שהם של חרס ואע"פ שלפעמים נותנים בהם לחם חם כיוון שרוב תשימישן אינן אלא בצונן מני בשטיפה שלא הלכו בכל כלי אלא אחר רוב תשימישו מיהו יש מחמירים ומצריכים הגעלה וכן נהגים וכשמשתמשים בהם שכר או יי"ש פשימא שצריכים הגעלה וא"כ אין זה רק בכלי עץ ובכלי מתכות ופשוט הוא : **בז** וכתב רבינו הב"י בסעיף כ"ז כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמץ אין צריכין שום הכשר ובשטיפה בעלמא מני להו עכ"ל ואע"ג דזכוכית ברייתן מן החול מ"מ כיון שהם חלקים מאד לא בלעי והכי קי"ל ביו"ד סי' קל"ה לענין יי"ג ואע"ג דבשם בליעתן בצונן מ"מ גם בחמץ לא בלעי ואנו מסתפק אפילו לדיעה זו דאלו שמכניסים בהם יי"ש אם מקולין בהם ונראה דאסורים שהרי ענינו רואות שהריח שולט בהם אפילו אח"כ ודכן צריכין עירוי נ' ימים :

ג ורבינו הרמ"א חולק בזה וי"ל ויש מחמירים ואמרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו עכ"ל והמעם דכיון דברייתן מחול דינם ככלי חרס ולפי"ז גם עירוי אינו מועיל דעירוי לא עדיף מהגעלה ונראה דזה אינו אלא כשהשתמשו בהם בחמץ דאלו בצונן למה ביי"ג לא החמיר ביו"ד שם ולפי"ז וודאי דכל כלי שתייה מזכוכית מהני עירוי נ' ימים דאלו שמשתמישין בחמץ לא נכנס בהם חמץ ואף אם אולי נכנס באקראי לית לן בה וכן אנו מודין הלכה למעשה ואפילו כוסות של זכוכית ששותין בהם יי"ש כיון שאין התשימיש אלא לשעה קלה לית לן בה

אפילו בלא שום הכשר מותרין מיהו אין להתיר רק בדיעבד ולכתחלה צריך הכשר ואצלינו הווילקע"ם שמעמידין בהם הקדרות בתנוד ובהם מוציאין הקדרות מהתנוד צריכים הגעלה דכמה פעמים נשפך עליהן מן הקדרות והירות של עצים התחובין בהן א"צ כלום לפי שהם רחוקין מהקדרה ומ"מ נהגו לעשות חדשים והווילקע"ם מלבנין באור ודף שסותמין בו התנוד צריך הגעלה או חדשה לגמרי והברות שבחבית של יין מותר להשהמש בברות שהיו בין של חמץ ונוהגין להדיחן דשטא נטלוהו בידים שהיו מדובקים בחמץ אבל ברות של שבר ושל י"ש צריכים חדשים או להגעילן שהם קלטו ריח חזק של חמץ וכן העצים שתוחבים בהם כלי שהיה שקורין פראבקע"ם צריכין הרחה לשום אותם בכלי פסח וכל הביסויים דינם כן שהרי אין בהם שום תשמיש כלל אך ביסויים של שבר ושל י"ש צריכים הבשר או חדשים שהם קלטו ריח חזק ויש להחמיר בהם :

תנב זמן ההגעלה ועוד דינים בהגעלה. וכו' ד' סעיפים :

וכן במסקנא ע"ש גס עיקר טעם זה ליתא בחמץ ע"ש דו"ק) :
 ג ונראה לענ"ד דהרא"ש ס"ל שאין בזה שום קושיא דכי אמרינן דהיבא דבלע התירא מני בהגעלה באיסור הבמל בששים משא"כ בחמץ דאיסורו במשהו וקדשים במל בששים דהכי תנן כזבחים (ז"י.) בישראל קדשים וחולין אם יש בהן בנותן טעם וכו' הרי מפורש דאולינן בקדשים אחר נתינת טעם ואיזה דמיון הוא לחמץ משא"כ בנ"ט כר ג"מ דקדוש ואול ליה הטעם לגמרי אין להחמיר בהמוי יותר מבשאר איסורים דכבר נתבאר שלא החמירו בחמץ אלא במקום שבשאר איסורים אוסר בס' אוסר בחמץ במשהו אבל במקום שא"צ ס' בשאר איסורים גם בחמץ אינו אוסר כמ"ש בס' תמ"ז סעיף ו' וברור הוא בס"ד :

ד כתב השור סדר הגעלה לוקח יורה גדולה מליאה מים ומרתיחה ומכניס בה כל הכלים וכלי גדול שאינו יכול להכניס לתוכה ממלא מים ומרתחו ועושה שפה לפיו סביב מטיט כדי שיתמלאו היטב ויגעו המים בשפתו ואם ירצה יקח אבן רותח או לפיד אש וישליכנו לתוכו בעודו רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על שפתו עכ"ל כלומר דבכה"ג א"צ לעשות שפה לפיו מטיט סביב וכ"כ רבינו הב"י בסעיף ו' ואע"ג דבזה אין הפליטה אלא ע"י נצוצות שהרתחו מעלות על שפתה מ"מ מותר דכבולעו כך פולטו שהרי הכליעה הולכת נ"כ בשם ע"י נצוצות (נ"מ) ובלא זה הלא יכול להיות שבפעם הזאת לא יעלו נצוצות כלל ואפילו בשפה של מיט אינו אלא כהעלאת נצוצות שהמים זכין דרך הטיט אך העלאת נצוצות יהיה בהכרח (מנ"א סק"א) ולכן בכלי שיש על שפתו תשמיש נמור כבו קערות שלפעמים בופין אותם על המחבת

אבל הבקבוקים של זכוכית שמכניסים בהם י"ש אין אנו מתירים בעירוי רביון שמכניסין בהם לקיום ועומד בהם הרבה ימים והוא חריף מאד לא דמי ליו"ג :
 נא עוד כתב וכן כלי כסף שיש בתוכו היתוך זכוכית שקורין גישמעלצ"ט אין להגעילו אבל מבחויץ אינו מויק עכ"ל משום דמבחויץ לא נכנס הכליעה ככל הכבי אך לפי מ"ש ביו"ד סי' צ"ב סבירא לן דהולכת ככל הכלי אך בכאן כתבו עוד טעם משום דכלים אלו אין משתמשין בהם בחמין (עמ"א סק"ג) וכלים כאלו אינם ידועים לנו בימינו אלה :

נב בסעיף י"ג נתבאר דשפור צריך ליבון והוה בשפור שצלו עליו חמץ כמו פשטיד"א וכיוצא בו דאם רק מה שצולין עליו בשר אין בזה חמץ ואפילו צלו בו בשר מלוח ממלח שלא נברק מה בכך ואם היה בזה משהו חמץ כבר נתבאר קודם הפסח ולכל היותר די בהגעלה (ט"ז סק"ה) ואם צלו בו בשר ועופות בפסח

א בס' הקודם נתבארו דיני הבשר כלים לפסח דהוי ככל האיסורים דכלים שתשמישן באור כמו שפורין ואסבלאות צריכין ליבון ושתשמישן בבישול כמו קדרות וכיוצא בהם צריכין הגעלה והקשו הראשונים דבשלהי סס' כזככים פריך מקדשים שאר איסורין דבקדשים תנן השפורין והאסבלאות שנעשין נותר לאחר זמן איבולתן והבלוע בהם נעשה נותר ונותר איסורו בכרת תנן דהשפורין והאסבלאות מגעילן בחמין וא"צ ליבון ומתוך דקדשים התירא בלע ואע"ג דלאחר זמן נעשה איסור או אין האיסור בעין משא"כ שארי איסורים בלע איסור וכן הוא המסקנא שם ולפ"ו הקשו דהא חמץ נמי התירא בלע כקדשים וכאמת דעת הראב"ד דבחמץ נ"כ א"צ ליבון כמ"ש הר"ן שם אבל הר"ף והרמב"ם פסקו שצריך ליבון קשה ותירץ הר"ן דס"ל דחמץ לא מקרי התירא בלע שהרי שם חמץ היה עליו גם מקודם משא"כ בנותר דמקודם בלא היה עליו שם נותר ע"ש ואף שאינו מובן דמה לי בהשם חמץ כיון שאו היה היתר מ"מ כיון דלא נשתנה השם מקרי איסורא בלע ואין לנו כח לחלוק על הראשונים בסברא :

ב ולפ"ו כתב שם הר"ן ו"ל דאין סברת נ"ט בר נ"ט בחמץ דבאיסור לא שויך נ"ט בר נ"ט ורק כבשר כחלב ישנו סברא זו מפני שכל אחד בפ"ו היתה נקלש המעם ולא באיסור כמ"ש ביו"ד סי' צ"ה ולפ"ו הקשו על הרא"ש שהשתמש בסברת נ"ט בר נ"ט בחמץ כמו שיתבאר בס' זה אלמא דס"ל דחמץ מקרי התירא בלע ואיזה פסק בפ' כל שעה כהר"ף והרמב"ם דצריך ליבון והוה תרתי דסתרי (פר"ה וק"ג) סס אות ל"ח ומה שר"ל לדמנרת התירא בלע לריך גם טעם קריד ע"ש הוא תמוה שהרי תירוץ התירא בלע מתוך קודם טענה סס תירוץ דקריד

הורה רש"י וכן ריב"א וכן יש בתשובת הגאונים מדיח יורה גדולה ומנעילה ברותחין ומכשירה ושוטפה בצונן ומפליטה מחמץ תחלה ואח"כ מרתים בה מים ורותחים בלי שיעור ויוהר שלא ינוחו המים מהרתחה שאם ינוחו אסור להנעיל בהם כלים ונוטלן ושוטפן בצונן ואח"כ ממלא היורה הגדולה וסובב שפתה ומנעילה כמשפטה הראשון ושופכה ושוטפה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שדיון יורה הגדולה כדיון שאר כלים שאם אינה בת יומא או אפילו היא בת יומא והוא קודם שעה חמישית א"צ להנעילה תחלה אבל אם הוא שעה חמישית ואילך אם היא בת יומא צריך להנעילה תחלה מפני שבהנעלה ראשונה נאסרין המים שאין בהם ס' לבטל פליטה היורה דכזולה משערין ונמצא שהמים כולם נאסרים ונבלעים בכלים הננעלים בתוכם אם משהה אותם בתוכם עד שתגמר פליטתן אבל קודם שעה חמישית אע"פ שחורין ונבלעין בתוכן אין לחוש שהוא שעה התירו ודמי לנ"מ בר נ"מ עכ"ל וזה שכתב אם משהה אותם בתוכם דאל"כ כל זמן דמרידי למיפ"ט לא בלעי וגם כאן עיקר מחלקותם דרבתינו סברי דחמץ מקרי איסורא בלע והרא"ש סובר דמקרי התירא בלע ובמ"ש :

והנה לפי מה שנתבאר הרבה מרבתינו סוברים דחמץ מקרי איסורא בלא לבד הרא"ש ועכ"ז רבתינו בעלי הש"ע פסקו כוהיה דמסביר מעמיה ואע"ז דבמ' תמ"ו לא התרנו דברים שנתבשלו בכלי חמץ קודם הפסח מטעם נ"מ בר נ"מ והפסנו הסברא דחמץ מקרי איסורא בלע במ"ש שם סעיף כ"ט ע"ש דודאי לענין לאכול בפסח עצמו מטעם התירא דנ"מ בר נ"מ אין אנו סומכין על זה נגד כל הני רבוותא משא"כ בהנעלה קודם הפסח ויש בכאן הרבה טעמים עד שיפלוט לתוך המאכל בזה שפיר סמכין אסברא זו (עמ"ל סק"א וח"י סק"ב) :

וה"ל רבתינו בעלי הש"ע בסעיף א' יש ליוהר להנעיל קודם שעה חמישית כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו או אם יש ששים במים נגד כלי שמנעיל אם לאו וכן אם מנעיל כלים שבליעתן מועטת עם כלים שבליעתן מרובה (ללאחר זמן איסור יש לחוש שח"א יכלע הכלי שזליעתה מעוטה אחר שתפלוט מהכלי שזליעתה מרובה וזוהי להפליט) וכן אם משהה הכלים בתוך היורה יותר מדאי (שש לחוש שאחר שתפלוט תחזור ותכלע) ואינו משהה אותם כל כך (כלומר דע"י שמתירא להסקות יותר מדאי לא ישהה אותם כלל אף כפי הנגד) וכן כדי שלא יצטרך ליוהר שלא ינוחו המים מרתיתחן (דכל זמן שרותחין מפליטין ולא מנעילין ואח"כ מנעילין) ושלא יבנוס הכלי עד שירתחו המים (נ"כ מטעם זה) וכן כדי שלא יצטרך להנעיל היורה הגדולה שמנעילים בה תחלה וסוף עכ"ל שלא כדעת הגאונים שהבאנו אלא כדעת הרא"ש דדי בתחלה אי בסוף :

ורע

או שואבין בהם מהקדירה לא מהני ככה"ג דלא יהיה רק העלאת נצוצות ובהכרח להשימה בתוך יורה גדולה (ס"ט וט"ו סק"ה) ועוד רכששואבין בו מהקדירה גם מטעם אחר כהכרח להשימו לתוך היורה שהרי גם צד החצון בלע וצריך להפליטו כדרך בליעתו דהיינו שגם צד החצון יהיה בתוך מי ההנעלה ולכן בהכרח לשוטו ביורה (ס"ט) :

ה' כלי שפיו צר שא"א לשפשפו בפנים או שיש לו קנים שא"א לשפשף שם אחריו בהנעלה (ס"ט) וזהו בכלים שמשתמשים בהם חמץ אבל כשאין משתמשין בהם רק מים חמים כמו אצלנו הצינע"ם של כלי נחשת שמדינא א"צ שום הנעלה אנו נוהגים להנעילן ביורה או למלאותן מים עד שיעלה הרתיחות וכן מוליאר שלנו שקורין סאמעווא"ר אנו מנעילין אותן לפי שמדינא א"צ כלום אך באמת המוליאר הוא חלל רחב ואפילו נתנו בו חמץ כגון שנתנו בו ארא"ק או ספיר"ט חזק לפרקים מועיל בו הנעלה לפי שיוכלין לנקותו ונותנין בו נחלים ומים עד למעלה וכשמתחיל להתרוח בהכרח שהמים יעלו עד למעלה וישפך לחוץ נ"כ כמו שעיינו רואות וא"צ נדנפא דהיינו שפה של מיט סביב דוהו עדיף מלפיד אש :

וה"ל המור כתב רי"ף משהו להו למאני בנו יורה עד הפליט כלומר שלא יתן הכלי בהיורה ותיכף להוציאה מהיורה דאולי לא תפליט בזמן קצר כזה ולכן צריך להשהותו שם מעט זמן ולא נתפרש הטיעור כמה אלא ניתן לאומד הדעת (השנ"א נמש') ובשם אבי העזרי כתב המור דמי יודע לשער שיעור הפליטה ואולי ישם לתוכה וחורין וכולעין לכן ירא שמים הרוצה להנעיל כלים הרבה ביחד ישם מעל"ע לתשמישן דכיון דטעמן פגום אין אוסרין רק שינעיל בזמן היתר קודם שעה חמישית דלאחר איסורו אין פגימתו מתרת וא"א הרא"ש ז"ל כתב דקודם זמן איסורו יכול להנעיל אפילו כלי בן יומא אפילו אין במים ס' כדי לבטלו אבל לאחר זמן וכן בכל ימות השנה כשבא להנעיל כלי הבלוע מאיסור אין להנעילו אא"כ לא יהיה הכלי בן יומא או שיהא במים ס' כדי לבטלו ונוהגין להכניסן ולהוציאן מיד עכ"ל :

ז ונ"ל דפליטין אם חמץ מקרי התירא בלע או איסורא בלע דאבי העזרי סובר דמקרי איסורא בלע כסברת הר"ן שכתבנו בסעיף א' ולכן גם קודם זמנו צריך שלא יהיה בן יומא והרא"ש סובר דמקרי התירא בלע ולכן אפילו הן בני יומן מותר מטעם נ"מ בר נ"מ דהחמץ נתן טעם בכלי והכלי במים וחוזר ונבלע בכלי ועדיין כולו היתר אבל לאחר זמן איסורו לא שייך נ"מ בר נ"מ דאין באיסור נ"מ בר נ"מ לפיכך צריך שלא יהיה בן יומא ואף להאוסרים נמלפ"ג בפסח מ"מ לענין בלוע לא חששו : ה' עוד כתב המור וז"ל כתב רשב"ם שצריך להנעיל תחלה היורה הגדולה שמנעילין בה שאר הכלים וכן

והיינו שלא להגעיל שלא להגעיל כלי מקצה מקצה שהרי לא ימלט שמקצה מהנגעל לא יבנם עוד פעם כל שהוא בהיורה והרי חוזר ובלוע אלא יגעילה בבת אחת (ט"ו סק"ה) ומ"מ בדיעבד ובשעת הדחק אין לאסור בכל הדברים שנתבאר דביון שעיקר האיסורים משום שיחזורו ויבלעו ויש סוכרים דאפילו במאכל אינו חוזר וניעור וכ"ש בבליעת כלים (מנ"א סק"ו) :

מ"ן יגעיל תחלה כלים שבליעתן מועט ואח"כ כלים שבליעתן מרובה ולא ישם בהיורה יותר מראי ולא ינחו המים מרתיתחן ויגעיל היורה תחלה וסוף ואם אין היורה בן יומו א"צ להגעילו תחלה וסוף אך נהגו להחמיר בכל החומרות אפילו קודם ה' ויש מי שהקשה איזה תועלת יש בהגעלה והא הכרח שיבלעו הכלים משהו ממי הגעלה ויחזור וינעור בפסח אך כבר נתבאר דבבלוע לא אמרינן חוזר וניעור (ס"ג ומה שהקשה על רמ"א למה נקט אחר ש"ש עמ"י סק"ב) וכשמגעיל כלי

קמנה כמו סכין של איסור בקדירה שיש ששים נגדו יבול להגעילו אפילו בקדירה כשירה (ט"ו סק"ה) וגם המים כשרים ואין זה כמבטל איסור לכתחלה דכוונתו הוא להגעיל ולהוציא האיסור וכ"ש אם אינו בן יומו אין כזה שום חשש ודע דאנו נוהגין להגעיל הכלים קודם הפסח כמרחץ של הציבור שיש שם יורה גדולה מאד והאש חזק ומהראוי להעמיד איש בן תורה על הגעלת הציבור שישנום שתצא ההגעלה בהכשר גמור (וע' שיע' י"ט דבבן יומו אין להשתמש המים) :

מ"ן יש ליוהר מלהגעיל כלי בשר וכלי חלב ביחד אא"כ אחד מהם אינו בן יומו דאל"כ הרי יבלעו זה מזה וברדיעבד הוי נ"מ בר נ"ט כמבאר ביו"ד סי' צ"ה וכ"ש כלי איסור אין להיות בני יומן וכזה לא שייך נ"מ בר נ"ט כמ"ש שם וכבר נהגו שלא להגעיל שום כלי כשהוא בת יומא אפילו אינו מגעיל רק כלי אחת :

י"ן וגם השולחנות והספסלים שכבית האוכל שצריכין לערות עליהן רותחין כמו שנתבאר המנהג הפשוט שמקודם משפשפם יפה יפה ושוהין מעל"ע ואח"כ שופכין עליהן הרותחין וישפוך ברויות וישפוך מהקדירה שבישל ולא מבלי אחרת ואם מותר לכלי אחרת נותנים שם אבנים מלובנים ואם גורן כלי לתוך הקדירה שבישל ושוהה אותה שם ואח"כ נוטלה משם עם מים נחשכת ככלי ראשון (מנ"א סק"ט) ויש שכתבו להגעיל ג' ימים קודם פסח (ס"ג) ואין המנהג כן לדקדק בזה : י"ך לא יגית כלים הרבה זה לתוך זה להניחם ביורה ולהגעילם יחד אא"כ יש ריחכ ביניהן כרי שיכנסו המים לכל כלי מבפנים ומבחוץ סביב סביב ואצלנו מניחים הרבה כלים קמנים לתוך נפה שיש בה נקבים גדולים ומשימין הנפה לתוך היורה ומשהין הנפה בהיורה עד שמי הרתיחה עולה על כל כלי סביב סביב ויורה שבהנפה יונחו כל אחד בפ"ע ויהיו רפויים ולא מדובקים זה בזה ולא

יא ודע דעל זה שכתבו שלא ינחו המים מרתיתחן כתב רבינו הרמ"א וז"ל אך רבים חולקים ומ"מ דאין הגעלה מועלת כלום אם אין המים רותחים ע"כ כן יש ליוהר אפילו קודם זמן איסורו שלא ינחו מרתיתחן כל זמן שמגעיל עכ"ל ואינו מובן כלל ומי הוא החולק על זה הרי גם דיעה ראשונה סוכרת שאין הגעלה אלא בשעת רתיחה ורק דקאמרי דקודם זמן איסורו ויכלו המים לנוח מעט מרתיתחן ולא יאסרו הכלים משא"כ לאחר זמן איסורו כשינחו יבלעו מהפליטות האסורות אבל פשיטא שהגעלה אינה אלא בשעת רתיחה וכבר השינו עליו המפרשים (מנ"א סק"ג וס"י וס"ג) והלכוש תפס לדיעה הקודמת מהני הגעלה גם כשינחו המים מרתיתחן מפני שמ"מ מקליש הטעם ע"ש ודברים תמוהים הם (ונז"ל : יש סוכרים כן) :

יב ויראה לי דשפיר קאמר ודבר גדול השמיענו בזה דהנה כבר נתבאר שיש לצמצם הזמן שתהיה הכלי בתוך המים לא זמן מועט כרגע משום דאין זמן לפליטה הוא זמן מרובה דא"כ חוזר ובלוע ואף על נכ דכשמגעיל קודם זמן איסורו לא איכפת לו אם חוזר ובלוע ובפרט אם הכלים אינן בני יומן מ"מ לכתחלה למה לנו לעשות כן סוף סוף תבלע שם חמץ ואין נכון לעשות כן אך מי הוא אשר יבול לצמצם הזמן וע"פ רוב מונחים ביורה יותר מכשיעור אך כל זמן שהיורה רותחת ומעלה רתיחה אין חשש בזה דאין רק פולטה ולא בולעת משא"כ כשנחה מרתיותיו וזהו שאומר על הדיעה הקודמת שקודם זמן איסורו א"צ לדקדק בזה אם ינחו המים מרתיותיהם ולזה אומר דיש חולקים דאין הגעלה מועלת כלום אם אין המים רותחים כלומר דהוי כאלו לא הגעיל כיון שחוזר ובלוע ואף שעדיין הותר הוא מ"מ איזה תועלת יש בהגעלה כשהיורה ובלוע על כן יש ליוהר שכל משך ההגעלה לא תנוח היורה מרתיתחן וכן ראוי לנהוג ולהיות זהיר בזה :

יג אם לא הגעיל קודם זמן איסורו יכול להגעיל עד הפסח אבל בפסח עצמו אין להגעיל כיון דאין חמץ במשהו וקני מיעיל ההגעלה שלא ימלט שלא תחזור ותבלע געט אבל מותר ללבן כלי לתוך הפסח מפני שהאש מוציא את כל הבלוע ואינו חוזר ומבלוע ופשוט הוא דהוי בחוה"מ דביו"ט אסור מצד מלאכה כמ"ש בס' תק"ט ודע דכשמגעיל בע"פ אחר זמן איסורו צריך ליוהר בכל הדברים שא"צ ליוהר בהם מקודם שלא יהיו בני יומן ואם הם בני יומן צריך שיהא במים ס' נגדם דאין מבטל הפליטה במים ואע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה אך הא אין כוונתו לבטל האיסור אלא להגעילה ובאינו בן יומו מותר גם בדליכא ס' ואף דנשל"ג אסור לכתחלה הבא בבלוע וא"א בענין אחר אם לא בטורח מרובה מותר :

יד עור יש דבר אחד שיש ליוהר אחר זמן איסורו

להנעיל בהם עור ובריעבד אינו מעבב (עמ"י סק"ח כ"ט מו"ח) שאין להשתמש במי הנעלה אפי' יש ס' וגיל דכאינו כן יומיו ויש ס' מותר וכמ"ס כספתי ס"ו דלפילו כגן יומיו מותר וכ"כ בלוינו בן יומיו :

הרמב"ם והגאונים שהביאו הטור מצריכים לשטוף הכלי במים קרים תיכף אחר ההנעלה וכן המנהג ואינו מוכן הטעם דאי משום שלא יחזור ויבלעו ממים הרתוחים שעליהם דאם באנו לחשוש לזה הרי תיכף בעלייתו מהרתוחים יבלע שהרי א"א לצמצם ברנעים (רא"ש סוף כוכבים) ועוד דכשהיא במי הרתוחים נ"כ יש חשש זה (ס"ט) אלא כיון שיש ס' במים או אינו בן יומיו לא חיישינן לה וה"ל כן הוא ומ"מ המנהג כן ואין לשנות וסמך לזה מצינו בקדרים ומירק ושומץ במים מריקה בחמין ושטיפה בצונן ופשוט הוא דאם לא שטפו בצוננים לית לן בה וכמרומוני שהעולם לא נהגו זה רק בפסח ואולי זכר למקדש :

תננ באיזה תבואה יוצאים ידי מצת מצוה. ובו כ"ט מעיפים :

שקורין וארנע"ם ואין עושים אותם אלא אחר שרייתם במים והוי חמץ גמור אבל מה שקורין פערי"ל גרויפי"ן שהוה נ"כ משעורים קלופים ונעשו בריחים גדולים שקורין קרופערני"א מעיקר עשייתם אינם צריכים למים ואדרבא המים מקלקלין אותן וא"כ הוא כמו שעורין בעצמן אך זה שנים ששמענו שיש שופכים עליהם מים וא"כ הוי חמץ גמור וכן המים ושעורים שנתנו עליהם מים הוי חמץ גמור ואסור להשהותם בפסח וכן נאגעלא"ך שנדוכו במדוכה נותנים עליהם מים והם שעורים והוי חמץ גמור ודע שזה המין שקורין סאג"ע הוא חמץ גמור דנעשה מקמח חמים (ש"ח סק"ד) :

ד ודע דאף רמדיא מותר לאכול אורו וכל מיני קמניות בפסח מ"מ הנהיגו רבותינו ואבותינו זה הרבה מאות מן השנים וקבלו עליהם באיסור לבלי לאכול אורו ומיני קמניות בפסח מפני שדבר ידוע הוא שבמה וכמה נרעיני תבואה נמצאים בהם ועוד כיון דדגן מעשה קדירה כמו שמבשלים גרויפי"ן של שעורים ושל ש"ש וקמניות מעשה קדירה וההמון שאינם בקיאים אתו לאחלופי זה בזה (הגהמ"ו) וכן כיון שראוי לעשות ממני קמניות עושה כמו כמה מדינות שאוכלים במקום לחם הני חיטי תרם לא יחלוק ההמון בין עושה לעושה (כ"ה וט"ז) ואיסור זה כיון שקבלו אבותינו משום גדר מדין תורה אסור לנו לבטל והמפקקים והמקילים כזה מעדיין על עצמן שאין בהם יראת שמים ויראת חמא ואין בקיאיין בדרכי התורה (הפרכ"ה מצי"א ראי"ה למנהג זה מ' מ' מ' אמר רבא מי חיבא דשרא כהמי מילתא כדכתיב דשכחיו עברי) :

ה והנני מביא ראייה ברורה למנהג זה מירושלמי כל שעה (ה' ל') דהנהג ר' יוחנן בן גורי חולק ואומר דאורו

ולא להנפה ואם מגעיל בצכה יגלגל הכלי דאל"כ הרי לא יגיעו המים למקום אחיות הצכה ודע שהנשים נוהגות שלא להשתמש בפסח בהקרירה ששופכין ממנה רותחין על השולחנות והספסליו מפני ההבל העולה ואין בהמנהג הזה שום טעם ורויח וכן נהגו שיש להם קדירה מיוחדת לבישול בצים בפסח ולבישול תפוחים אדמה ואינו מנהג כלל והנשים בעצמן הנהיגו כן :

י"ב אין מגעילין בחמי מבריה והיינו חמים שיורד מן ההרים או מעיין חם אפילו כלים שדינם ככלי שני לפי שבליעתן ע"י האור ולכן גם הפליטה צריך להיות ע"י חמי האור דכבולעו כך פולטו ואפילו כדיעבד נראה שאינו מועיל ואפילו בחמי האור אינו מועיל לפליטה רק מים ולא שארי משקין וכן במים המעורבים עם אפר לא מהני להנעלה ובריעבד אם הנעיל בשאר משקין כשר ואם הנעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוב פליטות הכלים נעשו המים כציר אין

א שנו חכמים במשנה (ל"ה.) אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח משום חובת מצה בלילה הראשונה דכתיב בערב תאכלו מצוה (ר"ט"ו) בחטין בשעורין בכוסמין ובשיפון ובשבולת שועל ופשוט הוא דכית מכולם מצטרפין ואע"ג דלענין חלה אין מצטרפין רק כנלושין יחד כמ"ש ביו"ד ס' ש"כ"ד זהו משום דאין מפרישין ממין יד לא אינו מינו אבל לענין כוית מצה כולו לחם ניהו :

ב וכן אין איסור חמץ אלא בחמשה מינים אלו כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ה אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשה מיני דגן בלבד והם שני מיני חטים והם החטה והכוסמת וג' מיני השעורים והם השעורים ושבולת שועל ושיפון אבל הקמניות כגון אורו ודוחן ופולים וערשים וכיוצא בהם אין בהם משום חמץ אלא אפילו לש אורו וכיוצא בו ברותחין וכיסוהו כנגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ ה"ן מותר באכילה שאין זה חמץ אלא סירחון עכ"ל ולכן גם לענין יוצא ידי חובתו בפסח כן הוא שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו במצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון (גמ' ס"ט) וממילא דמותר לעשות מהם תבשיל :

ג וכן טמק"י שקורין גריק"א או רעצק"א אינו מין תבואה וכן חמי תירס שקורין טערקעס"א ווי"ץ או קאקארו"א או קיקע"ם הוא נ"כ מין קמניות וכן פולים לבנים שקורין פאסאליע"ם או בעבל"א הוא נ"כ מין קמניות ומיני גרויפי"ם שלנו יש מהן שהן חמץ גמור כמו גערסמנ"א והאבערנ"א שעשויים משעורים ושבולת שועל ונמחנים בריחים קמנים

לתבשיל אפילו אין ששים כנגדן מותר (ס) ובלבד שלא יהיה מהם רוב התבשיל (ס) ואע"פ שבתבשיל אין אוסרין מ"מ אם נמצאו כמצה אפויה אוסרין מצה זו (ט"ז ס) והמעם יתבאר בס"י ת"ס :

תנן בפ"ג דחלה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה מעט דגן יוצא בה ידי חובתו בפסח וכלשון הזה כתב הרמב"ם בפ"ו דין ה' וכתב הראב"ד דרוקא כשיש בוית מן הדגן בכדי אכילת פרס וב"כ הרשב"א והכי מסתברא דאי רק משום טעם כעיקר הא גם באיסורין אין לוקין על זה להרבה מן הפוסקים כמ"ש ביו"ד סי' צ"ח ואפילו אי מעט כעיקר דאורייתא מ"מ אין סברא לקיים בזה מ"ע של אכילת מצה אבל הרמב"ן והרא"ש כתבו ע"פ הירושלמי דשם דאפילו ליכא כוית ככא"פ ובין נראה מדברי הטור הירושלמי אומר דהחטים מינר נררי לה להאורז שיהיה לה מעט חטה עצמה ונהפך האורז להיות כחטים עצמן ולכן אין דין זה רק בחטים ואורז ולא במינים אחרים ובירושלמי שם יש פלוגתא בזה דחד אמר עד שיהיה רוב דגן וחד אמר שא"צ רוב ומעמא דגירירה לא הווכר שם אלא בריש מס' חלה ע"ש דיש גם גירסאות מחולפות ולמעשה יש להחמיר (עפר"ה ודענו"ל ע"כ כמ"ש המק"ח) :

י כתב הטור כשם רבינו פרץ דיש נוהגים לברר החטים אחד אחד מאכילת עכבר וי"א שא"צ דרמי למי פירות אבל אינו דומה למי פירות שהרוק מחמיץ כדתנן לא ילעום אדם חמין ויניח על סתני ואין להקל וכתב הטור דנראה שאין לחוש לזה כלל דחששא רחוקה היא לומר שתחמיץ חמה קשה במעט רוק שבפי העכבר וכי' ועוד אפילו אם יש בהם נשוכים אינן אפילו אחד מאלף ומתבטליו הן כשיטחן ואין זה מבטל איסור לבתחלה שאינו מוחן כדי לבטלה עכ"ל ואני תמה על מה שמדמה רוק דאדם לרוק דעכבר והו' נגד המשנה דמכשירין פ"ו דתנן תולדות למים היוצא מן העין וכי' מן הפה מי רגלים וכי' ושנינו בתוספתא דרוקא דאדם אפילו במי רגלים אבל משאר כעלי חיים הוי כמי פירות וכ"כ הרמב"ם בפ"י מטומאת אוכלים ע"ש ועוד דא"כ אין לך חטים וכל מיני תבואה בעולם שלא הוכשרו למטאה אלא וודאי משום דרמו למי פירות ואין מכשירין וע' סי' תס"ו :

י"א וב"כ הרשב"א בתשו' (סי' תפ"ח) שם שלא הביא ראייה זו וז"ל מסתברא שאין בזה משום חימוץ שלא אמרו אלא באדם הלועס חטים אבל בנשיכת העכברים אין בו משום חימוץ שאלו כן לא מצינו חטים שיהא מותרים בפסח שאין לך כל מגורה ומגורה שלא יאכלו ממנה העכברים וכי' עכ"ל ולפ"ו אפילו אין ס' כנגדן מותר אבל למעט השני של הטור צריך ס' ואין לשאור דלפי מ"ש רבינו הרמ"א בס"י תמ"ז דיכש כיכש חוור וניעור בפסח מה מועיל ד"ל דקמח בקמח סקרי לח

דאורז מין דגן הוא וחייבן על חימוצו כרת משום דס"ל דגם קמח אורז בא לידי חימוץ ורבנן סברי דאינו בא לידי חימוץ אלא לידי סרחון ופריך הירושלמי ויבדקנה כלומר נעשה עיסה מאורז ונבדוק אם בא לידי חימוץ או לידי סרחון ומתירן על עיקר בדיקתה הן זולקין ריב"ע סבר שבדקיה ומצאיה שבא לידי חימוץ ורבנן סברי שבדקיה ומצאיה שאינה באה לידי חימוץ ע"ש והשתא ק"ו הדברים דאם כנגדולי התנאים נפל מחלוקת בדבר שהחוש מעיד עליו זה אומר כן מעיד החוש וזה אומר ההיפך ק"ו כן בנו של ק"ו שסתם בני אדם אפ"י אלפים קמני הדעת שיוכלו למעות בזה שיאמרו שגם זה בא לידי חימוץ ועכ"ו התיירו חכמים וא"כ ה"ה במין תבואה זו או זו שירבנן זל"ו והו' ראייה נמורה לדברי רבותינו הקדושים שגורו על זה וידעו מאיזה טעם שגורו ועם כי יש מדינות שלא נהגו כחומרא זו מ"מ כל מדינות אשכנז וצרפת ורוסיה ופלוניא קיימו וקבלו עליהם ועל וועם החומרא הטובה הלוו שיש בה טעם כעיקר ופרוץ גדר ישכנו נחשאך בפירוש קבלו שאם אולי יהיה שנת בצורת ח"ו שהענינים רעיבים לחם או כל חממי העיר ובראשם מרא דאתרא מתירים לאכול קמניות בפסח זה ועתה שנתרבו תפוחי אדמה גם זה אין הכרח כידוע :

ן מיהו זהו פשוט דאין אוסרין את התבשיל כשנפל מעט קמניות לתוך התבשיל וזורקן ואוכל התבשיל ובן מותר להרליק בשמינים הנעשים מהם ואין אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל ומתירו"ל כתב שלא להשתמש בשמן במקום שיש לחוש שפילו לתוך התבשיל משום דביתשין איתן במכתשת ששורין בו שעורין אך גם בזה אין חשש שהרי נתבטל קידם הפסח ואין זה דבר חריף (מג"א סק"ג) ועכשיו אין אנו יודעין מזה כלל :

ז וכתב רבינו הרמ"א בס"פ סעיף א' וכן מותר להשתות מיני קמניות בבית וכן מותר ליהנות מהם (סס סק"ג) וממילא דמותר למוכרם בחו"ל ואינו יהודי ולהשתבר וכן לקנות אותם וכן רעצקא מותר לקנות ולמכור אבל שארי מיני גרובינים הם חמץ גמור ועוברין עליהם בכל יראה אבל דגן וחמין ושעורין וש"ש מותר לקנות ולמכור בפסח והקמח מהם צריך לדעת אם באו עליהם מים אסור ואם לאו מותר וקמח חטים הרבה יש שנקאו עליהם מים אבל לא קמח שיפון שקורין קארין והעיקר לדעת אם באו עליהם מים אם לאו :

ח עוד כתב דרוע אקלו"א וענינים ואליינד"ר אינן מיני קמניות ומותר לאכלן בפסח עכ"ל ולא ידענו מה המה אלה ויש שכתבו ששוב שלא לאכול ענינים וקומ"ל עד יום האחרון כי א"א לבררם יפה (סס) ויש מחלקים בין קרא"ם קימ"ל דבהם יש חשש ולא בפעל"ד קימ"ל דבהם אין חשש (ט"ו סק"ה) ואין להחמור הרבה בדברים אלו (ס"ט סק"ט) וכל אלו שכתבנו שאין אוסרים בנפלו

ישראל בר דיעה ועביר להו שימור בשעת אפייה א"פ
לא נפיק ידי חובתיה עכ"ל הרי דהצריך שימור לשמה
משעת המחניה עד אחר האפייה :

מן עוד נלע"ד לתר"ד דבריו רבותינו שהצריכו שימור
משעת מחניה לפי שהם מפרשים בנג' דאפילו
החולקים על רבא מ"מ שימור דלישה לא הוי שימור
ודרך רחיה הוא ראברי דילמא הוה שימור משעת לישה
אבל לפי האמת צריך שימור מקמי לישה והיינו משעת
מחניה וכן מבואר מדברי הר"ן שם שכתב על דברי הר"ף
דמצריך שימור משעת קצירה וז"ל ומיהו אפשר שאע"פ
שלא עשה כן אלא שלקח חטים מן השוק ושמרה
לשם מצה יצא ידי חובתו ובנג' מפרש דשימור דלישה
לא הוי שימור כלומר מקמי לישה הוה דבעי שימור
אבל כל שישמר את החטים קודם לישה יצא עכ"ל
ולכן קאמרי השאלות והרא"ש משעת מחניה :

מן וכתב הר"ן ז"ל דגאון אחר אמר שהלוקח קמח
מן השוק בשעת הדחק מותר ויצא ידי חובתו בזה
ומשמע דס"ל דכי אמרינן בנג' דשימור דלישה לא הוי
שימור היינו לבתחלה עכ"ל וגם הטור כתב תשובה
לגאון ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר ויוצאין
כן דלא מחוקינן איסור אבל לבתחלה בעי שימור עכ"ל
ולענ"ד נראה דזה הגאון פ"י בנג' דשימור דלישה
הוי שימור להנשוף דפליגי עליה דרבא וזה שכתב
בשעת הדחק משום לבתחלה צריך שימור משעת
קצירה כרבא :

ין והוה שכתב רבינו הב"י בסעיף ד' בקוצר דברים
וז"ל החטים שעושים בהם מצת מצוה טוב לשמרם
שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה ולפחות משעת
מחניה ובשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק עכ"ל
ויש מי שכתב בלשון זה כך הוא שמשעות המקרא
ושמרתם את המצות כל שימור שיכול לעשות יעשה
אם לא אפשר משעת קצירה דקונה מן השוק שימור
בשעת מחניה ואם לא מצא לקנות חטים מן השוק
שומרין משעת לישה ולפ"ו לא פליגי הגאונים כלל
(כ"ה) ודבר פשוט הוא שבמקומות שרוחצין את
החטין קודם המחניה הוי חמץ גמור ואסור אפילו
בשעת הדחק לקנות קמח מן השוק (מנ"ל סק"ה) ויש
מי שכתב דאימר לא נתחמצה וחלילה לומר כן (עט"ו
סק"ג) :

ית והנה עכ"פ כל רבותינו אלה סוברים דעיקר מצה
שמורה הוא על אכילת כזית כלילה הראשונה שהו
מצת מצוה שכתב רבינו הב"י אבל מה שאוכלין כל
ימי הפסח א"צ שמירה כלל וכ"כ הר"ן ז"ל ומיהו
ה"מ במצה דמצוה אבל שאר הלחם שאדם אוכל בפסח
לא בעי שימור לשם מצה כלל אלא שיהא יודע בוודאי
שלא בא לידי חימוץ דתניא הקמחים והבצקות של א"י
אדם ממלא כריסו מהן כגון שלש בפנינו וכו' עכ"ל וכ"כ
רבינו הב"י גם בספרו הגדול ז"ל והא דבעינן שימור

דווקא

בלח כיון שאינו ניכר בפ"ע ולכן כיון שנמחו קודם
הפסח כבר נתבטל ויכול לאפותו גם בפסח עמ"ש וכ"ש
בשלא לפני הפסח דכבר נתבטל ולא צמיו לקמח
שנתלחלח ונתייבש דאברין חזרו וניעורו כמ"ש בס"י
תס"ו דהתם הפירורים בעינן כמו שיתבאר שם וכן א"צ
לבדוק החטים אולי יש דגן שצמח כשלא ידענו שיש
שם הרבה מהם באופן שכודאי יהיה ששים כנגדן משום
דכשימחנם יתבטלו קודם הפסח והוה לה בלח כמ"ש
וסוב יותר לאפותו קודם הפסח (עט"ו סק"ג ומנ"ל סק"ו
וכס"י תס"ו סק"ט) וע' בס"י תמ"ו :

יב כתב הטור ז"ל כתב רב אלפס שצריך לשמור
חמין שיוצאין בה ידי מצה משעת קצירה שלא
יבא עליהם מים וא"א הרא"ש ז"ל כתב שא"צ אלא
משעת מחניה לפי שאו מקרבין אותן אל המים שטוחנין
בריחיים של מים וכ"כ בשאלות לא נפיק ידי חובתיה
אלא במצה דמינטרא מן חימוץ מן כד נפל מיא עלויה
ואי אמטינה לחימי אינו יהודי חרש שומא וקמן לא
נפיק ביה ידי חובתיה עכ"ל כלומר אם הביאו אל
המחניה אלו פסולים משום דבעינן לשמה כלומר לשם
מצת מצוה כדאיתא בנג' (מ' .) לרבא דס"ל משעת
קצירה דא"ל להני דקצרי וקושרין את העמרין כי
מהפכיתו הפיכו לשום מצוה ורש"י ז"ל פ"י שם דלמצה
של מצוה שימור לשמה בעינן עכ"ל וממילא דכל
דבר שצריך לשמה צריך ישראל גדול אלמא דנחלקו
דהר"ף פסק כרבא דהשימור לשמה הוא משעת קצירה
והרא"ש סובר כהני דפליגי על רבא וס"ל דלא בעי
שימור משעת קצירה :

יג ויש להמוה שהרי בנג' לא נזכר אלא לרבא משעת
קצירה ולהחולקים על רבא הוא משעת לישה שאומר
שם מפורש דשימור דלישה הוי שימור וא"כ מנ"ל
להרא"ש והטור דמשעת מחניה צריך שימור והרי שימור
זה לא נזכר בנג' כלל ואין לומר דזהו לאו משום
לשמה אלא מחשש שמא יפלו במים דא"כ למה אי
אמטינה א"י חש"ו פסול אלא ודאי דלעיוכובא צריך
לשמה משעת מחניה ובהכרח צ"ל דפסיקא להו לרבותינו
דוודאי השימור הוא משעת המחניה כיון שהם סמוכים
למים והש"ס שאומר משעת לישה משום דבימיהם
רוכס היו טוחנים בריחיים של יד או ריחיים ההולך
ע"י בהמה או של רוח דבכמה מקומות בש"ס משמע
שלא היה מצוי אצלם ריחיים של מים אלא דיר כמבואר
מספ"ה דגיטין וריש חולין וכן משמע ממכשירין (פ"ג
מ"ה) וממילא דהתקרבות המים היא משעת לישה ואו
צריך השימור משא"כ כשטוחנין בריחיים של מים צריך
השימור משעת המחניה :

יד ואין לשאול דא"כ למה לא הביאו העיקר שימור
דמשעת לישה דהאמת דהטור קוצר בדבריהם
והרא"ש מסיים שם בשם השאלות ז"ל אי נמי לשה
לעיסה א"י חש"ו דלאו בני שימור אינון ואע"ג דאפייה

הך דבצקות של כותים דאדם ממלא כריסו מהן ורבים מרחו בוה והובר פשוט שרחאו זה מהלכה משום הך דרבא רבעי שימור לכל מצה שבפסח משעת קצירה לשמרם שלא יחמיצו (אך כיון שזהו דק מדרנך לפיכך כתבו הרי"ף והרמב"ם בסוף הסדר דלס אין להשיג שמורה לכל ימי הפסח לכל הפחות ישיג על הכזית הראשון לאכול מנה כתקונה כתקון חכמים ע"ס אבל כשיכול להשיג מהוייב לאכול שמורה כל ימי הפסח) :

כב ואני אומר שזהו גם דעת רב האי גאון שהביא הרא"ש שם וז"ל ורב האי גאון וז"ל כתב מצה שאפאה אינו יהודי לפני ישראל ע"י שימור כתקונה מותרת לישראל לאוכלה וכתב הרא"ש על זה דבעלי מעשה מחמירים על עצמם כנאינים המחמירים ולשין ואופין בעצמן עכ"ל וכבר טרחו בדברי הגאון דכיון דצריך לשמה איך מותר בכה"ג אך ברור הדבר דס"ל דאין כאן עניין לשמה כלל אלא שימור מחמץ ולכן אין חילוק מי הוא העושה (ותימא רבה על הסור שכתב בשם הרי"ף שצריך לשמור הטין שיואלץ זה ידי מנה וכו' איפא ראה כרי"ף הטין שיואלץ זה ידי מנה הרי הרי"ף על כל ימי הפסח קאי אלא משום שהדבר היה פשוט צעינו דרך על חובת לילה הראשונה הוא לפיכך כתב כן גם דברי הרי"ף על קלת אמנס המ"מ כתב וז"ל ולא נזכר בהלכות ולא בדברי רבינו שום חילוק בין המנה שכלילה הראשון למנה שאדם אוכל בשאר ימי הפסח עכ"ל וסרת צוה ולפמ"ש הדברים מבוארים ודו"ק) :

כג ונמצא דלהלכה למעשה דמי שרוצה לצאת ידי חובת מצה בפסח בראוי צריך לאכול שמורה שנשמרו החטים משעת קצירה לכל ימי הפסח לצאת ידי דעת הרי"ף והרמב"ם והגאון ולכך זה לקצור מקצת לשמה לשם מצה מצוה ללילה הראשונה ולתחונה לשמה וללשה ולאפותה הכל לשמה ע"י ישראל גדול שוהו שימת רש"י ותוס' והרא"ש והטור והש"ע ורוב הקדמונים והשאליות והבה"ג אלא שיש פוסקים ברבא דרווקא משעת קצירה ויש פוסקים כהחולקים דרי משעת מחינה עד אחר האפייה ויש פוסקים דרי מלישה ואילך כמו שבארנו בזה בס"ד (וג"ל שנס נמילתא בא פתשה ט' יטו מהלוקת זו דלומר סס ושמתם את המנות שמריהו עד סלא תביאיהו לידי פסול מכאן אמרו תפס תלטוס בזנן [זהו כרי"ף] ורמב"ם דהשימור הוא משום חמץ ר' יאשיהו חומר אל תתקד כן אלא ושמתם את המנות וכו' [זהו כר"ס] ותוס' [ומה שאומר אח"כ כדרך שאין מחמיצין את המנה כך אין מחמיצין את המנה אלא אם באה מלוח לידך עשה אותה מיד וכו' עוד דרש ע"ס] :

כד בזמן הגמ' היו בקיאין ללחות החטים כלומר לשטפן במים ולשומרן שלא יחמיצו אמנם כבר עוד בימי רבנן סבוראי שדרו ממתבתא דאין אנו בקיאין בלתיא ואסור לנו ללחות בין חטים בין שעורים דשעורים נם מדינא דגמ' אסור דהן רכין מחטין ומטהרין להחמיץ ולכן נהגו כל ישראל לאפות מצה רק מחטין משום שקשין הן והקמח קשה והעיסה

דווקא במצה דמצוה אבל שאר מצה וכו' לא בעי שימור כלל וכו' עכ"ל וזהו שפירש"י בניטין (י.) גבול מצת כותי חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת ואפילו ידעינן בה דלא החמיצה לא נפיק בה אא"כ עבד ליה שימור לשם חובת מצה דכתיב ושמתם את המצות עכ"ל ולפ"ו הוי שימור זה לשמה כלשמה שבכל המצות כדאמר רבא הפיכו לשום מצוה וכפירש"י שם ולכן פסול ע"י כותי חרש שומה וקמן דאינהו לאו בני לשמה נינהו וכ"כ באור זרוע הגדול (סי' רמ"ט) וז"ל משמע בפירוש שאין אדם יוצא ידי חובתו אפילו במצה גמורה אא"כ אפאה לשם חובת מצה וכו' וישראל סתמא כלשמה דמי דהא גבי קרשים בעינן שחיטה לשמה וקו"ל סתמא כלשמה וכו' עכ"ל :

יד ובררך הזה הלכו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים ולפי זה אין שום עניין לאכילת שמורה כל ימי הפסח דשימור אינו אלא ללילה הראשונה כמ"ש אחד מגדולי האחרונים (פר"ס כס' תל"ו הניאו בש"ת סק"ח) וז"ל אותן הנהניגן לאכול מצה כל הפסח משעת קצירה לא מקרי סייג אלא מילתא יתירתא הוא דעביד ואם רוצה לאכול במצה שאינה שמורה משעת קצירה כל ימי הפסח חוץ מלילה הראשונה א"צ התרה עכ"ל ויש שכתבו שצריך התרה (ע"ס בש"ת) :

יז ולענין אינו כן דהן אמת דהוה שימת רש"י ותוס' והרא"ש ועוד קדמונים אבל שימת הרי"ף והרמב"ם אינו כן ולדידתו החיוב לאכול מצה שמורה בכל ימי הפסח שהם אינם מפרשים שימור לשם מצוה אלא שמירה מחמץ ואינם גורסים כגמ' דאמר להו רבא הפיכו לשם מצוה אלא לשם מצה דכן הוא הגירסא ברי"ף וז"ל הרי"ף שם ומיבעי ליה לאינש לנמורי קימחא דפיסחא מעידן קצירה דכתיב ושמתם את המצות (ויק' קדא' אכל שצעה קאי ע"ס) ואמר להו רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשום מצה כלומר הוהרו בהן שלא יבא עליהן מים עכ"ל הרי לא הזכיר לילה הראשונה וגרס לשום מצה ולא לשום מצוה וביאר מפורש כלומר וכו' שלא תטעה שיש כאן איות לשמה אלא השמירה היא ממים מחימוץ וזה שייך לכל ימי הפסח :

כא וגם הרמב"ם בפה"ה דין ח' ביאר להדיא כן וז"ל תבשיר שנתבשל וכו' ואם לא נתבקעו וכו' שאין הדגן שלא נתבקע חמץ גמור של תורה ואינו אלא מדברי סופרים משום שנאמר ושמתם את המצות כלומר אהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חימוץ לפיכך אמרו חכמים צריך אדם ליותה כדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יבא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו שום צד חימוץ עכ"ל הרי מפורש דהשמירה הוא לכל ימי הפסח בשוה דהשמירה היא מחימוץ ולא משום ענין לשמה דמצוה ולכן השמיטו הרי"ף והרמב"ם

שאפשר עכ"ל והנה עתה א"א זה בשום אופן ובאמת אין שום חשש בזה להנה מעם החומרא הוא שמהרר החמימות ששוככות זו על זו וילוש מיר יתחטמו ויבואו לידי חימוץ (כמ"ש ה"ה"י סק"ג) ואצלנו כשמביאים השקים עוד יעברו ימים עד זמן הלישה ולכך זה באנו רואים בחוש רהשקים שלנו שמהק מחנה שם בחווק והשקים חלקים ואין שם שום חמימות ולכך זה מן זמן לקיחת הקמח לבית האופה יעברו הרבה שעות ולכן אין לנו להזהר בזה כלל :

כח נזהגים לנקר הריחיים משום דוימנין נתנו בהם תבואה לתותה לסולת ונזהגים שהקמח הראשון שנמחן אחר הניקור שומרים אותו עד לאחר הרגל ואנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הריחיים דמצוה בו יותר משלוחו ורואים הם בעצמם בטחינת קמחיהם ואם א"א לו לילך בעצמו יראו עכ"פ שיהיה איוה כן תורה וירא אלקים בעת הטחינה ויש מי שכתב כשטוחנין בריחיים תבואה לתותה לא יטחנו באתו ביה לפסח אפילו בריחיים אחרת כי האבק פורח מזה לזה וקמן לא ישמור את הריחיים (מג"א סק"א) ואם אין אבק מותר וכבר כתבנו בס"י הקודם כמה דינים והירות בריחיים וככלל א"א לכאר הכל בכתב ובפרט בימינו אלה שנתחדשו כמה מוכנות לריחים אלא הבקי בהם צריך לשמור כל המקומות שמהם יוכל לבא חימוץ אם מפאת הליחות ואם מפאת הבצק המתקבץ שם ואם מצד החמימות וישמע חכם יוסף לקח וכל זה צריך השגחה ת"ח וירא אלקים :

כט צריך לחחון החמים יום או ימים לפני הלישה כדי שיתקרר הקמח וי"א ג' ימים וי"א דרי בלינת לילה והעיקר דצריך מעל"ע לא פחות (עמנ"א סק"ג וה"י סק"ו) ולכתחלה צריך שני ימים מעל"ע (סג) אך בדיעבד אינו מעכב אמנם אם טחנו בע"פ י"א שאסור גם בדיעבד ללוש ביום ע"פ לפי שהקמח בשעת טחינה רותה ומחמם המים והעיסה ניהה להחמיץ ויש שכתבו דגם זה בדיעבד אינו מעכב לפי שמרקיין הקמח קודם לישה ומתקרר (סג סק"ד) ודע דמדבריי הפוסקים משמע להדיא דחיתום בלא מים אינו מביא לידי חימוץ ולפ"ז צ"ש מאי דאיתא בירושלמי פ"ג סוף הל' א' דר' אבהו מפקר לטחוניא דלא מיתן קופיא אליו על אליו דלא ירתחן ויחמטען אין הבונה ע"י רתיחה בעצמו אלא א"א רתיחה והמים שאחריו (וכן מכוור מדכרי האגור סנה"א הכ"י ועמנ"א סק"ט) :

אינה נדבקה כל כך והאידינא חמים שנפלו עליהם מים אנו מחויקין אותן לחמץ גמור וכ"ש שארי מיני תבואה כמו שיפון שקרון קארין ושעורין וש"ש :

כה שקים שנותנים בהם קמח כל הישנה ואף אם נתנו בו רק פעם אחד קמח ורוצה לכבסו וליתן בו קמח של פסח צריכים להתיר קודם הכיבוס כל התפירות שלהם וגם בהקצוות וגם אם יש בהם מלאות צריך להסירן קודם הכיבוס ולכבסן יפה יפה ואח"כ לתופרן ולהניח המלאות ובוודאי מוב יותר לעשות חדשים כשאפשר דבאמת יש מי שרוצה לאסור אפילו ע"י כיבוס והתרה משום דהקמח נדבק בהם בחווק (ט"ז סק"ה) אלא שאין הלכה כן ואין המנהג כן שהרי משפשפין אותן בידים יפה יפה (ח"י סק"ד) מיהו עכ"פ יש ליותר הרבה בכיבוסן ואם לא התיר התפירות אפילו בדיעבד אינו מועיל הכיבוס ופשוט הוא דה"ה כשהיה בהם קמח פסח כשנה זו ולשנה הבאה רוצה לכבסם דצריך להתיר התפירות לעיכובא :

כו כשמוליכים השקים מהריחיים על גבי הבהמה לא בעגלה צריך ליותר שלא ליתנם על גוף הבהמה אלא ישום תחת היק אוכף או עור עב או כנר עב דאל"כ יתלחח היק מועת הבהמה ונהי דזיעת הבהמה אפשר אינה כמים כדמוכה טמס' מכשירין פ"ו מ"ט אין להקל ואף אם נדמה זה למי פירות הרי אח"כ כשיבא עליהם מים בלישה הוי מי פירות עם מים וממחר להחמיץ כמ"ש בס"י תס"ב והגם שישל שזיעה זו כיון שנתייבשה עד הלילה אינה חוזרת וניערת בעת הלישה ואין כאן מי פירות עם מים ובהכרח צ"ל בן דאל"כ למה התיר המור בשם רבינו פרץ בנשיבת עכברים ממעם מי פירות כמ"ש שם הלא בשעת הלישה היה מי פירות עם מים אלא בע"כ צ"ל כמ"ש שכבר נתייבש מ"מ אסור לעשות כן לכתחלה ואצלינו לא שייך זה כלל שהרי מוליכין בעגלה ורק ליותר מאד דע"פ רוב באתו הומן יש לשנים וגשמים להציע בעגלה מפצים או שקים תחת השקים של הקמח פסח וגם למעלה על השקים לכסות היטיב וכיחוד עתה שמוליכין בדרכים רחוקים על מסילות הברזל ויש כמה פריקות ומעינות להיות זהיר בכיסוי השקים מאד מאד ומי שאינו זהיר בזה משכיל את הרבים ועונות הרבים תלוי בו ותהי ועונותיו על עצמותיו והזהיר בזה יתברך מן השמים (מח"י סק"ב) :

כז וכתב רבינו הרמ"א כסעוף ו' וכן יותר לכתחלה שלא להניח הרבה שקים עם קמח זה על זה במקום

תנד באיזה מצה אדם יוצא ידי חובתו . ובו י"ג עינים :

בפ"ו אין יוצאין לא בפת סוכין ולא בפת מורסן אבל לש הוא העיסה בסוכין שבה ובמורסן יוצאין בה וכן דעת רב אלפס עכ"ל ביאור הדברים דלא תימא כיון דכתב

א כתב המור עושין מצה מסלת נקייה ואפילו היא יפה במצות שלמה או מפת הרדאה ופירש"י אפילו כולה סוכין אבל הרמב"ם ז"ל אסר כולה סוכין שכתב

יכולין לאכלה אין זה לחם והרמב"ן ו"ל פי ע"פ הירושלמי שאם אפילו היה מסולת רק אם עדיכחה ועשייתה אינה כצורת לחם מקרי עיסת כלבים דכך עושין לכלבים בלא צורת לחם ויכבר כתבנו ביו"ד ס"ס ש"ל דלא פליגי על הרמב"ם לדינא אלא בפ"י המשנה וגם בירושלמי שם יש פלוגתא בזה ע"ש וגם זה לא לדינא אלא בפירושא דמשנה ע"ש :

ו ודע דאע"ג דקמח שלא נישלה ממנה הסובין והמורסן מצטרף לביות כמ"ש מ"מ אם נישל הסובין או המורסן מהקמח וחורוהו לתוכו אינו מצטרף ויש מי שסמטפק בזה (מנ"א סק"ז) ואין כחף שפך שהרי גם לענין חלה כן הוא ומצה תלוי בחלה כמ"ש (מי סק"ג) ודע דרש"י ו"ל בספ"י דשבת פירש דסובין הוא הקליפה הנושרת בשעת הכתישה ומורסן הוא הנשאר בנפה והרע"ב פ"ב דחלה פירש להיפך ע"ש והערוך בערך מורסן פירש דסובין הוא הפסולת הדק של הקמח ומורסן הוא הפסולת הגס ע"ש ולדבריו הקליפה לאו כלום היא וכנראה שכן תפסו העולם שהרי כנמצא קליפה בפסח בתבשיל אין אנו אסורים את התבשיל ולדבריו רש"י והרע"ב הרי באים לידי חימוץ וכפ"י הערוך מבואר בפ"י המשנה להרמב"ם פ"א דתרומות (מ"ט) וז"ל מורסן הוא העולה מן הסובין וסובין ידוע עכ"ל כלומר הפסולת הגס העולה מהפסולת הדק וכן הוא בפ"י הרא"ש שם שכתב על מורסן הפסולת הגסים ע"ש ובמשנה דשם נתבאר דכתבואה חרשה יש יותר סובין מכתבואה ושינה ע"ש היטב :

ז תנו רבנן לחם עוני פרט לחלוט דאם החליטו הקמח ברותחין דאינו מניחו להחמיץ מ"מ אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח דהוה לחם עשירים ולא לחם עוני וכתב הטור עיסה שבלילתה רכה וחלוטה ברותחים פא מקרי לחם לברך עליה המוציא ואי אפייה ביתר הכי בתנור מקרי לחם לעניין המוציא וחלה ויוצאין בה ידי מצה ואם בלילתה עכה וחלוטה ואפייה הוי לחם לענין חלה והמוציא אבל אין יוצאין בו בפסח ולרב האי יוצאין בו בפסח וכל זה לדין הגמ' אבל הגאונים אסרו כל חליטה עכ"ל וכ"כ הרי"ף והרמב"ם דבומה"ז ליכא חידה למיהלם הלך כל מין חליטה אסור ומ"מ אם נפל חמה או שעורה או חתיכת עיסה לתוך התבשיל רותח אפשר דיש להתיר התבשיל ועכ"פ לצרפה לאיזה קולא (עמנ"א וס"י סק"ד) :

ח אין אדם יוצא ידי חובתו במצה גזולה וז"ל הרמב"ם בפ"ו דין ז' אין אדם יוצא ידי חובתו במצה שהיא אסורה לו כגון שאכל מטבל או מעשר ראשון שלא נישלה תרומתו או שגולה זה הכלל כל שמכריכין עליו ברהמ"ז יצא בו ידי חובתו וכל שאין מכריכין עליו ברהמ"ז אינו יוצא בו ידי חובתו עכ"ל והרא"ש בפ"י כל שעה (פ"י י"ט) כתב ג"כ דאינו יוצא במצה גזולה משום

דכתוב לחם עוני צריך שלא יהא סילה קמ"ל דמותר ולחם עוני הוא לעניין הלישה והעריכה והאפייה שלא יהא בהם רק קמח ומים ולאפותה מיד וכך הוא בגמ' (ל"ו:) וכן להיפך אפילו הדראה כלומר פת קיכר שלא תימא שאין זה קרוי לחם קמ"ל דאינו כן דכמה ענינים אוכלין כן :

ב אך לרש"י שפירש כולה סובין וודאי תמוה דזה לא הוי לחם כלל לעניין חלה ודין אחד להם (ר"ן) ולהר"ף והרמב"ם א"ש וצ"ל דגם כוונת רש"י אינו כבולה סובין אלא שעירב סובין הרבה דעכ"ז ראוי למאכל אדם (כ"ח) וגם מרבדי הרי"ף נראה שכתב פת הדראה פת סובין ואם כי הרא"ש פירש דבריו הרי"ף כהרמב"ם אבל הר"ן ו"ל פירש ככוונתו כרש"י דאי כהרמב"ם ה"ל לומר פת בסובין וכוונתו להרבה סובין :

ג וכתב רבינו הרמ"א בסעיף א' וטוב לכתחלה שלא לעשות המצה רחכה יותר מדאי דהוה כאשישה עכ"ל כלומר ובגמ' שם תניא לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה ע"ש והרבה תימא למה השמישו כל רבותיהו הך דאשישה וגם רבינו הרמ"א כתב וטוב וכו' הלא ברייתא מפורשת היא ואפשר לומר דדחו לה מהלכה דכיון דאפילו כמצה של שלמה כשר כ"ש דזה כשר או אפשר משום דאמרינן שם אשישה אחד משישה באיפה ע"ש ושיעור חלה הוא עשירית האיפה כדכתיב והעומר עשירית האיפה הוא ועומר הוא שיעור חלה וא"כ צריכה האשישה להיות קרוב לשני שיעורי חלה ודבר זה א"א כלל שהרי אין לשין יותר משיעור חלה כמו שיתבאר בס"י תנ"ז א"כ ממילא א"צ לכתוב להך דינא ולזה קאמר רבינו הרמ"א וטוב וכו' כלומר דאפילו כמצות שלנו טוב לעשות כן שלא יהא במקצתי דומה לאשישה ואין זה מדינא וכך אנו נוהגים לעשות המצות. להסדרים לא גדולות הרבה ואין זה לעיכובא :

ד תנן בפ"ק דחלה עיסת הכלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה וכו' ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח אין הרועים אוכלין ממנה פטורה מן החלה וכו' ואינו יוצא בה ידי חובתו בפסח ופי' הרמב"ם שלשין אותה במורסנה ומתכוין להאכילה לכלבים לא לאדם פטורה מחלה דכתיב באכלכם מלחם הארץ אותן שבני אדם אוכלין ולא מה שבהמות אוכלין ולפיכך אינו יוצא חובת מצה בפסח דמצה בחלה תלוי אמנם בזמן שהרועים אוכלין ממנה כלומר שדרך אותו המקום שאע"פ שעושין להאכילה לכלבים מ"מ דרכן של רועין לאכול ממנה שפיר קרינן בזה באכלכם מלחם הארץ :

ה ורבינו שמשון פי' דה"פ עיסת כלבים כגון שיש בה מורסן הרבה ולכן בזמן שהרועין אוכלין שאין בה כל כך מורסן עד שלא יכלו לאכלה חייבת בחלה ויוצאין בה ידי חובת מצה דמקרי לחם אבל אם אין

משום דאינו שלכם דמעה ילפינן מחלה בנמ' (ל"ה.)
דבעינן משלכם ע"ש אבל שאולה חשיב עפ"י שלכם
ויוצא בו (ט"ז סק"ג) וגם בגזילה דווקא כשגול מצה
אבל אם גזל חטים אי קמה ועשאו מצה יצא בה
ידי חובתו שהרי קנאה בשינוי ורמים לכד הוא חייב
לו וזהו למעם הרא"ש משום לכם :

אכל להרמב"ם שחלה הטעם משום ברכה ולפי מה
דקיי"ל לקמן סי' תרמ"ט לענין לולב דאפילו אם
קנאו בשינוי לא יברך עליו אי"כ ה"נ לא יצא חובת
מצה להרמב"ם ויש מי שמחלק בין שינוי השם לשינוי
מעשה ואינו עיקר (ח"י סק"ו) וכן מוכח בתוס' בכ"מ
ואין לומר דבר המ"ז שהוא דאורייתא צריך לברך דהרי
הרמב"ם פסק מפורש בספ"א מברכות דאין מברכין
ברמ"ז על דבר איסור והרא"ש חולק עליו וכמ"ש
בסי' קצ"ו ולכן תמיהני על רבינו הב"י שבשם פסק
כהרמב"ם וכאן פסק כהרא"ש מיהו גם המגיד משנה
כתב דבשינוי יוצא ידי חובתו ומשמע דגם להרמב"ם
כן ע"ש וצ"ע (ועמ"ל סס סק"א) :

י ולכאורה למה לא אמרו רבותינו הטעם משום מצה
הבאה בעבירה אך נראה משום דס"ל דמצה הבאה
בעבירה אינו אלא דרבנן ויש בזה דיעות בראשונים
(הוס' סוכה ט'.) ובירושלמי פ"א דחלה (ס"ט) אומר מצה
גזולה אסור לברך עליה אמר ר' אושעיא על שם
שנאמר ובוצע ברך נאין ר' הוא דתימא בתחלה אבל
בסוף דמים הוא דחייב ליה ופי' הרא"ש שם דהכוונה
לכתחלה ודיעבד דבריעבד יוצא בגזולה והמגיד משנה
פי' דבסוף פירושו ע"י שינוי ע"ש ולענין נראה
דבתחלה היא ברכה ראשונה שעדיין בירו' להחזיר
ובסוף היא ברהמ"ז שכבר אכלה וחייב לו דמים ולכן
מברך דמאי דהוה הוה :

יא ואח"כ אומר הירושלמי רבי אומר אין עבירה
מצוה ר' יוסי אומר אין מצוה עבירה אמר ר' אילא
אלה המצות אם עשאן כמצותן מצוה ואם לאו אינה
מצוה עכ"ל וכתב הרא"ש ואפשר דהני אמוראי פליגי
ואית להו כיון דלא עשאן כמצותן אינה מצוה ואינו
יוצא ידי חובתו עכ"ל ומעמך משום מצוה הבאה בעבירה
אלא שאימרים בלשונות שונות ולפי' משמע דמצוה
הבאה בעבירה הוי דאורייתא :

יב הכהנים יוצאים ידי חובת מצה בחלה וכתרומה
אע"פ שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם וכן
יוצאין כמצה של מעשר שני בירושלים דקיי"ל מעשר
שני ממון הרויף הוא בירושלים ולא בגבולין (סוף הלך
כרנן דר"מ) וזהו פסק הרמב"ם בפ"ג דמע"ש דממון
גבוה הוא ובכאן פסק בפ"ו דיוצאין ידי מצה במע"ש
בירושלים (לח"מ) אבל אין יוצאין כמצה של ביכורים
אפילו בירושלים שנאמר בכל משבתכם תאכלו מצות
מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו ביכורים שאין נאכלין
אלא בירושלים אבל מעשר שני יש לו היתר בגבולין
ע"י פדייה (ל"ז) :

יג חלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן אינו יוצא
בהם שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשתמרת
לענין מצה בלבד הוא שיוצאין בה יצאה זו שמשמרת
לשם זבח אמנם אם עשאן למכור בשוק יצא בה ידי
חובתו שהעושה למכור בשוק רעתו שאם לא ימכור אותם
לשם זבח יאכל אותן לשם מצה ונמצא שנעשו לשם
מצה (ל"ח) : ואע"ג דא"כ באנו לדין ברירה לומר אח"כ
הוברר הדבר שנעשה לשם מצה ובראורייתא אין ברירה
דיל' ראין זה כברירה דעלמא ובראורייתא אפאן לשם מצוה
ואח"כ נתברר הדבר לאיזה מצוה נעשה (ודעי' לדברי
הר"ן ברפ"ה דלדעים ע"ש היטב ודו"ק) :

תנה דין מים שלנו . ובו י"ג סעיפים :

א וישאבם קודם הלילה ויכול לשואבן ביום באוזה עת
שירצה רק שיעברו עליהם הלילה בתלוש וקודם אור
היום אסור ללוש בהם ויש שכתבו שעיקר הקפידא הוא
מחצות הלילה לפי שאז רוח צפונית מנשבת ומקררת
ולכן בריעבד אם אפילו שאבן בלילה רק קודם חצות
מותר ללוש בהן למחר ונמצא דלשיטה זו אין עיכוב
בשאיבה בכין השמשות ורק לכתחלה הוא אבל בריעבד
אפילו שאבו ביום או בתחלת הלילה מותר אבל
כנגד זה יש חומרא לפי שיטה זו שהמים צריכים צינון
לילה אחת :

ב אבל רבינו אליעזר ממיין כתב הטעם לפי שכלילה
כל מעיינות ונהרות הם חמין לפי שהחמה מהלכת
תחת אופק הארץ הנראה ולכן מחממת בלילה את
המעיינות והנהרות ולכן בעלות השחר רואין כמע"ש
על הנהרות ולכן אין להמים להיות בלילה כמע"ש
בגדה

א דבר פשוט הוא שמים חמים כשולישו בהם עיסה
יביאוו לירי חמוין ואפילו אין חמימותם רק
כחמימות הרוק ולכן אסור ללוש המצה שעל כל ימי
הפסח רק במים צוננים ואע"פ שבמקדש כל המנחות
נלושות בפושרין ומשמרין שלא יחמיצו (מנחות ל"ה.)
אך שאני כהנים זורזין הן אבל לא כן אנחנו ואסור
לנו ללוש בפושרין אלא בצוננין ואף בצונן החמירו
חז"ל במ"פ כל שעה ואמרו אישה לא תלוש אלא במים
שלנו כלומר שנשאבו ועבר עליהם הלילה אחרי שאיבתן
ויש בזה טעמים שונים :

ב רש"י ו"ל פי' לפי שבמים ניסן המעיינות עדיין חמין
כבומי החורף לפיכך צריך לצננם לילה אחת לאחר
שנתלשו ממקומם וכן מימי הנהרות צריכין נ"כ צינון
לילה אחת לפי שהכה אור עליהם אלא השמש ביום והנה
למעם זה עיקר הקפידא שכל הלילה יהיו המים תלושים
7 9

בנהר אפילו בתחלת לילה אלא קודם תחלת הלילה
 לשאבן ואף שבלילה במקור היו במעיין ובנהר אך
 ביום נצטננו בהיותם במקור אבל כששאבום בלילה אף
 שגניח אותם למחר ולכמה מימים אינו מועיל מפני
 שהוציאן חמין והצנינו אינו מועיל להם אלא בהיותם
 יום שלם בנהר ובמעיין שיצטננו מהחמום דלילה ולכן
 כשם שבלילה אסור לשואבן כמו כן ביום מפני שאנו
 מצריבין יום שלם לצנינו ובהיותם במקורן ולשיטה זו
 אין השאיבה רק בבה"ש בשעה שאינו לא יום ולא
 לילה וכנגד זה יש קולא לשיטה זו שמיד ששאבן יכול
 ללוש בהם את העיסה וא"צ המהנת לילה כלשיטת
 רש"י :

ך ולכן לכתחלה כדי לצאת ידי שני הדעות צריך
 לשאוב המים בין השמשות כדי שיהקרו י"ב שעות
 במקורן ועל כן א"א לצמצם לכן יהיה קרוב לבה"ש
 ולא יאפו בהן עד אור הבוקר בין שהם מי בארות או
 מי מעיינות אי מי נהרות ויכולים לשאיב יום אחד
 לימים הרבה ואם הזמן חס ינחם במרתף שהוא קר
 ואם הזמן קר ינחם באויר כי אין המרתף חם ואצלינו
 ע"פ רוב הזמן קר ומ"מ באויר אין להניחם דהשמש
 תורח עליהם ולכן נוהגים להעמידם בפירהוי"ו שאין
 שם היסק והקור שולט שם ומעט מכניסין לבית ללוש
 בהן וכשיכלו מביאין מהפירהוי"ו עוד ובלבד שהפירהוי"ו
 יהיה עליה נג שלא יכה השמש על המים :

ה לכתחלה יותר טוב כששאבן להכניסן מיד לבית
 למקום ששם ילינו הלילה כמ"ש ומ"מ כשמוליכין לבית
 תחת אויר הרקיע יש לכסותן ולא מפני החמה דהא
 כבר שקעה החמה אלא שלא יפול בהן דבר אמנם אם
 לא הכניסם מיד לבית אלא באויר מ"מ צריך להשכים
 ולהכניסם לבית קודם שירח השמש ואפילו ביום המעונן
 דהשמש מכה דרך סדקי העננים וכך אמרו ביומא
 (כ"ה :) יומא דעיבא כולה שנימשא ע"ש ומ"מ אם לא
 הכניסם בהשכמה ועמדו כך תחת אויר הרקיע אפילו
 מנולים אם לא עמדו כל כך עד שהוחמו לפי הראות
 אין זה מויק אפילו עמדו כשמש (מנ"א סק"ב) וזה הלוי
 לפי ראות עיניו ויש מי שכתב דכשעומדים בבית
 טוב יותר שלא יכסה המים כדי שיהיה האויר שולט
 (ה"י סק"ב) :

ן ואם לא הכניסם בה"ש אלא בלילה או בעוד היום
 גדול ואין לו מים אחרים יש להתיר בדיעבד אחר
 י"ב שעות (ח"י סק"ה) כשיטת רש"י וכן כיון שא"א
 לצמצם את הבה"ש מוטב יותר להקדים קצת מלאחר
 קצת (שם נפש מהרי"ל ועט"ו) וכשואפיין ביום א' בהכרה
 להבין לכתחלה המים ביום ה' בה"ש דבע"ש ושכת
 א"א בבה"ש וזהו שכתב רבינו הרמ"א וכשחל פסח
 באחד בשבת יש לשאוב המים אור י"ג דהיינו ליל
 ה' עכ"ל וזהו כסו אצלם שהיו אופיין בליל פסח כשחל
 יום ראשון ביום א' ואם שבת לשואבן ביום ה' ישאב

בע"ש מבעור יום קצת או יאמר לא"י לשאוב בה"ש
 (מנ"א סק"ד) ונ"ל דזהו כשחל פסח ביום ראשון כמ"ש
 אבל אצלינו שאפיין כמה שבועות קודם הפסח בבה"י
 אופים אם לא הכין מים ביום ה' לא יאפה ביום
 ראשון כלל אלא ביום השני וישאוב ביום א' בה"ש
 כדונא ויש מקילים (ע"ה סק"ד) :

ן לכתחלה יש לשאוב מן הנהרות ולא מן הבארות
 מפני שבניסן החמה מהלכת תחת הארץ והבארות
 חמים אמנם בזמן שהנהרות גדולות מהפשרת שלנים
 ונשמים טוב יותר לשאוב מבארות דבנהר לעולם חמין
 מפני השלנים והגשמים ועל כן במדינותינו לעולם
 כן לכן אנו שואבין תמיד מן הבארות וזהו לא לעיכובא
 דבמקום שאין שם רק נהר שואבין מן הנהר תמיד
 ובמקום שאין שם רק בארות שואבין מבארות תמיד
 ורע דאע"פ שהמנהג לשפוך המים בעת המת או בשעת
 התקופה אין לעשות כן במים שלנו דאין לשופכם
 דשימר מצוה לא ידע דכר רע ואצלינו בשעת התקופה
 אין מנהג כלל לשפוך המים רק יש שמשמים כרול
 ולכן יזהר שלא להשים הכרול כידו לתוך המים דהוה
 מחממה :

ן לכתחלה יש להדרר ששאיבת המים למצה וכפרט
 למצה של מצוה יהיה ע"י ישראל גדול ושבעת
 השאיבה יאמר לשם מצת מצוה ולא ישאבו ע"י א"י
 ולא ע"י קטן כדי להבב המצוה ולמצת מצוה נוטלין
 מים מיוחדים ובכלי מיוחדת ורבינו הרמ"א כתב
 שנוהגין ליקח כלי חרס חדשים ואין לשנות המנהג
 ובשל עץ אין להקפיד עכ"ל ואצלינו שואבין בשל עץ
 או בשל מתכות והדליים של מתכות הצבועים אין
 קפידא כי אין בהם חשש חימוץ בומה"ו ועוד דצונן
 ולשעה קלה אין חשש בכל ענין :

ן כתב רבינו הב"י בסעיף ב' י"א שמים המכונסים
 כסיסטירינה מותר ללוש בהן סמוך לשאיבתן ואין
 להקל בדבר אם לא בשעת הרחק עכ"ל וזהו מים
 המכונסים בבנין גדול ומשם הולכים המים דרך צנורות
 לשארי מקומות והבנין הוא בנוי בנג ורצפה ורפנות
 ואין החמה נכנס לתוכה ולכן אמרו שיותר ללוש בהם
 מיד ואין להקל רק בשעת הרחק אמנם יש שלפעמים
 אינם קדים ואסור ללוש בהם וכן המים שע"י הצנורות
 בערים הגדולות דינם כמי בארות וצריכין לשואבן
 בה"ש והמים המעטים שבראשם ישפכם כי הם אינם
 קדים וכן בהפלאמפע"ם ישפוך מקצת מים הקודמים
 מטעם זה דמפני שנשארו שם נתחממים קצת :

י עוד כתב בסעיף ד' מים שלא לנו שנתבטלו חד
 בתרי במים שלנו לשיין בהם עכ"ל דככה"ג וודאי
 גם הם נצטננו הרבה ולאו דווקא חד בתרי אלא
 שתהא הרוב ממים שלנו (מנ"א סקט"ו) ויש מתיירין
 גם לערב לכתחלה מים שלא לנו עם מים שלנו
 דאין זה כסבטל איסור לכתחלה שהרי אין בזה
 איסור

גדול שנחושתי עבה ותלוי על מקום האש אע"פ שעתה אינו מתחמם מ"מ מים צוננים שנותנים לתוכו נעשו פושרין מפני שמחויק חמימות לאיזה ימים ואם עבר ולש במים אלו אפילו בשוגג ואפילו בשעת הדחק וגם שלא למצת מצוה אסור בדיעבד ולא דמי למים שלא לנו שהוא חומרא בעלמא אבל בלאו י"ש השש גדול מחימוץ ממש ולכן אין להם שום היתר ביצום פנים וכן הדין כש"ל במים פושרין ואסור גם בדיעבד : יג' אסור ליתן מלח במצה מפני שהמלח מחמם העיסה וכן פלפלין וכן המנהג הפשוט ואין לשנות ואפילו בדיעבד אסור וכ"כ המרדכי והאבול מצה מלוחה כאוב"ל חמץ ע"ש אמנם אם נפל הנריד מלח לתוך העיסה אין לאסרה דוה הנריד לא תחממה ורק יותר לאפותה מיד ואם לש המצה בקצת ושומשמים ומיני תכלין שאינן חריפים אין לאסור המצה כיון שיש בה מעט מצה ומיהו למצת מצוה אין יוצאין בה דאין זה לחם עוני ומ"מ לבתחלה אסור ליתן בהעיסה שום תכלין לפי שיש בהם קצת חידור ומחממין העיסה ורק מלח ופלפלין גם בדיעבד אסור ויש מי שאומר דפלפל אפילו קורט אחד מחממת כל העיסה וכן סיד כיוצא בזה (מנ"א סק"ט) וזהו כשנלוש בתוכו אבל נפל על העיסה יסלקנו (ע"ש) וכן וגנביל ועגעעלאך וכרכום שקורין זאפרע"ן הם חדים מאד ואסורים אפילו כמעט מהם כשנלוש בהעיסה (ע"ש) :

איסור אלא שצריכים צינור ובכה"ג נצטננו (ע"ש) והאידנא מקילים הרבה בענין זה דתערובת מים שלא לנו במים שלנו מפני שאופין הרבה ככרים של קמח פסח ביום אחד ונתמעטו המים שלנו ובהכרח לערבן ועוד דמפני שאצלנו במדינות הצפוניות אנו רואים בחוש שהמים קרים מאד קודם הפסח ולכן מקילים בהתערובות : י"א אם עבר ולש העיסה במים שלא לנו הרי"ף והרמב"ם בפ"ה דין י"ד אוסרין גם בדיעבד וכ"כ הבה"ג אבל רש"י והרא"ש התירו בדיעבד וי"א דבשוגג מותר ובמיד אסור ובשעת הדחק כגון שאין לו מים אחרים מותר ללוש בהם כשהיה בשוגג ואם כבר עבר ולש במים שלא לנו בשוגג מותר אפילו שלא בשעת הדחק והיינו שיש לו מצה אחרת מיהו והו ודאי שלא יקח מצות אלו למצות מצוה כלילה הראשונה שאינם מהודרים ולכך זה יש מהראשונים שאומרים דכל עיקר האיסור ממים שלא לנו הוא רק על מצת מצוה כמ"ש הטור בשם הרי"ף גאות והעיטור ע"ש ודע דמי גשמים לא הוזכר כלל בדין זה ונ"ל דמי גשמים צריכין ודאי שהיה י"ב שעות שאנו רואים בחוש שכמה פעמים יש בהם קצת חמימות :

יב' דבר פשוט שאסור ללוש במים חמין אפילו רק נתחממו בחמה ואפילו חמין שכבר נצטננו אסור ללוש בהם (מנ"א סק"ב) מפני שעדיין נשאר בהן כח החמימות קצת וכן אסור ללוש במים שנתנו בדוד :

תנו שיעור כמות לישת המצות . וכו' ה' סעיפים :

בדיעבד כשלוש יותר משיעור זה אין איסורין אותה דנהי שמקצת היה כלא עסק מ"מ לא יגיע לשיעור חימוץ ויש שלבתחלה לשים יותר מכשיעור ואסור לעשות כן ואף שחכמי צרפת אסרו גם בדיעבד כמ"ש הטור מ"מ הרמב"ם והרא"ש והטור והש"ע הכשריו בדיעבד וכן הלכה (מה שכתב המנ"א על הרא"ש נסק"ו עמ"י סק"ט שדה זה) :

ג' והטור כתב שאחד מגדולי הקדמונים היה אומר ששיעור זה אינו אלא בימיהם שהתנורים היו קטנים אבל עכשוו שהתנורים גדולים עדיף מפי ללוש עיסה גדולה ולא הורדו לו ע"ש כלומר שסובר דמעט גזירה זו אינו מפני הלישה אלא מפני שעיסה גדולה לא תכנס לתוך התנור ויצטרכו להמתין במקצת עיסה עד שהאפה הקודמת ובהתוך כך תתחמץ אבל בתנור גדול עדיף יותר עיסה גדולה כדי שהתנור תהיה מלא פת ותאפה יפה (ג"ל י"ו) . ואולי זהו המעט למי שלשים לבתחלה יותר מכשיעור שהוכרנו בסעיף הקודם אבל דחו דבריו משום שהמעט הוא מפני הלישה כמו שבארנו :

ד' המדה שמחוקת משיעור חלה ימלאנה בקמח כלא נודף דצריכה להיות מחוקה ולא גדושה דאם תהיה גדושה הלא יהיה יותר משיעור חלה ושיעורה כתב רבינו

א' אין לשין לפסח עיסה גדולה משיעור חלה שהוא עשרון עשירית האיפה והם כשיעור מ"ג בצים וחומש מצים בינוניות של ביצת תרנגולת וכיצד ישער יקח כ"י מלא מים ויערה המים לכלי אחר ריקנית ויתן המ"ג בצים בהכלי הראשונה ואח"כ יחזור וישפוך המים בחזרה מכלי השנייה להראשונה והמים הנשארים בהשנייה הם מרת הבצים ומעט יוסף עליהם כדי חומש ביצה וכשיעור זה כלומר ג'לי המחויק כשיעור אלו המים הנשארים הם שיעור חלה ואצלנו מוחק ג' ליטרות קמח לשיעור חלה וביוד"ד סי' שכ"ד נתבאר עוד בזה ע"ש :

ב' ומעטו של דבר משום דאע"פ דיש שיעור לעיסה המונחת כלי עסק ככמה זמן תתחמץ כמו שיתבאר בס' הנ"ש מ"מ לבתחלה אין להניח את העיסה כלי עסק אף רנע אהת כמ"ש שם ושיעור הכמים שעיסה שהיא בכמותה יותר משיעור חלה לא יספיקו הירדים לעסוק בכל העיסה ובהכרח שמקצת עיסה תהיה כלי עסק אבל בכשיעור חלה תוכל לעסוק בכל העיסה כבת אחת ואע"פ דבלחם הפנים הו' לשים שתי עשרונים כפעם אחת שהרי כל חלה היתה כשיעור זה כמפורש בתורה אין למדין ממקדש דכהנים ורזוים הם ולכן

נתינת הקמח וכן בשעת נתינת המים להקמח לשם מצה מצוה :

ה' אע"פ שאסור למדוד ביו"ט קמח ללישה מ"מ אם אופה ביו"ט של פסח מותר למדוד כרי שלא יאפה יותר משיעור חלה דהוה מדירה דמצוה ויש אוסרים דאין המדירה מעכבת דאם יחסר מעט או יוסיף מעט אין עיכוּב בדבר ויקח כפי אומדן הרעת והכי נהוג :

תנו כיצד נוהגין בהפרשת חלה במצה . ובו י"ד סעיפים :

כיסן בסדין אסור לו לאכול מהן עד שיפריש חלה וכלל גדול הוא דהוה שחלת ח"ה א"צ היקף זהו רק כשנלוּשו בעיסה אחת :

ד' ולפ"ז אצלינו שאין אופין שיעור חלה בכל עיסה ויהיו מאד לצרפן כולן בכלי אהת ולא בשני כלים ואם אין נכנסין בכלי אחת יסמוך השני כלים זל"ז ויפרוש סדין על שני הכלים וישול חלה אחת על הכל ויהיו ליטול חלה מיד ולא להניח עד ע"פ דשמא ישכח וביו"ט אסור להפריש וגם ש"א יבא לידי קלקול וכך עושים הנשים הצנועות :

ה' ולפ"ז אם אירע שחלקו המצות בשני כלים ונטלו חלה מכלי אחת ומהשנית לא נטלו אותה הכלי אין לה תקנה משום דא"א לו להפריש מהכלי השניה דשמא ישול מאותה עיסה שנמל בכלי הראשונה והרי היא פטורה כיון שנמל מאותה עיסה ונמצא שמפריש מן הפטור על החיוב אמנם אם נטל בראשונה רק ממצה אחת יש לזה תקנה והיינו שיטול מן השנייה מבמה מצות באופן שיש בהן אחת שורדיא אינה מביאה הראשונה כגון שמכל עיסה יוצא עשרה מצות יקח מאחד עשר מצות וכן כל כיוצא בזה אבל אם נטל מבמה מצות אין לשניה תקנה עד שיאפה עיר עיסה קטנה ויצרפה בתוך כלי השנייה ותתחייב כחלה ויטול ממנה על כל הכלי השנייה :

ו' אמנם אם ירצה ליקח מכל מצה ומצה פשוט הוא שא"צ ראפות עיסה חדשה וכן הדין אם אפו הרבה עיסות וממקצתן נטלו חלה וממקצתן לא נטלו ואח"כ נתערבו כולן דא"א להפריש מאחד או משנים או יותר דשמא יפריש מאותן שכבר נטלו חלתן ומפריש מן הפטור על החיוב דג"כ נצרך לכל התקנות שנתבאר ובוזה אין חילוק בין היות בכל אחת שיעור חלה או לא הוה זהו שכתב רבינו הרמ"א ואם לקח ממקצת העיסות וממקצת לא לקח ונתערבו צריך ליקח חלה מכל אחד ואחד או ילוש עיסה אחרת ויקח ממנו ג"כ על אותן שנתערבו ואם מכיר מצה אחת שחייבת כחלה נטל ממנה על האחרות עכ"ל ופשוט הוא :

ז' ולכן כשגובין מצות מכל בעה"ב קודם הפסח שיש שכבר הפרישו חלה ויש שעדיין לא הפרישו מפני שיש ממתינין עד ע"פ ממילא שא"א להפריש חלה מהנקביות

רבינו הב"י דשיעורה מקמח חמה מצרית תק"ך דרהי"ם מצרים בקירוב ולא ידענו שיעור זה ולא ידחוק הקמח בהמדה דא"כ לא ילוש יפה ויבא הקמח להתבשיל ויתחמץ רק ימדוד בפיזור כדרך המוכרים ולא יניח ידו על הקמח ולא יעשה כן אף אם לא ירבה בהשיעור ביותר משיעור חלה דאל"כ בלא"ה אסור לכתחלה וטוב לומר בשעת

א' כיון שאסור לאפות יותר משיעור חלה וממילא ראופין מעט פחות ואם כן אין בכל עיסה שיעור חלה ואסור לפרוש ממנה חלה ושמא תאמר נפריש בלא ברכה מפני הספק אך גם זה א"א דשמא אח"כ יתן מצה שמכמה עיסות לתוך כלי אחת והכלי יצרפן לחלה ויתחייבו מדינא כחלה והוא יסבור שכבר לקח חלה ואם לא היה בכל אחת כשיעור הרי החלה שנמל אינו כלום ונמצא שיאכל טבל ולכן אין להפריש מכל עיסה בפ"ע וכיצד יעשה אם יש הרבה עוסקים ועושים כמה עיסות יקח שתי עיסות וידבקם זו בזו במקצת כדון המבואר ביו"ד סי' שב"ה ואם העיסות קשים יניח קצה האחת על קצה השנית ויתחוך משתייהם חלה ויברך וישליכה לתנור אמנם זהו דבר רחוק להפריש מן העיסה כי הומן כהול שמא תתחמץ העיסה ולכן אף שלכתחלה מצוה להפריש מן העיסה מ"מ במצה נהגו כל ישראל להפריש אחר האפיה מהמטע שנתבאר :

ב' וכיצד יעשה יתן כמה עיסות כלומר המצות האפיות מכמה עיסות לתוך כל אחד או לתוך שאר כלי שיש לה אוגניים והכי קי"ל דהפס מצרפן לחלה כמו ליישה ויטול חלה ממצה אחת ויצא על כולן ויזהר שלא יצאו מאוגני הכלי דאלו שיצאו אין הסל מצרפן א"כ נתן עליהם סדין מלמעלה שהסדין תקף כל המצות והוה ג"כ כמו צירוף כלי ובנתנת סדין א"צ לכלי וכן אפילו אם היה בכל עיסה כשיעור ורוצה להפריש מאחת על כולן יכול לעשות כן ובכה"ג א"צ אפילו צירוף כלי אלא שיהיו סמוכות זו לזו ואע"פ דחלת ח"ל א"צ הקפה דקיי"ל חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש זהו בעיסה אחת אבל לא בשני עיסות :

ג' ונמצא לפ"ז מדרגות אם יש בעיסה כשיעור חלה ואפאה יכול לאכול ואח"כ יפריש והוה בח"ל ולא בא"י כמ"ש ביו"ד שם ואם היו שני עיסות או יותר ורוצה להפריש מאחת על כולן אסור לו לאכול עד שיפריש חלה ומסמך כל המצות זל"ז ומפריש מאחת על כולן וא"צ צירוף כלי ואם אין בכל עיסה כשיעור חלה צריך צירוף כלי או כיסוי סדין כמ"ש וקודם שמצרפן בכלי אחת מותר לו לאכול מכל אחת שהרי פטורין מן החלה אבל לאחר שנתנן בכלי אחת או

יא האמנם מה נעשה להמצה הכתושה לאכול ממנה ביו"ט שהרי יש בה מכה עיסות ושמה מה שיאכל יהיה מעיסה אחת שיאכלנה כולה וכשיטול במוצאי יו"ט חלה הלא לא תפטור את מה שאכלו ביו"ט מן הכתושין ולאפות עיסה ביו"ט ולצרפה כמ"ש אין אנו מורגלים בזה לאפות מצה בפסח עצמו ואצל ההמון הוה זה כדבר תמיה ולכן אם ביכולתו לשאול על יו"ט מצה כתושה משכנו ושישלם לו בחוה"מ בשיטול חלה מה טוב ואם לאו בהכרח שיאכל ולשייר גם מהבתושים ולצרפן במוצאי יו"ט להמצות ויטול מכולן חלה אחת ואע"פ שיש חשש שבתכנו שמה יאכל מעיסה אחת אמנם בהכרח צריך לסמוך על סברת יש בילה כדבר דק והוה כל הכתושין כחתיכה אחת (כ"לע"ד) :

יב ודע שיש מחלוקת בצירוף של אם צריך שיגעו המצות להדרי או אפילו מונחים מפורדים שאין נוגעין זה בזה והמנהג הפשוט שכולם נוגעים זה בזה אך מעיקר הדין נראה שא"צ נגיעה והוה כשאין בכל אחת כשיעור אבל אם יש במקצתן שיעור חלה צריכין נגיעה מדינא (עמ"י סק"י) ואין חילוק בכרכת החלה בין פסח לכל ימות השנה ותמיד מברכין אקב"ו להפריש חלה ויש שבפסח מברכין להפריש תרומת חלה ואין המנהג כן אצלינו (עמ"י סק"א כ"ס דרישה) :

יג הלש עיסה ביו"ט של פסח כיצד יעשה בהפרשת חלה דאם יפריש מהעיסה הלא אסור לו לאפות ביו"ט מפני שאינה ראויה לאכילה לכהן שכולנו בחוקת טמאים בזמננו ולשרוף החלה ג"כ אסור ביו"ט שאין שורפין קרשים ביו"ט ולהניחה כך תחמיץ ולפיכך לא יפריש חלה מהעיסה עד אחר האפייה שהרי ביכולתו ליטול חלה מעט מכל אחת וממילא דכולם מותרים באפייה ואו אם אפילו אח"כ יטול חלה שלימה לחלה על כל הפת לית לן בה (רש"י מ"ו .) ואם שבח וקרא לה שם בעורה עיסה ימילגה לצונן שלא תחמיץ ויעמדו המים במרתף (עמ"י סק"ז ע"כ כ"ס ח"א יש לסמוך על זה בזמננו וממה עליו הס"י כסק"ח) :

יד וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' דאם יש בהן קצין שלא ראה קרי או גדול שטבל לקריו מותר לאפות החלה בשבילו וי"א שאין מאכילין חלה בזמננו לשום בהן עכ"ל וביאר הדברים הוא ביו"ד סי' שכ"ב ואין אנו עושין כן לכן אין להאריך בזה עוד כתב די"א שמותר ביו"ט ללוש פחות מהשיעור כדי לפטור עצמו מן החלה עכ"ל ואין אנו אופין ביו"ט :

מהנקבצות דשמה יפריש מאותן שכבר נפטרו והוה מפריש מן הפטור על החיוב ולכן בהכרח לאפות עוד עיסה ולצרפה לכל המצות וליטול ממנה על כולן וכן המנהג פשוט אצלנו כשמקבצין מצות למעות חטים מכל בעה"ב שנים וג' מצות :

ה ודע שיש מי שסובר שכשם דבעיסה אחת אוכל והולך ואח"כ מפריש כמו כן בעיסות שלא היה בכל אחת כשיעור ונתחייבו על ידי צירוף של גם כן אוכל והולך ואחר כך מפריש הצירוף של הוה ממש כלישה אחת (הג"ח סעיף י' כ"ס ופר"ח) ויש חולקין בזה וס"ל דבזה אסור לאכול קודם הפרשה וצריך לתרום דווקא מן המוקף ורק בנלוש יחד א"צ מן המוקף ולא כשנצטרפו ע"י צירוף של (כ"ס כ"ס ח"א) וכן נראה עיקר שכן משמע מתוס' וראשונים דצירוף ס"ל אינו מועיל רק להיבין בחלה ולא דליהוי ממש כעיסה אחת לענין אוכל והולך ואח"כ מפריש :

ו והנה כששכחו ליטול חלה קודם הפסח וביו"ט הא אסור ליטול חלה אם נתחייב בחלה קודם יו"ט כמ"ש בס"י תק"ו ולכן אם הצירוף של היה ביו"ט ולא מקודם היה מותר ליטול חלה ביו"ט כיון דהחיוב בא ביו"ט כשלא היתה בכל עיסה כשיעור חלה ועד יו"ט היו מפורדים וביו"ט הניתום בכלי אחת אך דבר זה לא שכיח וע"פ רוב אחר האפייה מניחים אותם בכלי אחת וא"כ נתחייבו מעו"ט וכיצד יאכל ביו"ט לפי דיעה אחרונה שבסעיף הקודם דמה שע"י צירוף של לא אמרינן אוכל והולך ואח"כ מפריש ואפילו לפי דיעה ראשונה אינו אלא כשכל המצות הונחו בכלי אחת אבל אם חלקן בשני כלים גם לריעה זו אין תקנה שיאכל ביו"ט מכלי אחת ובמוצאי יו"ט יסמך כלי לכלי ויכסן בסדן ויטול חלה דשמה יטול או מהכלי השניה והיא לא פטרה את מה שאכלו שהרי לא היו בכלי אחת אך בזה יש ליוהר שיטלו חלה מהכלי שאכלו ביו"ט אמנם כבר כתבנו שהעיקר כריעה אחרונה :

ז ולכן התקנה לזה שיאכלו ביו"ט מצות שלימות ולהניח מקצת מכל מצה ולא דווקא שלימות אלא כלומר חתיכות גדולות ולשייר מעט מכל חתיכה ובמוצאי יו"ט להניח השוורים בתוך כל המצות שיהיו כולם בכלי אחת או בכסוי סדן ויטול חלה מן השוורים וממילא דזהו כחלת ח"ל שאוכל והולך ואח"כ מפריש כיון שמשויר מכל מצה שאוכל ואין חובה ליטול דווקא מן השוורים אלא דעריך יותר כשיטול מן השוורים :

תנה לישת המצות בערב פסח. וכו' ד' מעיפים :

מלות ומוריס) וכיון דפסח אינו נשחט עד אחר ו' שעות אף מצה כן אבל רבינו אליעזר הגדול ורבינו שמואל הבהן התירו אך לכתחלה יש ליוהר משום חביבה מצוה בשעתה

א כתב הטור אין מתחילין להתעסק בפת ביד עד אחר ו' שעות ואתא בתשובה מעשה באחר שאפה קודם וכו' ואסרו רבותינו המצה דאיתקש לפסח (על

בשעתה ואבי העזרי הביא בשם תוספתא יוצאין במצה ישונה וכו' וכתב דירושלמי פליג וכו' וכיון דירושלמי אוסר ראוי להחמיר וכו' ושבת שחל בע"פ יאפו במו"ש וכו' וא"א הרא"ש ז"ל היה אופה מע"ש וכו' עכ"ל וכיוצא בזה כתבו המרדכי בספ"ק דפסחים וא"ו הגדול (סי' ר"ג) ומסקי להותר ע"ש :

ב ומאד מאד תמוה דעת האוסרים דההיקש לפסח אינו אלא לאכילה ולא לעשייה דאל"כ לידחי שבת כמו פסח ועוד דמשנה מפורשת היא שיוצאין בחלות תורה וחלות תורה אסור לאפות בע"פ מפני החמץ שבה וגם בירושלמי מפורש להיפך והוא כפ"ב (הל' ד') שאומר מפני שלא דקדק בהמצה אבל אם דקדק כשר וכבר השיבו טענות אלו על האוסרים וקצת יש ליישב דהנה ההיקש אינו אלא לראב"ע דס"ל הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואמרינן בשלהי פסחים אמר רבא לדברי ראב"ע אכל מצה אחר חצות לא יצא ידי חובתו דאיתקש לפסח ע"ש ולפ"ז אפשר לומר דמשנה דחלות תורה והתוספתא והירושלמי אתיין כר"ע דפסח נאכל כל הלילה ולפ"ז א"צ היקש לזמן האכילה שהרי כתיב בערב תאכלו מצות דמשמע כל הערב ולכן לראב"ע דצריך היקש ממילא מקשינן גם לאפייה ולר"ע אינו כן והרמב"ם כפ"ו פסק כר"ע התוס' ספ"ב דמגילה ובספ"ה דובחים פסקו כראב"ע ולפ"ז י"ל דאלו הגאונים סכרי כתוס' ולכן הרמב"ם לא הזכיר זה כלל ואי קשיא דא"כ גם אפייתה תדחה שבת ל"ק כלל משום דגם לחמי תורה וכל המנחות אין דוחין שבת :

ג ויותר נלע"ד משום דזה ידוע שבזמן הקדמון לא היו אופין כל המצות קודם הפסח אלא היו אופין בכל יום מימי הפסח פת ליום זה עד שהמור כתב

תנ"ט דיני לישא . וכו' מ"ז סעיפים :

דרווקא בחלון פתוח אבל אם אין החלון פתוח אף שהשמש נכנס דרך החלון כהזכוכית של החלון מותר ללוש (סי' סק"ג) ואע"ג דלעיל סי' תנ"ה לענין המים אסרנו ככה"ש מים שאני דנתחממים מהר משא"כ העיסה אינה מתחממת ככה"ג (ס"ז) :

ג ויראה לי דדיני חלון שנתבאר לאו כללא הוא וזה לא נזכר בגמ' והפוסקים כתבו לפי אויר מדינותיהם ואיחזו במדינותינו אנו יודעים בחוש דלפעמים השמש מזה בזוכות החלונות עד שמתחממת הרבה העיסה שעל השלחן שהגשים עורכות ומחוייכים לסתים הזכוכית של החלונות באיזה דבר אם לתלות איזה מכסה על החלון או לסתום בהרלות שמכחזין שקורין לאדי"ן וכן להיפך אנו רואים בחוש דכשהחדר קטן ומפני ההסך התמידי רבה החמימות בהחדר עד שנטפל זיעה מהעוסקים ונחלשים ואין להם כח לעסוק וכשפותחים חלון ינשב הרוח ויקרר האויר ויתחוקו העוסקים

ב ומאד מאד תמוה דעת האוסרים דההיקש לפסח אינו אלא לאכילה ולא לעשייה דאל"כ לידחי שבת כמו פסח ועוד דמשנה מפורשת היא שיוצאין בחלות תורה וחלות תורה אסור לאפות בע"פ מפני החמץ שבה וגם בירושלמי מפורש להיפך והוא כפ"ב (הל' ד') שאומר מפני שלא דקדק בהמצה אבל אם דקדק כשר וכבר השיבו טענות אלו על האוסרים וקצת יש ליישב דהנה ההיקש אינו אלא לראב"ע דס"ל הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואמרינן בשלהי פסחים אמר רבא לדברי ראב"ע אכל מצה אחר חצות לא יצא ידי חובתו דאיתקש לפסח ע"ש ולפ"ז אפשר לומר דמשנה דחלות תורה והתוספתא והירושלמי אתיין כר"ע דפסח נאכל כל הלילה ולפ"ז א"צ היקש לזמן האכילה שהרי כתיב בערב תאכלו מצות דמשמע כל הערב ולכן לראב"ע דצריך היקש ממילא מקשינן גם לאפייה ולר"ע אינו כן והרמב"ם כפ"ו פסק כר"ע התוס' ספ"ב דמגילה ובספ"ה דובחים פסקו כראב"ע ולפ"ז י"ל דאלו הגאונים סכרי כתוס' ולכן הרמב"ם לא הזכיר זה כלל ואי קשיא דא"כ גם אפייתה תדחה שבת ל"ק כלל משום דגם לחמי תורה וכל המנחות אין דוחין שבת :

ג ויותר נלע"ד משום דזה ידוע שבזמן הקדמון לא היו אופין כל המצות קודם הפסח אלא היו אופין בכל יום מימי הפסח פת ליום זה עד שהמור כתב

א אין לשין עיסה של מצה בחוץ במקום שהחמה וורתה שם מפני שחום השמש מחמם העיסה אפילו תבא לידו חימוץ אבל במקום הצל מותר ללוש אפילו תחת אויר הרקיע והוה כשאינו יום המעונן אבל ביום המעונן אסור דיומא דעיבא כול' שימשא (יומא כ"א .) שהשמש בוקעת ככל סדקי העננים ואם עבר ולש תחת השמש וגראה שנתחמם קצת גם בדיעבד אסור (עכ"ל) ונלע"ד דביום המעונן במדינות הצפוניות שלנו מותר בדיעבד שאנו רואים בחוש שאין שם חמימות ובפרט קודם הפסח שאו עדיין נקר האויר גד אצלינו :

ב וכן יש לזוהר מללוש בבית נד חלון פתוח ולא מיבעיא כשהשמש נכנס בהחלון אלא אפילו אין השמש נכנס בחלון משום דחיישינן שמא יתכסו השמים בעבים ולא אדעתיה דכבר נתבאר דיומא דעיבא כוליה שמשא אבל בחוץ לא חיישינן לזה משום דודאי ירגיש כשתתכסה השמש משא"כ בבית לא ירגיש וכתבו

ודיעה ראשונה מוכחש בחוש (ח"י סק"י והגר"א סק"ה והגר"ז סק"י י') אלא שמ"מ יש להחמיר לכתחלה כסברא הראשונה (הגר"ז) והנה בכאן הריעה האחרונה הוי קולא אבל לענין מליחת בשר הוי חומרא דשיעור מליחה הוא כשיעור הילוך מיל וא"כ לדיעה ראשונה די כ"ח מינוטין ולדיעה אחרונה צריך כ"ד מינוטין ועמ"ש ביו"ד ס' ס"ט :

ו יש להחמיר ולמהר בענין עשיות המצות שהרי יש מי שסובר שאסור לשהות כשיעור מיל מתחלת הלישה עד האפייה כלומר עד הנחה בתנור וחשבינן בהומן הוה גס מה שעסקו בהעיסה (נ"ט נסס ריא"ו) ועם כי אין הלכה כן מ"מ במצה ראו להחמיר ועוד דהו וודאי גם אליבא דרינא שא"צ שתשהה בלא עסק כדי הילוך מיל רצופים אלא אפילו השהה מעט וחזר ועסק והשהה מעט מצטרפין השהיות אם היו ביחד כדי הילוך מיל וכ"ש אם הבצק מונח במקום חם שמדינא ממחר להחמיץ בהרבה פחות משיעור מיל וכן אחר שנתעסקו כהבצק ונתחמם בידים ממחר לתחמיץ קודם הילוך מיל ולכן יהיו מהירים ורזיזים באפיית המצות ואין להתחיל להעריך המצות עד שיגרופו התנור כדי שלא תהיה העיסה בלא עסק :

ו הזירות הרבה יש במצה והיינו שהעריבה שלשין בה אם היא של תרס צריך בכל רבע שעה עריבה חדשה שהרי אי"א לנקותה ולכן אנו לשין בשל נחשת או נחשת מוהב כהבצק שקורין מע"ס שהם חלקים ובכל לרוחצם ולנקותם ויזהרו שלא יהא בהם מלאי שכסדקי המלאות נטמן מעט בצק וכשיעשו שנים וג' עיסת יחליפו באחרת והראשון ינקוהו וגם יזהרו שמי שנותן הקמח לתוך המידה לא יתן המים והמים לא יעמדו אצל השק של קמח והאשה הלשה תקנה ידיה תדיר וכשתלוש תהיה עיניה בהעיסה ולא תדבר עם נשים אחרות באופן שהלישה הוא כלאחר יד ותזהר ללוש היטב היטב שלא ישאר קמח בהעיסה :

ו תזהר כשהעיסה רכה לכלי להוסף בה קמח מפני שאותו הקמח אינו נלוש יפה ושמא לא יתאפה יפה וכשיפול במרק יתחמיץ ולא הותר להוסיף קמח רק כל זמן שלא נתערב הגיבול אבל כשנתערבה ונעשית עיסה אסור להוסיף וכיצד יעשה כשהעיסה רכה יגבול עיסה קשה אחרת ויערבנה עם הרכה דעיסה בעיסה מותר לערב שהרי שניהם נלושים יפה ופשוט הוא דדוקא אחר יעשה עיסה הקשה אבל האשה שלשה אין לה לעשות שתי עיסות כאחת שאין הידים מספיקות לזה אבל שתי עריכות שהם עיסות מועטות יכולה לעשות שתיים כאחת אחרת בידה הימנית ואחת בהשמאלית ויזהרו שלא להשהות עיסה וכלי הגלגול שקורין קאצילק"ע תחת השחי ששם המקום מחומם וכן יזהרו לנקות תדיר השלחן שעורכוין שם והגלגל והידים מפרורי בצק הנדבק שם ונהנו לדקור המצות בגלגל

העומקים וגם על הבצק תעבור הרוח ותקררה ובלבד שלא תהא השמש כנגדם וכן המנהג :

ד אם לשין המצה במקום זה ונושאין לאפותה בכית אחר הרחוק ממקום זה לא ישא את המצות מגולים תחת אויר הרקיע אלא יכסה אותם באיזה דבר קל ואם יש חשש שנדבק קצת בצק להבטיח לא יכסה בה פעמים הרבה (מנ"א סק"ב) וכן המים או הקמח לא ישא תחת אויר הרקיע בלא כיסוי ולא ילוש סמוך לפי התנור מפני החום העולה לשם מפני התנור ואצל דופן התנור ג"כ אם עולה הבל מדופן התנור אסור ללוש שם ואם לאו כגון שהדופן עב ואין בצד החצון של הדופן חום הרבה מותר והכל לפי ראות עיניו (עמ"י סק"ט) וכן יש לזהר אצלינו שמשמים המצות לתנור ע"י קנים דקים למהר להשים המצות לתוך התנור ולבלי להשהותם על הקנים שיש בהם חמימות ובקל שתבא לידי חימוץ וגם חובה להבין הרבה קנים כדי שאם יתחיל האחד להתחמם יעמידנו במקום קר שיתקרר ויקח קנה אחר מצונן עד שיתחמם קצת ויעמידנו במקום קר ויקח קנה אחר וכן יתחיל כסדר עד שלא יבא הקנה לידי חמימות ויזהרו שגם העריכה שקורין וועלנעריין וגם הסטופלע"ן שקורין רעדלע"ן לא יהיה אצל התנור וטוב שעסק המצה יהיה בחדר גדול שהאייר שולט שם :

ו לכתחלה לא יניחו העיסה בלא עסק אפילו רגע אחת דכל זמן שמתעסקין בו אפילו כל היום אינו מחמיץ ועסק מקרי לישה ועריכה והסטופלע"ן אם הם כחוק מקרי עסק ואם ברפיון לא מקרי עסק ויזהרו מלהשים היד על המצה הרבה דהוי כה חמימות וכמה תשהה העיסה בלא עסק ותבא לידי חימוץ כתב רבינו הב"י בסעיף ב' דהו רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה וזהו י"ח מינוטין ופעמו משו' דבגמ' (מ"ו.) אמרו שיעור הילוך מיל ומהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות שהם ארבעים מילין ובכל פרסה ד' מילין והיום הוא י"ב שעות ונמצא דמגיע לכל שעה ג' מלין ושליש מיל ומיל הוא אלפים אמה ובכל שעה יש ששים מינוטין ומגיע לכל מינו"ט מאה ושנים עשר אמות בקירוב ומגיע לי"ח מינוטין שני אלפים אמה וי"ב אמה לפי חשבון מאה ושנים עשר ואינם בשלימות רק בקירוב והוי אלפים אמה בצמצום ושיעור שעה הוא חלק כ"ד מן מעל"ע שלם דהיינו יום ולילה : ו אכל הרמב"ם והרע"ב כפי' המשנה פסחים פ"ג כתבו דשיעור מיל הוא שני חומשי שעה וזהו כ"ד מינוטין דחומש מששים מינוטין הוי י"ב ושני חומשין הוי כ"ד דאינהו חשבי מהנץ ועד השקיעה הוי"ב שעות וזהילוך הוא ל' מילין דעשרה מילין הולך קודם הנץ ולאחר השקיעה כדאיתא בפסחים [ג' ד.]. ונמצא שכשתחלק ל' מילין לוי"ב שעות שהם ששים חומשי שעה יגיע לכל מיל שני חומשי שעה וכ"כ מהרי"ל (מנ"א סק"ג) ולפי' זה הסכימו הגדולים שכן עיקר

הרבה לנייר וצריך לכל מצה נייר חדש או על צד האחר אך יותר טוב לגלגל על השלחן בעל נייר (ובתנ"ך המנ"ל סק"ג מורק שנסדק נספתו וזה מהר"ל להרחיב הסדק ולגרדו יפה ולהפעיל ולסמוס הסדקים ויחליקם ע"ש ז"ל להרחיק א"ע מעריבה או ממרדה שיש נה סדק ומ"ג מסדן לא ידענו מה הוא ע"ש):

יך ודע שאע"פ שיש שיעור לחימוץ כדי הולך מיל כמ"ש מ"מ אם רואים כבצק סימני חימוץ אסור מן התורה אף שאין בו הזמן שנתבאר ואלו הן סימני חימוץ כגון שנעשה סדקים בהעיסה ואפילו לא נתערכו הסדקים והנה בזה אלא אחר הולך הנה והאחר הולך הנה הוה חמץ גמור ותייבון עליו כרת ואם אין בו סדק אלא הכסיפו פניו כלומר שנשתנה מראיתו כאדם שעמדו שערתיו הוי ג"כ חמץ אלא שהאוכלו פטור מכרת וכן אם התחילו בשני עיסות כאחד והאחת נתחמצה אסירה גם השנייה אפילו אין רואין בה סימני חימוץ ואפילו לא שהתה שיעור מיל משום דודאי החמיצה ויהוה שלא להניח מצה אחת על חבירתה דבכך ממהרין להחמיץ כללו של דבר שצריכין הרבה זהירות וזהירות במצה:

מון כתבו רבותינו בעלי הש"ע כסעיף ג' אם האשה שהיא לשה מקטפת היא כמים לא תקטף באיתן המים שמצננת בהם ידיה מפני שהם מתחממים ומחמיצין את העיסה אלא יהא לה כלי אחד מלא מים שתקטף בו ומיהו בעברה ולא צננה ידיה מותר ואם לש אחר זמן איסור חמץ אלו המים עם שאר המים שרוחצים בהם העריבה לא ישפכם אלא כמקום מדרון כדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיץ עכ"ל אבל קודם זמן איסורו לא חיישינן לזה (ע"ש סק"ה) ועכשיו לא ידענו כלל מקטיפת מים ואדרבא הנשים שומרת שלא יבואו מים על העיסה ועושין זה מפני העדר ידיעתן כדן זה שאדרבא המים הצוננים מעכבין החימוץ וג"ל המפני שהמצות שלנו דקין לכן א"צ לקטפת מים:

מון ודע דאם שני בע"ב אופין בתנור אחד ויכול להיות שיתחלפו המצות של זה לזה נכון שיאמרו כל מי שייגע מצה שלי לידו יהיה לו במתנה (כ"י ומנ"ל ס' תל"ב סק"ה) וכן אם יש חשש בהריחים אי בחנות שנתחלף של זה לזה יאמרו ג"כ כן (ש"ס) כדי לצאת מחשש מצה גזולה כמ"ש בס' תנ"ד אמנם בדיעבד גם כלא אמירה מסתמא מהלו זל"ז אך אצלינו אין אופין שנים בתנור אחד:

תם דיני מצות מצוה שעל הסדר . וכו' ה' סעיפים:

בגלגל ברזל שקורין רעיד"ל והמצות נתונות על מתכת שקורין בלע"ך ויהוהו העוסקים שלא יאכלו לחם חמץ בעת העוסקים בהמצות ויאכלו מיני קטניות או תפוחי אדמה וכיוצא בהם והכא למהר מסייעין אותו:

י אם הוסיף קמח בעיסה אין לאסור בדיעבד רק יהוה ללושם יחד יפה יפה (ע"ה"י סק"ה) ואם נראה שעבר אבק קמח על איזה מצה יש ליוהר לאכלה יבש שלא תכנס כמים ואם המצה ככר עשויה ואין מקום בתנור לאפותה ומוכרחת לשהות איזה סינומין טוב שתחזור ותשברה ותחזור ותלוש ולתגלגל כדי שלא תשאר המצה בלא עם אכל לכתחלה אין לשבר המצה ולחזור וללושה ולגלגלה:

יא וזה לשון רבינו הרמ"א כסעיף ד' הכלים שמתקנין בהן המצות והסכין שחותכין בו את העיסה יגררם תמיד בשעת עשייה שלא ידבק בהם הבצק ולאחר עשייה ידחים וינגפם היטב לחזור ולתקן בהם פעם שנית והוה עדיף מפני כמה שנוהגין לגרדן כי א"ה לנקותן היטב ע"י גרידה והמחמיר יגרדן ואח"כ ידיון עכ"ל ואצלינו מנרדין בהתיכות וזוכיה דמתגרת היטב ואנו אין נוהגין כלל בהדחת מים:

יב וכתב עוד שבי"ט מותר לגרד ע"י א"י והגרידה שבות ואמרו לא"י שבות והוי שבות דשבות במקום מצוה ומותר ואם ליהא א"י ישילם בזונן או יתנוס לתנור שיאפה הבצק שעליהם והעריכות מותר להדיח בעצמו שהרי ראויים לאיזה תשמיש של אוכל נפש ומותר ביו"ט וכן כל כיוצא בזה וכתב עוד שיש ליוהר בעריבה שלשין בה שלא יהא שום גומא או סדק שלא יוכל נקרו אחר הלישה ותחמיץ ואח"כ כשחזור ולש בו מתערב בבצק ולא יתן העריבה על כר או כסת צמדי בשעת הלישה שמתמם העריבה אבל על של עור שרי עכ"ל ואצלינו אין אופין ביו"ט אמנם כשאופין ביו"ט וכן בע"פ אחר חצות צריך לבטל הפרורי חמץ קודם שיחמיץ וכך נהגו לומר פרורים הפקר ודווקא קודם שיחמיץ דאח"כ אינו ברשותו וע' בס' ת"ס סעיף ה':

יג המגלגל שקורין קאצילק"א אצלינו הם של עץ חלקים ויש מאפיין במתכות ויש של אבנים ויש שר זכובית והם חלקים ומקדרים וכן השלחן שמגלגלין עליו ויהוה שיהא מרף אחד כדי שלא יהיה סדק ויראו שיהא חלק ויש שמגלגלין על מתכת ויש על אבנים ומכאן יופה הוא כידוע אך על נייר לא יגלגלו כי הנייר מתנדר ואינו יפה לגלגל והמגלגלין על נייר אסור לגלגל על אותו נייר מצה אחרת כי הבצק מתדבק

לו עשה לשם כך וכך הוא עושה על דעת עצמו וכ"כ הרשב"א בתשו' (ס' ז') וגם המחנה והקצירה צריך לשמה כמ"ש בס' תנ"ג אלא שיש דיעות בזה אם צריך

א כתבו המור והש"ע אין לשון מצת מצוה ולא אופין אותה ע"י א"י ולא ע"י חרש שוטה וקטן עכ"ל וכבר בארנו זה בס' תנ"ג דהמעם משום לשמה ואפילו אומר

גם משעת קצירה ובגמ' יש פלוגתא בזה (ודגרי הט"ז סק"א תמוהים וכמ"ס סע) :

ב וכן לא יסויע אחד מאלו בשום מלאכה מן המלאכות השייך לזה ומהו כתבו הפוסקים דאם א"א בלעדיו הא"י יעמוד ישראל על גביו ויאמר לו עשה לשם מצות מצה כמו שפסק הרא"ש לענין ציצית לעיל סי' י"א (כ"ה ומג"א) ומ"מ יראה הישראל לסייע מעט ודע דקמן עדיף מכל אלו שהרי יבא לכלל מצות (סע) וכך דברים אלו אינן אלא במצת מצוה ולא במצה של כל ימי הפסח וכבר כתבנו בסו"ת תנ"ג שהר"ף והרמב"ם יש להם שיטה אחרת בשימור רמצה ולדירהו אין הפרש בין מצת מצוה למצה של כל ימי הפסח ע"ש הטוב : ג חזת זהו שאינו שומע ואינו דובר ושוטה שמשמעו ונדר השוטה נחבאר כיו"ד סי' א' וקמן הוא כמשמעו שלא הגיע לי"ג שנים ויום אחד ויש מי שאומר דקמן מקרי בשאין לו דעת אכל כשיש לו דעת שיבין מה שאומרים לו שיע"ה לשם מצוה מותר לכתחלה (ט"ז סק"א) ולעג"ד נראה דוודאי כל דבר שצריך לשמה צריך י"ג שנה ויום אחד (וכ"כ ה"ר) ויראה לי דסומא ושכור אסורים לעסק בלישת מצה ועריכתם אף במצה שאינה של מצוה להסומא לא יראה לאסוף כל הבצק ביחד ובין כך יבא לידי חימוץ והשכור פשיטא שאינו יודע היטב מה שעושה אפילו לא הגיע לשכרותו של לומ : ד אע"ג דיכול לאפות מצה מצוה ע"י שליח מ"מ אם אפשר לו בעצמו מצוה בו יותר מבשולחו והרא"ש ז"ל היה עומד על עשייתם והיה משהלך במצת מצוה ומורו העוסקים ומפייע בעריכתם וכן ראוי לכל אדם להטפל ולעסוק בעצמו במצוה הגדולה הלזו (ונסע) הארז"ל כתב הט"ז סתקן גדול הוא שיטעול במצוה זו עד שיגיע ע"ש) :

ה הלש אחר זמן איסור חמץ יאמר בשעת לישה כל פירורים שיפלו בשעת לישה ועריכה וכן בצק הנדבק בכליזם אני מבטל איתם כדי שנמצא שמבטלן קודם חימוצו דלאחר חימוצו אינו ברשותו לבטל כיון שהוא אחר זמן איסורו ולאחר גמר הלישה והעריכה יכבדו המקום שלשו ושערכו שם ואע"ג דפירורים כלא"ה אפקורי מפקד להו גם בסתמא אמנם חיישינן שמא יתקבצו כל הפירורי לישה ביחד ויהיה דבר חשוב ולפיכך

תסא דיני אפיית המצות . ובו י"ג סעיפים :

צריך לבטל ולא דמי לפירורי לחם דאין מתדבקין יחד ולא חשיבי (מג"א סק"ז) והעולם נוהגים לומר פירורים הפקר וכתבו ראינו סועיל דלשון זה משמע דמעצמן הן הפקר ואינו כן אלא צ"ל יהיו הפקר (סע ועי"ז סק"ג) אבל באמת נכון המנהג דבחמץ בגילוי דעתו סני כמ"ש בסו"ת תל"א בעניין עיקר הכיטול ובפרט לגבי פירורים דכלא"ה הוי הפקר (עמ"י סק"ז שהיו מטעם דהפקר הוי כגדר אך כבר נאדרנו בח"מ סי' רע"ג סעיף ד' דאין ע"ז ענין הפקר לנדר ע"ש) :

ך בימים הקדמונים היו נוהגים לעשות סימנים על הג' מצות שעל הסדר וקורין לה הראשונה כהן שמברכין עליה המוציא ולהשנית לוי על יחיץ ולהשלישית ישראל על כורך ועכשיו לא נהגו כן לפי שהן כדאי להשנות המצה קודם אפייה ולעשות הסימנים דאין עושין סריקין המצויירין בפסח כלומר לעשות ציורים על המצות לפי שהוא שוהה בעשייתן ויבא לידי חימוץ ואפילו ע"י דפוס אסור ואין חילוק בין בעה"ב לנחתום אף שרגיל לעשות כן ואינו שוהה בעשייתן מ"מ לא פלוג רבנן ואסרו כל הציורים ומ"מ בדיעבד אם עשו לא נאסרה המצה בזה אלא שהה בציורין ומותר לכתחלה לאכלן והניקורין שעושין שקורין רעדלע"ן זה אינו ציור ואדרבא נעשין מהר והוא עסק של הבצק ומעכב החימוץ ומעכב שהמצה לא תנפח בתנור וטוב וישר לעשות כן :

ז אין עושין מצה עבה טפח שכשהיא עבה כל כך יש לחוש שלא ישלש האש באמצעיתה מהר ויבא לידי חימוץ ובריעבד מותרות באבילה (מג"א סק"ד וסו"ת סק"ד) ופחות מטפח מותר דקים להו לחבמים שהאור שולט שם ומ"מ אנחנו נוהגים לעשות המצות רקיקים דקים ולא פת עבה כשאר לחם דהרקיקין אין ממהרין להחמיץ : ח הקדמונים אסרו לעשות מוליחות בפסח והיינו למלאות העיסה בבשר ובצים כעין פשטיד"א שמעכבים האפייה וקרוב להחמיץ ועוד שהליחה היוצאה מהם הוי כמי פירות ומי פירות עם מים ממהר להחמיץ כמ"ש בסו"ת תס"ב ואפילו בדיעבד יש לאסור אכל אם נתן להוכה ורעונים אפילו אינם כתשים מותר באבילה בדיעבד שזה אינו מעכב האפייה ולכתחלה אסור ומימינו לא שמענו ולא ראינו לעשות כן (והט"ז סק"ז אסור גם כדעבד) :

ט מעויל כשלא היתה כוונתו לשם הבשר פסח דוודאי לא השגיח שיהו הנחלים על פני כולו ואפשר שהיה כן שלא הלכו על פני כולו ומ"מ בדיעבד כשאפי מצה יש להתיר ככה"ג כשהסיקו פסח פעמים אף שלא לשם הכשר דקרויב הוא שעכ"פ עם אחת היו הנחלים על פני כולו אבל אם הסיקו היסק אחר שלא ככוונת הבשר אינו סועיל אף בדיעבד (מג"א סק"א ומה שמדמה להלכ

בשעות תמימי דעס אופן ומצטלן ככלים ולא בתנור עלמו
מש"כ חמץ ומל"ג ו"ע דרו"ק) :

ב והנה מעיקר הדין כשמיטיקין התנור לשם הכשר
יותר בהיסק זה לפחות מצה ומ"מ אין המנהג כן
דלאחר היסק של הכשר אין אפיין בה אלא עושין היסק
אחר למצה אחר שתצטמן התנור ומנהג יפה הוא וטוב
וישר לעשות כן דשמא היה שם חמץ בעין ונשרף
ואיתו האש מועיל להמצה ונמצא שנהנה מחמץ אך
מעט זה לא שייך דאם אחר זמן איסורו כמ"ש בס' תמ"ה
ועוד יש מעט דאם יאפה בתוך זמן כי לחוש שלא
יסיק הרבה כדי שלא יאפה הפת וקם יש לא נמצאו
גזרות אלו בנמ' מ"מ כשנהגו מעצמן כן מנהג כשר
וישר הוא (עמ"ל סק"ג עטור ג"כ משנר ומלכ ע"ש וזהו
ג"כ מהטעם שכתבנו בסעיף הקודם דרו"ק) :

ג ויש נהגים לעשות כהתנור קרקע חרש ומנהג יפה
הוא ובוה א"צ היסק ואע"ג שיש בליעת חמץ למעלה
ומן הצדדים אך לזה די הדיסק שיסיקו לאפות המצה
שהשלהבת יעלה שם ויפליט (מ"ל סק"ג) ולכן להתשמש
שעל התנור ובצדדי התנור אינו מועיל זה וכמה תהא
עובי הקרקע החדשה כתב הלבוש כעובי אצבע ומעמו
נראה דאפילו בדבר מאכל לא נכנס יותר מעובי אצבע
כדי נטילה כמ"ש ביו"ד סי' ק"ה ובחמץ ליכא שמנונית
שיעופע כולו :

ד טפא של חרס חדשה וזהו כלי שמסיקין תחתיו
מלמטה ואופין עליו מלמעלה ואינו מצוי אצלינו
יותר לאפות עליו מצות דכיון שהאור שולט תחתיו
הוא נרתח יפה אע"פ שאין השלהבת עולה על גבו
והפת נאפה מיד ואינו בא לידי חימוץ ורק יש ליוהר
להסיק תחתיו תחלה עד שיהא מרותח היטב ואח"כ
ירביק הפת על גבו וכן כשאופה במחבת בלא משקה
יותר להסיק תחתיו תחלה עד שיהיה מרותח היטב
ואח"כ ירביק הפת בתוכה דאם ידבק הפת מקודם
ואח"כ ירתיחנו יש לחוש שמא קודם שיהיה מרותח
היטב תחמין הפת ואפילו בדויעבד יש להחמיר
אח"כ אין לו פת אחר (עמ"ל סק"ז) וכן אסור להשים
מצה בתנור על הנייר אך בדויעבד אין לחוש דודאי
שולט בה האור דרך הנייר שהוא דק (ע"ש) :

ה טוב להחמיר ולמחות שלא לאפות חררה ברמץ
וכן שלא יאפה בחמה שיש לחוש שיחמיצו קודם
שיתחילו לאפות ואם עבר ואפה ברמץ מותר באכילה
ויוצא בהן ידי חובתו בפסח אבל בחמה אינו יוצא ידי
חובתו לפי שהאפו בחמה אינו נקרא לחם והתורה
אמרה לחם עוני ואינו קרוי לחם אלא האפו באור
בתנור או במחבת בלא משקה ולא האפו בחמה ולאכול
יותר בדויעבד דאחרי שההום של החמה שם חוק כל
כך עד שנאפית פשימא שאינו מניחה להחמין (הגר"ו) :
ו וכן אם נאפה בקרקע כנון מרוקנין והוא נומא שעושין
בקרקע הכורה ונותנין שם קמח ומים מעורבין ונאפה

שם אע"פ שבדילתה רכה מאד ואין עליו צורה פה
ולכך אין מברכין עליו המוציא א"כ קבע עליו סעודתי
כמ"ש בס' קס"ח אע"כ יוצא אדם בו ידי חובתו בפסח
אפילו לכתחלה לפי שזוהי לחם עוני כמו עני שאין לו
תנור ואופה לחמו בקרקע ומברך עליו המוציא וברה"מ
דבפסח הוי קביעת סעודה :

ז מצה שנאפית עד שאם פורסה אין חומין נמשכין
ממנה ויוצאין בה ואפילו אם כשהיא נטלמלת נפרכת
יוצאין בה כיון שאין חומי בצק נמשכין ממנה אבל
כשנמשכין ממנה חומין אין יוצאין בה ראינה פת אלא
בצק והסימן לזה שקרמו פניה ויש ליוהר שלא ליטלה
כין התנור קודם הזמן הוה ולהחזירה מפני שתוכל
לכא לידי חימוץ אבל לאחר זמן הוה יכול ליטול ולהחזיר
לפי שאו היא כאפויה ואם יש ספק אם חומין נמשכין
אם לאו יש להחמיר ודע דאין להביר זה רק כשהפת
חס ולא בצונן ואו צריך לראות הקרימת פנים שזה
ניכר גם בצונן ואם תוחב אצבע ואין האצבע נדרכת
הוי סימן שאין חומין נמשכין (מ"ל סק"י) ויש מי שאומר
שאם נטלה מן התנור קודם שהחומין נמשכין נאסרת
מיד (ט"ז וח"י) דע"י החימום מתחמין מיד אך בספק
חומין נמשכין יש להקל (ע"ש) ובמצות שלנו לא שכית
כלל שיהא חומין נמשכין מהם :

ח יוצא אדם במצה שרויה במים דרוקא כשלא נימוחה
אבל נימוחה לא יצא כראמרין בתולין (ק"ד) .
המחה מצה וגמעה לא יצא וכן אם בישלה אף שלא
נימוחה לא יצא ולכן לא יתן אותה בכלי ראשון
דמבשל וגם בכלי שני יש להחמיר אם לא לצורך
(מ"ל סק"ח) דבכישול נתבטל מעט מצה ואע"ג דקיי"ל
בלע מצה יצא דלא בעינן שימעות מעט מצה כמ"ש בס' י
תע"ה היינו דלא בעינן שימעות מעט מצה בפיו כמו
מרוך כמ"ש שם אבל מ"מ צריכה להיות מעט מצה
במעיו ובכישול הרי הוא כאינו מצה כלל (ט"ז סק"ג)
ושרייה זו שאמרנו י"א דוקא במים ולא כיון דמבטל
מעט מצה (מ"ל סק"ו) אם לא בהכרח וי"א דהכל אחד
(ט"ז ע"ש) דגם יין אינו מבטל מעט מצה וכן ברומב
ורק שלא יהיו חמין מכלי ראשון דעם דאפילו במים
לא הותר רק לחולה ולקון שאינם יכולים לאכול מצה
יבש או מי שנתקלקלו שיניו אבל מי שיכול לאכול
יבש לא הותרה לו שרייה דעיקר מעט מצה הוי
ביבשות :

ט אם אפו מצה וחמץ בתנור אחד לא נאסרה א"כ
ננעה בחמץ דמשום ריח חמץ לא נאסרה אפילו
למי שאוסר ריח חמץ בפסח בס' תמ"ז דרווקא ריח
של שמנונית מקרי ריח ולא ריח של פת (מ"ל סק"ט)
ואם נגעו זה בזה נוטל ממקום הנגיעה כדי נמיילת
מקום והיינו כעובי אצבע לכלל היותר אינו בולע
יותר משיעור זה שהרי אין כאן שמנונית כלל דניחוש
לפיעופיע ויראה לי דאם נאפו במחבת אחת אסורה
כולה

האור נכנס ביניהם יפה ולענ"ד היה נראה להיפך דכשמדובקים זה בזה אין חשש כלל דהם עיסה אחת וכשאינן מדובקים לא נכנס האור ביניהם אבל כיון שרבותינו לא אמרו כן בטלה דעתנו העניינה נגד דעתם הגדולה :

יב עוד כתב מצה נפוחה באמצעיתה אמורה אבל עלה עליה קרום כדרך שעולה על הפת בשעת אפייה מותרת עכ"ל ויש בזה שני פירושים האחד שהמצה נפוחה באמצעיתה ונחלקה לשנים ויש חלל ביניהם והשני שכל המצה באמצעיתה עלתה למעלה כעין הר ויש שכתבו דרוקא כפי' השני יש חשש חימוץ שכן דרך לחם חמץ להגביה עצמו מעלה מפני חווק החימוץ אבל כשנחלקה לשנים זה בא מפני שלא נדקרה יפה ואין זה כלום (ט"ז סק"ו) ויש שאוסרין גם כפי' פו' הראשון דכשנפוחה הרבה באמצעיתה יש חשש חימוץ (מנ"א סק"ג) רק אין לאסור רק אותה מצה ולא יותר ובמצות שלנו ליכא כלל חשש נפוחה דהן דקין ולפעמים נפוחה מעט מפני מיעוט הרקירות או מפני חווק האש השולט על דקותה ומגביהה כנראה בחוש ומימינו לא אסרנו מחמת נפוחה ורק בדבוקה מסירים הדביקות עם עוד מעט מהסמוך לה ומשליכים וא"צ שריפה כי אינה חמץ (מנ"א סק"ג) :

יג עוד כתב אם שני מצות שוכבות זו על זו בתנור קודם אפיתן אסורין דהוה כמצה כפולה וכן יש ליהרר שלא ינעו זה בזה בתנור בעודן לחין כי אין האור שולט במקום נגיעתן ובאין לידי חימוץ עכ"ל ובדיעבד אם נשכו זה בזה ושניהם נונעים בתנור למטה או חום האש שולט למטה בטוב ונאפה יפה ומותר (שס סק"ד נשכ"ל) (המנ"א סק"ג האריך דעניין נקב נמ"ה דזהו אסור והוא סימן לחימוץ וגם דלעולא"ך ע"ש ולא ידענו כלל מענין הקב וגם דלעולא"ך קטני קטנים נהכרח להיות ככל המצות) :

תסב דיני מי פירות בלא מים ועם מים. ובו מ"ו סעיפים :

א ר"פ אלו עוברין שאומר וכולהו ע"י מוי כלומר כל הני דחשיב כמשנה דאלו עוברין כותח הכבלי ושבר המדי וכו' דרוקא כשיש בהם מים וכך אופסקא הלכתא כמור וש"ע דמי פירות בלא מים אינו מחמץ כלל ומי פירות עם מים הוי חמץ נוקשה וקשה לשומרין מחימוץ מפני שמטהרין להחמיץ ולכן אסורין בפסח ואין ללוש במי פירות עם מים ואף דהר"ף פסק דמותר שיכול לשמור מחימוץ מ"מ הרא"ש ועוד מהראשונים חולקים עליו וכן הלכה והוא לש יתבאר במעיה מ' :

ב ותימא רבה בהך ירושלמי שהבאנו דמקודם לזה איתא בירושלמי ס"פ כל שעה ר' שמואל הוה ליה יין כוסס יהיב בגויה שערין בגין דיהמע כלומר שותחמץ שאל

כולה שהרי כל המחבת בלוע מחמץ ונכנס הבלוע לכל המצה וצריך כדי נמילה בכולה והרי בכל עוביה ליכא עובי אצבע ולכן ג"ל דגם בתנור אחד שאינו אוסר כמו שנתבאר והו כשלא היו על רובד אחד והוי כשני כלים אבל אם אפו חמץ ומצה על רובד אחד נאסרה כולה ולכן אם כל התנור היא רק אבן אחת אמורה : **י** כתב רבינו הרמ"א בסעיף ה' מצה שנתכפלה בתנור ודבוקה עד שאין שולט שם האש אוסרים אותה תוך הפסח אבל שאר מצות שבתנור מותרים וקודם פסח אין לאסור רק מקום הרבוק עכ"ל ודווקא בדבוקה ממש כלומר שנתכפלה מקצתה על מקצתה ונתדבקה ממש דאו אין האיר נכנס ביניהם אבל בסמוכים בלי דיבוק אין להוש כלל (ס"ז סק"ג ומנ"א סק"א נשכ"ל) ויש מי שאוסר אם לא קרמו פניה (שס נשכ"ח) דהוה סימן שלא נאפה שם והוה בכפולה שיש ריעותא לפנינו אבל בסתם מצה אין חשש בשלא קרמו פניה (שס) רלפעטים יש בצק שאינו מקבל קרימת פנים וקודם הפסח אין לאסור רק מקום הרבוק ומשליכו ואפילו אין ס' ככל המצה נגד מקום הרבוק שהרי אינו חמץ גמור ואינו דבר הנימוח ונבלל ולא נתפשט בכל המצה ויש שמצריכין ס' והעיקר כדיעה ראשונה דכן הסכימו הגדולים (ט"ז סק"ה וחי' סק"ה ועמנ"א סק"ג) וכפולה שננעה בחבירתה במקום הכפל אוסרת כדי נמילה ושלא במקום הכפל אינה אוסרת (שס) :

יא ויש לי בזה שאלה מצה כפולה ודבוקה ממש שאסרנו מפני שאין האש נכנס כיון הדבקים איזה סכרא יש בזה והלא אם היתה עבה המצה שני פעמים כמו שהיא עתה הרי לא אסרונה אם אינה עבה יותר מטפח ועתה שנכפלה מה איכפת לנו ואדרבא כשהיא דבוקה ממש הרי היא מצה אחת עבה ובאמת בנמ' לא נמצא דין מצה כפולה כלל וצ"ל דקבלה היתה ביד הקדמונים דשני גושי עיסה המדובקים זה בזה אין

א הלכה פסוקה בפסחים (ל"ה :) ובמנחות (ל"ז :) דמי פירות אין מחמיצין ואע"ג דתניא (ל"ו.) אין לשין עיסה ביין ושמן ורובש ואם לש ישרף מיד דברי ר"ג מפני שא"א לשומרה מחימוץ וחבמים אוזרים יאכל שאפשר לשומרה מחימוץ ומיהו עכ"פ חוינן דמי פירות מחימוץ פירש"י דחמץ נמור לא הוי מיהו חמץ נוקשה הוי ע"ש ולפ"ז הוי דינא דמי פירות כמו מים רק כרת אין בו :

ב אבל ברותינו בעלי התוס' והרא"ש ורוב ברותינו חלקו עליו וס"ל דמי פירות אין מחמיצים כלל וזה שבכרייתא נראה דמחמיץ והו במי פירות עם מים דאו מטהר להחמיץ ואינו חמץ נמור אלא חמץ נוקשה וכן הוא דעת הר"ף והרמב"ם בפ"ה וכן הוא בירושלמי

שאל לר' אמי א"ל צריך אתה לבער ר' חנינא הו"ל דבש מזוייף בסולת שאיל לר' מנא א"ל צריך את לבער וכו' הרי מפורש כרש"י שאפילו מי פירות בלבד מחמיץ והרא"ש (פ"ג סי') כתב דסברו כמאן דאמר בנמ' דילן דמי פירות מחמיצין ואין הלכה כן ע"ש ותמיחתי דבכאן הורה ר' אמי והך דרפ"ג אומר ג"כ ר' אמי ואיך יסתור א"ע ולכן צ"ל דכאן כמ"י מירי ג"כ בתערוכת מים אבל א"כ היה לו לבאר ואדרבא לפירש"י י"ל דהך דאלו עוברין בוונתו לענין חיוב כרת (וכ"כ הפ"מ סס נמח"ס ע"ש אך נס זה קשה דהא נמשנה מסיים שאין נאלו כרת וע"פ):

ד וכתבתי זה לא לחלוק על דברי רבותינו אלא לענין המנהג שלנו שאין אופין על פסח מצה עשירה דהיינו כמי פירות בלבד כמ"ש רבינו הרמ"א בסעיף ד' וז"ל ובמדינות אלו אין נוהגין ללוש כמי פירות ואפילו לקמף המצות אין נוהגין רק לאחר אפייתן בעודן חמין ואין לשנות אם לא כשעת הדחק לצרכי חילה או זקן הצריך לזה עכ"ל וה"ה למי ששיניו מקולקלים ואינו יכול לאכול דבר קשה והמעם המנהג הוא משום דמי פירות עם מים ממחר להחמיץ וא"א לשומרה מחימוץ ולכן חששו שמא יערבו מים ג"כ כן נראה מעם המנהג: ה והנה עכשיו בעונותינו מזוללים במנהג זה ולשין כמי בצים ואוכלין אפילו אנשים בריאים והנה לבד שעתידים ליתן את הדין שעוברים על מנהג שנהגו אבותינו ואבות אבותינו זה הרבה מאות בשנים והוה כנדר ולכך זה הא לרעת רש"י הוה חמץ נוקשה כששוהין בה ומירושלמי שהכאנו כמה אמוראים שפסקו כן להלכה ואיך תתעורר תאות נמכוה לעבור על המנהג ועל דברי רש"י והירושלמי שפסקו כן לריגא וע"כ שומר נפשו ירחק מזה אם לא לחולה ולזקן ומקולקלי שינים והגוהר מזה יזכה לרב טוב הצפון לצדיקים בנ"ע:

ן וכן אין יוצאין ידי חובת מצה כלילה הראשון במצה שנלושה כמי פירות דכתיב לחם עוני מה דרכו של עני לאכול בקמח מעורב עם מים בלבד ולא הנלוש כמי פירות שוהו מצה עשירה וכן מי פירות בתערוכת מים לא מקרי לחם עוני (ה"י סק"ג ומג"א כסי' תע"ה סק"ה) ודע שהרמב"ם בפ"ו דין ה' כתב מצה שלישה כמי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח אבל אין לשין אותה ביין או שמן או דבש או חלב משום לחם עוני ואם לש ואכל לא יצא ר"י חובתו עכ"ל רמ"ל דמצה עשירה לא מקרי רק הני ד' דברים שחשב ולא מי פירות:

ז ונראה שפסק כן משום דבגמ' (ל"ו.) תניא לחם עוני פרט לעיסה שנלושה ביין ושמן ודבש ולענין חלב אומר דאמר ר' יהושע לבנו יומא קמא לא תלושו לי כחלב ע"ש אבל א"כ תמוה דלפ"ו חזינן דלאו דווקא יין ושמן ודבש דאפילו חלב מקרי נמי מצה עשירה וא"כ כל מילי נמי ואי משום דרייק דא"כ

הו"ל לר' לומר יומא קמא לא תלושו לי כמי פירות דאכתי למה לא אמר יין ושמן ודבש אלא וודאי משום דהיה רגיל בעיסה הנלושה על חלב לכן צוה שליוס הראשון לא יעשו לו כן וא"כ כל מי פירות נמי ויותר מזה תמוה דהא דרשינן לא תאכל עליו חמץ שבעה ימים תאכל עליו מצות דכל שבא לידי חימוץ יוצאין בה חובה מצה וכל שאינו בא לידי חימוץ אין יוצאין כמ"ש בסו' תנ"ג וא"כ כיון דמי פירות אין מחמיצין איך יוצאין בה ידי חובת מצה אך בזה יש לתרץ דס"ל להרמב"ם דמהך קרא לא ממעטינן רק המינים שאין באין לידי חימוץ כמו אורז וקטניות דאל"כ למה לן קרא דלחם עוני הא בלא"ה לא יצא כיון שאינו בא לידי חימוץ אלא וודאי דרק על מין שאין בא לידי חימוץ אתי קרא ועל הקושיא הראשונה י"ל דס"ל להרמב"ם דמצה עשירה לא מקרי רק דבר שיש בו חשיבות כמו יין ושמן דאין מביאין ביכורים אלא על משקה יין ושמן ולא על שארי מי פירות כדתנן בפ"א דתרומות אין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן הותים ומן הענבים אלמא דשאר מי פירות לא חשיבי כלל וחלב ודבש משום דנשתבחה בהן א"י כדכתיב זבת חלב ודבש לפיכך חשיבו ומקרי מצה עשירה ולא כשאר דברים ומ"מ רוב רבותינו חולקים עליו וס"ל דאין יוצאין בכל מי פירות וכן הלכה דהלכה כרבים: ה מי בצים ושאר משקין כולם הוי בכלל מי פירות וכתב רבינו הכ"י בסעיף ה' הלש עיסה כמי פירות טוב לעשותה פחות משיעור עשרון כדי שלא תתחייב בחלה עכ"ל משום ד"א דחיות חלה אינו אלא כשנלוש במים כמ"ש ביו"ד כסי' שכ"ט אבל אינו מוכן ומה ככך יפירוש בלא כרכה ועוד הא בעצמו פסק שם דעיסה שנלושה כמי פירות חייבת בחלה ונ"ל בטעמו משום דכתב שם שהלש עיסה כמי פירות יערב בהם אחד מו' משקין דאל"כ אסור לשורפה מפני שלא הובשרה לקבל שימאה ע"ש וכו' משקין יש ג"כ מים וא"כ יש לחוש שיערב מים שהם מצויים ומי פירות עם מים אסור בפסח כמ"ש ולכן אפילו כשלש על יין ושמן וכו' שהם מו' משקין וא"צ עירוב מים מ"מ לדידן כולן בכלל מי פירות וילושו על מי פירות ג"כ וא"כ ממ"נ יבא לידי איסור או שישורף חלה טהורה או שיערב מים ויאכל חמץ נוקשה ואצל ההמון כולם בכלל מי פירות הן וא"כ קרוב לבא לידי קלקול גדול ולכן טוב למנוע עצמו משיעור חלה (עמ"א סק"ה וט"ז סק"ב וחי' סק"ט שגארוו כל"ע ולמ"ס ח"ט כטוב טעם ודו"ק):

ז כל מי פירות אפילו פירות חמוצים כמו תפוחים חמוצים ורמונים הווין מי פירות ואינן מחמיצין (מג"א) וכבר נתבאר דמי פירות עם מים ממחרין להחמיץ יותר משאר עיסה וכתב רבינו הכית יוסף כמעוף ב' דהלש מי פירות עם מים יאפה מיד כלומר בלי שהייה כלל ובגמ' ובפוסקים יש פלוגתא בזה והכה"ג

ניצוק (נתבאר ביו"ד עמ"א סק"ג) ואעפ"כ אין לחוש להם הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה עכ"ל והקשו עליו דא"כ למה הצריך בסעיף ו' שלא נתערב בהם הרי כבר נתבטלו ותרצו דבסעיף ג' כיון שהיין תוסס הוי כנתבטל ונעשה המים כיון משא"כ בסעיף ו' (מנ"א סק"ו) ויש מי שתייר דבסעיף ו' כוונתו שלא נתערב המים בשעה שהחטה בתוך הרבש דהוי כנתערב בשעת לישה ואסור משא"כ בסעיף ג' כבר נתערב (מתנו של המנ"א בהגה"ה) ויש מי שתייר דוודאי מעט מים אינו גורם להחמין אבל מ"מ העיסה צריכה שימור ובגא שימור תחמין ולכן בסעיף ו' חיישינן לחימוץ (ח"י סק"ג) ולענ"ד נראה פשוט דבסעיף ג' המים היו בשעת הבציר קודם פסח וכבר נתבטל משא"כ בסעיף ו' הוי בפסח (וכ"מ להדיא בט"ז ס"י תס"ג סק"א ע"ש וכ"מ מלשון הלכות והוא השמיט הך דסעיף ג' ע"ש) :

יג' בסעיף ט' בארנו דמעט מי פירות עם הרבה מים לא נחשב כמי פירות עם מים אלא כמים לחוד וכתבנו דה"ה להיפך אבל לא כן כתבו המפרשים (מנ"א סק"ו וח"י) אלא דאפילו מעט מים והרבה מי פירות הוי כמי פירות עם מים וצריך לאפות מיד ולפ"ו צריך הרבה זהירות במצה שלשין במי בצים שהאגן שקורין בעק"ן לא יהא בו שום לחלוות מים ועל כי בהכרח לרחצו ולנקותו בין עיסה לעיסה ויהרו שיהא יבש :

יד' כתבו הגדולים בשם התשב"ץ דיון צמוקים או דבש צמוקים שנעשים ע"י מים שנשתנה מעמו לזמרי הוי כמי פירות נרודא (מק"ה סק"ט) ולכן יש מי שמסתפק במי דבש שקורין מע"ד אם נמצא בו גרעין אם מקרי מי פירות כיון שנשתנה ע"י בישול (מנ"א סק"ו) ויש מי שכתב דיון צמוקים הוא כמי פירות עם מים דאינו אלא כיון מוגז (מק"ה סס נסס ההכ"ל) אמנם אם נמצא גרעין בשומן אווז רותח יש להתיר בפשימות אע"פ שהורחה במים אך כבר נתייבשו המים (מנ"א סס) וכן אם נמצא בשומן קרוש אף שיש שם מים מותר לפי שכבר נתקרשה קודם הפסח ליכא כבוש בפסח אך כשהשימן רך יש לחוש (מק"ה סס) ובדין אי מחוקינן איסור ממקום למקום או מזמן לזמן יתבאר בס"ד בס"י תס"ז :

מ"ן וכתב רבינו הב"י בסעיף ו' יש לזכור המלח קודם הפסח מחטים שלא יהיו בתוכו כי כשהמלח מתלחלח היא נכנס מעט מעט בחטים ומתחמץ עכ"ל דקודם הפסח אף כשמתלחלח כבר נתבטל משא"כ בפסח דהוי במשהו (מנ"א סק"ו) ובדיעבד אם נמצא גרעין תוך המלח בפסח ישליך ממנו מלח תוך והשאר ישהה עד אחר הפסח ואם שמו מהמלח הוי התבטול בפסח אין לאסור (סס) ובטור משמע שמלח שחופרין מקרקע אין בו שום חשש שכתב דמי מלח הוי מי פירות ע"ש והו' במלח של קרקע דאלו במלח הים נראה דרמי למים (עמ"א סק"ו והטור השני על המ"כ ע"ש וי"ל דלא פליגי ודו"ק) :

מותר

והבה"נ פסק דתשרף מיד אלא דהרא"ש חלק על זה ופסק כהרא"ש והטור דהביא שני הדעות ע"ש ולאו דווקא שנלוש ביחד מי פירות עם מים אלא אפילו נלוש תחלה במי פירות ואח"כ עם מים או להיפך הוי מי פירות עם מים (ח"י סק"ג) ומעט מי פירות עם מים הרבה לא נחשב כמי פירות עם מים אלא כמים לחודא (מנ"א סק"א) ונראה דה"ה להיפך דמעט מים והרבה מי פירות נחשב כמי פירות לחוד וכן לענין לצאת ידי מצה ויש מצריכין שיהיה ששים מהמים נגד המי פירות דאו יצא ידי חובת מצה ולא בפחות מזה (ח"י סק"ג ועמ"א סק"ג וי"ט) :

י ודע דכיון שנתבאר דמי פירות עם מים הוי חמץ נוקשה ובס"י תמ"ז נתבאר דחמץ נוקשה בטל בס' לכן יש מי שרוצה לומר דאם נמצא גרעין של תבואה בפסח בהרעמוז"ל או בעינולים שקורין קניולא"ך שנלושים בשומן ומי בצים והרעמוז"ל נלוש גם עם דבש דאין לאסור במשהו שהרי זהו מי פירות עם מים ובטל בס' (תקס אחד נתנו' נוכ"י ס"ג) ויש מי שרצה לדרות זה משום דמוכח בש"ס מנחות (נ"ז.) דא"א לומר שניהם כלומר דאם נוקשה דרכנן בע"כ דמי פירות עם מים הוי חמץ גמור ואם הוי נוקשה בע"כ דנוקשה דאדרייתא (נוכ"י סס) ונדחו דבריו שהרי הרא"ש והטור פסקו בס"י תמ"ב דנוקשה הוי דרכנן ובס"י זה פסקו דמי פירות עם מים הוה נוקשה (מק"ה סק"א ומנן האלף סק"ג) ועוד דאפילו אי נוקשה דאדרייתא ג"כ בטל בששים כיון שאין בו כרת כמו חמץ בע"פ (מנן האלף סס) אמנם במעט שומן אין ליחשב כמי פירות עם מים אבל כשיש שומן ומי בצים דבר של ממש וב"ש בהרעמוז"ל שיש בו גם דבש יש להקל בהפ"ם ומניעת שמחת יו"ט במשהו דרכנן ולאסור אותה עינו"ל או הרעמוז"ל ולא יותר וב"ש אם יש עוד איהו צר קולא לפי הענין וכן בנמצא גרעין בלפת שקורין צימע"ס אם יש שם שומן ודבש כראוי ובוה יש מעט מים כידוע דהרבה לחלוות יוצא מהלפת עצמו והוה מי פירות דאין להחמיר בזה (כנלע"ד) :

יא וק"ו הדברים אם נמצאו עוד גרעינים בהדבש או בהשומן והרבה הרתיחוהו קודם פסח והשומן מינוני קודם פסח דאפרינן שהגרעין בא מן הדבש או מן השומן וכבר נתבטל קודם הפסח כמי פירות ושוב אינו מחמץ (נוכ"י ומק"ה סק"ט) ולעקא"ך או מאר"ט שנלוש בדבש או בצוקע"ך בלא מים אלא שלא שמרוהו מללושו על דף חמץ ולא מכרוהו קודם פסח יש להתירו להשהותו עד לאחר הפסח ולאכלו (סס) :

יב כתב רבינו הב"י בסעיף ו' חמה שנמצאת בדבש או כיון והימין מותר ולבלבד שלא נתערב בהם מים עכ"ל ובסעיף ג' כתב מותר ללוש ביין אע"פ שאי אפשר לו בלא טיפת מים שנופלת בשעת הבציר ואף לכתחלה רגילים ליתן מים בשעת הבציר כדי להתיר

תסג אם מותר להרוך שני שבלים יחד ודין כרמל . וכו ד' סעיפים :

א מותר להרוך שני שבלים ביהו וכן מותר למלאות קדירה שבלים לייבשם בתנור ואין חוששין שמא ע"י החמימות יצאו מים משכבות אחת ויפלו על חבירתה לפי שזהו מי פירות ואינו מהמיץ ואף למנהגינו שאין לשין במי פירות כמ"י בס"י הקודם מ"ט לא חיישינן לזה ראין זה מצויו כל כך פליטת השבלים אך עיקר הריכות השבלים אינו מצויו אצלינו כלל ונראה שזה היה בא"י שהרבה שמוניות היה הנהגים וכמו שקלי אינו מצויו אצלינו מפני שהמים שלנו כהרשים ואין ראויים לזה :
 ב והשבלים והחטים שנקלו בתנור או באור אם טחנן לא יבשלים במים שמא לא נקלו יפה ויבואו לירי הימין ואפילו אם הקמח עצמו נקלה בתנור חיישינן שמא לא נקלה יפה וכישיבואו במים יתחמצו ויש מתירין לבשל קמח הקלוי (כ"י) לפי שחום האור שולט בו יותר ממה ששולט בהחמין וכדועבר יש לסמוך על ריעה זו אך גם דבר זה לא שכיח אצלינו כלל :

ג וז"ל הטור אבל כמצה אפויה ומחונה מותר ולא חיישינן דילמא אתי להלוי בקמח וכו' והר"ף וא"א הרא"ש כתבו סתמא להתירא כמצה אפויה ובגמ' קאמר דאפילו כמצה אפויה אמר איבא דאיבא עברי שטוללין כמציית או ביוצא בזה דאיבא למיחש דאתי בתוכו קמח . וכו ג' סעיפים :

ד ותיקא והוא תכשיל העשוי משמן ומלח עם קמח מותר לעשותו בפסח אם אין שם תערובת מים כל שהוא ואפילו מלה של מים מ"מ כיון שהוא מועט ונשתנה צורתו מצורת מים אין בו כח נגד השמן אבל כשיש מלח מרובה יש לחוש ולאסור כדון מי פירות עם מים וגם זה אינו מצויו אצלינו וכשטוללין קדרות חדשות שמבשלין כהן קמח ומים וחומץ כדי להקשותן ולחזקן לא ימלול בפסח אלא בקמח של מצה אפויה וגם זה אינו ידוע לנו :

א הר"ל שקורין וענינע"ש והוא חד חזק מאד ומטבלין בו בשר ויש בו חומץ או שארי מיני קיחא ונותנין בו גם מעט מים ודרך לתת בו קמח מעט אסור לעשות כן בפסח דאע"ג דהחומץ והיוצא מן החרדל הוי מי פירות מ"מ כיון שיש מים ג"כ הוי מי פירות עם מים ואסור כמ"ש בס"י תס"ב ואם נתן יאכלנו מיד עד שלא יספיק להחמין כמו שפסקנו בשם בלישה ריאפה מיד וה"נ יאכלנו מיד :

בתוכו קמח . וכו ג' סעיפים :

תסד דין הדרל שנתערב

א אסורים לנטרי דמיון דאינס תדים כל כך ובהנרח לשהות קצת באכילה ושמא אדהכי והכי תיהמין לפיכך אין לזה תקנה ומחוייב לשורפה או להשליכה למקום טטונף ואף שיראה לו שמיכול זה הוא חזק בהדרל מ"מ אסור שאין לנו אלא סה שאמרנו החמים (תסנה ל"ט) :
 ג וזהו מדינא אבל כבר נתבאר בס"י תנ"ג שאין אנו אוכלין מיני קטניות והדרל ג"כ הוי מין קטניות לפיכך אין אוכלין הדרל בפסח ואף שנתבאר שם דע"י תערובות מותר ובהדרל הא יש תערובות מ"מ העיקר הוא החרדל ואסור לאכלו בפסח אפילו אם תקנו וערכו קודם הפסח וכן המנהג :

ב כד"א שיותר לאכלו מיד בהדרל שהוא חד וחזק ולא יניח להחמין כמרהה וכתוך כך יאכלנו אבל שארי מיני טיבולים כבה"ג שנותנים לתוכן קמח

ולעופות בפסה . וכו ה' סעיפים :

תסה דין טורסן ליתן לבהמה

א שעותרת ברשותו כחצרו אינו מועיל שום מכירה וצריך לתת לה בפסח דברים שאינם של חימוץ כמו תפוחי אדמה או ממיני קטניות ונריק"א וכן מותר לקרין לה תבן שקורין שעצק"א ואף אולי נמצא שם איזה גרעין אך אין כוונתו לזה וכן המוין של תבואה שקורין מעקעג"א אך אם ירצה לכשלים יבשלים ע"י א"י ובתנור אחר דשמא נמצא שם איזה גרעין וכך הנהגנו במקומנו :
 ב ואם רצונו לתת להם תבואה יתן להם יבשה כמו קמח

א דבר ידוע רכשם שאסור בעצמו לאכול חמין בפסח כמו כן אסור ליתן לבהמתו חמין בפסח אסור בהנאה וגם עובר על כל יראה ובל ימצא ונמצא דהנותן חמין לבהמה היה ועוף בפסח עובר על ג' לאוין האחד על לא תאכל חמין דכולל גם הנאה והשנית על כל יראה והשלישית על כל ימצא ואין חילוק בין שנותן בעצמו או ע"י א"י וכן בחצרו או שלא בחצרו עובר על שלשה ליתין ובבר בארנו בס"י תמ"ח סעיף י"ג דלכהמה

קמח או סוכין יבשים ובמקום שאינו לת ואמר
 אכילתם יבאמא במטאמא שלא יסאד נרעין כדי שלא
 יתלחח יבא לידו חמוץ וכך שנו הבתים במשנה
 (ג'ט) אין שורין מרובם להתנגלים ואפילו אם יוצגה
 לשרות ולהאכילם מיד עד שלא תבא לידו חמוץ אמר
 הודאי יבא לידו חמוץ ועוד דלכתחלה הא אמר
 להגות את העיסה בלי עסק אי רגע אחת כמ"ש במ"ו
 הג"ש ואיסור זה הוא מע"פ משעה ששית וסעלה :

ג והלישה בתורתן מותר מדינא אבל הנאונים אמרו
 כמ"ש במ"ו הנ"ד ואם נתון לפניהם תבואה יבשה
 נכון לחזיר שלא ליתן לפניהם מים לשתיה כעוד
 שהסאבל מנהג לפניהם משים הודאי באמצע השתיה
 יפנה לאכול או כסף השתיה ויזכור המים שבשפתו
 על התבואה והחמץ אלא כשנמרו לאכול וכבר בתחלה
 אותו המקום הוסב שלא ישאר נרעין ואח"כ זמן להם
 לשתות :

ד עוד שנינו במשנה (ג) האשה לא תשרה את המזון
 שתוליד בירה למרחץ אבל שפה היא בבשרה יבש

תבן איזה דבר מחמיץ לכד מים. וכו' י"ח סעיפים :

כלומר שתיה ררכן לשוף בשרין כמרחץ בסוכין לרפואה
 ולכן אסרה לשרותו בפסח ובע"פ משעה ששית ולשוף
 על בשרת יבש מותר אע"פ שבשרה מלא חוץ מזה
 המרחץ לפי שיעקב אינו כמים לענין חמוץ כמ"ש
 במ"ו הפ"ו ולכן כשרחצה בשרה במים אסרה בכל
 ענין וגם כששפתה בבשרה היבש כשתרצה לחמוץ
 המזר הסוכין מבשרה ותשליכם במקום משינה ואח"כ
 תרחוץ בתבן או בעצו ועבשתי און בקיוף בה ואמר
 בכל ענין :

ה הרכן הוא לשפשי אוח לח במזונן ואם עשה כן
 בפסח או בע"פ אחר ו' סעודת אסרה כל האוח משום
 דבעור האוח יש בתבן נקבים וקום וכו'ן שחמץ בפסח
 הוא במשדו היישינן שפא נשאר משדו מירבן כהבקעים
 ולכן בע"פ אם ירצה לאוכלה מותר דבע"פ כמל בששים
 וכן יש להודי שלא להכתוב עופות בפסח בקש רשמי
 יש שם נרעין והתן טעם בחקוף בשעת ההכנסה וכדוקבד
 מותר ואפילו אם נמצאו רגן מחומדים בשאר מקומות
 של קש זה אין מחמיצין איסור על קש זה שהכתבו בו
 (יג"ל ופ"ו וט"ו) :

ב וכו'ן שהיו מחמיץ לכן שני חכמים במשנה (ג'ט) :
 לא ילעיס אדם חמוץ ויניח על סבתו מפני שהן
 מחמיצות אבל ללועסן ולבולען יש מי שאומר שמינה
 לפי שאין מחמיצות מיד (ג"ל ט"ז) ולי נראה
 ראסור שהרי א"א שלא ישאר משדו בין השניים
 כדאמרינן מפ"ו רעולין ואיתו משדו ותחמץ ובסבה
 אפילו היתה מניחת הרשיה קדם הפסח צריך לפלוק
 בע"פ בשעה ששית אם היא לא נפרחה וראייה לאבילת
 בלב ופשיש הוא רכל זה בחולו שאין בו סנה אבל
 בתולה של סנה אפילו אכילת חמץ מותר שאין לך
 דבר עוסד בפני פקח נפשית :

ג ודע דזה רחנן שאסור ללעיס חטים להגות על סבתו
 והו' בחטים שלו וכשתחמיץ יעביר על כל וראה אבל
 בחמץ של א"י מותר להגות על סבתו אע"פ שנהגה
 מהחמץ שטרפאת מ"ו והו' שלא כהך הנאתו וסותר
 כמ"ש הרמב"ם הוא רכל זה בחולו שאין בו סנה אבל
 מטרפאין באיסורין כוסן שהן כהך הנאתן כגון שמאכילין
 איתו שקצים ורמשים או חמץ בפסח אבל שלא כהך
 הנאתן כגון שעושין לו רשיה או מלגמא חמץ מותר
 להגלה עכ"ל ובע"פ רכונתי וחולה שאין בו סנה
 דאלו יש בו סנה דתי מותר וחולה לתאבול חמץ
 לרפואה (ג"ל ט"ז) ולכן מאכילין חמץ ליונקי שדים
 אם מוכרחין לכך משים סנה :

ד כתבו הסדר והש"ע הנתן שעורים לבחמטו ומצא
 בהם ריח צורך לבערו שהמה סוכנים דרור של
 בחמה מחמיץ ודוקא כשמצא בהם ריח אבל כשתם
 אין

א (ש) שמים מביא לידו חמוץ וכן מל וברד וכפוד
 וקרח כשנימסו והיו למים כמו כן תולדות מים כמים
 ובמ"ו מסבירין (ג') הנין תולדות למים היוצא מן
 העין מן הארון מן החושן מן הפה מי רגלים בין גדולים
 בין קטנים כלומר הלפעמים יוצא גם מפי המבטת כמים
 והניא בתוספתא דמי רגלים דדוקא של אדם וכו' פסק
 הרמב"ם בפ"י משימאת איכלין וראה לו הכ"ש התיצא
 מעין שאין מחינם ומפה דדוקא של אדם וכמ"ש לעיל
 מ"ו הג"ל סעף י' ע"ש שהרי מי רגלים דברכה את
 האדם שהם כמים טעם ועכו"ז אינו כמים כ"ש אלו
 הדברים ועוד בהתוספתא רשבה (ג"ט) איתא בנין
 לרמעות העין שהוא סעקה שנאמר והסקפו ברמעות
 שליש בנין לטי האי שהיא סעקה שנאמר ועפעפניו
 וזו מים ע"ש זה באדם כתוב ולא כבהמה וראיתי
 כמה שלא כתבו כן ולענ"ד נראה כמ"ש (ג' טה"ל
 סוף ט') אבל הניא של אדם ושל כל בעלי חיים אינו
 היעת אדם וחלב ושומן וחלב ומי המרה כולן כמי
 פירות ואין מחמיצין וכןמים ביהר ממדיין
 להחמיץ ויאפה מיד ואם נפלו על הקמח ויתנגבו אינו
 כלום ואינו כמי פירות עם מים ודם ג"כ היו כמי פירות
 אבל הדוקא כמי אם מצדו בשנינו (ט"ו ט"ז) כהך
 לדוקקין היו כמי פירות עם מים לפי שא"א בלא צחצוחו
 דוק כמי האמרינן לענין דקוקה החלצה (ג"ל ג"ט טז
 יט) ולמדו ממדיין דהיי' עם מלך המכור וס' נדס יש סליקט
 פ"ט וכנאן סו' הו' פירות וכן דגס ומתן הנמור וכנאן סו' הו'
 פירות ק' ס' דקרי לכו כהנא נכס תלחת חיס פ"ט וד"ק) :

אין לחוש שהרי בעת נתינת הישעורים במלם והפקירם מדעתו ואין זה כחמץ שלו ומ"מ כשהוא רואה להדיא אין לשמוך על זה (וזהו כוונת הרמ"א וכמ"ס הח"י סק"ד ולחסס תמה עליו המנ"א סק"ג) ומ"מ יש מחמירין לבער כל הנותר מן הבחמה אע"פ שאינו רואה עכ"ו כלום ויש מרדקקים ליתן להם מעט מעט כדי שלא ישיירו :

ה ויעת בתים בורות שיחין ומערות תנן במכשירין (רפ"ב) דאינו מכשיר ואין זה כמים ולפ"ו שק מלא קמח שנתלחלח מויעת בית או חומה אינו מחמץ וזהו דעת הרא"ש (פ"ג סכ"ב) וכ"כ בהגמ"י פ"ה אבל הרוקח אומר וכתב שאינו רומה להכשר וזהו כמ"ש סוף סעיף א' והרא"ש מדמה לזיעת אדם שחמץ (עמנ"א סק"ה שכתב ל"ע דלדרכא הרוכז אסורין ע"ש ולא ידעתי מי המה והרי המשנה מסייע להמתירים ויפה עשה הכ"י שכתב דעת המתירים לעיקר וגם מ"ש שהחומה מויע מעה המים ע"ש קשה דל"כ למה אינו מכשיר אך י"ל דחויגן בויעת הנמים דכשהזמן לה מויעים יותר וזו ודל"י הוא מכה הנשמים ולכן נעתי הפסח שהוא זמן נשמים והפשרת שלגים לזו האויר לה יוכל להיות דוולתי מחמץ והרא"ש שהיה בספרד דכסס אז זמן הקץ הקיל בזה אבל במדינות האפוניות שלנו נראה דוולתי אסור ודו"ק) (זיעת נשר היו כמים) :

ו קמח שנפל עליו דלף כל היום כשיוורר רצופים מפה אחר מפה אינו מחמץ בהדלף עצמו אינו מניחו להחמץ אבל כשיש הפסק בין מפה למטה מחמץ ולכן כשיש קצת ספק אם הדלף יורר רצופים אם לאו אסור ואפילו ביורר רצופים צריך לאפותה תיכף ומיד דאם יניח מעט זמן מסחר להחמץ ובאינו עושה טיף טיף רצופים אסור כל הקמח אפילו כמה שאין רואין ששרוי במים לפי שהקמח בולע ואינו ניכר והנה מימינו לא שמענו להורות דין זה למעשה כי מי ויכל להעיד שהיה טיף טיף (עט"ו סק"ה) :

ז והנה דין זה שכתבנו הוא בגמ' (ל"ט ע') כברייתא קמח שנפל לתוכו דלף כל היום כולו אינו מחמץ והוא דעביד טיף להדי טיף והרמב"ם בפ"ה דין י' כתב דגן שנפל עליו דלף כל זמן שהוא מורד טיפה אחר טיפה אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ אבל כשיפסק אם שהה כשיעור ה"ו אסור עכ"ל ותמהני מאי מהני בדגן טיף אחר טיף עד שימחנו וילשנו יתחמץ וראיתי מי שכתב שצריך שימחנו מיד (הגר"ו סעיף ט"ו) ותימא נהי דבעת המחנה לא יחמץ מפני העסק מ"מ אחר המחנה עד הלישה יחמץ ואם נאמר ללוש מיד הלא תיכף אחר המחנה אסור ללוש כמבואר בס"ס תנ"ג ולכן ברור אצלי דגם כוונת הרמב"ם הוא על קמח ודרכו ככל הפרק שם לקרא אגן לקמח כמ"ש שם מקודם חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות וכו' צריך לזוהר בדגן שאוכל בפסח וכו' והכוונה על הקמח מהרגן וה"נ כן הוא :

ח כתב הרא"ש (סס) בשם הרוקח אם נפל מים על קמח או נתלחלח השק ירקד הקמח והשאר מותר והשיג עליו הרא"ש וז"ל שקולא גדולה היא לעשות כך בתוך הפסח שחמץ במשהו כי שמא יעבור עם הקמח חמץ כל שהוא בנפה וראיתי מורים הלכה למעשה שיאחו בידו כל המקום המלוחלח בשק עד שיריק כל הקמח שבשק עכ"ל והביאו הח"י ומבואר שרק בתוך הפסח החמיר אבל קודם הפסח מותר לרקד מפני שיתכמל קודם הפסח ואי משום חוזר וניעור הא הרא"ש והמור פסקו בס"י תמ"ז דלא אמרינן חוזר וניעור וגם לא מחלקי בין לח ליבש כמ"ש שם וגם במדרכי פ' כל שעה איתא כן דבפסח אסור ששנתייבש ע"ש אבל קודם הפסח סובר ג"כ דאינו חוזר וניעור :

ט והנה גם רבינו הב"י בס"י תמ"ז פסק דאינו חוזר וניעור רק שכתב שיש חולקים ע"ש והעיקר סובר להלכה דאינו חוזר וניעור בין בלח בין ביבש ורבינו הרמ"א מחלק שם בזה אבל רבינו הב"י לא ס"ל כן ושם בארנו דכן עיקר ההלכה ורבינו הרמ"א ג"כ רק מפני המנהג כתב כן אבל לדינא בארנו שם דהעיקר דאינו חוזר וניעור :

י ולפ"ו יש להבין דברי רבינו הב"י בסעיף ד' שכתב נפלו מים על קמח או נתלחלח השק יאחו בידו כל המקום המלוחלח בשק עד שיריק כל הקמח שבשק ואם ו"א לעשות כן (כגון שנתלחלח בהרבה מקומות) ירקד הקמח והשאר מותר ודווקא כל זמן שהוא מלוחלח אבל אם נתייבש הלחלוחית לא מהני ריקוד דמיפדן ומתערב עם השאר ואסור לאכלו בפסח אלא ירקדנו וישמרנו עד אחר הפסח ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו עכ"ל דמשמע דמירי קודם הפסח וקשה דקודם הפסח מה איכפת לן הא לא אמרינן חוזר וניעור (וזה דוחק לומר שכתב להיש מי שאסור בס"י תמ"ז דל"כ ה"ל לנאר כן כיון דדעת המתירים תפס סס לעיקר) :

יא ולענ"ד רה"פ דרוראי אם ירצה לאפותו קודם פסח לא איכפת לן דכיון שכבר נבלל ונלוש ביחד לא אמרינן חוזר וניעור אלא דכוונתו אם רצונו לאפות בפסח דאז בוודאי אפילו אם אינו חוזר וניעור כיון דבפסח עומד הפירוד בפ"ע הוי כביש בלח שהיבש עומד בפ"ע וסכמלו בפסח בששים וזה פשיטא שאסור דחמץ בפסח במשהו אבל אם יאפה קודם הפסח מותר בכל ענין אפילו בנתייבש הלחלוחית כיון דאינו חוזר וניעור וכבר נתערב ונתכמל (וכן ל"ל כוונת המנ"א נסק"ט שכתב מטעם חוזר וניעור ע"ש והיינו כשיאפה בפסח וכן נראה שתפס הגר"ו בסעיף ט' ע"ש היטב ודו"ק) :

יב ולפ"ו נלע"ד ברור דאע"ג דאגן מחמירין כדברי רבינו הרמ"א דביבש אגן אמרינן חוזר וניעור מכל מקום אם אירע כן שנתייבש הלחלוחית ורקדו הכל קודם הפסח ונאפה קודם הפסח יש להתיר בהפסח מרובה כיון דהעיקר לדינא דאינו חוזר וניעור

וניעור כמ"ש בסי' תמ"ז וכן ראיתי לאחר מהגדולים (הגר"ז סוף סעיף י') וז"ל ולפיכך אם אפה קודם הפסח מותר ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק וכו' ומ"מ יש להחמיר וליטול מהקמח קודם הפסח ולאכול כרי לתלות הפירורין כמה שאכל כבר עכ"ל כלומר ליטול מהמצות שאפה ולאכול מעט קודם הפסח (וכסעיף ט"ו יתבאר דגם להרמ"א מותר) :

יג' ולפ"ז להלכה למעשה כן הוא אם נתלחלה השק במקום אחד יאחו בידו זה המקום עד שיריק כל הקמח ומ"מ ירקנו אח"כ (מנ"א סק"ו וט"ו) ואינו אלא חומרא בעלמא והקין זה דיאחו המקום המלוחלח מהני גם כשנתייבש המקום המלוחלח דכיון שנוטל כל המקום שיש בו הפסק מה לנו עוד חשש בזה (ט"ו סק"ד) ואם יש כמה מקומות בשק מלוחלחים דאו אי אפשר לאחוז זה המקום המלוחלח בידו בזה יש חילוק בין לח ליבש דאם המקומות המלוחלחים עדיין לחים ירקד כל הקמח שבשק וממילא דהקמח המלוחלח יהיה כמו עיסה וישאר למעלה (מנ"א סק"ה) ואם נתרקד כל הקמח זהו סימן שלא שלטה הליחות רק בהשק מבחוץ ובהקמח לא נכנס כלל הליחות ולכן נתרקד כל הקמח ויראה לי דכשמרקד אסור לו לרקד הקמח בידו בתוך הנפה דבכה"ג יכול להיות שירסק הקמח הלח ויצא דרך הנקבים של הנפה אלא ינענע הנפה בידו ואו בהכרח לא יצאו מנקבי הנפה הקמח הלח המרובק :

יד' והוה בלח דבכה"ג אפילו בפסח עצמו מותר רק ביו"ט אם א"צ לכל הקמח לא ירקנו בעצמו מפני שאין זה צורך יו"ט אלא ירקנו ע"י א"י כדי לבער החמץ אם יש שם ואע"ג דריקוד הוי מלאכה דאורייתא ואמירה לא"י שבות הבא כיון דאין בזה פסולת לא הוי אכ מלאכה (מנ"א סק"ה) וכן א"ע עדיין לא נתחמץ אלא שבשישה יתחמץ יכול ליתן להא"י במתנה את הקמח בעוד שלא נתחמץ ולא יעבור על כל יראה (ש"ס) והנה אצלינו אין אופין ביו"ט וכולם אופין קודם יו"ט ולא צורך לנו דין זה :

טז' אבל כשנתייבש אחד מן המקומות דבכה"ג א"א לאחוז מפני שיש הרבה מקומות בשק שנתלחלו וגם לרקד אין תועלת שהרי הקמח המלוחלח שנתייבש ונתפרר יצא מנקבי הנפה לכן אין לקמח זה תקנה למי שמוכר דחזור וניעור בפסח אבל לפי עיקרא דדינא דאינו חוזר וניעור מותר כשלא ואופה קודם הפסח ולכן אפילו לדינינו הרמ"א דבלח לא אמרינן חוזר וניעור וביבש אמרינן ג"כ מותר לכתחלה לאפות קודם הפסח דכיון שנבלל

ונלוש ביחד הוי כלח בלח ובטל קודם הפסח כמ"ש בסי' תמ"ז דקמח בקמח הוי לח בלח אבל לאפות בפסח אסור אפילו אי לא אמרינן חוזר וניעור משום דהוי חמץ בעין בפסח כמ"ש בסעיף י"א ולפ"ז מה שכתבנו בסעיף י"ב דבנתייבש ונאפה קודם הפסח אין ההיתר רק בהפ"ט משום דכרי רבינו הרמ"א אינו כן דאפילו לדבריו מותר לכתחלה דהוה כמו לח בלח והפוסקים שכתבו לאסור בנתייבש זהו לעניין לאפות בפסח או למאן דס"ל דאפילו לח בלח אמרינן חוזר וניעור אבל לדין בפסחו של רבינו הרמ"א מותר לכתחלה (כנלע"ז) :

יז' אם אכלו עכברים בקמח יש מי שכתב דיקח המקום ההוא וסביבו היטב והשאר ינהלנו ויאכלנו בפסח דלא גרע ממים שנפלו על קמח במקום אחד ובוה אפילו בפסח מותר כמו במים במקום אחד (ט"ו סק"ד) ויש מי שהשיג על זה דהני עכברי רשעיני נינהו והולכין בכל השק ואובלין וכ"ש אם הקמח מונח בחבית דהולכין בכלו ולא דמי לקמח שנתלחלח במקום אחד (מנ"א סוף סק"ט) ולענ"ג אין זו השנה דאפילו אם הלכו בכל הקמח עדיין לא ברירא לן שהמיפו שם רוק והוה ספק דרבנן ואין לנו להחמיר כל כך ובעיקר הרבר יש להסתפק אם רוקו מחמיץ לפי מה שכתבנו בסעיף א' ולכן אין לנו לחשוש רק על המקום ששינינו רואות שהעכברים אכלו שם :

יח' ויש מי שכתב בלשון זה עכברים שאכלו מקמח אם נתייבש קודם פסח ירקנו וישמרנו עד אחר הפסח ואם נמצא כך בפסח הבל אסור כהנאה ואם השק מונח במקומו בלא נענוע ולא נתערב הקמח או יאחו בידו מקום הנשך ויקשור שם תחת העשיכה עם קצת קמח וינער כל הקמח שבשק וירקנו ומותר להשהותו ואסור לאכלו בפסח וכל זה כשנראה שאכל העכבר קצת מן הקמח אבל אם נשכו רק השק ויש ספק אם אכלו מן הקמח אם לאו אפילו נמצא בפסח מותר להשהותו וכו' (מנ"א סק"ט כ"ס נ"ח) והפליג החמיר בחומרות יתירות וזה טוב להחמיר לעצמו ולא להורות לאחרים :

יח' והעיקר לדינא כמ"ש אחר מהגדולים (מהר"ם לונלין כמנ"א ס"ט) וז"ל על השקים שנשוכו מאבילת עכברים ורקדוהו ויש חשש שמא נתייבשו מקומות ונפרך ונתערב בקמח וכו' יקחו להם קמח אחר המשומר לשני לירות הראשונים ואיתו הקמח יאפו קודם הפסח ואין להחמיר בו ומותר לכל ימי הפסח עכ"ל והוה כעין דיעה הראשונה אלא שהחמיר לעניין הכוית מצה בשני לילות הראשונים וכן יש להורות :

יח' ויש מי שכתב בלשון זה עכברים שאכלו מקמח אם נתייבש קודם פסח ירקנו וישמרנו עד אחר הפסח ואם נמצא כך בפסח הבל אסור כהנאה ואם השק מונח במקומו בלא נענוע ולא נתערב הקמח או יאחו בידו מקום הנשך ויקשור שם תחת העשיכה עם קצת קמח וינער כל הקמח שבשק וירקנו ומותר להשהותו ואסור לאכלו בפסח וכל זה כשנראה שאכל העכבר קצת מן הקמח אבל אם נשכו רק השק ויש ספק אם אכלו מן הקמח אם לאו אפילו נמצא בפסח מותר להשהותו וכו' (מנ"א סק"ט כ"ס נ"ח) והפליג החמיר בחומרות יתירות וזה טוב להחמיר לעצמו ולא להורות לאחרים :

יח' והעיקר לדינא כמ"ש אחר מהגדולים (מהר"ם לונלין כמנ"א ס"ט) וז"ל על השקים שנשוכו מאבילת עכברים ורקדוהו ויש חשש שמא נתייבשו מקומות ונפרך ונתערב בקמח וכו' יקחו להם קמח אחר המשומר לשני לירות הראשונים ואיתו הקמח יאפו קודם הפסח ואין להחמיר בו ומותר לכל ימי הפסח עכ"ל והוה כעין דיעה הראשונה אלא שהחמיר לעניין הכוית מצה בשני לילות הראשונים וכן יש להורות :

טז' אבל כשנתייבש אחד מן המקומות דבכה"ג א"א לאחוז מפני שיש הרבה מקומות בשק שנתלחלו וגם לרקד אין תועלת שהרי הקמח המלוחלח שנתייבש ונתפרר יצא מנקבי הנפה לכן אין לקמח זה תקנה למי שמוכר דחוזר וניעור בפסח אבל לפי עיקרא דדינא דאינו חוזר וניעור מותר כשלא ואופה קודם הפסח ולכן אפילו לדינינו הרמ"א דבלח לא אמרינן חוזר וניעור וביבש אמרינן ג"כ מותר לכתחלה לאפות קודם הפסח דכיון שנבלל

תמו דין דגן שנפל עליו מים ודין שבלים שמעלים צמחים וערימות שירדו עליהם נשמים ונרעין שנמצא בתכשיל או בצלי או במליחה ודין פירות יבישים. וכו' מ"ט סעיפים :

א חטים שנמבעו בנהר או שנפלו עליהם מים ואין החימוץ ניכר בהם דאלו החימוץ ניכר אין לנו שום

חטים שנמבעו בנהר או שנפלו עליהם מים ואין החימוץ ניכר בהם דאלו החימוץ ניכר אין לנו שום

לא מחוקקין ריעותא מפני שרובא דרובא אין קוצרין ביום סגריר אפילו האינן יודים משום קלקול התבואה ומהדרים לקצור כשהשמש זורחת ואו אפילו אם ירד הנשם מפסיקין מלקצור עד שיעבור הנשם והמעט הנקצר מכניסים אותם לגורן או למקום אחר ולכן לא חיישינן בסתמא דהו וודאי דאפילו בזמן גשמים הרבה זמן יש שאין הנשם יורד ובוה הזמן קוצרים משא"כ בערימות שעומדים זמן מרובה בשרה יש חשש ולכן אנו צריכים להטעמים שיתבאר :

ד עוד כתב דגן שהיה מונח בעלייה וירדו גשמים דרך הגג בכמה מקומות ונתלחלחו איתן שנתלחלחו אסורות אבל שאר מקומות מותר להשהותן מכה ס"ס שמא לא ירדו עליהם גשמים ואת"ל ירדו שמא לא נתחמצו אבל לאכלן כפסח אסור ולא מהני ס"ס עכ"ל ואע"ג דס"ס מהני בכל מקום נ"ל דטעמו משום דהספק השני אינו ספק גמור דיותר קרוב שע"י גשמים יתחמצו ורק לעניין להשהותם דהוי דרבנן שהרי ביטול באור ליי"ד חשיבין לס"ס ולא לאכילה דאורייתא ולפ"י נאמר דדיון זה אינו אלא בקודם הפסח אבל כפסח הא לא מהני ביטול הקודם והמפרשים כתבו דגם לאכילה מהני ס"ס ורק משום דאין הפסח בזה לכן החמיר אבל כשיש הפסח מותר אפילו באכילה (ט"ו) סק"ד וס' סק"י ולענ"ד נראה כמ"ש ואם נפל מעט שלג או מים עד כרי של תבואה יגרוף העליונים והשאר מותר באכילה (טור ס' תס"ו) דודאי לא שלטו רק בהעליונים (וכדגו של הרמ"א הניח הכ"ז נשם האזור דרמ"מ וריב"א החמירו ורמב"ם החיר ע"י לאכול מקצתם קודם הפסח ולאכלם כפסח משום ס"ס ע"ש והנה מדלא הזכיר הרמ"א לאכול מקצתם קודם פסח ע"מ עסק כרמ"מ וריב"א ורק להסתות החיר מטעמא דכתיבנא וזה ראה לדברינו (דוק) :

ה מעשה בישראל שלקח חטים מאינו יהודי ובא ישראל אחר ובקש ממנו ג"כ שימכור לו חטים ואמר אין לי חטים כי היהודי הראשון היה אוהבי ומכרתי לו החמין שרחצתי לצרכי ביתי ולאהבתו מכרתי לו א"צ הישראלי לחוש לזה דאינו נאמן במה שאמר לאחר שיצאו אתי כמ"ש ביו"ד ס' ט"ז מיהו אי מהימן ליה וודאי אסור (מ"א סק"ד) ולענ"ד נראה להחמיר בכל עניין מפני שוהו כמסיה לפי תומו דמי הכריחו לומר שרחצם ואף שאפשר משום התפארות עשה כן להשיע אך הוא אוהבו מ"מ קשה להקל בעניין חמין בכה"ג (כנלפ"ד) :

ו חטים חמוצים שנתערבו עם חטים כשרים אם החמוצים אינם ניכרין דינם כדין יבש ביבש שבטל ברוב ומותר להשהותן עד אחר הפסח ואם הם ניכרים אסור להשהותן דלא שייך ביטול בדבר הניכר בפ"ע ואם ירצה למזון אותם קודם הפסח ולהוסיף עליהן עד ששים יכול לעשות כן דקודם הפסח בטל בששים ואינו חוזר וניעור דקמח בקמח הוי לח בלח שפסקנו בס' תמ"ז דאינו חוזר וניעור וגם יכול לאפותו בפסח ביון שכבר נתבטלו ואין זה כפבטל

זה אבל כיון שאין החימוץ ניכר ואז יש חשש שהישראל יקנה מהם לפסח כשימכור החטים לאינו יהודי ואם נאמר לו שישתהם עד אחר הפסח הלא יעבור בכל יראה ולאוכלם אינו צריך כל כך ולזה אמרו חכמים (מ' .) שמוכרו לישראל ומודיענו שהם חמוצים ויאכלם קודם הפסח או ימכרם לא"י מעט לכל אחד ואחד בכדי שיאכלם קודם הפסח ואין חשש שמא יחזור וימכרם לישראל דאפילו ימכרם לישראל הלא יכלה קודם הפסח ויש מחמירים דגם לישראל לא ימכור אלא מעט מעט בכדי שיכלו קודם הפסח אבל הרבה לא אפילו במודיענו שיאכלם קודם הפסח שמא יבא לידי טבשול (כ"ח נכ"ס רס"ג ועט"ו) ועכשיו שאנו נוהגים למכור חמין אם אירע מעשה כזה לא ימכרם כלל קודם הפסח אלא מוכרם בחמין שלו וימכרם אחר הפסח ודע שאם אירע מעשה כזה אצל א"י שנפלו חמיו במים או שנפל עליהם מים ויש חשש גדול שיומכרם לישראל על פסח צריכים להכריז בכה"ג ובכה"מ"ר שלא יקנו על פסח מחטים אלו ואע"ג דבישראל בכה"ג אין סימכון על הכרות מרהצרכנו שימכרם מעט מעט קודם פסח (עמ"א סק"א) כ"מ בא"י בהכרח לעשות כן :

ב ויש בזה שאלה והיכי משכחת לה לך דינא והרי סימן חימוץ הוא בחטים כשתבקעו וא"כ ממ"נ אם נתבקעו הרי לא יקנה מהם ישראל על פסח ואם לא נתבקעו הרי אינם חמין והתשובה בזה כתבו הגור ושי"ע סעיף ב' דאלו החטים שנמבעו או נפלו עליהם מים כיון דמינח נייחא אתיין לידי חימוץ אף בלא נתבקעו דאע"ג דנבי לתייתא איתא בגמ' דלא נתבקעו מותר זהו מפני שעוסק בהם ללותתם והעסק מעכבם מלהחמין אבל בלא עסק כמו בכאן מתחמצים גם בלא ביקוע (ט"ו סק"ג) ויש מחלקים בין חמין בשעורין דחמין דבלא"ה כבקועין הן א"צ ביקוע משא"כ בשעורים (ר"ן נשם הרמ"ה) ויש מחלקים בין דליפה מרובה לדליפה מועטת וכמרובה א"צ לשיתבקעו (נהגמ"י נשם רמ"מ) ובמור ושי"ע סתמו כדיעה ראשונה וכן משמע מהרי"ף והרמב"ם דהטעם משום דמינח נייחא :

ג ולפ"י כתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' דלכן יש לזוהר שלא יבואו מים או גשמים מולפין על החטים כי או אפילו לא נתבקעו אסורות עכ"ל ואין לשאול דלפ"י איך אנו קונים חטים מא"י בשנה שיש גשמים בעת הקציר ובמדינות שלנו שביח מאד יורדת גשמים בזמן הקציר ולא דמי לגשמים שנפלו על ערימות שיתבאר דלא חיישינן דהתם הטעם משום דאמרין שלא נכנסו הגשמים לפנים כמו שיתבאר וזה שייך בערימות גדולות אבל בעת הקצירה שידוע שנתפזרו מעט מעט על פני השדה ומניחים אותם הרבה זמן עד שמעמידים ערימות הלא פשיטא שהגשמים שולטים בכל שכולת ושכולת ד"ל דודאי אם ידעיןן שחטים אלו בהקצרים ירדו עליהם גשמים וודאי אסור ליטול מהם לפסח אך בסתמא

החמים ועל הטחינה ועבשיו שמביאין ממרחק במסילות הברזל החיוב להשגיח גם על ההולכה שיכנסו את השקים כראוי וכך חובתינו וכך יפה לנו וההכשר מביאים מהרב דשם שבמקום הטחינה :

י בגמ' (ל"ג :) אמרינן כגון דאחמיין במחובר ומה מבואר דגם במחובר יכול לבא לידי חימוץ וזהו כשנתייבשו החמים לגמרי ואין צריכים עוד כלל ליניקת הקרקע דאז הם כמנחים בכלי ויבואו לידי חימוץ כשידר עליהם הנשם והיטב ניכר סימני החימוץ אצלינו כשהן מצומחים ויוצא בראשו כשכולת קטנה או נתרכך ונתבקע ולדבר זה צריך מבינות כידוע ולכן נהגו לקצור שמורה בעוד שלא נגמר עדיין כל הנידול אך אותם הקוצרין ירוקים ממש נ"ל ולא יפה הם עושים כי הם קשים למחינה וללישה וגם יש בהם ליחות הרבה ויותר נוחים לבא לידי חימוץ אלא לא יקצרו עד שיגמורו ויהיו לבנים אך לא ימתינו על התייבשותם לגמרי ואחר הקצירה דאפסם תיכף לגרוך :

יא ישראל שיש לו בורות מלאות חמים וחושש שמא יש בקרקעית הבור ובקירותיו חמים מבוקעים מליחות הבור והארץ כביטול בעלמא מני דגם המבוקעים אין בהם חימוץ נמור אלא עיפוש והפסד כמ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' (ת"י סק"ז) ואצלינו נוהגין למכור כל מיני התבואות בע"פ בעת מכירת חמץ כמ"ש בס' תמ"ח ונכון הוא :

יב כתבו הטור והש"ע סעיף ח' רבש של אינם יהודים אין מחזיקין בו איסור לומר מווייף הוא ואוכלין אותו בפסח עכ"ל כלומר משום דיש אוסרין לפי שמערבין בו קמח או סולת לזה אמרו דאין חשש דאפילו עירבו הוי מי פירות ושנחוש שמא עירבו בו מים ג"כ והוה מי פירות עם מים ומחמיץ מיד אין לנו לחוש חששא רחוקה על עירוב שני דברים ולכך זה כתב הרא"ש בתשו' בשם הר"י דרבש מהפך כל דבר שנתערב בו לרבש ולכן גם כל השנה שאומרים שמערבין בו בשר נבילה ניחוש לזה נאסור לגמרי אלא דאפילו אם יערבו הרבש מהפכו לרבש (כ"י) אך הרא"ש עצמו בפ"י דברכות (ס' ל"ה) כתב דדבר זה צריך ראיה ע"ש ובירושלמי ס"פ כל שעה מפורש לאיסור שאומר שם ר' חנינא הו"ל רבש מווייף כסולת אתא שאיל לר' מני א"ל צדיק את לבער ע"ש ואפשר דווקא סולת לפי שלותתין אותו והוי חמץ נמור (וזו סמירה לפגרת ר"י ואולי לזה לריך זמן רב עד שהדגש יתפכו ואלל ר"ס היה סמוך לפסח נס אזלי אללס היה דגש תמרים וז"ע וז"ק) :

יג ולוה כתב רבינו הרמ"א דהמנהג במדינות אלו שלא לאכול רבש רק אותו שמביאים כחבית מן הכוורת שעושים ממנו משקה שקורין מע"ר עכ"ל כלומר שמדבש זה הדרך לעשות משקה רבש זה מותר לאכול אפילו בעין (מ"ו סק"ו) ואע"פ שאסרין לאכול כל מין רבש משום דא"י לאיחלופי באותו שמערבין כמ"ש במרדכי

במבטל איסור לכתחלה דקודם הפסח אין באן איסור אבל אם לא מתנן קודם הפסח ובא לטוחנן בפסח אפילו אם אינן ניכרין בפ"ע אסור דהוה יכש ביכש וחוזר וניעור לפי פסקו של רבינו הרמ"א שם דביכש חוזר וניעור ואפילו נאכלו מקצתו קודם הפסח ג"כ אסור דהרי עב"פ משהו חמץ ורואי יש כאן (כ"י) למדתי ממנ"א סק"ד ע"ש ומ"ש דלס נתערב יש בינש נפסח ואלל אהד מהס דמותר כמ"ש ניו"ד כ"ה ק"ט ע"ש וז"ע א"כ אומרין כן בליסור משהו ועמק"ה סק"ט יש להחמיר) :

ד חמים שבאו בפסחיה אם הם יבשות וקשות ולא נשתנה מראיהן אהווקי איסורא לא מחזיקין ומותרין ואם הם רכות או נשתנו מראיהן אסור לאכול מהן בפסח מיהו להשהותן נראה דאין קפידא אבל הטור כתב בשם בה"ג חמין שבא בפסחיה אם לחות הן או שנשתנו מראיהן כידוע שהגיע עליהן מים ואסור להשהותן עכ"ל ונלע"ד דווקא אם הן לחות או שנשתנו מראיהן הרבה אבל אם אינן לחות אלא ריכוך בעלמא וכן לא נשתנה מראיתם הרבה אין חשש להשהותן ומ"מ למעשה צ"ע ואם ידוע שבא עליהם מים או אפילו לא נשתנו כלל והן קשים אסורים באכילה ולהשהותן אפשר שמותר כיון שהם קשים ולא נשתנו כלל :

ה שנה שירדו גשמים בשעת הקציר על הערימות שבשדות עד שהיו קצת מהשבלים שעל הערימות מעלים צמחים מ"מ אין לחוש לחמים של אותה שנה לומר שרוכן נתמצו דא"כ לא נאכל מזה לעולם שהרי אין לך שנה שאינו יורד גשמים על הערימות אלא שדבר תורה שהולכין אחר הרוב ואין הרוב מחמיצין (רשכ"א נתשו' ס' ק"ג) ואפילו אותן ערימת שראינו שנפלו עליהם גשמים אנו תולים בהם להקל שמא לא נכנסו המים אלא בשבלים העליונים אבל לא שבאמצע הערימה וכן הדבר ידוע וניכר לעין ואפילו נכנסו שמא לא הספיקו להחמיץ (ס"ב) ועיקר היותה מפני שבוודאי כ"ה הוא כיון שניכר לעין שבשם לא הגיע החימוץ מראין עליהם צמחים :

ו ולכן חמים שנמצאו בהם מבוקעות והוא סימן חימוץ לא אמרינן דכולן נתמצו אלא אותן שאינן מבוקעות מותרות מפני שהובר מצוי שבעת גשמים עליונות הגדשה ותחתיות מתחמץ ומתבקע ואין המים נוגעין באמצעיות כלל ואם קשה לברר המבוקעות אם רק יש בהם ששים מותר לטוחנן קודם הפסח ולאכול מהם בפסח ורובי השנים כמעט איצ בדיקה דפשימא שיש ששים כנגד המצומחים אך בשנה שבעת הקצירה היתה ריכוזי גשמים פשימא שצריך בדיקה לראות אם יש ששים ואם אין ששים יכול להוסיף עד ששים אבל בלא בדיקה אסור בשנה ההיא וכן המנהג הפשוט אצלינו שמביאים מהחמים כמה אנדומים והרב נורק אותם לראות ולא יש ששים כנגד המצומחים והוא ונתן הכשר ובלא הבשר אין משתמשין בקמח פסח ונותנין ההבשר על

במרכי ויש מי שרוצה לפרש כן דברי רבינו הרמ"א דכוונתו להתיר רק לעשות מי דבש שקורין מע"ד ולא לאכלו בעין וממעם זה דאתי לחלופי (מנ"א סק"ז) והדבר תמוה להחמיר חומרא על חומרא ולעשות גזרות מדרעתינו והעיקר כמ"ש דגם בעין מותר (ת"י סק"י) : יך ועכשיו אע"פ ששמענו כבירור שאין מערבין קמח מ"מ אין אנו קונין דבש מא"י רק זה שמעורב עדיין בהשעוה ועשוי כחדרים קמנים שכן לוקחין אותו מן הכוורת וכן מה שקורין ליפע"ץ והוא הדבש הטוב שזב מעצמו ואין בו שום תערובת מפני שמעט תערובות ילקלנו ולא יסכרנו אף במחצה מקח מכפי שהוא נקי והבקיאים יודעין זה היטב אבל סתם דבש אנו אוסרין לפסח ומ"מ אם נתערב בפסח במאכל אין אוסרין המאכל אפילו כשאין ששים וכנ"ל פירות יבישים שיתבאר שנהגנו בהם איסור אין אוסרין בנפלו למאכל וזהו כקמניות בס"י תנ"ג ולעשות מע"ד עושין קודם הפסח מכל מיני דבש דאם אפילו יש דבר חימיץ נתבטל קודם הפסח אבל בחוה"מ אין לבשל מי דבש רק מדבש הבא מכוורת :

טז צוקע"ר כפי הידוע לנו עשייתה בזמן הזה אין בו שום חשש חימוץ שהכל נעשה ע"י הקיטור ומ"מ דרך לייחד על פסח צוקע"ר להפסח ע"פ השגחת ת"ח המשגיח בהפאבריק ונותן עליהם הכשר ולמכור לא"י מותר גם בשל צוקע"ר של כל השנה וכן כל מיני פירות יבישים מותרים כמכירה לכד הצוקערקע"ם שיש בהם תערובת קמח אסירים הם מכירה דאף שזהו מי פירות מ"מ אלו הצוקערקע"ם הם פשוטים וקרוב שיש בהם גם קצת תערובת מים ומכירין אותן בחמיץ (ומ"מ הרמ"א דזקע"ר אסור גם כשהיה וזקע"ר קדיל מותר כנר כתבו שהוא להיפך ואין להאריך נמ"ש האחרונים בהוט זקע"ר ובהולך כהנית לכל זה היה צוננס ועכשיו הכל נעשים בפארקין הגדולים ע"י רוח הקיטור ואין בו שום חשש חימוץ) :

טז עוד כתב דתאינים יבישים וענבים יבישים שקורין רויאנ"י גדולים או קמנים תלויים במנהג המקומות כי יש מחמירין שלא לאכלן ויש מקולחין ולכן נתנו במדינות אלו להחמיר שלא לאכול שום פירות יבישין אם לא שידוע שנתייבשו בדרך שאין לחוש לחמיץ עכ"ל דהקדמונים כתבו שעל התאינים היו מפורין קמח וכל פירות יבישים מי יודע אופן יבשותם והרי תפוחים ואנסיס יבישים אנו רואין שתייבשין אותן בתנור אחר אפילו לחם ולכן כל מיני פירות יבישין אין אנו אוכלין בפסח לכד שויפין שקורין פלוימע"ץ שידוע שמגודל ריבויים נתייבשו ע"פ השדות ומ"מ נהגו שמכויאם מיוחדים לפסח ושקירים אפילו מה שבלא קליפות אין זה מפירות יבישים שאין מייבשין אותן וכך הם בתולדתן ופאמערראנצ"ץ היה נראה דהטובים שבהם אין בהם חשש דאין מתייבשים בתנורים אך יש פשוטים הנקלפים מהלימונע"ם ואותן מייבשין בתנורים ומי יכול להכיר ולכן אין לאוכלן בפסח (ענ"א סק"ה ע"ה

לומר דאפילו מה שנאפה בתנור אחר לחם מותר משום ג"ס בר ג"ס ע"ס ודכריו תמוהים שהרי יש קמח בעין בהתנור מה שנתיים תחת הלחם כעת האפייה וכבר הסגן עליו הנוכ"י כמ"ס כס"ת סק"ד ע"ס ואיסור גמור הוא) :

יז והמנהג במדינות אלו שלא לאכול כרכום שקורין זאפרע"ן ואפילו זה שקורין לנ"ד זאפרע"ן שאין בו שום חשש אין אוכלין מפני שליוקד מציאורו אין בקיארין להפריש (ט"ו סק"ט ומנ"א סק"י) וכן נעגעלא"ך אין אוכלין בפסח אבל פלפלין אף שנתייבשו אין בהם חשש מפני שבמקומו נעשה לאלפים ורכבות ואין בהם חשש שנתייבשו בתנור וכן מה שקורין ענגילש"א פעפע"ר אין בהם חשש יודע שזה איזה שנים שמענו מעיר וואראש שנודע יופים כפלפלין שיש באמצעותן קמח אמנם כיון שרובא דרובא אין כהן ויוף אין לנו לחוש לסתם בלפלין ועוד דהמלכות מענשת עונש קשה על המזיף ולכן בוודאי אינם מצויים אצלנו (המנ"א ע"ס כתב על עונש"ק שזולמן וזרין כשכר ועכשיו ידוע שלכא"ה קשה זה) :

יך זנגב"ל שקורין אינגבע"ר וצימרינ"ג אנו אוכלין בפסח ומסתמא אין בהם שום חשש ומעפטאל"ן שהוא מין פלוימע"ץ היו מפירות יבישים שהרי גם הפלוימע"ץ מביאים מיוחדים של פסח וזייע"ר זאל"ץ מותר להשתמש בפסח שאין בהם שום חשש חימוץ וטובה גדולה היא לעניים שנתנים זה בלפת שקורין ברויקע"ס שעיקר אכילת העניים בפסח הוא זה הלפת ואין בידם משגת להעמידם לכלי קודם הפסח עד שיהיה בהם קיווא כידוע וכשינתנים זה מעט יש בהו מעט טוב והמחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים וכן החול שקורין שאד"א מותר בפסח ואין בו שום חשש דידוע שנהפבריק"ן שעושים אותם הווייע"ר זאל"ץ והשאד"א יש לאלו כלים מיוחדים ואין בהם שום חשש וכן מותר לשתות בפסח המים שקורין סעלצ"ץ וואסע"ר שנעשים בכלים מיוחדים ואין בהם חשש חימוץ וכן מי לימונאד"א שיש בהם לימונע"ם וצוקע"ר כשעושים מיוחדים לפסח רק אין נתנים בה את האלייא"ק של כל השנה אלא אחר שאין בו חשש והאלייא"ק הוה נתנים טיפה אהת להרכה בקבוקים ונעשים קודם הפסח ואפילו אולי היה בזה איזה חשש כפי נתבטל כאלף ויזהר מאלף ואין בזה מעמד ובפרט לבי מה שחקרנו אין יוה שום חשש והמחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים וחרובים שקורין באקסע"ר ג"כ אוכלים בפסח שאין בהם חשש חימוץ ודבר פשוט דפירות יבישים שהישראל מייבשם דמותרים באכילה :

יז גרסינן בגמ' (מ' .) תנו רבנן אין לותתין שעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ר' יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן ואינו מניחן להחמיץ (רש"י) אמר שמואל אין הלכה כר"י ולמדנו מזה דאפילו נתבקעו אינן עדיין חמץ גסור דא"כ

דא"כ מה העלת בחימין דר"י וכן פירש"י דנתבקעו סמרות להחמין ע"ש וכ"כ הר"ן ואמר שם אמר מר עוקבא לא נתבקעו ממש אלא כל שאלו מניחן על פי הבית והן מתבקעות מאליהן ושמואל אמר נתבקעו ממש עבד שמואל עובדא נתבקעו ממש ע"ש :

וכתב הר"ף כיון דלא איפסקא הלכתא בהדיא עבדינן לחומרא כמר עוקבא דהוה ספיקא דאורייתא והי"מ לעניין למיכלינהו הני שערי בעיניהו אבל אי משתכחי בהרי בישולא ולא נתבקעו כיון דאיסור משהו דרבנן לא אסרינן לההיא בישולא דמשתכחי ביה תרי ותלתא שערי אא"כ נתבקעו כשמואל משום דהר"ל ספיקא דרבנן ולקולא וי"א דהלכה כשמואל דמר עוקבא תלמידו הוה ועוד דהא עביד ליה שמואל עובדא ובז' עכ"ל :

כא והרמב"ם בפ"ה דין ה' כתב תכשיל שנתכשל ונמצאו בו שעורים או חטים אם נתבקעו הרי כל התכשיל אסור שהרי נתערב בו חמץ ואם לא נתבקעו מוציאין אותן ושורפן ואוכלין שאר התכשיל שאין הרגן שנבלל ולא נתבקע חמץ נמור של תורה אלא מדברי סופרים שנאמר ושמתם את המצות כלומר והזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חימוץ עכ"ל וזראה שפוסק כמר עוקבא לחומרא וס"ל דמר עוקבא מדרבנן אסור (וכ"כ הלח"מ והג"י) ויש מי שרוצה לחלק בין חמין לשעורין דחמין אף אם לא נתבקעו הוי חמץ נמור (ר"ן ד"ס הר"ס) והשינו על זה (ר"ן ד"ס) דאין חילוק וכן הרמב"ם השווה אותם שהרי כתב חטים או שעורים הרי השווה דינם :

כב והנה רבינו הב"י בסעיף ט' כתב לשון הרמב"ם דכלא נתבקעו התכשיל מותר וכתב על זה רבינו הרמ"א ואין המנהג כן אלא אוסרין הכל כמשהו אפילו לא נתבקעו עכ"ל ומעם המנהג נתייחד ע"פ שני טעמים שכתב המרדכי בפ' כל שעה האחד מפני דבר שיש לו מתיירין והמרדכי עצמו דחה טעם זה דלא שייך דשיל"מ כשהמאכל מתקלקל ועוד הוא יחזור לאיסורו לשנה הבאה וב"ש כדבר שאינו אלא טעם בעלמא ע"ש והשניה מטעם שאין אנו בקיאים מה נקרא ראוייה להתבקע וכתב על זה והמיקל משום שמחת יו"ט לא הפסיד ע"ש :

כג וברור הוא שרבינו הרמ"א לא דינא קאמר אלא מפני שכן היה המנהג לאסור הכל הביסוי והכפ וכל מה שנתערב מאותו תכשיל (מג"א סק"ג) וכ"כ המרדכי וז"ל ומפני המנהג אני אוסר מספק והמיקל משום שמחת יו"ט לא הפסיד עכ"ל ומשמע דאף באבידה יש להתיר (ח"י סק"ו) ואפילו לפי המנהג אינו אלא כנתרבה עכ"פ אבל לא נתרבך אינו כלום (ט"ו סק"י) ואפילו נמצאו ג' גרעינים לא אמרינן חוקה שיש הרבה שהרי ביכולת לבדוק והרי הרי"ף אומר מפורש תרי ותלתא שערי כמ"ש בסעיף ב' ועוד שיש מי שאומר

דלא אמרינן חוקה זו בתולעים דארי מעלמא כמ"ש ביו"ד סי' פ"ד וה"ל החמין אתי מעלמא ואף דיש הולקים בזה כמ"ש שם מ"מ הבא מותר מטעם הראשון מפני שביכולת לבדוק (עמ"א סק"ז) וחי' סק"ז ומ"ש המג"א למה לא אמרינן כיון דמינה נייחיה חתי לידה הימוץ ומינן דחוקק ע"ש ולע"ד נראה דקדקירה צעת הניסול ואפילו אחר הניסול צעת גדול החוס אינו נייח כיון שהו"א רוחה) :

כד אבל בנתבקע אסור מדינא כל התכשיל והכלי ראשון והקערה שהערה לתוכה מהכלי ראשון והבף הנכנס בקדירה והביסוי ויש מחמירין גם בכלי שני כמ"ש בס"י תמ"ז אך בשביעי של פסח יכול לכסות המאכל ולהמתין עד מוצאי יו"ט ואז יאכל התכשיל והגרעין ישרוף (ב"ר ד"ס) תמ"ז סק"ג ומכ"ל סי' פ"ו הוצ"א צ"ט סי' זה סק"ה) וכ"כ בההר"ן של פסח ואם בא הא"י לקחתן בשביעי של פסח אסור למחות בידו אבל באהר"ן של פסח יכול למחות בידו (ד"ס צ"ט) וע' בסעיף הבא : **כה** מעיקר הדין כשנמצאת גרעין בתכשיל או תרנגולת מבושלת שנמצא בה חטה מכוקעת בפסח שמותר לטבוחה לא"י ואין זה נהנה מחמץ שהרי אינו נוטל דמים בעד החטה אלא בעד התרנגולת ואינה נמכרת ביותר ביוקר מחמת החטה הנמצאת בתוכה ומ"מ נוהגין במדינות אלו לשרוף הכל או להשליכה לבית הכסא מפני שחושבין כל התכשיל או כל התרנגולת לחמץ אך באהר"ן של פסח כתב רבינו הב"י בסעיף י' דאם נמצאת החטה כיום זה דמותר להשהותה עד אחר הפסח דכיון דמשהו דרבנן לא תחמירו בו ביו"ט האחרון לעניין להשהותו וכ"כ לעניין נטל"פ יש להקל בו לעניין השעה (ט"ו סק"ה) ובסעיף הקודם הבאנו שגם בשביעי של פסח יש להקל בכפיות כלי ולהמתין עד מוצאי יו"ט ויש נוהגין דבשביעי של פסח כשכא שאלה כוז לפני המורה יאמר להשואל שקשה עליו להשיב כעת ושיבא כלילה דאז הוא אחרון של פסח ויתיר לו להשהות עד למחר כלילה ויאכלנו :

כו אם אפו מצות בפסח ונמצאת חטה בקועה בעיסה או במצה אפוייה פסק הרא"ש שיסור ממנה כדי נטילת מקום והשאר מותר שהרי לכל היותר לא קיבל טעם החטה יותר מנטילת מקום שהרי אין זה דבר שמן שיפגעע ויש מי שאוסר כל העיסה או כל המצה כמ"ש הרשב"א בתשו' (סי' קע"ו) שהרי לא במקום אחד בלבד נגעה החטה אלא נגעה בכלה דרך גלגולה ולא שייך לומר בזה כאן נמצא כאן היה כיון שבהכרח בדרך גלגולה להתפורר בכל העיסה וכיון שריו תוך הפסח דבמשהו אסורה כולה ועוד שהמים שבעיסה מוליך את הטעם בכל העיסה וכתב רבינו הב"י בסעיף י"א דראוי לחוש לרדיעה זו אם לא במקום הפ"מ או בשעת הדחק דאז יש לפסוק כדעת הרא"ש והטעם י"ל שהרי אינו בהכרח שתתן טעם בכל העיסה אף אם נתגלגלה דרך כולה ולכן אמרינן כאן נמצא כאן היה כלומר

כלומר שלא נתנה מעם אלא במקום הזה ועוד דאפילו נתבקעה אינו חמין גמור אלא קרוב להחמין (עור) וכמ"ש בסעיף י"ט :

כז ורבינו הרמ"א כתב על זה דכן נוהגין תוך הפסח לאסור אותה מצה שנמצא בה החטה ומתירין את האחרות כיון שנמצא בה אפוייה או היה ואמרינן כאן נמצאת כין היתה אם נמצאת בעיסה אוסרין כל העיסה ודווקא תוך הפסח אבל קודם הפסח אין אוסרין רק כדי נטילה והכי נהוג עכ"ל כלומר כשנמצאת במצה לא אמרינן שהחטה היתה בהעיסה ותיאסר כל העיסה אלא אמרינן כאן נמצאת במצה וכאן היתה ולא מחוקינן איסור ממקום למקום ולפ"ו אם נראה שהחטה מליאה מים מעבר לעבר דבהכרח היתה בהמים אסורה כל העיסה אך דו"ל דמקום אחר נתמלאה מים ונפלה לתוך המצה (מנ"א סק"י) :

כח והנה אצלינו אין אופין בפסח ומה שנאפה קודם הפסח אף אם נמצא החטה בהמצה תוך הפסח אינה אוסרת רק כדי נטילה וזוה לא שייך חזור וניעור שהרי בפסח לא נתנה מעם ולכן זורק החטה עם כאצבע מצה סמוך לה ואוכל השאר וכשעת הלישה קודם הפסח אם נמצאת חטה בהעיסה נוטל כדי נטילה ולכן אין לנו נ"מ בהדין הקודם מיהו עכ"פ מוכח מדברי רבותינו בעלי הש"ע שגם בצונן יש איסור שהרי מי שזכר בפסח לאסור כל העיסה היא מטעם שהיתה החטה במים והמתיר סיבר שלא היתה במים כמו שבארנו אבל אם היתה ודאי במים היתה אוסרת ועל זה השיג הלכות דצונן אינו אוסר :

כט וכן הוא מפורש ברא"ש ובמור וז"ל מעשה ונמצאת חטה בקוע בכלי של מים ובשלו באותן המים תכשיל והתירו התכשיל ולא אמרינן שנאסרו המים ויאסר התכשיל וכן התיר אבי העזרי חמין שנפל לבור וכו' דכיון שהמים צוננים אין החטה נוהגת בהם מעם ואפילו חמין גמור שנפל לבור מותר מזה הטעם עכ"ל הרי להדיא שהצונן אינו אוסר ורבינו הב"י בספרו הגדול הקשה זה על הרא"ש שאסר העיסה אם נמצא החטה בהמים והוא עצמו פסק דצונן אינו אוסר ותירץ דכאן מיירי קודם הפסח ולכן אינו אוסר בצונן ע"ש והשיגו עליו דודאי גם כאן מיירי בפסח עצמו (כ"ט וז"ל וט"ו סק"ג) אלא דעיסה שאני דמתוך שהוא לש ומגלגל ורוחק את העיסה והחטה נרתק ונתמך כידיו ולא ימלט שנשחט ממנה מעם משהו כשהיתה במים ונתרככה (ט"ו ס) ולפ"ו גם הרא"ש גם הרשב"א לא אסרי בצונן אלא דעיסה שאני כמ"ש :

ל ולפ"ו זה שכתב רבינו הב"י בסעיף י"ב דאם נמצאת חטה בקועה או לחם חמין בכלי של מים ואין בו כדי ליתן מעם שהמים צוננים ובשלו באותם מים הכשיל או לשו עיסה מותר ויש מי שאוסר אם הוא בתוך הפסח עכ"ל וזה כתב ע"פ תירוצו לחלק בין

קודם הפסח לתוך הפסח אבל לפי מה שכל גדולי האחרונים דחו דבריו אין חילוק וגם בתוך הפסח מותר בצונן :

לא ולהלכה למעשה נלע"ד דאף שיש מי שאוסר בצונן מ"מ כיון שרוב רבותינו האחרונים הסכימו שלא לאסור בצונן אין להפסיד טמוון ישראל כאיסור משהו שהוא דרבנן ויש מי שרוצה לאסור בכשר שנשרה עם מים שהיה גרעין בהמים משום דבכשר יש בקעים (מנ"א סק"ט) ודבריו תמוהים דכיון שאמרינן שבצונן אינו נותן מעם א"כ מה לנו הבקעים (ח"י מקל"א) ורק כשהיתה החטה בעיסה יש לאסור ממעם שכתבנו אם היה זה בפסח אבל שארי צונן אינו אוסר כמו בכל האיסורים :

לב אמנם כל זה כשלא שהה הגרעין בהמים מעל"ע אבל שהה מעל"ע אוסר דכבוש כמבושל (מנ"א ס"ט וט"ו סק"י) וז"ל נכ"ה נכ"ה רש"ל) ויראה לי דאם יש ספק אם היתה מעל"ע במים אם לאו מותר דהא איסור משהו הוה דרבנן וספיקא דרבנן לקולא ולפ"ו אם נמצאו גרעינים בבארות מים אף שנודע ברור ששאבו מהבאר בעוד שהגרעינים היו בתוכה מ"מ אם יש ספק שמא לא שהו מעל"ע אין לאסור וכ"ש אם יש ספק שמא בעת שאיבת אלו המים לא היו שם הגרעינים וק"ו אם הגרעינים לא נתבקעו שאין לאסור ואפילו בספק נתבקעו ספק לא נתבקעו הוה ספיקא דרבנן ולקולא (ולעיל כסי' תס"ג סעיף י') נתנאר דכשנמלא גרעין בקיטילא"ף או כחרעמולא"ף כשיש ס"ט זמן וז"ל דהו"י מי פירות וכחרעמולא"ף יש גם דכ"ט כהפ"מ ושמתה יו"ט יש להקל על תיאסר במשהו וכן כלפ"ט ע"ש וע' סעיף מ"ז לעניין ספק (כ"ט) :

לג ודע דנראה לענ"ד דזה שנמצא במדרכי ובשארי קדמונים כדיון חמין שנפל לבור אם נאסרו המים אם לאו זהו הכל כבוד של מים מכונסים כדמוכה מלשון המור שכתב שהתיר אבי העזרי חמין שנפלו לבור וכו' המים המחומצים יררו לבור וכו' ע"ש אבל בבאר שהוא מעיין הדבר תמוה לומר שיתחמצו המים שהרי הם נובעין תמיד ומחוכרים להמים שתהיהם כמו שלא נאסרו נהר ואף דהמים עומדים מ"מ אינם נחים ומחוכרים בנידי חקרקע להמים שמחוצה להם כמו שאמרו חז"ל בחגיגה (כ"ג.) דכולי ארעא חלתולי מחלחלא ופירש"י שהמים הנובעין כאן באין ממנה גדול ע"ש (ד"ק למקוה אינם מינור אבל מינור יש להם וזה שנמלא כליזו מקום לזון נאר לא דקדקו כזה) :

לד הסכימו הגדולים דמחוקינן איסור מוטון לזמן ולא ממקום למקום כלומר כגון שלקחו מהחכות כרוב בקערה ואח"כ נמצא חמין בהקערה אין לאסור הכרוב שנחבית ואמרינן כאן נמצא חמין היה בלומר בקערה נמצאת ובקערה היתה ולא בהחבית דאין מחוקינן איסור ממקום זה למקום אחר אבל אם נמצא אח"כ חמין בהחבית

איסור מומן לזמן אלא אמרינן השתא הוא דנפלה ואע"ג
 דבמשנה דטהרות אינו כן כמ"ש בסעיף ל"ה דא"כ
 למה כשנמצא השרץ במעטן דטמא הגג נימא השתא
 הוא דנפלה דילי דבאמת הרמב"ם בפ"ו מאבות
 הטומאות פסק כן דגם אם נמצא במעטן הגג טהור
 ע"ש שכתב אם נמצא במעטן המעטן טמא ומכאור
 דשבנג טהור ואם כי לא ידענו מקורו והכסף משנה
 כתב שפסק כחכמים דתוספתא דטהרות (פי"א) דהכי
 איתא בתוספתא אינה קוצץ מן המעטן ומעלה לראש
 הגג ונמצא שרץ בנג המעטן טהור נמצא במעטן טמא
 הגג דברי רבי וחכמים ואמרו נמצא בנג אינו טמא
 אלא גג נמצא במעטן אינו טמא אלא מעטן ועם כי
 קי"ל תם במשנה ומחלוקת בכרייתא הלכה כסתם משנה
 (יבמות מ"ב:) מיהו עכ"פ הרמב"ם פסק כן (ויל"ד ס"ל
 כמ"ש כמה מהמפרשים דכל כללי הש"ס אינם אלא נג' סדרים
 הנהוגים נומה"ו ועוד כיון דרבי צעלנו הוא הפולק אפשר ללא
 אמרינן ללא זה):

ל והנה לפי דיעה זו בכל השאלות כיוצא בזה נאמר
 השתא הוא דנפלה כמו בחוקה דאיתרע דאמרינן
 השתא הוא דאיתרע והדיעה השלישית שמחלקת בין
 בשר לתרנגולת משום דס"ל כדיעה ראשונה דמחוקין
 מומן לזמן אלא דבתרנגולת נתוסף ספק שמא היתה
 החמה במעיה ונתעכלה כדאמרינן כן לענין טומאה
 ודיעה ראשונה סוברת דאיסור מטומאה לא ילפינן
 כמ"ש התוס' בבכורות (ו'): וגם י"ל דספק דחמורין
 ידיעה לא הוי ספק (כ"ח) אך כיון שא"א לידע הוי ספק
 (פ"ו סק"ו) והוסף לומר דלענין מנהג כלומר שאינו
 מכריע לפי הדין אלא לפי המנהג שנהגו להחמיר
 ומחוקין איסור מומן לזמן ונס בתרנגולת כשאין קצת
 ראייה שהיא מעוכלת כגון שהיא שבורה יש להחמיר
 וכן דווקא כשהיתה המליגה בחמין יש להחמיר אבל
 לא בצונן כלומר אפילו למי שמתמיר בצונן מ"מ לענין
 דלא מחוקינן מומן לזמן אין להחמיר בצונן ואמרינן
 השתא הוא דנפלה:

מ וכל זה לענין הדבר עצמו אבל לענין הערובות
 כגון שמוה נתערב לתבשילין אחרים ששימא שיש
 להקל בצונן אפילו כשא"א לומר השתא הוא דנפל
 כגון שזוראי היתה החמה עם הכשר יחד בהמים או
 אפילו בחמין ואינו וודאי אמרינן לענין התערובות
 השתא הוא דנפלה ומתירין בהפ"מ ומניעת שמחת
 יו"ט ולפ"ו הלכה זו שאמרנו דאין מחוקין איסור במקום
 למקום אבל מומן לזמן מחוקין יש הילקין לגמרי ואמרי
 דגם מומן לזמן אין מחוקין וראיה לדיעה זו מדברי
 הרמב"ם שהבאנו בסעיף ל"ח מיהו אפילו לפי המנהג
 שנהגו להחמיר מ"מ בצונן וודאי לא מחוקינן איסור
 מומן לזמן ולכן אם נמלו מים מכלי לקדירה וכשלו בה
 ואח"כ נמצא חמץ בהכלי מותר התבשיל ואמרינן
 השתא הוא דנפלה וכן לענין תערובות אפילו בחמין
 והכ"ס

בהחבית נאסרה אף מה שבקערה דנהי דאמרינן כאן
 נמצא כאן היה מ"מ הא גם הכרוב שבקערה היה שם
 ולא אמרינן שהחמץ נפל להחבית אחר שנמלו הכרוב
 בהקערה דמומן לזמן מחוקינן איסור ואמרינן כשם
 שעתה נמצאת שם החמץ כמו כן בזמן הקודם (מנ"א
 סקט"ו נסח מהר"ם) ועל דרך זה כל הדברים כגון ששפכו
 הרובב מהקדירה לכמה קערות ונמצא גרעין בקערה
 אחת אין אוסרים רק קערה זו ואין מחוקינן איסור
 מקערה לקדירה אבל אם נמצא בקדירה כל הקערות
 אוסרות וכן כל כיוצא בזה:

לה ודין כזה נמצא מפורש במשנה ספ"ט דטהרות
 בענין הותים שמקודם נותנים אותן במעטן והו
 מין כלי ומן המעטן מעלין אותן לגג ותנן נמצא בנג
 המעטן טהור ולא מחוקינן טומאה ממקום הגג למקום
 המעטן ואמרינן דעל הגג נפל השרץ ולא בהמעטן
 נמצא במעטן הגג טמא ולא אמרינן שנפל השרץ אחר
 שלקחו הותים לגג דמומן לזמן מחוקינן (והתוי"ט ס
 הקשה מאי שנא נימא שלאחר שהעלה הותים לגג נפל השרץ ע"ש
 ולדברי המנ"א ל"ק כלל ופ"ק שיש לדקדק בזה במשנה שם פ"ד
 משנה ד' כממלא נעשרה לדיים אך יש שם פירושים שונים ע"ש
 היטב וגם אין זה ענין לכל הטומאות כשעת מציאתן דזהו לענין
 הי ומת ועוד דהתוס' בעירובין ל"ה: ד"ה כל כתבו דזהו רק
 לתרומה וקדשים כמעל"ע שנגדה ע"ש):

לו והו שכתב רבינו הב"י בסעיף י"ב אם מלנו
 תרנגולת שנתנוה במים רותחים להעביר הנוצה
 ואח"כ מצאו בהמים גרעין חמה בקועה אסורה התרנגולת
 עכ"ל ולא אמרינן דהחטה באה אחר המליגה משום
 דמחוקינן מומן לזמן ודוקא בקועה אבל אינה בקועה
 מותרת דהוי ס"ס ספק שמא לא נתחמץ ואת"ל נתחמץ
 שמא אח"כ נפלה (ט"ו סק"ו) ולכן אע"ג דרבינו הרמ"א
 החמיר אף באינה בקועה כמ"ש בסעיף כ"ב מ"מ הכא
 שיש עוד ספק אין להחמיר (ה"י סק"ד ועט"ו סס) ועוד
 דכבר כתבנו בסעיף כ"ג דלא רינא קאמר אלא מפני
 המנהג ע"ש:

לז ורבינו הרמ"א כתב וי"ל ויש מי שמתיר אפילו
 כמליגת התרנגולת משום דאמרינן שמא אח"כ נפלה
 לשם ויש מי שאוסר בשאר בשר ומתיר בתרנגולת מכת
 ס"ס ולענין מנהג נראה לאסור בשאר בשר או בחטה
 שלימה אפילו תרנגולת ודווקא אם נמלנו שהיו המים
 חמים אבל אם היו צוננים ושרו שם התרנגולים אין
 לאסור מפסיקא ובמקום דאיכא למימר שמא נתעכלה
 החטה בתרנגולת כגון שהיא שבורה אפילו כמליגה
 יש להתיר מכת ס"ס מיהו אם נתערבו התערובות
 ויש הפ"מ ומניעת שמחת יו"ט יש להקל ככל זה בספק
 איסור דרבנן שהוא משהו ויש להתיר שאר תבשילין
 שיש בהן תערובת מאותו תבשיל של הבשר שנשרה
 במים או נמלג כך נראה לי עכ"ל וצריך ביאור:

לח וה"פ דיש מי שמתיר משום דלא ס"ל דמחוקינן

(ובכ"ה ספריו על המדה להחמיר עוד צוה וכנר דתו דכרו ו המג"א בסק"ה והט"ו בסק"ו והכ"י בסק"מ ונחטה שלא נתרכנה גם הכ"ה מודה דאין להחמיר כלל) :

במא מעשה באחד שנטל לתוך פיו חתיכת מצה וחתיכת תרנגול ואכלם שניהם יחד והרגיש בפיו שיש חטה וזרק המאכל מפיו ונמצא החטה ואינו יודע אם היה בתוך המצה ואינו אסור רק כרי נטילה מאותה מצה דוודאי היתה בשעת אפייה בתוך העיסה דאל"כ אלא נפל על המצה בצונן היה מתגלגל ויורד אבל התרנגול והתבשיל מותר או דילמא שהיה בתרנגול יש להתיר התרנגול משום ס"ס ספק שמא היה בהמצה ואת"ל בתרנגול שמא נתעכלה או שמא נפל בו בצונן דלענין ס"ס וודאי אמרינן השתא הוא דנפל ולא מחוקינן איסור טומן לומן ואפילו בכשר מותר בכ"ה וגם אפילו לפי מה שנהגו להחמיר בזמן מ"מ מקום למקום וודאי לא מחוקינן איסור ולכן אפילו אם נתלה שהיתה בכשר או בתרנגולת אמרינן שנפלה בבאן ולא כשהיו בקרירה או בקערה הגדולה (מג"א סק"ה) ואם נמצא חטה על השלחן ולא נודע מאין בא אמרינן שעל השלחן נפל ולא מחוקינן איסור ממקום למקום (ע"ט סק"ג) :

מב ומעשה במשרת שהביא כלי עם מי דבש שקורין מע"ד לשתות ונמצא בו חטה ואמרו שבצונן אינו אוסר אע"פ שנתחמצה כמ"ש הטור דאינו אוסר בצונן ושמא תאמר שהיתה בעת שבשלו המי דבש לפני הפסח דא"כ כבר נתבטלה ואינו חוזר וניעור ואף דהחטה עדיין בתוכה מ"מ צונן הוא ואינו אוסר (ט"ו סק"ה) ואפילו לפי דעת המחמירים בצונן וגם סוברים דחוזר וניעור כמ"ש בס"י תמ"ז מ"מ אין לאסור רק מה שבכלי ולא כמ"ש הח"ט שהרי אין מחוקינן ממקום למקום ואמרינן דבכלי נפלה ולא בחבית (והסומך על הט"ו להקל לגמרי לא הססיד שיש כאן כמה ספיקות ודוק) :

מג וכתב רבינו הב"י כסעף י"ג ואם הגיעלו יורה מחומצת בת יומא וירדו המים המחומצים לבור בתוך הפסח אסור לשתות מימיו בפסח בשביל שנתערבו עד כאן לשונו ודקדק לומר בתוך הפסח דאלו היה קודם הפסח כבר נתבטל ואינו חוזר וניעור כמ"ש בס"י תמ"ז אמנם לכתחלה וודאי אסור שהרי יכול ליטול מים סבור אחר (ט"ו סק"ה ומג"א סק"ו) וזה שדקדק לומר בשביל שנתערבו ה"פ דאפילו למאי דס"ל דאינו אסור בצונן והו כחטה או לחם שנפל במים אבל מים במים הלא נתערבו ואסור כשהיה בפסח (ס"ט) ודע דאם המחומצים ניכרים ועומדים בפ"ע גם בהיותם בכור כגון שיש ממשות כמו חלודה וכיוצא בזה אוסרים גם כדועבר אף שנפלו קודם הפסח כיון דהחמץ ניכר בפ"ע לא נתבטל מעולם (ט"ו ס"ט) ועל כי דין זה לא שכיח כלל אין להאריך בו :

מד ובמליחה בפסח יש הרבה דיעות הטור בלשם הרוקח כתב חטה שנמצאת בתרנגולת מלוחה

ונמלחו עמה אחרות שאותה שנמצאת החטה עליה אסורה דחמץ בפסח במשהו והשאר מותרות ורבינו אליעזר ממיץ פסק דאפילו אותה התרנגולת אינה אסורה כולה אלא נוטל מקום פעפועו והיינו כדי נטילה ולזה הסכימו הרא"ש והסמ"ק ושני היעות ס"ל דאע"ג דמליח כרותח מ"מ אין יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואע"ג דבאיסור שמן מחמירין ביו"ד ס' ק"ה מ"מ הא בחמץ ליכא איסור שמן ויש אוסרים כל החתיכות במליחה (כ"ה נ"ס לו"ה ורש"ל) וי"ל הטעם דכיון דבבשר יש שומן מפעפע האיסור מחתיכה לחתיכה גם בלא רוטב בחמץ בפסח דהוה במשהו ויש שמצריכים לקלוף שארי הבשר הנמלח עמה (כלנו נ"ס הרא"ד) והוה בנמצא על התרנגולת שיש דהסתפק שמא ננעה בכלום אבל בנמצא תוך התרנגולת אין השאר צריכות כלום לדריעה זו (מג"א סק"ה) ויש מקילין לגמרי דאפילו אותה חתיכה א"צ אלא קליפה (כ"ה נ"ס הרשב"א) :

מה וי"ל רבותינו בעלי הש"ע כסעף י"ד אם נמצאת חטה מבוקעת בתרנגולת קודם מליחה די בשטיפה ואם אחר מליחה די בקליפה ויש מי שמחמירים לומר שמעמיק כל סביבותיה וחותך ומשליך ואם נמלחו עמה תרנגולות אחרות קולף את כולם ויש מחמירים לאסור כל מה שנמלח ביחד והעיקר לאסור אותה חתיכה כולה שנמצא החטה עליה ולהתיר האחרות ע"י קליפה קצת ואם רוצה ויכל למכור הכל לא"כ כמ"ש בס"י תמ"ז אע"ג שאין נוהגין כן בישראל הערובת חמץ כן נראה לי עכ"ל ואם נתבטלו האחרות בלא קליפה מותר שאינו אלא חיורא בעלמא כמ"ש ביו"ד ס' צ"א (מג"א סק"ג) ומ"מ גם אחר הביטול יקלוף אלא שאין הקליפה אוסרת שאר הזתיכה (ס"ט) ויש מי שמתיר לכתחלה גם בלא קליפה (ס"ט נ"ס מ"ג) והוה כשאין להסתפק שמא נגע בשארי החתיכות (ס"ט) ונראה לענ"ד דאפילו בספק אם רק בוודאי לא נגע יש להקל אצלנו שהקליפה קשה מאד כידוע והרי דעת כמה מרבנותינו שאף חתיכה זו לא נאסרה כולה כמ"ש מיהו להלכה למעשה במליחה שאין לאסור רק אותה חתיכה ולא יותר :

מז וזה שכתבו דקודם מליחה די בשטיפה פשוט הוא דצונן בלא רוטב לכ"ע אינו אוסר (מג"א סק"ט) וכן אם נמצא חטה על החתיכה אחר מליחה והרחה ג"כ מותר מטעם זה דהא וודאי לא היתה בשעת מליחה דאם היתה היתה נופלת בשעת הרחה אך זהו בנמצא עליה אבל אם נמצא תוך התרנגולת וודאי היתה קודם לכן (ס"ט סק"ג) ונוהגות הנשים שקודם השרייה והמליחה בודקות היטב היטב בפנים שלא ישאר שום גרעין בתוכה ונלע"ד שעל חוקה זו יש לסמוך דאם נ"א אחר"כ לומר שאח"כ נפלה החטה כיון שבדקה מקודם (וראה מפסחים ז' . ומגדל ד' . ע"ש ודוק) ואם נמצא חטה בנפק אפילו לאחר מליחה כשר שהרי הופק מפסיק ומשליך הופק וגם ספק אולי נתעכלה והוה דבר קרוב

שנמצא עליו הגרעין שליכנו למקום מאוס ואותה השורה יצניע עד אחר הפסח והשאר מותרים לגמרי (המג"א סקל"ג הכי נשם הגר"ז מפונא להשליך כל השורה לנהר ע"ש ולא ידעתי למה ואי משום ה"ר א"כ נאסר כולם ולכן נלע"ד כמ"ש ודו"ק):

מה תרנגולת צלוייה על הפסח בשפור שנמצאת בה חמה מבוקעת בתוך החם חמה זוהי כרור שהיתה שם בעת צלייתה אם היתה תרנגולת כחושה חותך בה מקום פעפועו לפי אומר הרעת ויש אוסרים את כולה לפי שכשמחפכים אותה על השפור כדרך הצלייה נתפשט הטעם בכל התרנגולת וכן עיקר לדינא ואע"ג דבכל האיסורים לא אמרינן סברא זו כדמוכח מיו"ד סי' ק"ה והו"מפני דהפיכת השפור אינו גורם ליתן טעם ובמל"ב א"כ אבל באיסור משהו פשיטא דהפיכת השפור גורם ויש שהפליג להחמיר אפילו לאסור כל התרנגולות שנצלו עמה אם נגעו בה דע"י היפוך השפור מתפשט מזו לזו אבל אם אינם נוגעות מותרות הן ולא אמרינן דהאיסור הולך בכל השפור והם בולעין מהשפור ולא אמרינן זה אלא כשהיתה התרנגולת שהחטה בתוכה שמינה דאו מתפשט האיסור בכל השפור (מג"א סקל"ז) ואם החטה נמצאת בהתרנגולת אח"כ והיא מבוקעת אע"פ שנתבאר דמחוקינן איסור מומן לזמן ומסתמא היתה גם בעת הצלייה וזו התרנגולת אסורה מ"מ לענין שארי התנגולות יש להקל בפשיטות כמו שהקלנו בתערובות בסעיף מ' ע"ש:

במז וכתב רבינו הב"י בסעיף מ"ו חמה או שעורה שנמצאת בזפק העוף לאחר שהכהכו אותו העוף מותר והחטה והשעורה צריך לשרפם דלא חשיבי כמעוכלים עכ"ל והטעם דצלי אינו אוסר יותר מקליפה והזפק עצמו היה הקליפה ואע"ג דלפי מנהג שלנו אנו אוסרין בצלי כל התרנגולת מ"מ בהכוב אינו צלי (מג"א סקל"ז) ואפילו בכלי מליחה גמורה נלע"ד להתיר התרנגולת כשנמצא הזפק בתוכה עם כמה גרעינים כמ"ש בסעיף מ"ו והן אמת דלפי המנהג אנו אוסרים כל החתיכה במליחה כמ"ש בסעיף מ"ה מ"מ כנמצא בזפק שקרוב לומר דנתעכל יש לסמוך על רבותינו דרי בקליפה כמלוח וכ"ש בהכוב (מג"א סקל"ז) סתם שיש נשים נוהגות להסיר הקורקן טרם ההכוב לא ידענו ממנהג זה ומ"ש דכל עיניי הפסח לכלי לטעות רק ע"י ישראל ודלמי נכון הוא וכן המנהג הפשוט):

תמח שאסור לעשות מלאכה בע"פ אחר חצות. וכו' י"א סעיפים:

ועד חצות תלוי במנהג אבל לאחר חצות מדינא אסור כדמפרש בירושלמי שם משום דמחצות היא זמן הקרבת פסח לכל ישראל והוי יו"מ דכל אדם ביום שמקריב קרבן יו"מ הוא לו ואסור במלאכה ולכן אפילו בומה"ז לא

קרוב כיון שנמצאת בזפק (כ"ל וע"ש סקל"ז) ואם לאחר מליחה והרחה שמו את הבשר בכלי ואח"כ נמצא שם גרעין אם לא מלחו את הבשר בכלי משליכה והבשר מותר ואם מלחו שם מעט זורק החתיכה שנמצא עליה הגרעין והשאר מותרים גם בלא קליפה ואע"ג דבמליחה גמורה הצרכנו קליפה ככאן שאינו אלא מליחה מועטת דיו לאסור אותה חתיכה בלבד ואם היה מלח משהו דיו לאסור כרי נמילה גם באותה חתיכה מפני שיש לפעמים נותנים משהו מלח וכן אם נמצא גרעין במי השרייה שקודם המליחה יש להתיר הבשר דאפילו להאסרים גם בצונן זהו כששהה זמן הרבה אבל כשר שקודם המליחה הוא משהין במי השרייה יותר מחצי שעה אין להחמיר ולאסור וכפרט דהעיקר להלכה דצונן אינו אוסר כמ"ש (ודע לזון מקרי כל שאין היד סולדת וכן כלי עלישי אינו אוסר וכ"ל שני יש מהמיריס כמ"ש כפי' תמ"ז והו"מ כשהיד סולדת):

מז נמצא גרעין בחבית כרוב מלוח אסור כל הכרוב דכבוש כמבושל והו"מ כשהציר עולה על גביו אבל אם אין הציר עולה על גביו דינו כמליחה וצריך להעמיק איוה אצבעות בעומק וברוחב ולהשליך והשאר כשר (עמג"א סקל"ג) וכן אם נמצא גרעין בכלי בוריקע"ס שיש שם מים הרבה לכאורה כיון שאין שם מלח כמו בכרוב תלוי בהדיועות אם נאסר בצונן אם לאו אך אם היתה שם מעל"ע פשיטא דכבוש כמבושל ובספק אם שהתה מעל"ע נראה דספק כבוש מותר וראיתי שגדולים נחלקו בזה אי ספק כבוש מותר אם לאו (ע"ש"ת סקל"ד שנהי"ע מתיר והמק"ש אוסר) ונ"ל שמותר רכיון דאיסור משהו הוי דרבנן ספיקא דרבנן לקולא וזה שלא התרנו במלינה רק ע"י ס"ס זהו במקום שהאיסור ברור כגון כחמין אלא שאתה רוצה להתירו אבל בצונן ליכא איסור לפנינו אם לא נכבש בתוכו יום שלם ומותר בספק ואע"פ שלהאוסרים בצונן היה ס"ס לאיסורא ספק שיש צונן אוסר ואת"ל ראינו אוסר שמה נכבש בתוכו יום שלם והוי כבוש אך כבר בארנו דהעיקר לדינא דצונן מותר שכן הסכימו רבותינו הראשונים ולכן כחפ"מ ומניעת שמחת יו"מ כמו כלי של בוריקע"ס שכל מאכל עניים כפסח הוא זה וגם בע"ב גדולים רוב מאכלם כזה כידוע אם נמצא גרעין בכלי ולא נתברר שהיה בתוכו מעל"ע דורך הגרעין והבוריקע"ס מותרים לאכלן בפסח אם נמצא גרעין בחבית דגים מלוחים נוטל זו השורה ואוכל השאר והדג

א תנן (רי"ש פ"ד) מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ולמה נהגו שלא לעשות כדי שלא ישכח ביעור חמצו ושחימת הפסח ותקון מצה לצורך הלילה (רי"ש)

אן נתבטל הו"מ (רא"ש) ועוד דדבר שנאסר במניין אין לו היתר אף שבטל הטעם וצריך מניין אחר להתירו (ר"ן סג) וכשנאסר נאסר לכל ישראל אף לאותן הדרין כח"ל מפני שהוא יו"מ כללי לכל ישראל ומי שעושה מלאכה בע"פ אחר חצות לכד שאינו רואה סימן ברכה במלאכה זו מקללין ומאררין אותו :

ב ואין חילוק במלאכה בין שעושה כשכר ובין בחנם הכל אסור ולעשות ע"י אינו יהודי יש דיעות הרהוקת מתיר והמרדכי אוסר (כ"י) ו"ל דהמתיר סובר שהאיסור הוא מדרבנן ולכן לא שייך לאסור אמירה לא"י והאוסר סבר דהאיסור הוא מן התורה דכן כתבו התוס' שם ו"ל ומשמע מירושלמי דמדאורייתא אסור עב"ל וא"כ שייך בזה אמירה לא"י שבות (אך הרוקח כתב דאמירה לא"י שבות לא שייך רק בשבת וכוה"מ ויו"ט ולכן מותר לעשות ע"י א"י אפילו בכיתו עכ"ל) :

ג והמנהג הוא כדברי המתיר ולכן להסתפר אחר חצות אסור ע"י ישראל אבל ע"י א"י מותר (ט"ו סק"ג נסס רש"ל) ואפילו לישראל צפרנים אסור אחר חצות (סג) ויש מתירים במניילת צפרנים אחר חצות כששכח ליטלן קודם חצות (ח"י סק"ד וכו') דאין זה מלאכה גמורה לענין ע"פ ויש מי שאוסר להסתפר אפילו ע"י א"י אחר חצות משום דנס המסתפר מסייע קצת בהטיית ראשו (מנ"א סק"ג) ואינו עיקר דמה בכך דהא בעצמו אפילו לתקן כלי שרי כ"ש ככה"ג דמסייע אין בו ממש (ח"י סג) ולהויק דם נהגו לאסור כל היום מטעם אחר משום דבערב שבועות אמרו חו"ל בשבת (קכ"ע) : שיש סכנה בזה ולכן גזרו על כל ערב יו"ט ע"ש אכן שרעפ"ין שקורין באנקע"ס המהרי"ו אוסר והמהרי"ל מתיר (מנ"א סק"ו) דאין זה כהקוה דדם של שרעפ"ין אינו מפנימיות הנוף כדם הקוה ונראה דבערב שבועות יש להחמיר ובשאר ימי יו"מ יש לתקן והלילה השייך לעיו"מ הכל מותר :

ד וזה שאסור במלאכה דווקא במלאכה גמורה כמו תפירת בגדים או שעושה מלאכה כדי להשתכר אבל מתקן הוא כליו ליו"מ ואע"ג דבחוה"מ לא מצינו היתר זה מ"מ ע"פ קיל מחוה"מ ולכן כל המלאכות שהתירו בחוה"מ כמו דבר האבד וכיוצא בזה כמו שיתבאר בהל' חוה"מ כ"ש דמותר בע"פ וכן מי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו מותר בע"פ וכ"ש לכתוב חידושי תורה ואפי' באגרות רשות נוהגין היתר :

ה ועד חצות תלוי במנהג כמ"ש וכתב רבינו הרמ"א בסעף ג' דלדריד הוי מקום שנהגו שלא לעשות ודווקא מלאכות גמורות אבל שארי מלאכות אפילו מנהג ליכא עכ"ל והלבוש כתב שאפשר במקומו נהגו שלא לעשות מלאכה אבל בהרבה מקומות ראיתי שעושין מלאכה עד חצות ע"ש והביאוהו גדולי האחרונים (פ"ו ומנ"א סק"ו וכו') וכן הוא עתה שעושים מלאכה בפ"מ וחלואי שיפסקו מפעשות מלאכה בחצות :

ו ומושיבין שוכנין לתרנגולים בארבעה עשר דהיינו לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות אבל להשיב

לצדדין אמנם אם הובל נתרבה בחצר גם בחו"מ מותר להוציאו לחוץ :

יא ומוליכין ומביאין כלים מבית האומן כל היום אע"פ שאינו לצורך המועד דזה אינו כלל בכלל מלאכה ואם נתן לתקן ויש בו צורך יו"ט מותר עד חצות ואין אומרים מומור לתורה בע"פ ולא מומור יענך וממחרים להתפלל במוקד כדי לגמור האכילה עד שליש היום ויש אופין שמורה אחר הצות ומצוים כבוד יו"ט נהגו לילך למרחץ ולמקוה אע"פ שאינו חובה ואחר מנחה אומרים סדר הקרבנות קרבן פסח וזכר למקדש (ע' ברכות כ"ג : ר"ח עזיל נמעלי יומא דפיסחא ולית הלכתא כוותיה) :

תסמ שלא לומר בשר זה לפסח. ובו ה' סעיפים :

אך בשארי דברים אין חשש דיו"ל שהקדישו וחזר ופדאו משא"כ בהמה אין לה פדיון דכל שראוי לקדושת הגוף אין לו פדיון כידוע ולכן כל בהמה הראויה למזבח אסור אבל שארי דברים מותר אך חיטי ושערי הראויים למנחות הייתי אומר דאסור קמ"ל דש"י (סג) מישום דבחתים הכל יודעים דהכוונה לשומרם לפסח ויש רוצים לאסור בכל מין עוף המעוין שחיטה וחומרא יתירה הוא כיון שאינן ראויים למזבח (סג סק"א) :

ד ודע שהרמב"ם השמיט לגמרי דין זה ותמיהו על המפרשים שלא הרגישו בזה ונ"ל דטעמו כבוד משום דר"ש סובר במנחות (ק"ג.) דכל שלא התנדב בדרך המתנדבין כגון שאומר הרי עלי מנחה מן השעורין אין בדבריו כלום וכתופסתא תניא בפ' בתרא דמנחות האומר הרי עלי עולה ע"מ שאקריבנו בבית חוניו ר"ש אומר אין זה עולה וכ"ש האומר ע"מ שאקריבנה בחוץ (תוס' פסחים נ"ג. ד"ה מפני) והרמב"ם בפ"ו ממעשה הקרבנות פסק כר"ש ולפיכך השמיט זה שהרי בגמ' אמרו דלר"ש אפילו בגדי מקולס אינו כלום מטעם זה וכ"ש באומר בשר זה לפסח ומ"מ לגבי גדי מקולס שכל חבמי ישראל נערו בגופם בתודום איש רומי כמבואר בגמ' לכן פסק ג"כ כן כמו שיתבאר משא"כ בבשר זה לפסח :

ה וז"ל הרמב"ם בפ"ח דין י"א מקום שנהגו לאכול צלי כלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד כליל זה משני שנראה כאוכל קדשים בחוץ ואם היה מחוץ או שחצר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מהובר ה"ז מותר במקום שנהגו עכ"ל וצ"ל הוא כשצולין בשפור על האש ולא מה שאנו קורין בראמ"ץ וגדי מקולס אע"פ שלא פירש לומר בשר זה לפסח אסור לעשותו ויתבאר בס' תע"ז (כתבו המנ"ל והמ"י דזה שאומרים בשר זה על

להושיב אפרוחים על בצים אסור כל היום אא"כ תרנגולת שישבה על הבצים ג' ימים או יותר וכבר נפסדו הבצים ומתה התרנגולת מושיבין אחרת תחתיה כדי שלא יפסדו הבצים דהוי דבר האבד ויש מתירים גם לכתחלה להושיב אפרוחים או תרנגולת על בצים (לשון ראשון דרש"י במשנה לפסחים מ"ה :) דאין זה נחשב מלאכה לגבי ע"פ :

י גורפין ובל מתחת רגלי הבהמה בע"פ כל היום ומשליכין לחוץ לאשפה ובחיה"מ רק מפלגין לצדדים והובל שבחצר לא יוציאנו אלא יסלקנו לצדדים גם בע"פ דמתחת רגלי הבהמה הותרה להוציאו לחוץ משום בריאותה של הבהמה אבל בחצר די שיסלק

א דע דבתורה נקרא יו"ט זה חג המצות ובלשון חכמים נקרא פסח וכן הוא בלשון בני אדם ואולי מפני שבלשון זה כלול הנס הגדול שנעשה לנו במצרים במכת בכורות שפסח המקום על בתי בני"י ולכן קראוהו בשם זה ואמרו חז"ל (י"ג.) אסור לומר בשר זה לפסח מפני שנראה כמקדיש בהמתו ואוכל קדשים בחוץ כלומר אע"ג דכך דרכינו דמה שמכנינים וקונים על חג הזה אומרים בלשון פסח מ"מ בבשר יותר מלומר כן כדי שלא יתראה כאומר לקרבן פסח והוי קדשים בחוץ אבל חיטי ושערי מותר לומר לשון זה שאין להם שייכות לקרבן וכן כל שארי דברים והכל יודעים דהכוונה על חג הפסח וגם בבשר כשיאמר כן מותר ונראה דאין הקפידא רק לכתחלה אבל בדיעבד אין בו איסור אכילה (ט"ו) דהכל יודעים שכן הוא דרך לשון בני אדם :

ב הרא"ש כתב שם דנראה דווקא על בשר טלה וגדי שיוך האיסור שמהם מביאין קרבן פסח אבל רש"י כתב שהאיסור הוא מישום שנראה כמקדישין לדמי פסח והיינו למוכרין וליקח בהן פסח ואי קשיא דא"כ למה אמרו חיטי ושערי מותר הלא גם בהם נוכל דומר כן דיו"ל דמשום דחיטי ושערי צריכין שמוור מחימוץ לכן שיוך עליהם לומר לשימורם לפסח (מ"י) ולפ"ז שארי דברים אסור ולא נראה כן אמנם נראה דגם לפירש"י אין איסור רק בבהמה הראויה למזבח וכמ"ש רבינו הב"י וז"ל אסור לומר על שום בהמה בין חיה בין שחוטתה בשר זה לפסח לפי שנראה שהקדישו מחיים לקרבן פסח וגמצאו אוכל קדשים בחוץ אלא יאמר בשר זה ליו"ט אבל מותר לומר חמים אלו לפסח עכ"ל :

ג ולכאורה הרבה תימא דכיון שכתב הטעם לפי שנראה שהקדישו מחיים לק"פ א"כ לא שיוך רק בגדי וטלה ולמה אסור כל בהמה (מנ"א) אלא בע"כ צ"ל דכוונתו כפירש"י שיאמרו שהקדישו לדמי פסח

פסח ליכא קפידא דלס כוונתו לקרבן הו"ל לומר לפסח ועל פסח הכוונה ליו"ט ומ"ט דבגדי וטלה יש להחמיר גם בדיעבד כשארם לפסח ע"ט כבר דחה זה הח"י דליון ליסור בדיעבד

לר"ט ע"ט וכתב הרוקח שלא יאמר אדם כמה עורה פסח בירושלמי אומר רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם מה עורה זה עכ"ל ועמ"י :

תע דין תענית בכורים בע"פ . ובו ה' סעיפים :

א איתא במס' סופרים (פ"א) דאין מתענין בניסן רק הכורים בערב פסח והצנועין מפני המצה כדי שיכנסו בה בתארה ע"ש הבכורים לזכר מצות בכורות והצנועין נראה דהכוונה לאיסטנסיים כשאוכלין ביום אין אוכלין בלילה לתיאבון כדאיתא בגמ' (ה"ח .) רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחי משום דאיסתניס הוה דאי טעים מדי בצפרא לא מהני ליה מיכלא לאורתא ובירושלמי ריש ערבי פסחים איתא רבי לא היה אוכל בע"פ וכו' בגין דהוה ככור אמר ר' מנא ר' יונה אבא הוה ככור הוה אכיל וכו' אלא מן הדא רבי איסתנס הוה כר אכיל ביממא לא אכיל ברמשא ולמה לא הוה אכיל כדי שיכנס למצה בתארה עכ"ל ואע"ג דאי משום איסתנס א"צ תענית כתבו התוס' שם וו"ל רב ששת הוה יתיב בתעניתא לאו דיוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול עכ"ל (ו"ע על הר"ש שכתב שם סמך מירושלמי והרי המסקנא אינו כן) :

וודאי במצרים גם הן נהרגו במכות בכורות וראיה דבמדרש אומר דבתיה בה פתעה נצלת בזכות משה אלמא דגם בנקבות היתה מכת בכורות ומ"מ אין המנהג כן מטעם דבנקבות לא צוה הקב"ה לקדשן רק הזכרים והבא אחר נפל צריך להתענות כיון דהוה ככור לנחלה וכן בכורים כהנים ולוים צריכים להתענות אע"פ שאין בהם פדיון חמש שלעים ולא גריעו מבכור מאב ואם יש עשרה בכורים יש מי שאומר שהש"ץ אומר ענינו ואין ראוי לעשות כן דא"כ הו"ל כתענית ציבור וזה אסור בניסן אלא היחיד אומר ענינו בשומע תפלה ואין קורין ויחל :

ב וע"פ דברי המס' סופרים כתבו התוס' והמור והש"ע שהבכורים מתענין בע"פ בין ככור מאב בין ככור מאם דכל מי ששם ככור עליו או ככור לנחלה כמו מאב או ככור לכתן כמו ככור לאם מתענה דבמצרים נהרגו כל מיני בכורים בין מאב בין מאם כמו שפירש"י על פסוק כי אין בית אשר אין שם מת וגם גדול הבית מקרי בכור ע"ש ברש"י ובתהילים (ט"ח) כתיב ויך כל בכור במצרים ראשית אונים כאה"ל חס וראשית אונו הוא ככור מאב כדכתיב כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה ויעקב אמר על ראובן כחי וראשית אוני ועכ"ז לקדש בכורות לא צוה הקב"ה רק על ככור מאם מפני שהוא פטר רחם ונ"ל הטעם משום דהקב"ה קידש מבכור אדם ועד בכור בהמה וכבהמה לא שייך רק פטר רחם כמוכן ולכן גם באדם לא נתקדש רק הפטר רחם :

ך ואם חל ע"פ בשבת נוהגין הבכורים להתענות ביום ה' שלפניו וי"א דהואיל ואידחי אידחי שהרי אינו אלא מנהג אבל המנהג להתענות כסברא ראשונה ואין מתענין בע"פ מפני שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה וכשמתענין ביום ה' וצריך לבדוק החמץ וקשה עליו התענית יכול לטעום קודם הבדיקה (מנ"ט) וכתב רבינו הרמ"א דנהגין כשהאב בכור האם מתענה תחת כנה הקמן כשהוא בכור ואם אין האב בכור האב מתענה בעד בנו עד שיגדל עכ"ל ועכשיו ליכא מנהג זה :
ה על ברית מילה או פדיון הבן יכול הבכור לאכול ויש מי שכתב דרוקא השי"ים להמציא כמו בעל ברית וסנדק ומוהל וכיוצא בהם (מנ"ט) ויש מי שאומר דהמיקל לכל אדם במעודת מצוה לא הפסיד (פרי"ח) אמנם עתה זה כמה דורות שמקילים לנמרי בתענית בכורים והיינו בסיום מסכתא ולא לבד הלומד אלא הבכורים מתקצצים סביב המסיום ומסוימים עמו ואוכלים ונתפשט זה בכל המדינות ואינו ידוע מאין להם להקל כל כך אם לא שנאמר דמפאת חלישות הדור והמורח רב בע"פ ואכילת המרור נ"כ אינו יפה לבריאות ולכן יחשבו א"ע כאנים יבולים להתענות ולפי שבגמ' לא נזכר כלל מזה וגם בירושלמי המסקנא דא"צ להתענות ואינו אלא מנהג ע"פ מס' סופרים לכן לא מיחו חכמי הדור בזה וצ"ע :

ג ויש מי שאומר שאף נקבה בכורה מתענית שהרי

תע"א אחר שעה עשירית אסור לאכול . ובו ה' סעיפים :

א שנו חכמים במשנה ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך כדי שיאכל מצוה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה (רס"י) כלומר דאע"ג דהאוכל כוית מצוה כעת שהוא שבע אם אינו אצלו אכילה גסה דהיינו שנמשו קצה בהאכילה מרוב שבעו

הרי יצא ידי חובת מצוה כדאמרינן בניזר (כ"ג .) לנבי פסח וה"ה למצה מ"מ אין זה הידור מצוה וההידור הוא שיהיה כמעט רעב ויאכל לתיאבון :
ב והך מנחה הוא סמוך למנחה קטנה דהיינו מתשע שעות מלמעלה דתשע ומהצה דתי ומן מנחה קטנה וסמוך

(כ"ח) ויש שתרצו כדשנצדף זה המעט לשני הכוסות הראשונים הוי הרבה ומגרר גריר ואע"ג דהוי זמן רב קודם הכוסות מ"מ מגרר גריר (ס' וט"ז סק"ב) אבל כל זה מנ"ל להטור לומר רב ונ"ל דמעטו משום דבפסחים בעיקר דין זה לא הוביר שיש חילוק בין רב למעט ש"מ דאין חילוק דאל"כ לא תהי משתמט הש"ס לומר על הק' דרבא ולא אמרן אלא טובא אבל פורתא מסעד סעיד ש"מ דאין חילוק אלא לעניין ברכה והרמב"ם לא הוביר זה כלל ושתיית יי"ש מעט וודאי מגרר גריר : ה' קטן שאינו יודע מה מספרים ביציאת מצרים כלילה פותר להאכילו אבל קטן הודיע אין להאכילו כדי שלא יישן ויסבירו לו עניין יצ"מ דזה שאמרו במכילתא ושאינו יודע לשאול את פתח לו נ"ל דפירושו קטן שאין בו דעת לישאל ספ"ג דסוכה ולשאול אינו יודע אבל מבין מה שאומרים ולכן מצוה להסביר לו עניין יצ"מ (עמנ"א סק"ו) ויש נוהגין שלא לאכוד חורת בע"ז כדי שיאכל המרור לתיאבון וכן ביום ראשון של פסח כדי לאכלו כליל שני לתיאבון ואין עיקר לזה דאמרו המרור אכילה טובה היא שתהא לתיאבון אדרבא הרי הוא זכר לעינוי וכן יש נוהגין למעט באכילת מצה ביום ראשון כדי לאכול כליל שני לתיאבון וכן למעט בשתיית יין אם לא שישהה הרבה ויגרור תאוות האכילה כמ"ש ויש מחמירין עוד שלא לאכול פירות בע"פ כדי לאכול החרוסת לתיאבון ואין לחוש למנהג זה ויש מחמירין שלא לרפור או לשבור מצות בע"פ כדי שלא יאכיל לאכול מהם ואין לחוש גם לזה דאין זה רק באיסור דאורייתא ודע דמצה שנאפית כתקונה ואח"כ נתפררה ונלושה ביין ושמן ודבש ולא נתבשלה אינה קרויה מצה עשירה ואסור לאוכלה בע"פ דמצה עשירה אינה אלא כשהעיסה נלושה במי פירות אבל נתבשלה מותר לאכול ולא באפיה בלא משקה ואם התחיל לאכול קודם שעה עשירית ונמשכה סעודתו עד הלילה דינו כמו בכל השבתות וי"מ שנתבאר בס' רע"א ע"ש ומצוה לרחוץ ולגלח בעיו"מ וללבוש בגדים נאים כמו בשבת :

וסמוך למנחה היינו מתחלת שעה עשירית (רש"ס) וכן הוא מסקנת הש"ס (ק"ו :) ויש מי שכתב דיש להחמיר מן סמוך למנחה גדולה (ר"ן ס' ע"ג) וכן מבואר מדברי רבינו הרמ"א לקמן סי' תרל"ט בערב סוכות וכתב דומיא דאכילת מצה (וכבר הקשה זה הנמ"א ס' והאמת ש"ל דגם בכאן דעתו כן ומה שלא הגיה בכאן משום דבלא"ה אין לנו מה לאכול אחר חצות בע"פ דהא חמץ ומצה אסור ואין האיסור רק על מצה עשירה והרי אנחנו אסור לנו מצה עשירה כמ"ש בס' תס"ב משא"כ בערב סוכות (ס"י ס' ע"ג) ונראה דהכל לפי מה שהיא אדם דמדינא דגמ' אין האיסור רק סמוך למנחה קמנה מיהו יש הרבה אנשים שכשיאכלו בחצות שוב לא יאכלו הכזית מצה לתיאבון כידוע ואלו וודאי אסורים מחצות :

ג' אין האיסור שייך על חמץ שהרי בלא"ה אסור ומצה שיוצאין בה ידי חובת מצה ג"כ אסור בע"פ דכל האוכל מצה בע"פ כאלו בוועל ארוסתו בכית חמיו כדאיתא בירושלמי ואין האיסור אלא על מצה עשירה אבל מיני תרנימא מותר לאכול (גמ' ס' ע"ג) כמו בשר ודגים ופירות וירקות ובלבד שלא יהא ממלא בריסו בהם ואם הוא איסמנים שאפילו אוכל מעט מויק לו באכילתו הכל אסור ומצה מבושלת הוה כמיני תרנימא דאין האיסור אלא על מין פת כמו מצה עשירה או מי פירות עם מים דהוי ג"כ כמצה עשירה (עמנ"א סק"ה) : ד' ויין אמרו בגמ' (ק"ח . ג) דרבא הוה שתי חמרא בע"פ משום דחמרא מגרר גריר תאוות האכילה ובכרכות (ל"ה :) אמרו דכשותים הרבה יין מגרר גריר אבל מעט אינו גורר אלא סועד הלב ולזה כתב רבינו הב"י דיון מעט לא ישתה אבל הרבה מותר מהמעט שנתבאר וכ"כ התוס' שם ויש להתפלא על המור שכתב דיון יוכל לשותת הן רב הן מעט כי הוא גורר תאוות המאכל עכ"ל והוה נגד הגמ' כמ"ש וכבר עמדו המפרשים כזה ויש שתרצו דאע"ג דסעיד אינו סעיד כל כך שיאסור לשותת מפני זה (ב"י) ויש שתרצו דפורתא מסעד סעיד כלומר מעט הוא שסועד

תעב דיני הסיכה וארבע כוסות . וכו' ט"ו סעיפים :

א' זמן אכילת מצה ומרור (כ"י נכס תה"ד) ועוד שתי הקידוש הוא בשביל אכילת מצה ככל קידוש במקום סעודה וכיון שאכילת מצה כלילה גם הקידוש צריך להיות כלילה (ט"ז סק"ה) : ב' ומ"מ יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום כדרך בני חורין ששולחנם ערוך זמן רב קודם האכילה ועוד כדי לאכול מיד כשתחשך בשביל התנוקות שלא יישנו ואף אם הוא בבהמ"ד ולומר מצוה למהר ולקום ולילך ולעשות הסדר וכך אמרו על ר"ע שמימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבהמ"ד חוץ מערכי פסחים וכו' בשביל

א' אע"ג דבשבת וי"מ מופיפים מחול על הקדש ויכול לקדש ולאכול מבעוד יום מ"מ כליל פסח אינו כן דכתיב ואכדו את הבשר כלילה הוה דבעינן לילה ממש ואיתקש מצה לפסח (טור) דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו וזהו ששינו כמשנה דערבי פסחים שלא יאכל עד שתחשך כלומר דלא ככל ע"ש ועיו"מ (תוס' ס' ע"ג) וכך שינו בתוספתא דפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך ולכן גם כוס של קידוש שהוא אחר מארבע כוסות וגם אכילת שאר ירקות ושאר שינויים שעושין כדי שישאלו התנוקות וכ"ש אמירת ההגדה דבעינן ליהוי בשעת

כשכיל תנוקות שלא ישנו (ז"ט.). ור"א אומר שם חוטפין מצוה בלילי פסחים בשכיל תנוקות שלא ישנו ור"ע היה מחלק קליות ואגוזין לתנוקות בע"פ כדי שלא ישנו וישאלו ומעמו של דבר לפי שראינו שהתורה הקפידה על שאלות הבנים בלילה הזה כדכתיב כמה פעמים כי ישאלך בנך וגו' וכל עיקר סיפור יצ"מ הוא ע"י שאלות הבנים ותשובת האב דע"י זה נתבררה האמונה המהורה לפיכך עשו כל הפעולות שהתנוקות יהיו ערים ולא ישנים בעת הסדר וכך חובה עלינו לעשות ועניין חמיפת מצה פירש"י ורשב"ם שאוכלין מהר או מנביהין את הקערה והרמב"ם בפ"ז כתב חוטפין מצה זה מיר זה ע"ש והנה המנהג שהתנוקות חוטפין האפיקומן מתחת הגר עמ"י סק"ז):

ג ויסדר שולחן ככלים נאים כפי כחו דאע"ג רבכל ימות השנה טוב למעט ככלים נאים וזכר כחורבן מ"מ בליל פסח עושין כל סימני חירות ואף אם יש לו כלי כסף במשכנות אם אין הבעלים מקפידין ראוי להעמידן על השלחן בליל פסח והוא המעט שהצריכו חז"ל הסיבה מפני שכן היה בימיהם שבני חורין היו אוכלין דרך הסיבה על כרים וכסתות דרך גדלות ולכן יכין מושכו מבעוד יום ומקום המושב שהיה בהסיבה דרך חירות ודע שהטור כתב בשם ראב"ה דבומה"ו במדינתנו שאין רגילין לאכול בהסיבה א"צ להסב ע"ש אבל כל רבותינו לא ס"ל כן ואדרבא נלע"ד רביון שמצוה לעשות שינויים בליל זה כפי הרמב"ם בפ"ו שצריך לעשות שינויים בליל זה כדי שיראו הבנים וישאלו א"כ אין לך שינוי טוב מהסיבה שאין אנו רגילים בזה ועכשיו עושין אותו וראיה לזה עהרי במשנה (קט"ו.) בשאלת מה נשתנה לא הוזכרה שאלת ההסיבה ובנוסחא שלנו ישנה והמעט רכזמן המשנה לא היתה שינוי ולא היה לכן מה לשאול על זה אבל עכשיו שואל על השינוי ולכן העיקר כדברי רוב הפוסקים שואל יש בהסיבה:

ד ועוד ראיה ברורה דצריך הסיבה ממשנה דערבי פסחים ששינוי דאפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב כלומר דלא תימא כיון דעני הוא ואין דרכו בהסיבה א"צ הסיבה קמ"ל דלא וה"ה לדידן ורבינו הרמ"א בסעיף ב' כתב דאפילו עני שאין לו כרים יסב (כנ"ל) על הזפסל עכ"ל כלומר יעשה איזה הסיבה כל דהוא על הספסל רהניח בנדר או חפץ אחר ובלבד שלא יהא בלא הסיבה ההסיבה מעכבת (הנ"ח כתב דאכל אינו מיסב ודמו דכרוי הס"י והכנה"ג אכל הע"י והמנ"ח הניחו זה והלגיו נהג להסב אך לא כריבוי כרים וכלניסת הקיט"ל יש דיעות ויכול לעשות כרעו ודוק):

ה כשהוא מיסב לא יטה לא גבו ולא על פניו שאין זה דרך הסיבה ולא דרך כבוד אלא על צדו ולא על ימינו אלא על שמאלו דעל ימינו יש סכנה משום דהושט הוא על צד ימין וכשהוא מטה על ימינו נפתח

הכוכב שעל הקנה מאליו והמאכל צריך ליכנס לו שם ואם יטה על ימין יכול להקדים כניסת המאכל אל הקנה מאל הושט ויבא לידי סכנה ולכך זה דרך השרים להטות על צד השמאלי והסיבת ימין לא שמה הסיבה (גמ' ק"ס. ע"ש ודוק) ודע דההסיבה אין חילוק בין אימר לאחר דאע"ג דכידיו הוא הפוך מכל אדם אבל לא באיברים הפנימים ולכן גם האימר צריך להסב על צד השמאלי של כל אדם (ויכול לסמוך על ירך מניו):

ו אמרו חז"ל (ק"ס.) אשה אצל בעלה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה ופירש"ם דמפני שכפופה לבעלה א"צ הסיבה ואשה חשובה מקרי כשבעלה מתפאר בה וגדולה כמעלה יותר ממנו וא"כ אינה כפופה לו וצריכה הסיבה ומכילא אשה שאין לה בעל כל אשה צריכה הסיבה וכן אם אין הבעל בביתו כל אשה צריכה הסיבה אבל בשאלות (פ"ו) כתב אשה א"צ הסיבה דלאו דרכיהו דנשי למיזגי ע"ש ועל כל הנשים קאי דגירסתו לא היתה אשה אצל בעלה אלא אשה סתם וכן הוא ברי"ף והמעט משום דאין דרכן להטות על צידן ואם אשה חשובה היא כלומר גדולה בנוי או בעושר כאשה חשובה שבפ' אין מעמידין (כ"ה):

שדרכה להטות צריכה הסיבה כאיש ועכשיו אין דרך נשים בהטייה כלל ואין נשים שלנו עושות הסיבות ורבינו הרמ"א בסעיף ד' כתב דנשים שלנו מקרי חשובות וצריכות הסיבה רק שמוטות על ראבי"ה דבומה"ו אין להסב עכ"ל וזהו מהמרדכי ולענ"ד קשה לומר כן דא"כ למה לאנשים לא סמכו על ראבי"ה ועוד דהוא ריעה יחיראי אלא נראה שסמכו על השאלות והרי"ף לפי גירסתם וחשובה לא שכיח ואפילו אם היא חשובה אינה מחוקת עצמה כן:

ז בן אצל אביו צריך הסיבה אפילו הוא גם רבו מובהק דמסתמא לא קפיד אא"כ יודע שמקפיד ותלמיד אצל רבו א"צ הסיבה דמורא רבך כמורא שמים ואין לו להסב בפניו דוהו כנוטל שררות לעצמו ואפילו אינו רבו מובהק אא"כ נתן לו רשות דאן אם ירצה יכול להסב אבל אם אינו רוצה לא כפינן ליה שיכול לומר שאף ברשותו אין לי העזה להסב בפניו וגם הרב אינו מחוייב ליתן לו רשות מפני שכן הוא דרך התורה שהתלמיד יתירא מרבו וראת המעלה ואם יושב אצל ת"ח המופלג בדרו אפילו לא למד ממנו כלום ואינו רבו דינו כרבו וא"צ הסיבה מפני שגם עליו מוטל יראתו ופשוט הוא דכל זה הוא באוכלין על שלחן אחד אבל אם אוכל על שלחן בפ"ע אפילו באותו חדר צריך הסיבה דבכה"ג לא מיחוי בהתנשאות בפני רבו והשמש אע"פ שמהעסק בצרכי בית וצריך לקום ממקומו בכל שעה מ"מ צריך הסיבה בעת אכילתו ושתייתו (והכ"מ בפ"ו פירש הטעם משם דכל הקונה ע"ע כקונה אדון לעצמו ע"ש ונראה שהכוונתו היא מעט שסוף להנציה"כ ויהייתו אומר שפעור ולא חזין דמאי שייכות ול"ז וכי גרע הוא משארי פועלים שחייבין בהסיבה

כדאיתא בגמ' טס כסוליא דנגרי ולא אמרינן זה רק בתלמיד
כתורה ולא כשאר מלאכות ונ"ע):

ה יש שכתבו דכל הפסור מהסיבה ופיסב נקרא
הדיומ כדאיתא בירושלמי פ"ק דשבת (מנ"א סק"ו
בסס רס"ל וט"ז) ויש ששאלו הא מצינו כמה חומרות
שאדם יכול להחמיר על עצמו (סס) וי"ל דכאן וודאי
כן הוא רשות וה לא משכחת לה אלא בתלמיד שרבו
נתן לו רשות והוה הדיומותו שאין לו לעשות דבר
שוהו נגד כבוד רבו אף אם נתן לו רשות וכן כל כיוצא
בזה (וכן נאכל למאן דפוטר הוא ננאי נגד המת):

ז וכל מי שצריך הסיבה אם אבל או שתה בלא
הסיבה לא יצא וצריך לחזור לאכול או לשתות
בהסיבה וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ז' די"א דבזמתי
דאין דרך להסב כדאי הוא ראב"ה לסמוך עליו
שבדיעבד יצא בלא הסיבה ונ"ל אם לא שתה כוס
שלישי או רביעי בהסיבה אין לחזור ולשתות בהסיבה
דיש בו חשש שנראה כמסופף על הנוסות אבל בשתי
כוסות ראשונות יחזור וישתה בלא ברכה ולכתחלה
יסב כל הסעודה עכ"ל ובדיעבד יצא כשאכל בהסיבה
הכזית מצה של המוציא ושל אפיקומן וד' דבזמתי
וטרבריי הרמב"ם שכתב בפ"ו ובשאר אכילתו ושתייתו
אם היסב ה"ו משובח עכ"ל משמע דגם לכתחלה א"צ
אלא שאם עשה ה"ו משובח (עמי' סקט"ו כסס מהר"א)
דכזית המוציא א"צ הסיבה וכונתו למ"ש בס' תע"ה דיש ללכול
כסמוליא טני ומיס ע"ש אבל לעני' לא נראה כן וזה שכתבו
כזית מזה משום דמעיך דהין א"צ רק כזית ודו"ק):

י והנה זה שכתב שיש חשש כמסופף על הבוסית
בהאחרונות ולא בראשונות המעם משום דבראשונות
מותר להוסיף משא"כ באחרונות כמו שיתבאר והנה
לפ"ו האידנא שאין נוהגין להוסיף גם בראשונות אין
לחזור ולשתות דנראה כמסופף (מנ"א סק"ו) אמנם
הרא"ש כתב דביון ששתה שלא בתקונן הוברר הדבר
דשלא מפנין הבוסות היה וזה ששתה עתה הוא של
חובה ע"ש ויש מי שאומר שבכל הבוסית אם שתה בלא
הסיבה א"צ לחזור ולשתות כוס אחר (ב"ה בס' מע"ט
ומ"י סק"ד) וכן נראה עיקר דהא בגמרא (ק"ס.)
אפסקא הלכתא דרק שני כוסות צריכים הסיבה אלא
דמפני הספק מצרכינן הסיבה לכולהו וא"כ בכל כוס
הוה ספיקא דרבנן ולקולא ויראה לי דגם רבינו הרמ"א
עיקר טעמו מפני זה ולא מפני סמיכתו על דיעה
יחידאה ולא מפני כמסופף על הבוסות אך דבשני
ראשונות דמדינא מותר להוסיף מה איכפת לן כשמסופף
ועתה שאין מוסיפין גם בהם אין לחזור ולשתות כמ"ש
ויש מי שכתב דבתחלת הסדר יהיה דעתו לחזור
ולשתות בין הראשונות ולא אם טעה ושתה בלא הסיבה
יחזור וישתה בלא ברכה (מנ"א סס):

יא צריך לשתות הכוסות על הסדר כתקנת חכמים
הראשון על הקידוש והשני אחר ההגדה והשלישי

לכתמ"ו והרביעי להלל ואם שתאן בבת אחת כלומר
ששתה כוס אחר כוס עד ששתה ד' כוסות לא יצא ידי
ארבע כוסות ונראה דה"ה אם שתה שנים שלא על
הסדר כגון שאחר קידוש שתה שני כוסות לא עלתה
לו רק לקידוש ואחר ההגדה צריך לשתות כוס שני
ויראה לי דאם שתה הכוס באמצע הגדה יצא אף קודם
ברכת אשר נאלנו דברכות אין מעכבות ואמירת
ההגדה אין לה שיעור ונמצא ששתה אחר ההגדה אבל
אם שתה באמצע ברהמ"ו או באמצע הלל לא יצא
כיון דתקינן רבנן אחר כל ברכת המזון ואחר כל ההלל
עוד נ"ל אם לא שתה אחר מהכוסות בשעתו כגון
שלא שתה אחר קידוש ושתיהו אח"כ שחיי אין לזה
תקנה אחרת וכן בכל הבוסות (כ"ל ע"ד):

יב שיעור הכוס רביעית לאחר שימוגנו אם רוצה
למוגנו כגון ינות שלהם שהיו חוקים וכיינות שלנו
לא שייך מוגנה ושיעור רביעית הוי כלי שמחויק
אצבעיים על אצבעיים והגובה רוחב שני גודלים והצי
גודל וחומש גודל (טור) ושיעורו כדי הפלת ביצה
ומחצה מים ויש מן הגדולים שרוצים עתה לכפול
השיעורים מפני שהבצים נתקטנו וכמה מהמדקקים
נוהגין כן וכבר בארנו לעיל סי' קס"ה סעיף י"ג וביו"ד
סי' שכ"ד שאינו כן ע"ש היטב וגם לעניין יין צמוקים
שלנו יש הרבה לפקפק ועמ"ש לעיל סי' ר"ד סעיף
ט"ז וסי' ער"ב סעיף ז' ללמד זכות ומה נעשה אחרי
שבמדינתנו אין היין מצוי והיין הבא ממרחקים לבד
שהוא ביוקר ורוב ישראל אין ידם משגת יש בהם
הרבה חששות כידוע ואם אין לו י יקח סי' דבש
שקורין מע"ד לד' כוסות:

יג וצריך לשתות כולו או רובו ואם יש בהכוס הרבה
רביעיות יכולים לצאת בו כמה בני אדם כשיעור
רביעיות שבו אבל לא בשיעור רוב רביעיות שבו מפני
שצריך רביעית לכל אחד אע"פ שלענין שתייה יוצאין
כרובו אמנם י"א עוד דכוס אחד אפילו מחויק הרבה
רביעיות אינו עולה רק לאדם אחד ומחויב לשתות
רוב הכוס איך שהוא וכן עיקר לדינא שכן הוא דעת
הרמב"ן והמרדכי (עכ"ל) וצריך לשתות השיעור בבת
אחת ולכל הפחות שלא בהפסק גדול וישתה כדרך
שתיית רביעית ובדיעבד יצא כששתה בהפסק עד כדי
אכילת פרס ואם שתה יותר משיעור זה לא יצא וצריך
לשתות כוס אחר אבל פחות מזה יצא (המנ"א סק"א)
יחנה דכשני כוסות ראשונות אס עשה יותר מרביעית יחזיק
ויסחה ע"ש ולעני' כיון דמעיך לדינא שלא כהרמב"ם כמ"ש
בס' תרי"ב ע"ש אינו חוזר):

יד מי שאינו שותה יין מפני ששונאו או מויק מ"מ
מחויב לרחוק עצמו לקיים מצות ד' כוסות בין
לכר כשהוא חולה ומצינו בתנאים ואסוראים שהיה היות
קשה להם מאד ומ"מ נדחקו לקיים מצוה זו דד' כוסות
ומצוה לחזור אחר יין אדום אין הלכך משובח ממנו
דכתיב

ומסירא אל תרא יין כי יתאדם ויוצאין ביין מבושל ובקונדיטון ואצלינו אינו מצוי זה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור מלבושו או ילוה או ישכיר עצמו לר' כוסות או לקבל מגבאי צדקה ואם אין לו רק ד' כוסות לשני הלילות יקחם כולם ללילה הראשונה שהיא עיקרית דאנן בקיאין בקבועא דירחא ולכן יקיים ד' כוסות בליל זו בתקונם (מנ"א סק"ד) ונר ביתו קודם לר' כוסות משום שלום בית כמ"ש בס"י רס"ג :

מן וגם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל המצות השייך לאותו לילה כמו אכילת מצה ואמירת ההגדה ואם אין יכולות להגיד בעצמן ישמעו ההגדה משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות בליל כל שישנו באכילת מצה באכילת מצה והנשים ישנן באיסור חמץ דלא תעשה מצוות נשים כאנשים ולכן חייבות גם באכילת מצה אע"ג שוהו מ"ע שהומן גרמא וממילא ביוון שחייבות במצה חייבות גם בפסח ומרור שהרי איתקשו זל"ז דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו ואע"ג דמרור בזמיהו דרבנן מ"ט כל התקן רבנן כעין דאורייתא תקון

ומסירא אל תרא יין כי יתאדם ויוצאין ביין מבושל ובקונדיטון ואצלינו אינו מצוי זה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור מלבושו או ילוה או ישכיר עצמו לר' כוסות או לקבל מגבאי צדקה ואם אין לו רק ד' כוסות לשני הלילות יקחם כולם ללילה הראשונה שהיא עיקרית דאנן בקיאין בקבועא דירחא ולכן יקיים ד' כוסות בליל זו בתקונם (מנ"א סק"ד) ונר ביתו קודם לר' כוסות משום שלום בית כמ"ש בס"י רס"ג :

מן וגם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל המצות השייך לאותו לילה כמו אכילת מצה ואמירת ההגדה ואם אין יכולות להגיד בעצמן ישמעו ההגדה משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות בליל כל שישנו באכילת מצה באכילת מצה והנשים ישנן באיסור חמץ דלא תעשה מצוות נשים כאנשים ולכן חייבות גם באכילת מצה אע"ג שוהו מ"ע שהומן גרמא וממילא ביוון שחייבות במצה חייבות גם בפסח ומרור שהרי איתקשו זל"ז דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו ואע"ג דמרור בזמיהו דרבנן מ"ט כל התקן רבנן כעין דאורייתא תקון

תעג דיני כוס ראשון וסדר הלילה עד כוס השני. וכו' כ"ו סעיפים :

במגילה מברכין תחלה וסיף ולמה לא נעשה כן ביציאת מצרים שניסיה גדולים מנס פורים :

ג ובשם מהר"ל ראיתי מעם מפני שהיא מצוה הכתובה בתורה ואין מברכין שעשה נסים אלא אמצוה דרבנן כגון חנוכה ופורים (פרישה) ולכאורה אין הדברים מובנים והאמת דה"פ דהנה כל הברכות תקנו רבנן ולא שייך ברכה אלא לברך להקב"ה אשר ציונו במצוה זו כמו לאכול מצה לישב בסוכה לתקוע בשופר אבל לא לעשות מעצם המצוה ברכה וכיון דמן התורה אינו מצווים לספר הנסים בלילה זה והוי מ"ע א"כ איך נברך שעשה נסים והרי זהו עצם המצוה והוי כהגדה אחר הגדה וברכת אשר גאלנו העיקר על אכילת מצה ומרור כמו שאומרים והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור אבל שעשה נסים זהו עיקר מצות סיפור יצ"מ ורק אמצוה דרבנן הרשות בידם ולא בדאורייתא (עוד כתב הפרישה בשם ר"ע מז"ט ד' ז' וס' וס' הו"ו ועדיף הנס עכ"ל ולא ידעתי פירושו) :

א בתחלת הסדר מוזנין לו כוס ראשון והוי ביינות שלהם ומלשון המשנה (ק"ד.) מוגו לו משמע דאחרים ימונו לו ולא בעצמו דרך חירות ומקדש עליו ומברך תחלה בפה"ג ואח"כ אומר קידוש היום ושהחיינו ושותה כוס הראשון ואם לא בירך שהחיינו בליל ראשון יברך בליל ב' ואם לא בירך בליל ב' יברך כל החג אפילו בלא כוס דאין שהחיינו צריך לכוס (עירוני מ' ז') וכן אם בירך בליל א' ולא בירך בליל שני שהחיינו יברך אח"כ (מנ"א סק"ה) שהרי חייב לברך מפני ספיקא דיומא אבל אם לא בירך בליל ראשון וברך בליל שני א"צ לברך עוד בשביל יום ראשון שהרי מ"מ: אם ליל שני יו"ט הרי א"צ כראשון ואם ראשון יו"ט הרי עולה מה שבירך בשני דלא גרע משארי ימי החג (מ"י סק"ה) ופשוט הוא דאם לא בירך בשעת הקידוש ונזכר אח"כ דצריך לברך במקום שנזכר אף בלא כוס דשהחיינו א"צ כוס ולכן אף אם אין לו כוסות מברך שהחיינו ואם לא אמר בהגדה בלילה זה אין לו תשלומין [ע"ס] וכן אם לא אכל מצה או מרור בלילה זה אין לו תשלומין דאין מצוותם רק בלילה זה :

ב כתב המור ואינו מברך שעשה נסים לפי שעתיד לאותרו כהגדה עכ"ל כלומר דבשם שמברכים בחנוכה ופורים שעשה נסים פשיטא שבפסח היה לברך כן אלא לפי שבהגדה אינו מספרים הנסים והנפלאות ואח"כ מברכין ברכת אשר גאלנו ממילא דזהו כברכת שעשה נסים ותרתיה למה לי ומ"ט לענ"ך אין זה מספיק שהרי

ך ואם חל בשבת אומר ויכלו ובמו"ש אומר אחר קידוש הברלה ומיושב ואע"ג דשאר הברלה אומרים מעומד מ"ט ז' שעם קידוש ועל הסדר אומר מיושב ואין בשמים כהברלה זו דבשמים אינו אלא לחוק הנפש והוי כשמוצאי שבת חיל ולא יו"ט שמעצמה הנפש בתקפו וגם כיו"ט יש מאכלים טובים ונוטח בהברלה המכבדל וכו' בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הברלה ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הברלה וקדשת את עמך ישראל בקדושתך וכתב רבינו תם בתוס' פסחים ק"ד

כתב המור ואינו מברך שעשה נסים לפי שעתיד לאותרו כהגדה עכ"ל כלומר דבשם שמברכים בחנוכה ופורים שעשה נסים פשיטא שבפסח היה לברך כן אלא לפי שבהגדה אינו מספרים הנסים והנפלאות ואח"כ מברכין ברכת אשר גאלנו ממילא דזהו כברכת שעשה נסים ותרתיה למה לי ומ"ט לענ"ך אין זה מספיק שהרי

לאשתו שתמוזג ואין הבעל ערוף ממנה ולכן נוהגין למוזג בעצמו ואין זו קפידא :

ו ואחר הקידוש שותה הכוס בהסוכה ואינו מברך אחריו כי אנו שומכין על ברכה אחרונה שאחר הלל כי כולם עניין אחד הם ולמה נרבה בברכות חנם וגם ברכה ראשונה א"צ על כוס שני ומה שאנו מברכין יתבאר בס' תע"ד ע"ש ואם שתה בלא המיכה פסק המזר שישתה כוס אחד בהסוכה ובס' הקודם בארנו בזה ע"ש ואם ירצה לשתות כמה כוסות הרשות בידו כדתנן (ק"י :) בין הכוסות הללו לא רוצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה ומפרש בירושלמי הטעם כדי שלא ישתבר אבל יין שלפני המזון אינו משכר ע"ש והמזר כתב רק שיכוין לבו שלא יצטרך לברך פעם שנית שלא יהא נראה כמסופך על הכוסות עכ"ל דכל שצריך לברך הוא מוסף וא"כ לדידן שמברכין על כל כוס וכוס אסור להוסיף והמזר והש"ע הולכין לשיטתן שא"צ לברך על כוס שני במ"ש בס' הבא ולא לדידן ע"ש ולדידן אין היתר לשתות בין ראשון לשני אא"כ היה דעתו לשתות (ס"י סק"י) וגם בזה כתב רבינו הב"י בסעוף ג' דמ"מ ראוי לומר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה עכ"ל ואף שיון שלפני המזון אינו משכר זהו לדידה ולא לדידן שכחותינו חלושים וגם שארי משקין שאין משכרים יש למנוע מלשתות רק מים כשצטא ג"ל שמתור לו לשתות וא"צ ברכה דיון פומר כל מיני משקין (כלל"ד ועמ"י סק"י"ב) :

ד דע רדעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א שא"צ רק שני מצות בקערה וכשבוצע אחת נשאר אחת פרוסה ואחת שלימה ולא מצינו בגמ' שיהא צריך ג' מצות ובירושלמי ערבי פסחים כפי מה שהביא האור רוע (ס' רי"ב) ג"כ כן הוא וכן משמע בברכות (ל"ט :) שאומר דכפסח מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע משמע דשלימה אחת היא ובכה"ג מחלק בין שבת לחול דכשחל בשבת צריך ג' אבל הרא"ש בע"פ (ס' ל') חולק על זה ואומר וכן גרע פסח משאר יו"ט דצריך לחם משנה וכו"כ התו"ם וכו"כ בשם רשב"ם והוא זכר לחלות תורה שהיו באים ג' חלות מעשרין אחד ולכן צריך ג' מצות להסדר וכן מנהג העולם :

ז ומכאן לפני הכע"ב קערה עם שלש מצות ומרור וחרוסת וכרפס או ירק אחד וחומץ או מי מלח ושני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ומנהג העולם בבשר ובצה ובהכשר נכון שיהיה מרוע והיינו מן הירד אם אפשר זכר לזרוע נמויה ואנחנו אין גרילין בזה כי קשה להשיגה ונטולין בשר על עצם ורבינו הב"י כתב בסעוף ד' שנהגו שהבשר יהיה צלי על הנחלים והביצה תהיה מבושלת ורבינו הר"מ כתב וה"ה צלויה וכן נוהגין בעירינו עכ"ל ולפ"י יהיה אסור

(ק"ד.) הטעם שמאריכין הרבה בהבדלה זו לפי ששינוי שם הפוחת אל יפחות משלש והמוסיף אל יוסיף על שבע לפיכך מפני קובת היום נזכר פעם אחת שבע הבדלות והיינו בין קובת לחול אחד בין אור לחשך שנים בין ישראל לעמים ג' בין יום השביעי לששת ימי המעשה ד' בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת דביו"ט מותר אוכל נפש הרי ה' הבדלת וקדשת את עמך ישראל שני הבדלות בין ישראל לשבט לוי כדכתיב בעת ההוא הבדיל ה' את שבט הלוי ובין לויים לכהנים כדכתיב ויברל אהרן להקדישו הרי ו' :

ח וסדר ההבדלה יקנה"ו יין קידוש נר הבדלה ומן וכך נפסקה ההלכה בפסחים (ק"ג.) לפי שקידוש קודם להבדלה ומן הוא תמיד לבסוף ע"ש ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואח"כ יבדיל ולמה לא יבדיל באמצע ההגדה לא מפני שאסור להפסיק אלא משום דהבדלה צריך כוס ואין יעשה אם ישתה הרי מוסף על הכוסות שהרי לכתחלה אין להוסיף אף בשני כוסות הראשונים ואם לא ישתה עד כוס שני הרי יש הפסק בין ההבדלה לשתיית הכוס (ס"י סק"ה) ושישתה ויצא בו ידיו כוס שני לפי מה שכתבנו בס' הקודם סעוף י"א ע"ש דוודאי לכתחלה אסור לעשות כן ולכן ימתין עד גאל ישראל ויבדיר וישתה ומה בכך והרי אינו אוכל ואינו שותה עד אח"כ שנאמר שיש איסור לאכול ולשתות קודם הבדלה ולכן אם לא נזכר עד שהתחיל לאכול יפסיק מיד ויבדיל ואם היה דעתו לשתות יין תוך הסעודה א"צ לברך כפה"ג ואם לאו צריך לברך ואם שכח עד אחר ברכת המזון יבדיל אח"כ וישתה כוס ג' ויעלה לשניהם וכן אם לא נזכר עד אחר הלל ובאמצע כרהמ"ו ובאמצע הלל לא יפסיק ואע"ג דאין אומרים שני קדושות על כוס אחד במקום דא"א שאני (עמ"ל סק"ז) :

י ואין ליטול ידיו קודם קידוש כלל ואפילו לאותם שנוהגים תמיד ליטול הידים קודם קידוש כמ"ש בס' רע"א מ"מ כפסח א"א מפני שיהיה הפסק גדול באמירת ההגדה ובע"כ שיטול ידיו קודם הסעודה ואע"ג דהבא צריך נטילה מיד לטיוביה הכרפס ולמה לא יטול קודם קידוש אמנם גם זה א"א דהרואה יאמר שצריך נטילה לקידוש ובאמת אינו כן דבשלמא בכל השנה הכל יודעים שהנטילה הוא כשבייל הסעודה משא"כ כפסח לא מינכרא מילתא שהיא כשבייל הטיובול ואפילו אין ידיו נקיות יטול מעט ואם אירע שנמל ידיו קודם קידוש לא יטול עוד לטיובול (ס"ג) וי"א שיטול (ג"ה) והעיקר בדיעה ראשונה (מנ"א סק"ג ועט"י סק"א ודו"ק) ודע דכשאין ידיו נקיות שכתבנו שיטול מעט אבל אין מברכין עליו עניי וכבר כתבנו שהבע"כ לא ימוזג בעצמו אלא אחר דוהו דרך היות ואינו אין גזרין בזה כי נראה כרמות רוחא לצוות

לשונות הם ומרור פירשו בנמ' מרירתא ורשי' פי' בלע"ז ולא ידענו פתרונו ובערוך לא מצאתיו והרע"ב פי' מין כוסברתא והוא מר ביותר ולא ידענו מה זה וגם בערוך לא מצאתי כוסברתא :

יג כל השנוי קודם במשנה קודמת לשאחיה ולכן חזרת קודם לכל וכך אמרו בנמ' שם מצוה בחזרת מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנא עלן ולכן אע"ג שאין לה מרירות מ"מ היא יותר מצוה ואחריה המכא וכן כסדר ובמדינתנו לוקחין המכא מפני שהזרת אינו מצוי עדיין קודם הפסח אלא בחצרות השרים וכתב רבינו הרמ"א כסעוף ה' דאם אין לו אחד מאלו הירקות יקח לענה או שאר ירק מר עכ"ל ונראה דמ"ל דזה ששינוי במשנה ובמרור ומפרש בנמ' מרירתא הפ"כ כל מין ירק מר ויש מי שסובר דמרירתא הוא לענה ולא שאר ירק מר ולכן שאר ירק מר יאכל בלא ברכה וכן יש לעשות (עמ"ג סק"ז וחי' סק"ד) ולענה כתבו שזהו שקירין ווערמי"ט ולא יעקור הישראל בעצמו את המרור מן הקרקע דאולי היא קרקע גזולה אלא יעקור הא"י והוא יקחם ממנו דהו"ל יאוש ושינוי רשות וע' לקמן סי' תרמ"ט (עמ"ג סק"ד) :

יד חמשה מינים ארבע מצטרפין לכזית ולכן יש אצלינו שלוקחין מעט חזרת עם מעט תמכא שטוב לאכלן יחד וכשיש משניהם כזית יצא ידי חובתו ויוצאין בכל אלו בין בהעלין שלהם ובין בהקלחים אבל לא בשרשים דהיינו שרשים הקטנים המתפצלים לכאן ולכאן אבל השורש הגדול שבו גדילים העלים אף שהוא פמוץ בקרקע ה"ז בכלל קלה ומ"ט טוב יותר ליטול העלים והקלה היוצא חוץ לקרקע לפי ש"א שמה שטמן בקרקע מקרי שורש אבל העיקר כסברא ראשונה (הנ"ז סעיף כ"ח) ודע שיש מי שרצה לומר דתמכא שקורין קרי"ן אין יוצאין בו אא"כ אוכלה בשלימות כמו שהוא ולא הנגדר במורג שקורין רי"ב אייו"ן כדרך שאוכלין עם בשר שהוא מפורד דק דק ודבר תמוה לומר כן דאדרבא זהו עיקר אכילתו כשהוא מפורד ולאכלו כמו שהוא הוא סכנה כידוע וכן נהגו כל גדולי עולם ולמי שקשה עליו לאכול תמכא מפני חלישות הלב בהכרח להדר אחר חזרת אף שיעלה לו בדמים יקרים אך יוכל ליקח העלים מן התמכא שאין בו מרירות אלא מעט דהא יוצאין בעלין כמו שנתבאר ומי שהוא חולה ואינו יכול לאכול מרור לא יאכל וקיי"ל דמצוה בומתא דאורייתא ומרור דרבנן (ק"י) . דהא בתיב על מצוה ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח איכא מרור ובזמן דאיכא פסח ליכא מרור ואי קשיא דא"כ מצוה נמי אינו כן דמצוה הדר ותני ביה קרא בערב תאכלו מצוה אף בדליכא פסח (ס"ט) :

מן העלים אין יוצאין בהן אא"כ הן לחין אבל לא כמושין שקורין צוויאלע"ט ואצ"ל יבישים אבל הקלחים יוצאין בהן בין לחין בין יבשין ואצ"ל כמושים דכיון

אסור לאכול הבשר בלילה כי אין אוכלין צלי בלילה והמעט נראה משום דהבשר הוא זכר לפסח שאינו נאכל אלא צלי לפיכך גם הבשר צלי והביצה זכר לחגיגה שנאכלת מבושלת לפיכך גם הביצה מבושלת והמנהג שנהגו גם הביצה צלוייה יכול להיות משום דבן תימא סבר דגם חגיגה אינה נאכלת אלא צלי (ע' .) ויש שכתבו דמושב יותר לבשל הבשר והביצה בדי שיאכלום בלילה דאם ינחם על יום שני אתי לרדי קלקול אם יצלם בלילה ראשונה דאין יו"ט מכין לחבירו אך בביצה הרי גם צלי מותר ואצלינו נהגו לבשל הבשר והביצה ומה שכחרו בביצה במקום חגיגה משום דנהניגין לאכול בציום על הסדר (עמ"ג סק"ה וע"ז סק"ד) :

י ועל כרפס אני נוהגין ליקח בצלים או צנון או מין ירק שברכתו האדומה או תפוחי אדמה והאחרונים הזכירו שנהגו ליקח פעטרוזיל"ן ואין אנו יודעין מה הוא ועניין הכרפס הוי זכר לעבודת פרך שעבדו ס' ריבוא כי כרפס היא אותיות ס' פרך והמו מלח כשחל בשבת יכונס קודם השבת שאסור לעשות מי מלח בשבת כמ"ש בס"י שכ"א יהיה בשם נתבאר שכל הצריך לאותה סעודה מותר ולכן אם לא הכין ביום יעשה בשבת אבל לא רבא :

יז ויסדר הקערה לפניו בענין שא"צ לעבור על המצוה והיינו הכרפס יהא סמוך לו יותר מן הכל שלוח נצרך ראשונה וגם המי מלח סמוך יותר מן המצה אך אצלינו אין מעמידים המי מלח על הקערה והמצוה יהיה סמוך יותר מן המרור מפני שאכילת מצוה קודם למרור וחרותם והם יהיו יותר קרובים מן הבשר והביצה שאין נאכלים אלא באמצע סעודה וכבר המנהג אצלינו לסדר על קערה זרוע מימין למעלה וביצה כנגדה משמאל והמרור באמצע נמוך מהם ולמטה בקערה חרות מימין וכרפס נמוך מעט בשמאל ומרור שעל כורך באמצע וכן הוא ע"פ חכמת הקבלה כמבואר בפרע"ח :

יח שנו חכמים במשנה (ל"ט) . ואלו ירקות שארם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא ובחרחבינא ובעולשין ובמרור חזרת רגילין לפרש שהוא סאלאמ"א וכן פי' המעתיק בערוך ערך חזר ובנמ' אמרו מאי חזרת חסא ובערך חס פי' המעתיק לאמ"ך ע"ש ותמכא רגילין לפרש שהוא קריין או חריין ובערוך העתיק איין פפלאנצ"א ולא ידעתי מה הוא זה השם וחרחבינא לא ידעתי ובערוך פי' מין עשב מר ובנמ' אמרו אצוותא דדיקלא ופירש"י סיב הגרל ינכרך סביב לרקל וגם הערוך פי' כן וצ"ל דהוא עשב מר ונכרך סביב לרקל (עמ"ס ס"ט) ובשם רב האי נאון פי' צמח עבה מאד ויש בו כמו ראשי המחמין ע"ש ועולשין פירשו בנמ' הנירבא והערוך פירשם כלשון לע"ז ולא ידענם אך לא בלע"ז דרש"י ואולי ששני

יח ואחר שיקדש נוטל ידיו לצורך טיבול הראשון ולא יברך ענ"י ואף מי שאינו נזהר בכל השנה בטיבולו כמשקה ליטול ידיו בפסח יטול ידיו שהרי כמה שינויים אנו עושין כליל זה וענין הטיבול הוא כדי שישאלו התנוקות למה זה טיבולין קודם האכילה מה שאין דרך לעשות כן דכבר נתבאר דהתורה הקפידה כליל זה על שאלת הבנים ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבילו בחומץ או במי מלח ומכרך בורא פרי האדמה ומכין בברכה זו לפטור גם המרור מכרכה אף שמעיקר הדין בלא"ה א"צ מרור ברכה כיון שהוא בתוך הסעודה ובתכרה לאכלו ה"ל כדברים הבאים בתוך הסעודה שא"צ לברך ומ"מ יכוין לפטור כי אולי כיון שהמרור בא למצוה ולא לחם אכילה אינו כדברים הבאים מחמת הסעודה :

יז וזה שכתבנו שלא יאכל כזית המעם כדי שלא יבא לידי חיוב ברכה אחרונה רי"א דכשיאכל כזית צריך ברכה אחרונה ואינו דומה לפרפרת שקודם הסעודה דברהמ"ז פוטרנו שבכאן יש הפסק גדול באמירת ההגדה וי"א שא"צ לברך דההגדה לא הוי הפסק כיון שהוא מענין הסדר ולפיכך לא יאכל לכתחלה כזית ואם אכל לא יברך ברכה אחרונה דספק ברכות להקל והרמב"ם בפ"ח כתב שיאכל כזית וכל המסובין יאכלו כזית לכל אחד שאין אכילה פחותה מכזית (מ"מ) והמרור ועוד ראשונים חלקו עליו דכיון דטיבול זה אינו אלא להכירא למה צריך כזית עוד כתב הרמב"ם שטיבול זה בתרוסת והמרור כתב שא"צ בתרוסת ומנהיגו כהמרור :

ך ואחר הטיבול לוקח המצה האמצעית ויבצענה לשנים ומזכר חציה לאחר לשמרה לאפקומן ומנהיגו להניחה תחת הכרים של ההסיכה וזכר למשארותם צדורות בשמלותם על שכמם ולכן יש שמגביהין החציה של האפקומן על הכתף כרעג וחציה השנייה ישים בין שתי השלימות ויגביה הקערה שיש בה המצות או המצות לבדן ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה ועיקר הנוסחא היא הא לחמא כמ"ש ויאמר בלשון שמבינים הנשים והקטנים או יפרש להם העניין וכן עשו הגדולים ועכשו שנתרכו הדפוסים ונדפס ההגדה בלשון לעז וכל הנשים והתנוקות שלנו קוראין מעצמן לא נהגו לכאן להן כי הן יודעות בעצמן לקרות ולהבין ענין יציאת מצרים :

כא ואחר אמירת כהא לחמא יטיר המצה מעל השלחן והוי לפי מנהגם שהיה להם שולחנות קטנות והיו עוקרין את השלחן ועכשו מכסין הפת במפה והיו במקום עקדת שלחן וגם זה כדי שיראו התנוקות וישאלו למה עוקרין השלחן הלא עדיין לא אכלנו ומיד מווגין לו כוס שני כדי שישאל הבן למה מווגין כוס שני הלא עדיין לא אכלנו ועכשו אין רגילין בשאלה זו אלא שואלין מה נשתנה ועניין מה נשתנה בעניין מה

דכיון שהקלה הוא עב אין טעם מרירתו נפסד ע"י שמתייבש אבל אין יוצאין בקלה מבושל לפי שע"י הבישול נפסד טעם המרירות לגמרי ואע"ג דחזרת אין בו מרירות כלל והו מפני שטבעו כך אבל זה שיש בו מרירות כשנפסד המרירות שבו אין זה מרור שהרי נשתנה מגידולו וכבוש כמבושל ואין יוצאין בו ויש שני מיני כבוש האחד הכגוש בחומץ וציר וזמן כבישה וזו הוא מעט רק כשיעור שיהנו על האש ויתחיל להרתיע והשני הכבוש במים וכבישה זו צריך מעל"ע ולכן יזהרו שלא להניח התמכא במים מעל"ע ויש שנדחקין לומר דתמכא אף שנשרה מעל"ע לא ישתנה ואינו עיקר וכל ששרוי מעל"ע אין יוצאין בו וכן הסבירו הגדולים (מנ"א סק"ד וק"י סק"ק) ע"ש שדחק ליישב המנהג ודבריו חוקים ויכול להוליאם קודם המעל"ע ועמ"ש הגר"ז סעיף כ"ט ודוק) :

כב כל הדינים שישנם במצה ישנם במרור לפיכך יוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו הכל כמו שנתבאר בס"י תנ"ג וכל מה שנתבאר שם שאין יוצאין במצה אין יוצאין במרור ג"כ ואע"ג דמצה דאורייתא ומרור דרבנן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון כדאיתא בגמ' (ג"ט) ואין לתמוה על מה שעיקר מצוה כחזרת והא אין בו מרירות והתורה אמרה מרור אך באמת שם מרור כולל שני דברים מרירות המעם וקישוי שסופו להקשות ועבודת פרח שבמצרים היתה תחלתה רך וסופה קשה כפירש"י בחומש וחזרת היא תחלתה רך וסופה קשה לפיכך היא עיקרה של מרור והו כוונת הש"ס שם (ג"ט. ע"ש ודוק) :

כג חרוסת צריך להיות עב וזכר לטיט שנשתעבדו בו אבותינו במצרים כדכתיב בחומר ובלבנים ואח"כ צריך לרככו במשקה וזכר לדם ששפכו המצרים מישראל כדכתיב כל הבה הילוד היאורה תשליכוהו וגם היו נותנים ילדים כבנן כמבואר באגדות ויש לעשות החרוסת מפירות שישראל נמשלו בו האנה ואנו תמרים ורמונים ואזלינו שאין אוכלים פירות יבישים עושים מאגוזים ושקדים על שם ששקד הקב"ה על הקץ לעשות ומתפוחים על שם תחת התפוח עוררתוך שהיו יולדים שם בניהם כדאיתא בפ"ק דסופה ויתן בו דבר של קוהא כיון וחומץ וזכר לשיעבוד שהיו שיניהם של ישראל קרות מנודל השיעבוד ונותנין בו תבלין הרומין לתבן כמו קנמון וזנגביל שקורין צימרי"ג ואינגבע"ר שאינן נדוכין היטב ויש בהן לאחר הדיכה ארוכין קצת וזכר לתבן שלא נתנו לנו ככתוב בתורה ואם חל פסח בשבת צריך לרברך החרוסת מבעוד יום דבשבת אסור מפני שהוא כניבול ואם לא ריבך מבעוד יום יתן המשקה לתוכו ולא יערבנו בכף וגם זה ליתן מקודם המשקה :

לפסח וכשיגיע ללפיכך מגביה כל אחד כוסו בידו עד שיגיע לגאל ישראל ואצלנו מניחים הכוס על השלחן כשמגיע להלל ואח"כ בהברכה נוטלין בידו עד נא"י ישראל וכן כשאומרים והיא שעמדה אחוין הכוס בידו והעניין דכל מקום שמזכירין הישועה נוטלין הכוס כעניין כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא כי כל השמחות הוא על היין כדכתיב ויין ישמח וגו' ויש בזה גם עניין עמוק הנוגע לאמונתנו המהורה דכתיב ה' הוא האלהים דאלהים בנימ' הטבע והביאור דאף הטבע שלנו אינה טבעית אלא כהשגחת שם הויה ברוך הוא והוא עיקר גדול כמובן וכוס הוא בנימ' אלהים וכשנוטל הכוס יכסה הפת שלא יראה בושתו כמו בקידוש אבל בסיפור ההגדה צריך להיות הפת מגולה לראות הלחם עוני :

כד וכשמגיע לדם ואש ותמרות עשן נוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבע על שם אצבע אלקים היא וכן בעשרה מצות וכן בדצ"ץ עד"ש כאח"כ ויש בכולל מ"ו שפיכות ויש בזה סוד ויש נוהגין לשפוך מן הכוס בעצמו ויש נוהגין לשפוך באצבע הרביעי שהוא קמיצה ויש נוהגין באצבע החמישי שנקרא זרת (עמנ"א סק"ח) ודעבוד כמר עבד ודעבד כמר עבד :

כה בהגדה כשאומרים יכול מד"ח צ"ל מקודם והגדת לבדך דאמקרא זה קאי כמבואר במכילתא וכן לא יאמר שכנגד ארבעה בנימ וכו' אלא כנגד ארבעה בנימ והוא עניין כפ"ע ולאו אדלעיל קאי וצריך שיאמר ונאמר לפניו שירה חדשה בסגול הגו"ן דאעבר קאי על יצ"מ (מנ"א סק"ז) ויאמר מן הוכחים ומן הפסחים דהגינה קודם לפסח רפסח נאבל על השובע ובמוצאי שבת יאמר מן הפסחים מקודם דאין חגיגה דוחה שבת ויש שרוצה לומר דעל שנה הקודמת קאי ואינו כן כמו שבארנו בביאור ההגדה בס"ד :

כו וחולקין את ההלל מקצתו קודם אכילה ומקצתו לאחר אכילה מפני שאין אנו מברכין על ההלל לכן אומרים מקצתו מקודם כדי שתסוב כרכת אשר גאלנו גם על ההלל ועד היכן אימר מקודם הסעודה עד למעינו מים ובתוספתא מפורש הטעם ובארנוהו בס"ד בביאור ההגדה ויש נוהגים לומר ההלל בבח"ג ע"פ הירושלמי ומנהג יפה הוא ולכן אין מברכין על ההלל שבסעודה מפני שבכר ברכו בבח"ג ואנחנו שאין אומרים הלל בבח"ג היה מן הדין לברך על ההלל שבסעודה אלא שלא נהגו כן וזה ההלל אומרים בישיבה אע"פ שבבח"ג אומרים בעמידה :

מה גדלו מעשיך ה' מה טובו אוהליך יעקב על דרך ההתפעלות וכן ככאן נתפעל מה גדלו השינויים בלילה הזה ובמשנה יש שאלת צלי ואין בה שאלת הסיבה לפי שאכלו הקרבן פסח והיו רגילים תמיד בהסיבה ועכשיו לא שייך שאלת צלי וישנו שאלת הסיבה לפי שאין אנו רגילין תמיד בהסיבה ואם אין חכמה בכך לישאל אכיו מלמדו לישאל ואם אין לו בן תשאל הבת ואם אין לו בת תשאלנו אשתו או אחר היושב על השלחן ישאלנו מפני דהתורה הקפידה שעניין זכירת יצ"מ בלילה הזה תהיה ע"י שאלה ותשובה אך אם אין מי שישאל שיאל ומשיב לעצמו וכשיש שואל א"צ הוא להגיד המה נשתנה אלא מתחיל עבדים היינו (ולא לאמר הליג זה כולו מרור אלא הליג זה מרור) :

כז כשמסיים השואל מה נשתנה מגלה הפת ומתחיל לומר עבדים היינו בקול ובהתפעלות ובשמחה ובחרוה ועיקר אמירת ההגדה הוא שע"י יציאת מצרים נשתעברנו עד עולם לדורי דורות לד' ולהורתו ואנחנו עבדיו והו מדין גמור כי בן חורין אינו נקנה לעבד בע"כ אבל מי שהיה עבד לאחר ולקחו אחר מעליו לו לעבד א"צ רעת העבד ונקנה לו בע"כ של העבד כמבואר ביו"ד סי' רס"ו ועתה כיון שהיינו עבדים לפרעה והקב"ה פדה אותנו מידו ולכן בע"כ אנחנו עבדיו והו שאמר הכתוב כי לי בני"י עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים כלומר כי לי בני"י עבדים בע"כ שלא ברצונם מפני שהוצאתים ממצרים שהיו שמה עבדים ולכן בכל דור ודור חייב לראות עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ונקנה לו להקב"ה לעבד עולם ואינו רשאי לפרוק עול התורה מעל צוארו ומביא ראיה מקרא דבעבור זה עשה ה' לי וגו' וזה קאי על כל דור ודור ולפי שמי שירצה להתעקש יכול לומר דקאי רגן על הדור שיצא ממצרים כשאלה הרשע שאומר מה העבודה הזאת לכם כלומר הלא אתם לא יצאתם ממצרים ולוה דודו מביא ראיה מקרא דואהנו הוציא משם דמסיים לתת לנו את הארץ והרי כל יוצאי מצרים מתו במדבר אלא וודאי דאכל דור קאי (וזהו שאמר רבא נמלה קט"ו) : ולאוהנו הו"א מש ודוק) :

כח כשמגיע למצה או צריך להגביה המצה והעיקר הפרוסה שהיא בלחם עוני כדי להראותה להמסובין שתתחבב המצוה עליהם וכן כשיגיע למרור זה אכר בפסח אין להגביה הזרוע שלא יהא נראה כמקדישו

תעד דין אם מברכין על כוס שני אם לאו . וכו' ג' סעיפים :

ואין מברכין על הגפן כי אם אחר כוס רביעי עכ"ל דס"ל דהגנה והלילא לא הוי הפסק ולפיכך ברכה של קידוש פוסלת מברכה את הכוס השני וברכה שעל כוס שלישי

א כתב רבינו הכ"י שותה כוס שני ואינו מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה שאין מברכין בפסח"ג אלא על כוס של קידוש ועל כוס של ברהמ"ו

שלישי שהוא כוס של ברהמ"ו פוטרת את הברכה על הכוס הרביעי ולמה אין מברכין ברכה אחרונה על הכוס השני מפני שהוא יין שקודם המזון שפוטרת את היין שבתוך המזון וברהמ"ו פוטרתו מברכה אחרונה כמו בכל השנה כמ"ש בס"ק קע"ד (ע' כדעל המאור ומלחמות): אבל רבינו הרמ"א כתב והמנהג בין האשכנזים לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לברך וכן דעת רוב הגאונים עכ"ל וס"ל להגדה והלילא הוא הפסק ואע"ג רא"כ למה לא יברך ברכה אחרונה על הראשון ועל השלישי כיון שאין להם שייכות זל"ז אלא בע"כ צ"ל הלא הוא הפסק א"כ למה צריך ברכה ראשונה בשני וברביעי ותרצו דכיון דר' כוסות אלו תקנו חכמים לשתותם דרך חירות וכל אחד ואחד הוא מצוה בפ"ע ולפיכך אינו מצטרפין זה עם זה להפטר בכרכה אחת אלא צריך לברך על כל אחד בפ"ע (מנ"ח) ואין זה מספיק ויש שהוסיף לומר הנהגה כאלו התנה על כל כוס וכוס שלא יפטר אלא עצמו (ט"ו) וזה יותר תמוה דמניין לנו תנאי זה:

תעה יתר דיני הסדר . וכו ח"י סעיפים :

כדי לצאת כל הדעות יאחו שניהם וכמ"ש רבינו הב"י שיקח המצות בסדר שהניחם הפרוסה בין שתי השלימות ויאחזם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ואח"כ יבצע מהשלימה העליונה וטהפדוסה ומשתיהם ביחד וימכלם במלח ויאכלם בהסבה ביהר כוית מכל אחד ואם אינו יכול לאכול כשני ותים ביחד יאכל של המוציא תחלה ואח"כ של אכילת מצה עכ"ל ואינו מובן במה שאומר יאכל של המוציא תחלה וכי יודע איהו של המוציא הלא תופס לשניהם ביחד מפני הספק כמ"ש (עט"ו סק"ג סק"ג כן) ונ"ל משום דהעיקר לדינא אנו תופסין דעל השלימה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה דכן דעת רוב הפוסקים אלא שעכ"ז מפני כבוד הדיעה השנייה אנו תופסים שניהם :

ד' ושמענו מדברי רבינו הב"י דהידור המצוה לבלוע כל השני ותים ביחד ולכל הפחות הכוית בפעם אחת ואע"ג דמצטרף בכדי שיעור אכילת פרס מ"מ עיקר המצוה כן היא וזהו שכתב בסעיף ו' אבל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית יצא ובלבר שלא ישהה בין אכילה לחכירתה יותר מכדי אכילת פרס עכ"ל כלומר שלא ישהה מתחלת האכילה עד סוף האכילה יותר מכדי אכילת פרס ומ"מ לא מצינו להראשונים שיצריכו כן לאכול בבת אחת והמהרי"ל כתב מפורש דיכול לאכול מעט מעט ובלבר שלא ישהה יותר מכדי אכילת פרס וראיתי מי שכתב דהך דסעיף ו' סותר זה (מנ"ח סק"ד) ולי נראה דאין עניין זל"ז דבסעיף ו' מיייר שאוכל חצי זית ומפסיק וזה וודאי אין נכון לכתחלה אבל

ואחר ששתה כוס שני ישול ידיו ויברך עניי ואע"ג דכבר נטל ידיו לשיבול אך כיון שהפסיק בהגדה חיישין שמא הסיה דעתו ונתע במקום מנוף (נמ"קט"ו :) ואי לא הך מעמא היתה נטילה ראשונה עולה לו ואע"ג דנטילה ראשונה לא היתה לקדושה אלא שלא יטמא את המשקין מ"מ היה עולה לו דקיי"ל דנטילה לא בעי כוונה (תוס' ס) והנה לפ"ו אם נתכוין בנטילה ראשונה לנמור כה כל סעודתו בלא היסח הדעת ובירך עליה ענטיי ושמר ידיו א"צ נטילה שנית (עמג"א סק"א) : ב' ורבינו הב"י כשפרו הנדול לא ניהא ליה בכך וז"ל ולי נראה שלא יכוין לכך שלא רבטל תקנת חכמים שתקנו ליטול שני פעמים כלילה הוה עכ"ל והקשו עליו דהיכן תקנו חכמים כן דהא פירשו הטעם דילמא אסח דעתו וא"כ כשלא הסיה דעתו א"צ נטילה שנית (מנ"ח סס וכו"ה) ולי נראה עיקר כדברי רבינו הב"י דכיון דאיפסקא הלכתא בנמ"ש שם דצריך נמ"י פעם שנית נהי דהטעם הוא משום חשש היסח הדעת מ"מ סוף סוף עכ"פ תקינו רבנן כן ובליל פסח קפדינן שלא לשנות מכל מה שהנהיגו אותנו ומי יודע כמה טעמים אחרים יש בוה וכן המנהג ואין לשנות :

ג' והנה כמור הביא שני דיעות שיש סוברין שעל השלימה בדרך המוציא כמו בכל היו"ט ועל הפרוסה על אכילת מצה משום לחם עוני ויש סוכרים להיפך דהמוציא על הפרוסה שוהו השנינו בפסח וממילא דעל אכילת מצה צריך על השלימה דשני ברכות על מצה אחת אי"א לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ולכן

אבל כשאוכל רצופים היכן מצינו שצריך לאכול כולו באחד (ומ"ס המנ"ל מספנה"ג תמיהני דהתס בלכר מן התי דכתיב אכר שלם ע"ש ומ"מ כיון שלא מפי רבינו הנ"ל יש לזהר אם אפשר לו לשטות כן) :

ה ויש שדקדקו למה צריך כזית משל המוציא בשלמא משל אכילת מצה מצוותה רק בכזית דאין אכילה פחותה מכזית אבל בשל המוציא אטו בכ"כ ברכת המוציא צריך לאכול כזית (כ"ח) הא בס' ר"י נתבאר דא"צ כזית אמנם באמת ל"ק כלל דאטו מן התורה אינו יוצא חובת מצה באיזה מצה שאוכל דרק אנן מפני ההירוד אמרונן דזו היא להמוציא וזו לחיוב אכילת מצה וא"כ ממילא דבאכילה ראשונה הוא יוצא ידי חובה וא"כ מוכרח לאכול כזית ואח"כ שאוכל השנייה וכוונתו לשם אכילת מצה בע"כ דגם ממנה צריך לאכול כזית לפי כוונתו כפי תקון חז"ל וא"כ ממילא דצריך שני זתים (והט"ו) סק"ג טרח כזה ולפמ"ס ח"ש נפשיטות) ועל מ"ש רבינו הב"י למכול במלח כתב רבינו הרמ"א דאין המנהג לטובלם במלח כלילה ראשונה דפת נקי א"צ מלח עכ"ל וראו דווקא לילה ראשונה דה"ה לילה שנייה (ח"י סק"ד) אלא כוונתו חובת מצה שבלילה ראשונה וממילא דלרדודן הוי שני הלילות משום ספיא דיומא והמעם שלא נהגו במלח והרי אנן נהגינן אף כפה נקי לטבול במלח אלא שזהו משום היכוב מצוה (מהיר"ג) בלומר שאנו מחבבין מצות מצה לבלי לערב בה דבר אחר והלבוש כתיב הטעם משום לחם עוני ולא ירעתי אטו העני אוכל כתיב מלח וכמדרומה לי שעכשיו מובלן במלח מפני שיפה יותר כמעט והוי הירוד מצוה והרמב"ם כתב לטבול בחרוסת וחלקו עליו ואין המנהג כן :

ן ואח"כ יקח כזית מרור וישקענו כולו בחרוסת מפני שיש כמין ארס בהמרור והחרוסת מבטלו אך לא ישהנו להמרור הרבה בחרוסת שלא יתבטל טעם מרירותו וממעם זה צריך לנער החרוסת מעליו ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא הסיבה מפני שהוא זכר לעינו ולא שייך בו הסיבה ככני חורין ואם אכלו בהסיבה יצא ולפי שיש פלוגתא בגמ' דהלל סובר דצריך לכרוך ביחד המצה עם המרור ולאכלן כאחד ואין מבטלין זה את זה דאפילו למאן דס"ל איסורין טבטלין זה את זה כמ"ס ביו"ד ס' צ"ח מ"מ מצוה אין מבטלין זו את זו ואמנם אפילו להלל אין זה אלא בזמן המקדש ששניהם הוי מן התורה אבל בזמנ"ה דמצה דאורייתא ומרור דרבנן אתי מרור דרבנן ומבטל ליה למצה דאורייתא (קט"ו) :

ן ולפיכך אנו אוכלין תחלה מצה לחד ומרור לחד ואח"כ נוטלין המצה השלישית כדי לקיים בה מצוה ושמן המרור בין המצה וכוונתו יחד ואוכל בהסיבה ואומרים זכר למקדש כהלל ויש בזה שאלא ולמה לנו לאכול מקודם מרור כפ"ע נאכל מצה שהיא דאורייתא

והדר נכרוך מצה ומרור בהרי הדי דשניהם דרבנן ואין מבטלות זו את זו דכמו כששניהם דאורייתא אין מבטלות זו את זו כן כששניהם דרבנן ולמה לן לאכול מרור כפ"ע והתשובה לזה דוודאי להלל יכול לעשות כן אבל אנן מספקא לן בגמ' שם כמאן הלכתא ואולי הלכה דרבנן דא"צ כריכה וא"כ המצה שבכריכה הוי רשות ולא מצוה ואתי מצה דרשות ומבטל לה למרור דמצוה (מו"ס ס"ד ד"ה א"ל) :

ן ודע דעל מה שנתבאר שצריך לאכלן בכריכה ובהסיבה כתב רבינו הב"י שמובלה בחרוסת ורבינו הרמ"א כתב וי"א דאין לטובלו וכן הוא במנהגים וכן ראיתי נוהגין עכ"ל ואינו מובן דהא החרוסת הוי מפני הארס אך אפשר שלא להטבילו בחרוסת ובאמת כל האחרונים חולקים עליו וס"ל דצריך להטביל בחרוסת וכן אנו נוהגים וטעמו אינו מובן וצ"ל דס"ל דהמצה מבטל את הארס ואין מברכין בפה"א על המרור לפי שהוא רברים הכאים מחמת הסעודה ועוד שברכת האדמה שעל הכרפת פושרתו וכמ"ס בס' הע"ג וצריך לזהר שלא להפסיק בדיבור בדברים שאין מעניין הסעודה עד שיאכל הכריכה כדי שתעלה ברכת אכילה מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו דכיון דלהלל עיקר המצוה כן היה צריך לברך ומיהו אם סח א"צ לחזור ולברך שהרי מספקא לן כמאן הלכתא ועוד דאפילו להלל אין זה אלא בזמן המקדש ולא בזמנ"ה דאין חיוב מרור מן התורה בזמנ"ה ויבטל המרור את המצה כמ"ס (עט"ו) סק"ז וצ"ע ודו"ק) :

ן וז"ל הרמב"ם בפ"ח דין ו' ואח"כ מברך עני וכו' ואח"כ בורך מצה ומרור כאחת ומבטל בחרוסת ומברך ברוך וכו' אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפ"ע מברך על זה בפ"ע ועל זה בפ"ע ואח"כ מברך ברוך וכו' אקב"ו על אכילת הובח ואוכל מכשר חניגת י"ד תחלה ומברך ברוך וכו' אקב"ו על אכילת הפסח ואוכל מנופו של פסח ולא ברכת הפסח פושרת של זבח ולא ברכת הובח פושרת של פסח וזמנ"ה הוי שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא מברך על אכילת מצה ומבטל מצה בחרוסת ואוכל ומברך על אכילת מרור ומבטל בחרוסת ואוכל וכו' וזו מצוה מדברי סופרים וחזור וכוך מצה ומרור ומבטל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש עכ"ל :

י וכל דבריו אינן מובנים כלל חדא דכריכה בזמן המקדש היה צריך שלשתן כאחד פסח מצה ומרור כדכתב על מצות ומרורים יאכלתו ועוד דכמאן פסק אי כהלל איך יצא באוכל זה בפ"ע וזה בפ"ע ואי כרבנן נהי נמי דנאמר דגם לרבנן יצא בכריכה כדמשמע מלשון הגמ' שם מ"מ וודאי העיקר דזה בפ"ע וזה בפ"ע והכי מוכח בנבחים (ע"ט) ע"ש ועוד קשה אם פסק

(ר"ן ע"ס) ולכן בהכרח לעשות כן (והמ"א סק"ד פתח א"ע דמנות לריכות כוונה כמירי דאכילה שאני שהרי אכל ונהנה ע"ס והכ"ח מחלק בין דאורייתא לדרכנו ודרכנו א"ל כוונה ע"ס והפרישה מחלק בין לא ידע שאכל ובין ידע ע"ס אכל מדברי הרא"ש והר"ן שפאנאו לא נראה כן ודו"ק):

יג וכוון שיש פקוקים באכילת שני פעמים מרור לכן מחוייבים להתאמץ לבלי לאכול פעם הראשון מרור אלא ירקות ויש מי שאומר דאם אין לו ירקות יכול לאכול לפת (מ"א סק"ט) ודבר הימא לומר כן כיון דחכמים צוו רק ירקות (נס הא"ר כתב ו"ל"ע) ויש מי שאומר דלפי מנהג מדינתנו שרוקחין חרי"ן למרור ולכן אם אין לו ירקות ולוקח זה גם לטיבול ראשון כמו שנתבאר לא יברך עליו כפה"א דהא אינו ראוי לאכילה כלל כשהוא בעצמו (מ"א סק"י) אלא יברך רק על אכילת מרור ויש חולקין בזה דכיון דתקנו רבנן ומטבילו בחומץ או במי מלח שפיר מקרי ראוי לאכילה וצריך לברך עליו כפה"א (פ"י סקט"ו ו"ל"ר) ועוד דברכת הנהנין אלו הם כברכת המצות (ע"ס) כיון שהוא ע"פ תקון חכמים מיהו אצלינו רחוק הדבר שלא ישיגו איהו ירק:

יד לכתחלה צריך ללעוס המצה בשינוי כדי שיטעום מעם מצה אמנם בדיעבד אם בלע המצה יצא (נמ' קט"ו): ואין לשאול היא גם דיעבד מעכב מעם מצה דמהך מעמא פסקנו בסי' ת"א דאם בישל מצה לא יצא משום שאין בו מעם מצה וא"כ כבלע נמי למה יצא אך באמת לא דמי דמכושל גם קודם שנתן לפיו יצאה מכלל מצה והיו כנתן מאכל אחר לתוך פיו משא"כ כבלע (מ"א סק"ה) ועוד דבשם אין מצה יורד למעו משא"כ כבלע בלעו מעו מצה ובסוף גיר הנשה מבואר דאכילה במעו הוה אכילה (הר"ל אמר דרק במעו הוה אכילה ור"י ספר דנס נדרגו הוה אכילה אכל במעו וודאי דהוה אכילה וזה שזמורו לא יא מסוס דכעין ע"ס מרור כמו שיתבאר בס"ד):

טז בלע מרור לא יצא משום דכעין שיטעום מעם מרור בפיו ובשבלע אינו טועם מעם מרירות (גמ' ע"ס) ואין לשאול היא מובהר שבמרור חיו חזרת והרי אין בו מעם מרירות כלל דר"ל דבחזרת חל שם מרור מפני הקושי כמ"ש בסי' תע"ג סעיף ט"ז ע"ש אבל בשארי מינים שם מרור הוא מפני המרירות וכוון שאינו טועם מעם מרירות לא יצא וממילא דגם בחזרת צריך שיטעום מעם חזרת דא"א לחלק בין מין מרור זה למין מרור אחר דהתורה צותה לטעום מעם המרור בפיו כל מין מרור שאוכל ירגיש בפיו מה שאוכל ולא ע"י בליעה ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא וידי מרור לא יצא ואין המרור מכמל להמצה כיון שלא לעסן כלל ואם כרך מצה או מרור בסבי ובלעו אף ידי מצה לא יצא ולא מפני הטעם שהרי מצה א"צ למעם אלא מפני שאין דרך אכילה

פסק כהלל למה לנו בומה"ו לאכול מרור בפ"ע וכמ"ש בסעיף ז' (עלמ"ח והמנייה ולא העלו ארוכה לדכרו):

יא ונלע"ד דבריו מייסדים על הירושלמי שלפ"ק דחלה דגרסינן שם הלל הוקן היה כורך שלשתם כאחת א"ר יוחנן חלוקים על הלל הוקן ופריך והא ר' יוחנן כורך מצה ומרור ומתריץ כאן בשעת המקדש וכאן שלא בשעת המקדש ואפילו תימר כאן וכאן בשעת המקדש שני דברים רבים על אחד ומבטלים אותו עכ"ל הירושלמי וה"פ דמקודם מתריץ דבשעת המקדש מבטלין זה את זה כיון דכולן מן התורה ושלא בשעת המקדש כיון דמרור אינו מדאורייתא אינו מבטל וזהו היפך מסברת הש"ס דילן ולוה אמר ואפילו תימר דשניהם בשעת המקדש דוקא שלשתם אסור לכרוך דשנים רבים על אחד ומבטלין אותו אבל שנים כיחד אין האחד מבטל השני ויפירש על מצות ומרורים יאכלוהו דהמצה יונרך עם המרור ולא הפסח ולוה שפיר פסק הרמב"ם כר' יוחנן דס"ל דוה שחלוקין על הלל אינו אלא בכרכן שלשתן כאחת ולא בשנים ופסק כרכנן אליבא דר' יוחנן ובזמן הזה פסק כש"ס דילן דאתי דרכנן ומבטל דאורייתא לפיכך צריך מקודם כל אחד בפ"ע ואח"כ בכריכה (וכטעם התוס' וגם הסוגיא כש"ס ע"ס יתפרש כטוב ע"ס ודו"ק):

יב אם אין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור יברך עליו בטיבול ראשון כפה"א ועל אכילת מרור ובטיבול השני יטבולנו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה דאיך אפשר לברך כשכבר מילא כריסו ממנו ולכן בהכרח לברך מקודם על אכילת מרור אע"ג דעיקר המצוה היא אחר המצה וא"צ ברכה אחרונה וכיון שצריך מקודם על אכילת מרור וראוי שיצא ידי חובתו ואע"ג דכתיב מצות ומרורים לוה הוה עיבובא אי מקדים להמרור (תוס' ק"ד: ד"ה זאת) ואי קשיא דא"כ למה צריך לאכול פעם שנית אחר המצה אך זהו משום הכיורא לתנוקית (נמ' ע"ס) וזה שא"צ בטיבול ראשון חרוסת אע"ג דהחרוסת הוא משום הארס ומה לי טיבול ראשון או טיבול שני תירץ שם הרא"ש כיש רבינו יונה וז"ל משום דטיבול ראשון אינו לחיוב אלא להכירא ורגילין כל השנה לאכול חזרת בלא חרוסת גם עתה לא חשו חכמים אבל טיבול שני שהוא של מצוה הזהירו חכמים שלא יהא בו חשש סכנה עכ"ל ואינו טובן כלל הא בארנו שיצא ידי חובתו בטיבול ראשון אלא וודאי דהרא"ש אינו סובר כמ"ש שיוצא בטיבול ראשון אלא אינו יוצא אי משום דס"ל מצה ומרורים דווקא מצה תחלה ואח"כ מרור או משום דס"ל מצות צריכות כוונה כמו שבאמת פסק כן בפ"ד דר"ה ולכן הראשון הוא כטיבול דירקות ואי קשיא דא"כ איך מברך בראשון על אכילת מרור דו"ל דעיקר הכוונה הוא על הטיבול השני ולמה לא יברך בטיבול השני משום דמיהו כי חוכא דלאחר שאכל ממנו יברך עתה

א"כ לא רצה לאכול והרי נתכוין שלא לצאת ד"ל
הוא לא רצה שהם יאכלוהו אלא רצה לאכול מעצמו
ואתרי שכפאורו ורדאי לא כיון שלא לצאת (ע"ג פס
ר"י וד"ק) :

יח דבר ידוע שאין חיוב מצה אלא בלילה הראשון
בלבד דכתיב בערב תאכלו מצות אבל כל החג
אם ירצה שלא לאכול מצה אלא מיני תרנימא הרשות
בידו ורק שבת ויו"ט צריך לאכול מצה ולא מדין מצה
ואף גם בלילה הראשון מן התורה וצ"ל וידי חובתו
בכיות וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ז' ונהגו לעשות ג'
מצות של הסדר מעשרון וכו' ללחמי תודה ועושים
בהם סימן לידע איון ראשונה או שנייה או שלישית
ומניחים הראשונה עליונה והשנייה באמצע והשלישית
בתחתונה לכריכה ואם שינה לא עיכב ואופין אותם
ג"כ כסדר ואם נשברה אחת מהן לוקחין אותה לשנייה
דבלא"ה פורסין אותה ע"ל ועכשיו יוצא ידו חובתו
משום דע"י זה תבא העיסה לידי שהייה ואינו כדאי
ודע דכך מקובלני דאע"ג ראיין חובת מצה רק בלילה
הראשון מ"מ מצות לאכול מצה כל ימי הפסח כדכתיב
שבעת ימים תאכלו מצות והא רקרו לה רשות משום
דמצוה לגבי חובת רשות קרו לה מפני שאין זה
מ"ע אלא רצון ה' שיאכלו בני ישראל מצה כל
ימי הפסח :

אכילה בכך ולא קרינא ביה בערב תאכלו מצות
ומרור לא יצא בק"ו שלבר שאין דרך אכילה בכך הא
ליכא טעם מרור :

מז וכתב רבינו הב"י בסעיף ר' אבל מצה בלא כוונה
כגון שאנסיהו אנשים או לסמים לאכול יצא ידי
חובתו כיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב
באכילת מצה אבל אם היה סבור שהוא חול או שאין
זה מצה לא יצא ע"ל סברא זו כתב כדו להר"ן דברי
הרמב"ם שכאן פסק ריצא ובפ"ב משופר פסק דבלא
מתכוין לא יצא לחלק בין אכילה לשאר דבר ומיהו
גם באכילה אם לא ידע שפסח היום או שוהו מצה
וודאי לא יצא דמצות צריכות כוונה ובאכילה כשידע
אף שנעשה באונס הוה ככוונה וסברא זו הוזכרה
בהו"מ פסחים (קט"ו.) אבל מדברי הרא"ש שם והמור
בכאן לא משמע כן ע"ש (עק"י סס אות ק' סה"ר"ך נוה):
י"ן אבל כיות מצה והוא נכפה בעת שמתו ואח"כ
בלילה נתרפא חייב לאכול כשנתרפא לפי שאתה
אכילה היתה בעת שהיה פטור מכל המצות ואין זה
שייכות למצות צריכות כוונה דאפילו א"צ כוונה מ"מ
הא צריך להיות חי מרגיש ולא כשאינו בדעתו כלל
ודע דאפילו אם אין צריכות כוונה מ"מ אם נתכוין
שלא לצאת לא יצא ואין לשאול דא"כ היכי אמרינן
דכפאורו לסמים לאכול מצה יצא והא כיון דכפאורו

תעו מנהג אכילת צלי בליל פסח . וכו' ד' סעיפים :

א מ"ש רבינו הב"י בסעיף ב' דאפילו בשר עגל ועוף
כל דבר שטעון שיחטה אסור לאכול צלי במקום שנהגו
שלא לאכול צלי ע"ל אינו דמיון דהתם כשקבלו
עליהם שלא לאכול צלי קבלו עליהם כל מין צלי של
בשר מיהו עכ"פ הצלי הראוי לפסח ולא צלי שאינו
ראוי לפסח וצ"ע :

ג ואפילו במקום שנהגו לאכול צלי אסור לאכול גדי
או שה מקולם והיינו כשהוא צלוי כולו כאחד דזה
נראה להדיא כקרבן פסח ויאמרו עליו שאוכל קדשים
בחזין ולכן אם היה מחותך או שחתך ממנו אבר או
שלך בו אבר אפילו כשהוא מחובר מותר לאכול
במקום שנהגו לאכול צלי ונראה דאפילו רק בלי
המעיים גם כן מותר דאין זה כהקרבן פסח וכן
מבואר מרש"י (כ"ג.) שכתב מקולסין ראשו על כרעיו
ועל קרבו ע"ש :

ד אפילו אצלינו דג צלוי וביצה צלוייה מותר שאינם
בכלל בשר אבל בכבד וטחול וכל המעיים הם בכלל
בשר ואסורים בצלי כדמוכח לענין גרדים ביו"ד בס'
ר"י ע"ש ולפ"ו אסור לנו לאכול כבד בליל פסח
שהרי א"א אלא בצלי דמליחה לא מהני לכבד ואין
לו היתר א"א כבשלו אח"כ או מיננו בשומן ויש מי
שהפקיו על המדה לאסור גם ביצה צלוייה ואין בזה
מעם

א תנן (כ"ג.) מקום שנהגו לאכול צלי בליל פסחים
אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין דמפני
שהפסח אינו נאכל אלא צלי דהיינו בשפור על האש
לא בקדירה ולא במים לכן יש שחששו שלא יאמרו
שאוכל פסח בומה"ו והוי קדשים בחזין והחמירו עליהם
שלא לאכול שום צלי בליל פסח ואפילו מבשר בהמה
שאינה ראויה לפסח ואותן שנהגו איסור חל האיסור גם
על זרעם אחריהם ועל זה נאמר שמע בני מוסר אבני
וגו' (ו.) ומדינות שלנו הם ממקומות שנהגו שלא
לאכול ודווקא צרי שעל האש ולא מה שאנו קורין
בראטי"ן :

ב וצלי קדר והיינו להשים הבשר בקדירה בלא מים
ג"ל דמותר כיון דפסח פסול בכה"ג כדאיתא בגמ'
(מ"א.) ואף שיש פלוגתא שם אך זהו לענין מלקות
אבל לכ"ע הפסח פסול דאינו צלי אש (תוס' סס ד"ה
איכא) וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מקרבן פסח ע"ש ולכן ג"ם
בצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו מותר
לאכול כיון שפסול בקרבן פסח כמ"ש הרמב"ם שם
והאחרונים כתבו דאפילו צלי קדר ובשלו ואח"כ צלאו
אסור ואפילו בשלו ואח"כ עשאה צלי קדר אסור משום
דשם צלי עליו (מ"א ותי') ולא ידעתי למה לנו להחמיר
במנהגא בעלמא דבר שרשונו כיון כו' והנהגת רבינו

אכדנהו בעונינו ויש נוהגים שלא לאכול שום טיבול בלילה זו לכר השני טיבולים שעל הסדר ולכן אוכלים בשר בלא טיבול בשום דבר ויש ליהדר שלא לשתות הרבה בסעודה כדי שלא יחטפנו שינה ולא יוכל לומר ההלל וכל עניין הסדר והחכם עיניו בראשו לדעת שהלילה הזה כולו קרוש וישיה הסדר בשמחה רבה :

טעם (פ"ו סק"ג) ונכון שלא לאכול ושלא לשתות הרבה בסעודה זו יותר מדאי כדי שלא יאכל את האפיקומן אכילה גסה שלא תהיה אכילת האפיקומן עליו למרח (עמ"ס סק"ג) ונוהגים אצלינו לאכול בסעודה זו בצים זכר לאבלות מפני שביום שחל פסח חל ת"ב כידיע וגם זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח ועתה

תעז דיני אכילת האפיקומן. ובו ח' סעיפים :

לא יפחות מכוית (מ"א גסס מהרי"ל) ואם אין לו כוית יאכל אף פחות מכוית ונראה גם בכוית ראשון של אכילת מצה אם אין לו כוית אלא פחות מהחייב לאכול אך לא יברך על אכילת מצה ולא אמרינן רפוחות מכוית אינו כלום דכמו באיסורים הוה חצי שיעור איסור דאורייתא כמו כן כמצה הוי קצת מצוה כיון שא"א לו דקיים יותר מיהו בשני בני אדם שאין להם רק כוית אחד מצה נראה דמוטב שיאכל אחד מהם כוית ויקיים המצוה בתקונו משיאכל כל אחד חצי זית וכיצד יעשו יטילו גורל וזה פשוט שאם יש להם שני זתים יאכל כל אחד כוית להמוציא שהיא עיקר המצוה ולא יאכלו אפיקומן שהוא לזכר בעלמא ואם יש להם ג' זתים יאכל כל אחד כוית להמוציא והכוית השלישי יחלקו ביניהם לאפיקומן דלזכר די בחצי זית בשעת הדחק (כ"ל וע"ש נס"י תע"ה ותפ"ג) :

ד ועל מ"ש שיראה לאכול האפיקומן קודם חצות כתב רבינו הרמ"א שיקדים עצמו שגם ההלל יקרא קודם חצות עכ"ל ואינו יודע טעם לזה דמאי עניינא דהלל לחצות (ע' תוספתא סליה פסחים) והאפיקומן יש לאכול בהסיבה ואם אכלו בלא הסיבה ג"ל דיצא כיון שאינו אלא לזכר בעלמא (וכ"כ הגר"ז בסעיף ד') ויש נוהגין ליתול האפיקומן כרוך במטפחת ומשלשלין אותו על כתפיהן לאחריהן והולכין כבית כר' אמות ואומרים כך היו אבותינו הולכים משארותם צרורות בשמלותם על שכמם ואח"כ אוכלים אותו ובמדינות אלו לא נהגו בזה אלא מוציאין האפיקומן ואוכלין אותו (ח"י והגר"ז) ויש שלוקחין חתיכה אפיקומן ונוקבין אותו ותולין אותו בצואר ואין בזה איסור אך מילתא יתירתא היא ולא נהגנו כן (ע"ה) :

ה ודע דדבר פשוט הוא שאם נמשך עד אחר חצות מחייב לאכול האפיקומן שהרי הרמב"ם כריש פ"ו ובפ"ח מקרבן פסח פסק כר"ע דפסח ומצה נאכל כל הלילה וכן דעת כמה מהראשונים (כמ"ש בהגמ"י פ"ח ע"ג) וזהו דעת בית הלל בתוספתא שלהי פסחים ע"ש מיהו בזה יש להסתפק אם נאנס ולא עשה הסדר עד אחר חצות אם יברך על אכילת מצה אם לאו דכיון דרבנותינו בעלי התוס' פסקו בכ"מ דהלכה כראב"ע דפסח אינו נאכל אלא עד חצות כסתמא דאיוהו מקומן דתנן הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא

א דע דבעניינא דאפיקומן יש לבאר דלכאורה הדבר ברור שעיקר מצות עשה דבערב תאכלו מצות קיימנו בכוית הראשון והשני שברכנו שם אקב"ו על אכילת מצה והאפיקומן אינו אלא זכר לפסח שהיה נאכל על השובע וכן מבואר מלשון הטור והש"ע שכתבו לאחר גמר כל הסעודה אוכלין ממצה השמורה תחת המפה כוית כל אחד זכר לפסח הנאכל על השובע ויאכלנו בהסיבה ולא יברך עליו ויהא וזויר לאכלו קודם חצות עכ"ל הרי כתבו זכר לפסח ולכן לא יברך עליו ומה שהזויר לאכלו קודם חצות אע"ג דאינו אלא זכר בעלמא מ"מ כיון שהוא זכר לפסח ולראינו אין הפסח נאכל אלא עד חצות צריך גם האפיקומן עד חצות :

ב אבל רש"י והרשב"ם כתבו (ק"ט : ד"ה אין ע"ס) דעיקר המצוה הוא האפיקומן וז"ל רש"י ורשב"ם שם אין מפטירין וכו' שצריך לאכול מצה כגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח וזו היא מצה הבצועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובת מצה ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע"פ שאינה באה לשם חובה כראמר לעיל גבי מרור דלאחר שמילא כרסו ממנו האיך תזויר ומברך עליו ה"ג גבי מצה וכו' עכ"ל וכן נ"ל מלשון הרמב"ם בפ"ח שכתב דבאחרונה אוכל ממש הפסח וכו' וכוונה' אוכל כוית מצה וכו' שאכילתן היא המצוה עכ"ל הרי משמע דזהו עיקר המצוה ואפשר לומר דעיקר כוונתו הוא על זמן הבית והתוס' (ק"כ). נראה כמסתפקים בזה ע"ש אבל הרא"ש הביא דברי רש"י וחלק עליו וכתב דאפיקומן אינה לשם חיבה אלא זכר לפסח ע"ש ולפ"ו לדעת רש"י ורשב"ם יש ליהדר מאד מאד באכילת האפיקומן כיון שהיא עיקר המצוה דאכילה מצה וכן מבואר מהרמב"ם במ"ש לכן יש ליהדר מאד בזה לאכול לכל הפחות כוית שלם (ולשון רש"י עצמו ז"ע שהתהל זכר לזמנה הנאכלת עם הפסח ומסיים לשם חובת מנה וגם התוס' סס שכתבו סכנת רש"י מוכרתם שהרי נזמן הנית בהכרה כן ע"ש לא חנין שהרי יכלו לאכול כל הסעודה מנה עשרה עד שגניעו לפסח ולא אכלו מנה חובה ומרור ולא כרכו עליהם ולא מתהלת הסעודה ודברי רבותינו נעלם ממני וע"ש) :
ג וכתבו דלבתחלה יקח שני זתים אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח ולכל הפחות

עד הצות ואמרינן בנמ' (ק"ד): אבל מצה בומה"ו
 אחר הצות לראב"ע לא יצא ידי חובתו א"כ איך
 יברך על אכילת מצה כיון שכבר עבר וזמנו לראב"ע
 ולכן נראה דיאכל בלא ברכת על אכילת מצה :
 ן אם שחב ולא אכל האפיקומן ולא נזכר עד שנמל
 ידיו או עד שאמר הב לן ונברך אוכל אפיקומן בלא
 ברכת המוציא דאע"ג דבכל השנה כשרוצה לאכול
 אח"כ הוי היסח הדעת וצריך לברך מ"מ בפסח דאתכא
 דרחמנא סמכינן ואין לנו רשות לבלי לאכלו אין זה
 היסח הדעת ויטול ידיו בלא ברכת קודם אכילת
 האפיקומן כמ"ש בסו' קע"ט (הגר"ו) ויש חולקין וס"ל
 שלא לאכול האפיקומן כלל ולסמוך על הכוית הראשון
 (כ"ח גסס רש"ל ועמה"ס סק"ג) ואנו אין לנו אלא דברי
 רבותינו בעלי הש"ע שפסקו דיאכל :
 ן ואם לא נזכר עד אחר שבירך ברהמ"ו אם נזכר קודם
 שבירך בפה"ג יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל
 האפיקומן ויחזור ויברך ברהמ"ו וישתה הכוס כברכת
 בפה"ג ואם לא נזכר עד אחר ששתה הכוס או אפילו
 רק עד אחר שבירך בפה"ג דמוכרח לשתות הכוס כדי
 שלא תהא ברכתו לבטלה דאז לא יאכל האפיקומן
 ויסמוך על המצה שאכל מקודם דאם יאכל הרי צריך
 עוד כוס ואוי כמוסיף על הכוסות אך זהו כמי שגוהר
 פל השנה לבלי לברך ברהמ"ו בלא כוס אבל כגון אנו

שאין מברכין על הכוס יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל
 האפיקומן ויברך ברהמ"ו בלי כוס (מנ"א סק"ד) וכן אם
 נזכר לאחר שהתחיל הלל יגמור ההלל וישתה הכוס
 ויטול ידיו ויאכל האפיקומן ויברך בלא כוס :
 ת וז"ל רבותינו בעלי הש"ע ואם לא נזכר עד אחר
 שבירך בפה"ג לא יאכל האפיקומן ויסמוך על מצה
 שאכל בתוך הסעודה שכולן שמורות הן משעת לישה
 אבל במקום שנהנו לעשות שימור למצה מצוה משעת
 קצירה אפילו לא נזכר עד אחר ההלל יטול ידיו ויברך
 המוציא ויאכל האפיקומן ויחזור ויברך על הכוס ואין
 לחוש במה שמוסיף על הכוסות עכ"ל ואין לשאול הא
 אבל כוית ממצה השמורה משעת קצירה בעת ברכת
 עכ אכילת מצה די"ל דעל זה לא סמכינן ראפיקומן
 הוי מילתא באפי נפשה ורק אם אכל כל הסעודה
 מהשמורה יכולין לסמוך על שאר מצה שאכל בתוך
 הסעודה אבל לא על המצה הראשונה וזה שכתבו
 שיחזור ויברך על הכוס נלע"ד דזהו למי שגוהר לברך
 כל השנה על הכוס אבל מי שאינו גוהר א"צ כוס
 והמפרשים לא הבינו כך ולענ"ג נראה כמ"ש (עט"ז
 ומנ"א וחי' זע"ט ודוק) ואם נאבד האפיקומן יאכל כוית
 מצה ממצה אחרת שהרי כולם נשמרים משעת לישה
 לכל הפחות וכ"ש אם יש לו שמורה הנשמר משעת
 קצירה שצריך לאכלו אע"פ שנאבד האפיקומן :

תעח שלא לאכול אחר האפיקומן . ובו ג' סעיפים :

א כמו שלאחר הפסח אין לאכול שום דבר כדי שלא
 יאבד ממנו מעם הפסח כמו כן באפיקומן שהוא זכר
 לפסח אין לאכול אחריו שום דבר מאכל כדי שלא
 יאבד מעם המצה וכן לשתות כל משקה אסור (מנ"א)
 לבד מים כדי שלא לאבד המעם חוץ השני כוסות
 שמוכרח לשתותם מדין הסדר וכמו שאסור לאכול הפסח
 בשני מקומות כמו כן האפיקומן ולא עדיף מאלו הפסיק
 בשנייה דאסור כמו שיתבאר כמו כן בשני מקומות :

ב ואפילו בחדר אחד לא יאכלו האפיקומן בשני
 שולחנות אבל בכל הסעודה אין קפידא דרק באפיקומן
 שהוא זכר לפסח קפדינן וכן אם התחיל לאכול האפיקומן
 וישן והקיץ אינו חוזר לאכול כדין פסח שזהו כשני
 מקומות ובני חבורה שמקצתן ישנו באמצע חוזרים
 ואוכלים כשנעדרו כיון שהשאר לא ישנו ואם נרדמו
 כולם וננעדרו לא יאכלו הרהו כשני מקומות נתמנמו
 כולם והיינו נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני
 ולא ירע לאהדורי סברא יאכלנו דאין זה שינה וכל זה

אינו אלא כשינה שלאחר התחלת אכילת אפיקומן ודלא
 כמי שמחמיר בכל הסעודה :
 ג ודע דזה שאנו קורין להמצה הנאכלת באחרונה
 אפיקומן אין לזה מעם לכאורה שהרי שנינו אין
 מפטירין אחר הפסח אפיקומן כלומר שלא יאכלו שום
 דבר ואפיקומן הוא לשון אפיקו מן כלומר מיני מתיקה
 (רענ"ס) וא"כ איך קורין אותה אפיקומן וצ"ל דה"פ
 אפיקומן אפיקו מן כלומר רק זה המאכל ולא יותר אי
 הכוונה על אחר אכילתו אפיקומן כלומר לבלי להביא
 עוד מאכל מיהו כדיעבד אם אכל דבר מה אחר
 האפיקומן אינו מחוייב לחזור ולאכול האפיקומן וכן כל
 מיני משקה אסור לשתות אחריו לבד מים שאין מאבדין
 המעם וכל מיני מים מותר כמו סעליצין ולמענא"ד
 ויש מי שמתיר שתיות כל המשקין דרק אכילה אסור
 ולא שתיות (חי' וכו"מ נט"ז כס"י תע"ט סק"ג) מיהו עכ"פ
 זהו פשימא דכל מיני מים המתוקנים מותר לשתות
 אחר הסדר וכן לאקריוץ וכיוצא בזה ועוד יתבאר
 כס"י תפ"א :

תעט כוס שלישי של ברכת המזון . ובו ג' סעיפים :

א ואחר שאכל האפיקומן ימזג לו פוס שלישי ויברך עליו ברהמ"ו ופתבו שצריך הכוס שטיפה והרחח

ואם שתה בלא הסיכה נתבאר בס' תע"ב ע"ש ולא יברך אחריו ולא ישתה בין כוס שלישי לכוס רביעי כדמפרש בירושלמי שמא ישתכר ומשמע דמשקה שאינה משכרת מותר (ט"ז) מיהו מכוס השלישי אע"פ שהוא גדול הרבה יכול לשתות כמה פעמים אע"פ שהפסיק בנתיים דהכל הוא כוס אחד ושתיה אחת (עמ"ל סק"א ולא ידעתי למה נריך דעתו על כוס אחד ול"ע) והאחרונים האריכו כמה שהיה מנהגם שהיה אחד יצא מביתו ומצטרף לזימון בבית אחר דאין זה נכון לא מיבעיא לברהמ"ו אלא אפילו להלל אין לו לעקור ממקומו למקום אחר ולשוב לביתו ועכשיו לא שמענו מנהג זה ופשיטא שכל אחד יגמור כל הסדר בביתו ואחר נמר הסדר אם רצה ליתך לבית אחר כדי לענות הודו ואנא הרשות בידו דכל זה אינו מעכב ואפילו יחד יכול לומר הלל בעצמו אך אז לא יאמר רק הודו פעם אחת ולא ד' פעמים וכן כהלל דיו"ט ודר"ח ופשוט הוא (ע"ט"ו ומ"א ונ"ח) :

אף מי שאינו נוהר בו בכל השנה אמנם האירגא אנו מנקים הכוסות לכוס ראשון ובו אנו שותים כל הדר' כוסות ונהגו להדר אחר זימון להסדר ולא מטעם ברהמ"ו אלא משום הלל להודו ואנא שצריך אחד לקרות והשנים יענו כדאיתא במדרש תהילים אמנם אם אין לו זימון הא אשתו ובניו ובנותיו עונין אחריו (טור) :
ב וז"ל רבותינו בעלי הש"ע מצוה לחזור אחר זימון והגדול שבהן אומר הודו ואנא והאחרים עונין אחריו והגדול יכול ליתן לקמן רשות ויכול לצרף עמהם לזימון לעניין הלל אע"פ שלא אכל עמהם ונהגו שבעה"ב מצרך ברהמ"ו בליל פסח שנאמר טוב עין הוא יבורך והוא טוב עין שאמר כל דכפון ייתי ויכול עכ"ל ויכול לכבד לאורח נכבד והרי מדינא דנמ' האורה מצרך והמנהג להוסיף ברהמ"ו הוא ינחילנו ליום שכולו טוב ליום שכולו ארוך ליום שצרוקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהגין מזוי השכינה :
ג ואחר ברהמ"ו מצרך בפה"ג ושותה הכוס בהסיכה :

תפ סדר כוס רביעי והלל והלל הגדול. ובו ג' סעיפים :

עולם ומחלק מוונות לכל בריה (ס) ועל שבפסח נכנסנו תחת כנפי השכינה והבטיחנו שאל יעזובנו ואל ימשנו לנצח לכן אומרים זה על הסדר :
ג בעניין חתימת ההלל רבו הדיעות רבינו הב"י כתב שאומר נשמת וישתבח עד כי מעולם ועד עולם אתה אל ויאמר אח"כ יהללוך וחותרם מלך מהולל בתשבחות והמור כתב דיהללוך יאמר אחר הלל עד הברכה ואח"כ נשמת וישתבח וחותרם בישתבח וב"כ תוס' שם ואנחנו נוהגים כרבינו הב"י ואחר הברכה מצרך בפה"ג על כוס רביעי לפי שהפסיק בהלל ורבינו הב"י פסק בלא ברכה ואין דעתו נוהגין כן כמ"ש בס' תע"ד ושותה בהסיכה ואם לא היסב נתבאר בס' תע"ב ושותיהו כולו כדי לברך ברכה אחרונה על הנפן וכו' ואח"כ אומר הפיוטים כפי המנהג ויש שאין שותים עד אחר אמירת הפיוטים וכן נרפס בהגדות ואינו נכון כי הכוס הרביעי צריך לשתות תיכף אחר הלל (הכ"י) כתב אם שתה בלא הסיכה יחזור וישתה בהסיכה ולא לריך לברך לפניו בפה"ג לפי שהסוד דעתו מלשתות עוד עכ"ל ועל כפי' תע"ב הנחנו דיעות ש"ס למזור ולשתות בהסיכה ע"ש וכתב הרמ"א דהלל יכול לומר אף שלא במקום סעודה ע"ש ומ"מ טוב יותר לאמרו במקום הסעודה ולשתות כל הכוסות במקום אחד) :

א ואחר ששתו הכוס השלישי נוהגין לומר שפוך חמתך וגו' ולפתוח הדלת כרי לזכור שהוא ליל שמורים וכזכות אמונה זו יבא משיח וישפוך חמתו על הבבליים שחרבו בהמ"ק ועל כי קודם ביאת המשיח יבא אליהו כדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני וגו' ולכן המנהג להעמיד עוד כוס באמצע השלחן וקורין אותו כוסו של אליהו ויש שהיו נוהגים לעמוד מהסיכה ולאמר ברוך הבא והכל לחיווק האמונה כי כך אנו מקיבלים שבניסן נגאלו ובניסן עתידין לנאל כדאיתא בפ"ק ד"ה ולכן בעת אמר הסדר קודם אמירת לא לנו וגו' כי לשמך תן כבוד נמר מתעוררים שיתן כבוד לשמו הגדול יתברך :

ב ומונחין כוס רביעי ומתחיל לא לנו ונומר את ההלל וכשמגיע ליהללוך אומר הלל הגדול שהוא מוזמר של כ"ו הודו עד סופו ואח"כ אומר נשמת ונקרא ברכת השיר בנמ' (ק"מ) . לפי שבשבתות ויו"ט אומרים אותו אחר פסוקי דזמרה (תוס' ס' ד"ה מאי) והני כ"ו הודו הם כנגד כ"ו דורות שקודם מהן תורה שהקב"ה זן אותם בחסדו (נמ' ס) ונקרא הלל הגדול משום דכתיב ביה נתן לחם לבני בשר (ש) שהקב"ה יושב ברומו של

תפא דינים שאחר הסדר. ובו ד' סעיפים :

ואינו מועם אח"כ כלום כל אותו הלילה חוץ מן המים ויש לו למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול מהודו לד' כי טוב עד על נהרות בבל וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות עכ"ל וכך היתה גירסתם בנמ' ק"ה

א קבלה היתה ביד הגאונים שאם רוצה לשתות כוס חמישי שותה וב"כ הרמב"ם בפ"ח וז"ל ואח"כ מוזג כוס רביעי ונומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר יהוה יהללוך ד' כל מעשיך וכו' ומצרך בפה"ג

(ק"מ.) חמישי אומר הלל הגדול ולפניו הונה ע"ש פירש"י ורשב"ם רביעי ע"ש והטור האריך בזה ויש שאמרו שבכוס ד' מסיים בכרכת יהללך ובכרכת הלל הגדול מסיים בכרכת ישתבח ויש שאמרו ששונה הרביעי בלא חתימה ע"ש ובהגהת מיימוני מיהו אנן לא ידעינן מזה ולא ידעינן רק מד' כוסות :

ב ויש מן הנאונים שאמרו דרווקא כגון שהוא מוכרח לכוס חמישי כגון שתאב לשתות כמו שיסר רבינו יוסף טוב עלם בפיוט אלקי הרוחות לשתת הגדול ע"ש וזהו שכתב רבינו הרמ"א דמי שהוא אסמנים או תאב הרבה לשתות יכול לשתות כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול עכ"ל אך מימינו לא שמענו ולא ראינו נוהגין כן :

ג וזה שכתב הרמב"ם שאסור אח"כ לשתות יין אלא מים כן כתב גם הרי"ף והקשה הרא"ש דהא תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לשתות שרי

ע"ש מיהו מנהג כל העולם כהנאונים ורבינו יונה פ"י הטעם לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה ביציאת מצרים ולספר בנסים ונפלאות שעשה לנו הקב"ה עד שתחטפו שניה לפיכך אם ישתה יין עוד תחטפו שניה מיד ויש שכתבו שלא לבטל טעם מצה שבפיו וכל המשקין אסור לבד מים ולאקרי"ן ומי זנב"ל שקרוין אינגב"ר וואס"ר מותר (מנ"ה) וכן אצלינו סעלצ"ן ולמענא"ר מותר וכמ"ש בסו"ת תע"ח אבל עפ"י"ל מראנק שבאשכנז שכותשים תפוחים בבית הבד ויש להם טעם גדול אסור (ספ) :

ד כל דין ליל ראשון נוהג ג"כ בליל שני ואפילו לעניין שלא לטעום כלום אחר הסדר ג"כ מהדרין נוהגין כמו בליל הראשון (ז") ונוהגים שלא לקרות על מטתו באלו השני לילות רק פרשה שמע וברכת המפיל ולא שארי מומורים שרגילים לקרות תמיד מפני השמירה דליל פסח הוא ליל שמורים מפני המויקין :

תפב דין מי שאין לו אלא כזית מצה שמורה. ובו ג' סעיפים :

אלא כזית מברך על אכילת מרור ואוכל וכשנומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום עכ"ל אמנם כשיש לו שני זתים יאכל הראשון להמוציא והשני לאפיקומן והכוונת יעשה עם שאינה משומרת וחולה שאינו יכול לאכול כ"א תכשיל יאכל הזית מצה עם התכשיל ואם אינו יכול לאכול רק כזית יאכל מתחלה כ"א מצה ואח"כ יאכל הזית ויברך על אכילת מצה (מנ"ה) או יאכל מקודם מצה עשירה :

ג ומי שאין לו על שני הלילות רק ג' מצות יאכל בלילה הראשונה ממצה אחת ויאכל המוציא ועל אכילת מצה ממנה ושנים יניח על ליל שני כדי שתהא לו לחם משנה לליל שני ופשוט הוא דאם האחת אינה מספקת לכל הזתים הלילה הראשונה קודמת (עט"ו) שנתקן דעת הרא"ש וז"ל ע"ש והאידנא לא שייך כלל דין כליקות על ז' דאזו לשים על שמרים והוי תיכף המן וזמיהם היו לשים כמרווח) :

תפג דין מי שאין לו יין. ובו ג' סעיפים :

אלא כוס אחד יקחנו לקידוש ושנים יקח לקידוש ולברכה מ"ו ושלושה ימלם כסדר וההלל ישאר בלי כוס (מנ"ה) וכן אם יש לו מעט יין והשאר ממשקה מע"ד ג"כ קידוש קודם על היין מכולם ואחריו ברהמ"ו ואחריו אחר ההגדה וליל ראשון קודם לליל שני בכל הכוסות :

ב ואם אין לו כלל לא יין ולא שארי משקין יש בזה דיעות שונות הרי"ף ז"ל כתב שמקדש על המצח ומכרך

א כתב הרמב"ם ספ"ח מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית כשנומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותה כזית ואינו טועם אחריו כלום עכ"ל ולשיטת הרמב"ם דבעי שימור משעת קצירה ולכל ימי הפסח כמ"ש בסו"ת תנ"ג ע"ש אך אם אין לו שמורה כזו פשיטא דלא נאמר לו שלא יאכל כל ימי הפסח דכל עיקר השמורה הוא מדברי סופרים כמ"ש הרמב"ם בפ"ה ולרש"י ותוס' השימור הוא לשמה וכל שאינו לשמה לא מקרי שמורה כמ"ש שם ואינו אלא בלילה ראשונה :

ב והנה לא ביאר הרמב"ם מתי יאכל המרור והכוונת הרי"ף כתב שיאכל המרור אחר הזית שמורה וגם יעשה כורך והטור בשם רבינו יונה כתב שאחר הזית לא יאכל כלום ע"ש א"כ ממוילא שאוכל המרור מקודם ואע"ג דאוכל המרור קודם המצה לית לן בה וזהו דעת רבינו חב"י שכתב מי שאין לו מצה משומרת

תפג דין מי שאין לו יין כוסות יקח מי דבש שקרוין מע"ד

אם הם מקימות שרגילין לשתות משקה זו והיי חמר מדינא ואף שי"א שאין עושין קידוש על שאר משקין כמ"ש בסו"ת ער"ב מ"מ בפסח דצריך ד' כוסות וא"א לקדש על הפת יש לסמוך על מי שסובר שמקדשין על שאר משקין ובפרט שאנחנו גם בכל השנה מקדשין על שארי משקין וחוב קדוש על כל אחד מישראל להשיג יין על ד' כוסות ואם אין לו

המהורות (להריץ) גיאת קשה אחר שמיילא כריסו ינרך ולהעטור נהפך הסדר לגמרי ולהטור נרך לאכול קודם קידוש אבל להריץ חינו רק ההפסק בהגדה בין מלה למרור ומה בכך הלא מרור בזה"ש חינו שאל"א בענין אחר לא איכפת לן ההפסק ודו"ק):

ג ונלע"ד דעל יי"ש של פסח יכול לעשות קידוש וגם כל הכוסות אם אין לו יין ומי דבש דגם היא חמר מדינה והרי בכל השנה רבים עושים קידוש על יי"ש רק לא יעשנה חזק מאד שתהא ביכולת לשותות רוב רביעית וכן על איזה משקה שהוא הראוי לפסח כמו ווישני"ק והיינו שהעמידו על אכילת מצה עם צוק"ר בידוע (עמנ"א על לקרי"ן ועפ"ל קווא"ס ובראש"ס שמתיר ולענ"ד ז"ע):

בהרבה בתים . וכו' ד' סעיפים :

בוה כמבואר בטור אבל הרא"ש הכריע בן להלכה אמנם ברהמ"ז אע"פ שהוא חובה מ"מ אסור לברך בעדם אא"כ אבל עממם דכתיב ואכלת ושבעת וברכת ולא מי שלא אכל אכל דכן איתא בירושלמי פ"ג דברכות (הל' ג'):

ג וככה יעשה מקדש להם והם שותין הכוס ורוחצין הידים ומטבליין הברפס והוא מברך בעדם בפה"א והם עונים אמן ואובליין ומסביר להם ההגדה בלשון שמבנינים עד גאל ישראל ומברך על כוס שני והם שותים ונוטליין צידים והוא מברך המוציא ועל אכילת מצה והם עונים אמן ואובליין ואח"כ מברך על אכילת מרור והם אוכלין ויעשה להם כורך ואובליין וגומרין הסעודה ומברכין ברהמ"ז בעצמם מטעם שנתבאר ואם אינם יכולין מקרא להם מלה כמלה והם עונים אחריו דזה לא מקרי שמוציא אותם אלא כקטן המקריא את הגדול: ד וכן הולך לכל הבתים ועושה כן ואח"כ הולך לביתו וגומר את ההלל ושותה כוס רביעי ולהלל ביכולתם כולם לבא אצלו ולשמע הלל דאין ההלל בהכרח להיות על מקום הסדר ורע דזה שאמרנו שמתחלה יגמור הסדר שלו בביתו אין זה מן ההכרח דאם ירצה יכול לעשות מקדום הסדר אצלם ולא יטעום כלום ואח"כ יעשה הסדר לעצמו אלא אם ירצה יכול לעשות מקדום לעצמו ואח"כ אצלם וכמ"ש (עמנ"א סק"ג בשם הש"ג דזה שנתבאר שסמור לאכול אלס היינו כשכבר אכל אללו את האפיקומן אבל אם עדיין לא אכל מותר דשאר הסעודה לא מייסגין לשני מקומות אבל הסוד בשם רב כהן זקק אומר בכל הסעודה לאכול בשני מקומות ע"ש ועט"ו):

תפה דין מי שנשבע שלא לאכול מצה . וכו' ב' סעיפים :

בסי' רל"ז אבל אם נשבע שלא לאכול מצה כל השנה או כל החדש שהשבעה חלה על ימים שקודם פסח ועל שאחריו ממיילא חלה נם על פסח כבולל בביטול מצוה בשב ואל תעשה ויראה לי דאפילו אם נשבע על

מברך קודם קידוש המוציא ואחר קידוש מברך לאכול מצה ואוכל ואח"כ נוטל הברפס ואומר ההגדה עד גאל ישראל ואוכל מרור וכורך והרי"ץ גיאת כתב שאחר הקידוש אינו מברך על אכילת מצה אלא נוטל הקידוש ואוכל מצה וא"כ יקח הברפס ונוטל ההגדה ואח"כ מברך על אכילת מצה ואוכל מצה ומרור וכורך ובעל העיטור כתב בהרי"ף לברך על אכילת מצה אחר קידוש אלא שמצריך לאכול מרור מיד מפני שאין להפסיק בין מצה למרור והטור כתב שיותר טוב לאכול הברפס בלא קידוש ואח"כ יאמר ההגדה ואח"כ יטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ואוכל מרור וכורך ורבינו הב"י לא כתב רק דעת הרי"ף שהיא

תפד מי שרוצה לעשות הסדר

א מי שיש לו שכנים עמי הארץ שאין יודעין לקדש ולעשות הסדר והוא מוכרח לעשות להם הסדר כיצד יעשה עושה הסדר לעצמו בביתו מקודם עד אחר אכילתו ועד אחר שיברך ברהמ"ז דקודם ברהמ"ז אסור לו לעקור אפי' רוצה לאכול שם ולא הותר זה אלא מפני מצוה עוברת כמ"ש בסי' קע"ח וקע"ט וכאן יכול ליתך אחר ברהמ"ז ואחר ברהמ"ז ילך והלל יאמר אח"כ כי השכנים רוצים לאכול וגם שלא יעבור חצות לילה וכשנוטל עמהם ללמדם הסדר ישוב לביתו ויאמר הלל וישתה כוס רביעי ובוה לא היישגין להפסק וגם אולי יהיה אחר חצות דאינו מעכב ובפרט שעסק במצוה ללמדם הסדר ואם ירצה יכול לגמור גם הלל בביתו:

ב וכיצד יעשה עמהם שהרי הוא אסור לאכול ולשתות עוד שהרי כבר אכל האפיקומן ועוד שאינו אוכל בשתי מקומות כמ"ש בסי' תע"ח יעשה להם קידוש והם ישתו הכוס וקידוש היו תרכת המצוה רקיו"ל דאף אם יצא מוציא ואינו ככרכת הנהנין דבעינן שיהנה נם בעצמו ואם לאו אינו יכול לברך בשביל אחר דבמצות כל ישראל ערובים זה בזה והוי כאילו החיוב מוטל על גופו ולכן יכול לקדש בעדו אף שא"צ לעצמו וגם ברכת בפה"ג אע"ג שוהו ברכת הנהנין מ"מ היאיל שהוא הכרח לקידוש היו ברכת המצות כמו קידוש (ספ"ג דר"ה) וכן ברכת המוציא של אכילת מצה היו בכרכת המצות (סס) ויכול לברך בעדם ואפילו ברכת בפה"א של הברפס אע"פ שאינו אלא היכר לתנוקות מ"מ כיון שזוה מתקנת חכמים היו בכרכת המצות ויש שמפקקין

א מי שנשבע שלא לאכול מצה כליל פסח לוקין אותו ואוכל מצה דאין שבעה חלה על דבר מצוה לכמלה דהוא מושבע ועומד מרר מיני לקיים את המצוה ונשבע שבעת שוא ולוקה עליה כמ"ש ביו"ד

ערך הלכות פסח סימן תפה תפו תפז השלחן

ואל תעשה ולכן יכופו אותו להתיר שבועתו ע"י שאלה וחרטה ולקיים מצות חכמים וכן בשבועה ככולל יכופו אותו להתיר השבועה ודע כי נדרים חלים גם על מצות כס"ש ביו"ד סי' רט"ו ולכן אם אמר אכילת מצה עלי קונם אסיר לאכול מצה ולכן יש לכופו להתיר הנדר ע"י שאלה וחרטה כמ"ש שם סי' רכ"ח ושעם ההפרש בין נדר לשבועה נתבאר שם בס"ד :

תפו כמה שיעור כזית . ובו ב' סעיפים :

ב צריך ליוהר כשמשער כזית מרור בירקות שיוצא בהם ידי חובת מרור שימנע חללו שבין העלים ויראה שבהעלים עצמן יהיה כזית ולא בהאוויר שביניהם וכן אם במצה יש חלל אין החלל מצטרף לכזית אבל כשאין חלל רק שהוא רך ועשוי כספוג א"צ למעכו ומצוה לאכול כל הכזית מרור ביחד ולא מעט מעט אך מי שקשה עליו יכול לאכול מעט מעט ובלבד שלא ישחה יותר מאכילת פרס ולעיל בס"י תע"ה סעיף ד' בארנו דלא מצינו לראשונים שהצריכו לאכול כל הכזית כאחד אלא שיאכל בלי הפסק ע"ש והאוכלים חריו"ן למרור יפינו המרירות מעט אבל לא הרבה עד שלא ישאר בו מרירות כלל דא"כ אינו יוצא בו ידי חובת מרור אלא יפיגנו מעט :

של פסח . ובו ז' סעיפים :

קדש כלל והשיגו עליו המפרשים כולם דאדרכא אנו אומרים אבל באמת כוונתו ג"כ כן הוא דאנו אין אומרים מקרא קדש בתחלתו כשאומרים את יום חג המצות הוה ואדרכא דהטעם הוא מפני שאנו אומרים זה בסופו וכן בכל המועדים והספרדים אומרים על שבת יום המנוח הוה אבל לשון תורה היא יום השבת כדכתיב וזכור את יום השבת לקדשו :

ג ואומרים יעלה ויבא והשיאנו וחותם מקדש ישראל והומנים ולמה אין אומרים כל חג בפ"ע כמו מקדש ישראל וחג המצות וכן כולם נ"ל משום דהתורה כללה בתחלתה וסופה כל הומנים בקדושה אחת כדכתיב באמרו אלה מועדי ה' מקראי קדש וכסיפו וידבר משה את מועדי ה' הרי קידשם כולם בקדושה אחת ולכן אומרים מקדש ישראל ומקדש כל הומנים כדכתיב מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם כלומר כשתקראו מקרא קדש לכל אחד מן הומנים כדכתיב בתורה על כל רגל מקרא קדש יהיה לכם תקראו אותם ככולל לומר מקדש ישראל והומנים וזהו כמו מועדים :

ד ואם טעה בחתימתו מפני ההרגל ואמר מקדש השבת וחור בו תוך כדי דיבור ואמר מקדש ישראל והומנים יצא אבל אם חור בו לאחר כדי דיבור לא יצא וצריך לחזור

על כל ימי הפסח חלה ככולל שהרי לבד לילה הראשונה חלה השבועה וממילא החל גם עליה ככולל :

ב אבל אם נשבע שלא לשותת ד' כוסות שהם מדרבנן או על מרור בומה"ו שהוא דרבנן או על ליל שני שהוא מדרבנן גם אכילת המצה חלה שבועתו שהשבועה חלה על דברי סופרים לבטל מצוה כשב

א שיעור כזית תנן כפי"ו דכלים דאינו לא גדול ולא קטן אלא בינוני ע"ש ויודע המחלוקת בין רש"י ותוס' להרמב"ם דרש"י ותוס' סוברים דכזית הוא כחצי ביצה והרמב"ם סובר כשליש ביצה ולכן במצה דאורייתא פשיטא שיש לילך לחומרא ולאכול כחצי ביצה ומרור שהוא דרבנן יכול לילך לקולא ולענין ברכה אחרונה וברהמ"ז ספק ברכות להקל ולא יברך עד שיאכל כחצי ביצה ולעולם יראה אדם להוציא עצמו מידו ספק וגם בשיעורי דרבנן ראוי להדר מי שהמצוה חביבה עליו ולקיים לכל הדיעות וכבר בארנו לעיל סי' תע"ב סעיף י"ב שיש מהגדולים שרוצים לכפול עתה ה"שיעורים ושאין דעתנו נוטה כן ובארנו זה גם בס"י קס"ח וביו"ד סי' שכ"ד והמחמיר יחמיר לעצמו ולא להורות לאחרים ע"ש :

תפו סדר תפלת ערבית

א סדר היום בשני ימים הראשונים מדליקין נרות כמו בשבת משום כבוד יו"ט ומכרכין להדליק נר של יו"ט והנשים מכרכות או שההיינו ונכנסים לבהכ"נ ומתפללין ערבית כמו בשבת שאין חותמין שומר עמו ישראל לעד אלא הפורס סוכת שלום וכו' ואומרים פסוק וידבר משה וגו' ומתפללין ג' ראשונות וג' אחרונות וקרושת היום באמצע אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום חג המצות הוה זמן חרותנו מקרא קדש וזכר ליצ"מ ואין אומרים באהבה מקרא קדש שכבר אמר באהבה אלא כשחל בשבת דאו אומרים את יום השבת הוה ואת יום חג המצות הוה ואומרים באהבה מקרא קדש כנגד שבת בפ"ע שקבלנו באהבה (וע' גלגוש) :

ב ודע דהספרדים אומרים את יום חג המצות הוה ואת יום טוב מקרא קדש הוה ובחור"מ את יום מקרא קדש הוה והאשכנזים אין אומרים וכ"כ רבינו הרמ"א לקמן סי' ת"צ סעיף ג' ע"ש ולכאורה הדין עם הספרדים שהרי התורה קראתו מקרא קדש באמת נלע"ד והדין עם האשכנזים שהרי באמת אנו אומרים זמן חרותנו מקרא קדש ותרתי למה לי ואי משום יום טוב הלא לא מצינו בתורה כלל שם זה והוה כוונת רבינו הרמ"א לקמן שכתב דאנו אין אומרים מקרא

שאר יין מצוי בעיר לא יקדש בבהכ"נ (מ"א סק"ד) :

ן ואם שכח לומר אתה בחרתנו ואמר יעלה ויבא יצא שהרי מזכיר בו של יו"ט והנוסחא אינה מעכבת כדועבד ואפילו אם היה שבת ולא אמר רק יעלה ויבא והזכיר בה של שבת היא וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' דאם אמר אתה בחרתנו והזכיר בה של שבת אפילו הכי צריך להזכירו ביעלה ויבא מיהו אם לא הזכירו ביעלה ויבא א"צ לחזור עכ"ל ומכאור מדבריו שצריך ביו"ט להזכיר של שבת גם ביעלה ויבא ואע"ג דבר"ח שחל בשבת אין מזכירים ביעלה ויבא של שבת כמ"ש בס' תכ"ה זהו מפני שכבר סיים מקדש השבת ועוד דאם אין ר"ח אין שבת בעבודה לאפוקי יו"ט שחל בשבת שעדיין הוא באמצע הברכה ועדיין לא סיים מקדש השבת ואין זה בעבודה שפיר יש להזכיר ומ"מ אין המנהג כן ואנן לא מדכרינן של שבת ביעלה ויבא לא בתפלה ולא בברכה"ו והמעט כתב הלבוש לפי שענין זכירה אינו אלא ביו"ט ור"ח ולא בשבת כדכתיב וביום שמתחתם וכמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו' וזוה"כ לפניה ה' אלהיכם וש"ץ ששבת להזכיר של שבת בשחרית עיין לעיל ס' קכ"ו :

ן כתב רבינו הב"י בסעיף ד' בליל ראשון של פסח גומרין ההלל בצבור בנעימה בברכה תחלה וסוף וכן בליל שני בחו"ל עכ"ל ואנו אין נוהגין כן ואין אומרים בבהכ"נ הלל כלל לפי שלא נזכר זה בש"ס ובירושלמי איתא שהיו קורין הלל בבהכ"נ :

תפח סדר תפלת שחרית של פסח . ובו ג' סעיפים :

א עשרה קורים הוא שומע ויצא דאע"ג דבס"ת אמרינן תרי קלי לא מינתעמי מ"מ כהלל דחביבא יהיב דעתיה ושומע (נמ"א מני"ה כ"א) :

ב ואחר שחרית מוציאין שני ספרים וקורין באחד חמשה גברי בפדרשת משכו וגו' עד מארץ מצרים על צבא"ם ואין מוסיפין על הקרואים ואע"ג דמעיקר הדין מותר להוסיף כמ"ש בס' רפ"ב מ"מ לא נהנינן להוסיף כדעת ה"א שהביא שם רבינו הרמ"א ע"ש וכשגומר נוטל הס"ת השנייה ומניחה על השלחן ואומר קריש על שתיהן וקורא למפטר בשנייה במוספין של פינחס וההפמרה היא בפסח לגלג ביהושע ומתפללין מוסף והצבור מזכירין את הגשם משום דאינו נאה להכריזו שלא יאמרו גשם כמו בשמ"ע שמכריזין שיאמרו גשם דגשם הוא ברכה ואין ראוי להכריזו שלא לומר ולפיכך אומרים והש"ץ מוסף מלאמרו בתפלת טל ומאו גם הצבור אין מזכירין גשם עוד כמנחה וריני גשם נתבאר בס' קו"ד וגם פוסקין מלומר טל ומטר בחוה"מ ונוהגין לומר בכל יו"ט פסוקי מוסף בתפלת המוספין אחר שאמר מפי כבודך כאמור ואם לא אפר אינו חוזר ; דיני

לחזור ולהתפלל וי"א דזה שיצא תוך כדי דיבור זהו דווקא כשידע שהוא יו"ט רק נתקל בדיבורו אבל אם לא ידע כלל שהוא יו"ט לא יצא וי"א דאפילו בכה"ג יצא וזה תלוי בהריעות שבס"י ר"מ ע"ש (עמ"א סק"ג) וכל זה הוא כשלא הזכיר של יו"ט באמצע התפלה אבל אם הזכיר של יו"ט אפילו חתם בשל שבת יצא וכן אם חתם בשל יו"ט ולא הזכיר באמצע של יו"ט ג"כ יצא (ס"ט) וכן אם חתם רק מקדש ישראל יצא (ס"ט) ובשבת חתם מקדש השבת וישראל והזמנים ואם שכח של שבת יצא (ס"ט) ונ"ס כה"ג) וזהו כשהזכיר של שבת באמצע אבל בל"ה לא יצא ויש מי שחולק ואומר דאפילו הזכיר של יו"ט באמצע ולא הזכיר בחתימה חוזר דהכל הולך אחר החיתום (פ"ה) וכן אם חתם רק מקדש ישראל לא יצא וכן אם הזכיר בחתימה ולא הזכיר באמצע ג"כ לא יצא (הגר"ע ס"ט) וכן נלע"ד עיקר ואם עומד ברצה ונסתפק אם אמר והשיאנו אחר יעלה ויבא או אמר רצה כדרכו בר"ח יחזור לאתה בחרתנו (ס"ט) דמסתמא אמר כהרגילו ואם עקר רגליו חוזר לראש ואם הזכיר של החג בפירוש אלא שאמר את יו"ט מקרא קודש הוה יצא (ס"ט) אבל אם הזכיר חג אחר וודאי דלא יצא :

ה אין אומרים ברכת מעין שבע דהיינו מנן אבות ביום ראשון של פסח שחל בשבת דברכה זו לא נתקנה אלא מפני המזויקין ועתה הוא ליל שמורים ואין הש"ץ מקדש בבהכ"נ דכל עני יש לו ד' כוסות ועוד דבום של קידוש צריך להיות על הסדר ואפילו במקום

א שחרית נכנסין לבהכ"נ וקורין הזמירות כמו בשבת ובמזמור שיר ליום השבת יש שמתחילין טוב להודות שהרי אינו שבת היום ומ"מ אין קפידא בזה דגם יו"ט אקרי שבת דגם ביו"ט כתיב יבתון וכן הוא המנהג להתחיל כמו בשבת ומתפללין תפלת שחרית ונומדין ההלל ומ"מ אין מברכין לגמור את ההלל אלא לקרות דשמא ידלג תיבה אחת ותהיה ברכה לבטלה ובספק אם קרא הלל אם לאו אינו חוזר מספק דהלל הוי דרבנן וספיאין דרבנן לקולא (ש"ת נ"ס ע"ג) :

ב ואין מוסיפין כהלל אלא כדרך שאמרו בק"ש דבאמצע הפרק שואל בשלום אביו או רבו שצריך לירא ממנו ומשיב שלום לאדם נכבד שנתן לו שלום וכין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכך אדם וזהו בשני ימים הראשונים שנומדין בהן את ההלל אבל כשארי ימים דינן כר"ח ונתבאר בס' תכ"ב ואם פסק באמצע ושהה אפי' כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש אלא למקום שפסק ודין זה נתבאר לעיל ס' ס"ה ע"ש ודע דבהלל הבקי מוציא את שאינו בקי ששומע ממנו ויצא ידי חובתו ויכול להיות אפילו

תפ"ט דיני ספירת העומר שמתחיל בליל שני. וכו' ט"ז סעיפים:

א בליל שני של פסח מתפללין ערבית כדאתמול ואחר התפלה מתחילין לספור ספירת העומר בדכתיב וספרתם לכם מסערת השבת ותנו רבנן במנחות (ס"ה: ו) וספרתם לכם שפירת לכל אחד ואחד מלא כתיב כמו ביובל וספרת לך דאב"ד קאי אלא וספרתם לכם ש"מ דעל כל אחד ואחד מישראל קאי (תוס' ט"ז) ובא להם בקבלה דספירה זו היא ספירה שמש לומר היום יום אחד היום יום שני ואינו דומה לכל הספירות שבתורה (ר"ן גליה סמיס) כמו ספירת זב וזכה ליוצא בהם דאין הכוונה לספירה שמש אלא לידע החשבון וכאן הוי ספירה שמש :

ב רוב הפוסקים הסכימו דספירה דכומה"ז אינו אלא דרבנן שהרי עכשיו ליבא עימר והספירה שבתורה הוא למנות מן קרבן עומר עד קרבן של שתי הלחם ועכשיו לא שייך זה (ר"ן ט"ז) וכן משמע במנחות (ס"ו.) שאומר אמימר מני יומי ולא מני שבוע אמר וזכר למקדש הוא ופירש"י האי מניינא קדשתא לאו חובה הוא דהא ליבא עומר אלא זכר למקדש וכו' עכ"ל ובהגדה אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את אלקים על ההר הזה אמרו לו ישראל משה רבינו אימתי עבודה זו אמר להם לסוף ג' יום והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו מכאן קבעו חכמים לספירת העומר כלומר בזמנ"ז שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר אלא מחשבוני ג' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן וזהו דרך דרש דעיקרא דמילתא היא שזהו זכר למקדש אבל מ"מ כל זה מוכיח שאין הספירה עכשיו אלא מדרבנן (ר"ן ט"ז) :

ג אבל לא כן דעת הרמב"ם בפ"ו מהמירין דין כ"ב וז"ל מצות עשה לספור שבע שבתות חמיות מיום הבאת העומר וכו' ומצוה זו על כל איש מישראל בכל מקום ובכל זמן ונשים ועבדים פמורין ממנה עכ"ל הרי שכתב שהיא כ"ע בכל מקום ובכל זמן והוא ספרש בגמ' שם דפליגי אמוראי בזה דאמימר דמני יומי ולא שבוע ס"ל דהוה מדרבנן זכר למקדש ואבוי ורבנן דבי רב אישי דאמרי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבוע כמו שאנו עושים סכרי דהוה דאורייתא (כ"ט) ופסק ברבים ואע"ג דעתא אין קרבן י"ל דעיקר הספירה הוא למתן תורה כמו שמנו ישראל מקודם לפי המדרש שהבאנו אך הקב"ה צוה להביא קרבנות בתחלת המניין מעומר שעורים וכסופו מחטים להורות דבלתי התורה אנחנו כבהמות נרמה שמאלן שעורים כמו שאמרו בסוטה (ט"ז:) שקרבן סוטה הוא מן השעורים היא עשתה מעשי בהמה לפיכך קרבנה סאכל בהמה ע"ש וכשקבלו התורה הוי דמות אדם להנה ולכן קרבנם מן החטים מאכל אדם ולכן צותה התורה למנות להקרבן אבל עיקר הכוונה היא למתן

ה מכרך אקב"ו על ספירת העומר ואינו סכ"ך שהתיינו לפי שאין מברכין שהתינו אלא על מצוה שיש בה שמחה והבא אדרכא מזכירין הצער שבטלה ממנו קרבנות (רמב"ם ט"ז) ומצוה למימני יומי ומצוה למימני שבוע שאומר היום יום אחד לעומר או בעומר היום שני ימים עד שבעה ובשבעה אומר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד ובשבעה אומר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד וכן משם ולהלן ודלא כמי שאומר שאין למנות השבוע רק בסוף השבוע (ענ"י) דאינו כן וכשמניע ליותר מעשרים אומר אחד ועשרים שנים ועשרים דלעולם המספר המועט קודם ואם שינה לא עיוב וכן אם ספר הימים ולא השבועות יצא וכן אם מנה השבועות לכך יצא (מג"א סק"ד) וכן הוא כבוד ע"ש ויש תולקין ופירש"י דשבועות בלא ימים לא יצא ובפרט בסוף שבוע שאין כאן ימים כולל (ע"ד ומ"י) ופסק ברבות להקל ביהו זהו וודאי שיחזור וימנה בלא ברכה וכן בכל ספק עשה כן :

ו ועל דרך זה מנה ותלך עד ס"ט יום ועד עשרה אומרים ימים ואח"כ אומרים יום ואם שינה לא עיוב ואחר הספירה אומרים יהי רצון שיכנה בהמ"ק או הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה וי"א גם מזמור אלהים יחננו שיש לנו ס"ט תיבות ויש מוסיפין עוד תהנה ארובה ומרכים בעניינים המסותרים ורכים גדולים התרעמו על זה מפני שהם דברים העותרים ברומו של עלם ואין הפירסום ראוי לזה

אבל עכשיו כבר רגילים לאמרו בהמון ובהתפעלויות הנפש :

אם מעו ביום המעונן וספרו ביום ובידכו על ספירת העומר חוזרים לספור כשתחשך בברכה דספירת היום על יום דלמחר אינו כלום ולכן המדקדקים אינו סופרין עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות ואם ספרו אחר השקיעה בבין השמשות יצא והרא"ש סוף פסחים כתב וז"ל ופיר"י דספק חשיכה יכול לברך וא"צ להמתין עד שיהא וודאי לילה כיון דהוי ספיקא דרבנן ועוד דערוף מפי סמוך לחשיכה משום המימות עכ"ל וכה"ג כתבו התוס' במנחות שם ודחו דאין נראה זה וכו"כ כל הפוסקים דלכתחלה יספור משחשיכה ואין אנו סומכין לספור בין השמשות רק נקבלת שבת משום דמצוה וחובה לקבל שבת בעוד יום :

ה כתב רבינו הב"י בסעיף ג' המתפלל עם הצבור מבעוד יום מינה עמהם בלא ברכה ואם יזכור בלילה יברך ויספור עכ"ל ולא דווקא מבעוד יום דא"כ היאך מברכין הצבור ברכות לבטלות ולמה ימנה עמהם לחוק ידי עוברי עבירה ועוד למה קאמר ואם יזכור הלא מחייב לזכור שהרי לא יצא כלל אלא הכוונה שאין עדיין לילה ממש אלא בה"ש דמותר לספור או כמ"ש אך הוא אינו רגיל לספור אלא בלילה ולכן יספור עמהם בלא ברכה ויכוין שאם לא יזכור יצא בספירה זו ואם יזכור לא יצא ותנאי מועיל בכה"ג והוה שמים רבינו הרמ"א וז"ל ואפילו ענה אמן על ברכת הצבור אם היה דעתו שלא לצאת יחזור ויברך ויספור בלילה עכ"ל והוה כדברינו (וכ"מ בס"י סק"ו והמג"א סק"ו ט"ח דדכרוי ע"ש ודו"ק) וזה שכתב אם היה דעתו שלא לצאת משום שמתמא כיון שמונה עם הצבור דעתו לצאת ואפי' למאן דמ"ל מצות צריכות כוונה והו כבוונה כיון שמונה עם הצבור (עמ"ג סק"ה וענ"ד נראה כמ"ש ודו"ק) :

ט בענין הנוסחא בעומר או לעומר אין הכרע ויותר נראה לעומר וכן אנו אימרים ואם מנה בראשי תיבות כנון ו' לעוג" או ח' או י"א וכיוצא בזה יש דיעות אם יצא אם לאו ונראה דיצא דלא נרע מלשון לעו ולכל היותר יספור פעם אחרת בלא ברכה ומי שכתב במכתב היום וכך לעומר אם לא כיון לצאת נראה דאפילו למאן דמ"ל מצות א"צ כוונה דלא יצא כיון שלא עשה המצוה כתקונה הוי כנתכוין שלא לצאת ואפילו כיון לצאת נראה דלא יצא דאפילו אי בתיבה כדביכור דמי והו כשהכתובה הוא לנלות על מחשבת לבו ולא במקום שהדיבור הוא המצוה מיד דהוה אכותב ק"ש ותפלה דודאי לא יצא או כותב ברהמ"י (ע"ג סק"ו שכתב סכ"א זו וע' בשמ"י הגרע"ה) : י דרך העולם לספור אחר תפילה ערבית אבל אין הספירה תלויה בזה ריכוז לספור גם קודם ק"ש ותפלה אם הוא לילה (מג"א סק"ו) ואפילו במוצ"ש ולא הבריל עדיין יכול לספור דא"כ שאסור במלאכה זהו ספני שגזירת התורה

שצריך להבריל מיהו עכ"פ הוי לילה (ע"ה) ואם התפלל ערבית ולא ספר עדיין נראה דאסור לאכול ולשתות עד שיספור והוה שכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' וז"ל וכשהגיע הזמן אסורים לאכול עד שיספור עכ"ל וקשה הא בלא"ה אסור מפני ק"ש ותפלה של ערבית ואפילו חצי שעה מקודם אסור כמ"ש בס"י רל"ה אלא דמירוי שכבר התפלל אבל בחצי שעה מקודם אין להחמיר אם כבר התפלל כפי מנהג העולם שמתפללים קודם הלילה (עמ"ג סק"ה שמתקם בזה) :

יא עוד כתב דאפילו התחיל לאכול פוסק וסיפר מיהו אם התחיל לאכול קודם שהגיע הזמן א"צ להפסיק אלא נומר אכילתו וסופר אה"כ עכ"ל וזה שהחמיר לפסוק היינו מפני שלהרמב"ם הוי ספירה דאורייתא גם בזמנ"ו כמ"ש אך אפילו אי דרבנן כיון דמילתא זושרתי היא כדאי להפסיק (מ"י סק"ו) מיהו בהתחיל קודם שהגיע הזמן א"צ לחוש כלל ודע שיש סופרים ספירה ראשונה אחר הסדר והרבה תמוה איך מותרים לאכול מקודם וצ"ע (והפס"ר לומר דהמג"א נסק"א הקשה בש"ס הכ"מ דאיך מותרים לספור כלל ע"י הא הו ולולו לז"ט ע"י דמראה שהוא חול ותיזן כיון שגמליתו אינו לומר שחול הוא לית לן כה ע"ש שמתוך עוד תירוצ' ונאמר דהנהניס כן ס"ל כתירוז זה ולכן מראים דלוי הספירה מעכבת מפני שהי"ס וי"ט ודו"ק) :

יב ליל שבת וליול יו"ט מברכים וסופרים אחר קידוש בכה"ג ובמוצאי שבת ויו"ט קודם הברלה אחר קדוש תתקבל לפי דאפוקי יומא מאחרין ליה ולכן הספירה קודם הברלה ולהיפך לקדושי יומא מקדמינן ליה לפיכך קידוש קודם הספירה וכחשל שבת בע"פ דאו אחרון של פסח ח"ל ביום ראשון ויש שם במו"ש קידוש והברלה יש לספור קודם שמברכים על הכוס בכה"ג כדי שלא תהא השבת עליו כמשוי וקדושה שבת גדולה מקדושת יו"ט לפיכך מאחרין ליה לשבת והו בכה"ג אבל בביתו יספור קודם קידוש ועוד דאסור לאכול ולשתות קודם ספירה (מג"א סק"ד) ואחר הקידוש הרי צריך לאכול מיד דאין קידוש אלא במקום סעודה ולא כן בקידוש של בכה"ג :

יג מי ששואל אותו חברו בבין השמשות כשה ימי הספירה בזה הלילה והוא לא ספר עדיין יאמר לו אתמול היה כך דאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה ואע"ג רלא אמר לעומר יצא בדיעבד אא"כ יכוין מפורש שלא לצאת דאף אי מצות א"צ כוונה אם כיון שלא לצאת לא יצא וכן אמר כך וכך ולא אמר היום ג"כ אין בכך כלום (ע"ה סק"ט) וכן אם הוא עדיין קודם בה"ש כיון שאינו זמן ספירה אין בכך כלום ואם אירע ששאלו אותו בה"ש ואמר היום כך וכך לא יספור אה"כ בברכה אלא בלא ברכה וירוח שמתחלה לא כיון לצאת ועכשיו יתכוין לצאת ולמאן דמ"ל מצות צריכות כוונה מעכב הכוונה לפיכך יספור

ערוך הלכות פסח סימן תפמ תצ השלח

כתב הבה"ג שאם שכח יום אחד מלמנות לגמרי בין יום הראשון או אחד משאר ימים יספור כל הימים שאחריו בלא ברכה משום דאין זה תמימות ותטהו הקדמונים על דין זה אך כיון דדבריו דברי קבלה הלכה ומורין כן ואם ספר ביום כמו שנתבאר יספור כל הימים בברכה וכן אם יש לו ספק אם דירג יום אחד אם לאו יספור בברכה מכאן וזהלן דכיון דדין זה חידוש הוא הבו דלא לוסף עלה וקמן שנעשה בר מצוה בתוך ימי הספירה כיון שספר גם קודם מטעם חינוך פשוט הוא שיברך מכאן ולהבא אמנם אם לא בירך מקודם לא יספור אח"כ בברכה וכן מי שהיה חולה ולא ספר ונתרפא לא יספור בברכה וכן נר בימים הקדמונים שנתנייר תוך ימי הספירה לא יברך (ע"ט סק"ג או"ח דינים ו"ע ע"ט דו"ק) :

מזן כתב רבינו הב"י בסעיף י' אמר לאכול חדש אף בזמנו בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחלת ליל י"ח בניסן ובא"י עד תחלת ליל י"ז בניסן ע"כ וביורד ס' רצ"ג הארכנו בדין חדש בס"ד :

תצ מדר תפלת יום שני ותפלת הוה"מ . ובו ה' סעיפים :

והקרבת אין מקום לזה כמוכן ובהוה"מ וימים אחרונים של פסח אין גומרין את ההלל מפני שבשביעי של פסח נטבעו המצריים ואמר הקב"ה מעשה ירי טובעים בים ואתם אומרים שירה לפני ובין שבו' אין גומרין אותו א"א בחוה"מ לגמור דלא יהא עדיף מיו"ט עצמו (פ"ז סק"ג) והוה מעם ע"פ דרש ועיקר הטעם לפי שאין הימים חלוקין בקרבנותיהן משא"כ בחג הסוכות וזה הטעם איתא בגמ' :

ג כתב רבינו הב"י בסעיף ג' נוהגין שבי"ט אומר את יו"ט מקרא קדש הוה ובהוש"מ אומר את יום מקרא קדש הוה עכ"ל ורבינו הר"מ א"א כתב עליו דאנו אין נוהגים לומר מקרא קדש כלל לא ביו"ט ולא בחוה"מ עכ"ל וכבר בארנו בס' תפ"ז דכוונתו שאין אומרים סמוך לאת יום חג המצות הוה מטעם שאומרים זה בסוף מקרא קדש וזכר ליצ"מ (וה"ט והמנ"א סק"ג תמהו עליו ולדברינו דכינו לודקס) :

ד סימן הפרשיות של קריאת התורה בשמונת ימי הפסח משך תורא קדש כנספא פסל במדברא שלח בזכרא וה"פ ביום ראשון קורין משכו וביום שני שור או כבש וביום ראשון דחוה"מ קורין קדש לי כל בכור וביום השני אם כסף תלוה ובשלישי פסל לך וברביעי בכמדבר בפסח שני ובשביעי של פסח קורין בשלח עד אחר השירה ובאחרון של פסח כל הכבוד וזה הסדר לא ישתנה כי אם כשחל פסח ביום ה' דאו בראשון דחוה"מ קורין פסל לך ומתחילין מן ראה אתה אומר אלי העל וגו' וביום א' ב' ג' קורין קדש כנספא במדברא ובכל ימי חוה"מ קורין לרביעי בספר שני מן והקרבתם עד

יספור אח"כ בלא ברכה וי"א שיחזור ויספור בברכה (ט"ו סק"י) :

יד אם אינו יודע החשבון ופתח אדעתא דלסיים כמו שישמע מחבירו ושתק עד ששמע מחבירו וסיים כמותו יצא ברעובד אבל לכתחלה לא יעשה הברכה עד שיודע כמה ימי הספירה היום (ס"ט סק"ה) ואם מעה כנון שפתח ואמר כרוך אתה ה' אדעתא דליטא היום או יום ד' ואח"כ נזכר שהיום יום ה' וסיים בה' יצא או בהיפך שהיום הוא ד' ופתח אדעתא דד' רק שמעה וסיים בה' אינו חוזר ומברך וי"א דבכה"ג חוזר ומברך שהרי אמר שקר (לנוס וז"ל) וי"א דאינו חוזר ומברך אלא יספור שנית בלא ברכה דהברכה עולה לו אח"כ הפסיק הרבה (מנ"א סק"ז) ופשוט הוא דאם תוך כדי דיבור של הטענת חזר ותיקן יצא (ס"ט) ועיקר עניין זה תלוי בהריגים שנתבארו בס' ר"ט ע"ש (ועט"ו סק"ט שהערך נזה) :

טון שכח ולא ביווך בלילה יספור ביום בלא ברכה — דנתיב תמימות תהינה ויום בלא לילה לאו תמימות

א ביום שני מתפללין בכיום ראשון ומשיב הרוח כזב פסקו ממנחה של אתמול וקורין בתורה באמור שור או כבש עד אחר וידבר משה ומפטירין במלכים בפסח יאשיהו מוישלח המלך עד ואחריו לא קם כמותו והוא במלכים ב' (ס' כ"ג) ויש נוהגין ביום השני להוסיף איזה מאכל טוב בהסעודה וקורין להוה סעודת אסתר מפני שביום זה עשתה הסעודה המלך ונתלה המן ובעניין הפיזים יעשה כל מקום לפי מנהגו ודע כי מערבית אין אומרים בשבת ולכן אם חל יום ראשון בשבת יאמרו בליל שני המערבית של יום ראשון וסימן לדבר מה שאמרו בשלהי סוכה ימוטו ידחה ע"ש אך י"א דנהי דבשאר יו"ט כי הוא מ"מ בליל שני של פסח שהמערבית הוא בעניין הספירה כמו פיזם של אור יום הנק' אין דוחין אותו (מנ"א ריש ס' תפ"ט) :

ב יום נ' שהוא חילול של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמרו מחזורין אותו וכן מזכירו בברכה"מ ואם לא אמרו אין מחזורין אותו מפני שאינו חובה לאכול פת ולעניין הנחת הפילין נתבאר לעיל ס' ל"א ובמוסף מתפלל כדרך שמתפלל במוסף של יו"ט רק הספרדים שאומרים ואת יו"ט מקרא קדש הוה בחוה"מ אין אומרים יום טוב אלא יום מקרא קדש הוה ואחר ומפני חמאינו כשמגיע לע"י משה עבדך מפי כבודך כאמור מתחילין והקרבתם וכן בימים אחרונים של פסח וזה שאין אומרים בימים אחרונים וביום השביעי מקרא קדש וגו' כמו בכל המועדים משום דפסוק זה נאמר בתורה אחרי והקרבתם ותמיד אומרים זה קודם והקרבתם ואחר

עד כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן בימים אחרונים קורין זה למפטיר ובשביעי של פסח מפטירין וידבר דוד בסוף שמואל ובאחרון של פסח בישעיה עוד היום בנוב לעמוד מפני שמדבר שם בסנהדרב ומגפהו היתה בליל פסח ובשביעי קורין השירה כנגד שירת הים ובקידוש של ימים האחרונים אין אומרים זמן לפי שאינו רגל בפ"ע ואומרים בתפלה ובקידוש זמן חרותנו כבימים הראשונים אף שכבר יצאו ממצרים אך עד אחר קריעת ים סוף ומביעת המצריים נקרא זמן חרותינו :

השבת וישראל והומנים אבל המפטיר אינו חותם רק בשל שבת דאלמלי שבת אין הפטרה בתוה"מ (ט"ז סק"ה) ולמעט זה גם בשבת תוה"מ סוכות כן אבל אין המנהג כן דבשבת תוה"מ סוכות מוכידין חג הסוכות משום דחלוקים במוספים וגומרין את ההלל משא"כ בפסח (מנ"א סק"ז) ומפטירין ביחוקאל היתה עלי יד ה' משום דמיירי שם בתהיית המתים שעתידה להיות בפסח ובסוכות מפטירין ביום בא גוג משום דנצחון גוג ומגוג יהיה בתשרי (טור) ונהגין לומר שיר השירים מפני ששיר השירים מדבר על האהבה שבין כנסת ישראל לאביהם שבשמים שהיתה ההתחלה ביצ"מ ובשבעות קורין ברות ובסוכות בקהלת ואם כל תוה"מ הוא בימות החול קורין זה באחד מימים האחרונים כשחל בשבת והעם נהגו שלא לברך עליהם אפילו אם קוראין במנילה כי לא מצינו תקנת חכמי הש"ס בזה ויש מן הגדולים שכתבו לברך ואין נהגין כן (והט"ז כתב דהוי כרכה לנעלה) :

ה שבת שחל בתוה"מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל כבכל השבתות אלא שאומר יעלה ויבא כעבודה ואם לא אמר מהזריז אותו וכן בברכה"ז מפני שבשבת חובה לאכול פת ובמוסף אומר מוסף של כל תוה"מ ומוסף את יום השבת הוה ואומר ותתן לנו ה' אלהינו את יום השבת הזה ואת יום חג המצות הוה וכן בומפני המאינו אומר את מוספי וכו' וחותם מקדש

תצא סדר הבדלה במוציא יו"ט . ובו ב' סעיפים :

א במוציא יו"ט בין במוציא יו"ט לחול ובין במוציא יו"ט לחוה"מ מברילין משום דגם חיה"מ חול הוא לגבי יו"ט ואומרים אתה חוננתנו וסדר ההבדלה כמו במו"ש ואע"ג דעתה לא שייך לומר בין יום השביעי לששת ימי המעשה מ"מ סדר הבדלות כך הוא והוא הולך ומונה סדר ההבדלה אף שעתה לא שייך זה אבל אין מברכין לא על הנר שהרי לא היה אסור ביו"ט כנר ולא על הנשמים מפני שכיו"מ ליכא נשמה יתירה וזה שאין מברכין משבת ליו"ט על הבטנים מפני שיש מאכלים טובים (מנ"א) וכס"י תע"ג נתבאר עוד בזה ומי שנמשך סעודתו באחרון של פסח עד הלילה והבדיל מותר לאכול חמץ אע"פ שעדיין לא התפלל ערבית (מנ"א) דאין עניין חמץ לתפלה

וכיון שהוא לילה מותר לאכול חמץ אבל כשלא הבדיל עדיין קדושת יו"ט עליו :

ב יו"ט שחל להיות במוציא שבת אומר אתה בחרתנו ותודיענו דאתה חוננתנו א"א לומר שהרי אינו חול אלא ששבת קדש חמור יותר מיו"ט כמו שמסיימין בהבדלה בין קדש לקדש ובתפלה ליכא התיימה בהבדלה לפיכך צריכין להקדים שגם יו"ט קדש אלא ששבת קדוש יותר ולזה אומרים ותנחילנו זמני ששון ומועדי קדש וכו' ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל וזהו כענין המכביל בין קדש לקדש ובגמ' קראו לזה מרגניתא טבא לפי שבו מבואר רוממות מעלות ישראל והשבת ויו"ט :

תצב תענית שני וחמישי ושני אחר הפסח . ובו ב' סעיפים :

א כתב הסוד נהגים באשכנז ובצרפת להתענות שני וחמישי ושני אחר פסח וסוכות ומתנינים עד שיעבור כל חדש ניסן ותשרי ואז מתענין לפי שאין רוצין להתענות בניסן ותשרי וסמכו אותם על מקרא דאיוב והיה כי הקיפו ימי המשתה וגו' אולי חטאו בני וגו' ובשביל שימי המועד הם ימי משתה ושמחה אולי חטאו ועושים אותם כמו ת"צ לקרות ויחל עכ"ל ורמו יש בנפ"מ סקבא דשתא ריגלא (קדושין פ"א.) ופירשו רבותינו בעלי התוס' וז"ל רועע של ימות השנה ליחוד ולעבירה כל ימות הרגל וכו' לכך נהגו להתענות אחר הפסח ואחר הסוכות עכ"ל ואחר שבועות לא חשו לפי שאינו אלא שני ימים אפילו בח"ל ואין זמן כל

כך לחטא :
ב ונהגו שבשבת הראשון אחר ר"ח אייר או מרחשון מבריון התעניתים ואומרים מי שבירך וכו' כנרפס בסידורים לפי שלא קבלנו עלינו לחובה ומטעם זה עכשיו מפני חלישת הדורות נתמעטו המתענים ומי שענה אמן א"צ לקבל התענית ביום ראשון וביום הרביעי כמנחה דזהו הוי כקבלה אבל אין האמן מכריחו להתענות כמו שיש מועים לומר כן דהא האמן אינו אלא קיום כרכה למי שיתנדב להתענות אלא דלא נרע זה מקבלה שבשעת מנחה ובס"י תקס"ו ותקס"ח יתבארו דינים אלו בס"ד וכשיש מילה או חתונה מבריון במנחה (מנ"א) :

תצג דינים הנוהגים בימי העומר. ובו מ' סעיפים:

בעומר בעצמו מותר נשואין והספורת מפני שמוחק לנו ליו"ט ומרבין בו קצת בסעודות ואומרים שביום זה לא מתו כלל ואח"כ חזרו ומתו ועוד שהוא לסימנא של"ג ימים מתו והימים מתחילין מן ב' ר"ח אייר ונמשך עד עצרת וגם ל"ג בעומר כעצמו נחשב כחשבון אע"פ שלא מתו ביום זה:

¶ ולפי מנהג זה נוהגין היתר עד ר"ח אייר ומתחילין האימור מן יום א' ר"ח אייר ונמשך עד יום ראשון של ג' ימי הגבלה ומקצת היום ככולו ולכן לפי מנהג זה עד ר"ח אייר מותר וגם בל"ג בעומר בעצמו וכן בג' ימי הגבלה ושאר כל הימים אסורין וכן הוא מנהג שלנו ואם חל ל"ג בעומר ביום ראשון מסתפרין בע"ש הקודם מפני כבוד השבת:

¶ והן הן דברי רבינו הרמ"א שכתב בסעיף ג' מיהו בהרבה מקומות נהגו להתפטר עד ר"ח אייר ואיתן לא יספרו מל"ג בעומר ואילך אע"פ שמותר להסתפר בל"ג בעומר בעצמו ואותן מקומות שנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר עכ"ל וזה שכתב בסעיף א' מיהו מל"ג בעומר ואילך הכל שרי עכ"ל והו' לפי מנהג זה שמסתפרין מל"ג בעומר ואילך ואין מסתפרין עד ר"ח אייר וזה מנהג רבינו הב"י אבל לא לדין וזהו שכתב בסעיף ב' על דברי רבינו הב"י שאין מסתפרין בל"ג בעומר אלא בל"ד כתב וז"ל ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרכיב בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון עכ"ל וכוננתו דלענין ל"ג בעומר בעצמו בכל מקום נוהגין להתיר בין לפי מנהגו של רבינו הב"י ובין לפי מנהגינו מפני שמחויקין היום הזה לקצת יו"ט וגם במנחה שלפניו ורגילין לקרותו הלולא דרשב"י ובא"י מרבין בתפלה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש ואומרים שמסתלק ביום זה וגם יצא מהמעלה ביום זה (וכתבו המג"א סק"ג ונעט"ו עגול אחד היה רגיל לומר נחם ככל יום זמרו בל"ג בעומר ונעט"ו ע"ה):

¶ וכתב רבינו הרמ"א שלא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה משום לא התגודדו וכ"ש שאין לנהוג היתר בשתייהן עכ"ל דאין לתפוס קולתו של מנהג זה להתיר עד ר"ח אייר וקולתו של זה להתיר מל"ג בעומר ואילך הוה תרתי דסתרי ויראה לי ככוונתו דאע"ג דבפסק"ק דיכמות אמרינן דבשני בתי דינים בעיר אחת לא שייך לא התגודדו וכן הוא מסקנת הש"ס שם אליבא דרבא והן אמת דהרמב"ם ז"ל סוף הלכת כוכבים פסק דיש בזה לא התגודדו כאב"י שם ביבמות אך כבר תמהו על דבריו שפסק כאב"י ולא כרבא אמנם אנחנו הרצנו דבריו ביו"ט ס"ס ק"פ ע"ש וכך הוא העניין דרבא דחי לה לדאב"י

דבענייני

א אלו הימים שבין פסח לעצרת מוחק אצל כל ישראל זה שנות מאות רבות לימי דין יומי אבל מפני שבזמן הקצר הזה מתו י"ב אלף זוגות תלמידי חכמים תלמידי ר' עקיבא כדאימא בכימות (ס"ג): וכולם מתו במיתת אסכרא (ס) ועוד ראינו שעיקרי ימי הגזירות בשנות מאות שעברו בצרפת ואשכנז הוו בימים אלו כמבואר מהפיוטים שעשו קדמונינו על שבתות אלו שבין פסח לעצרת והם מליאים קנים והנהגו והיו ויש עוד מעמים על ימים אלו שהם ימי דין (עמ"י סק"ג): ב ולפיכך נהגו כל ישראל מימות הגאונים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת ולא חילקו בין נשואין רמזוה כגון מי שלא קיים עדיין פו"ד אם לאו ואע"ג דבאבלות נמורה יש חילוקים מ"מ ככאן החמירו על עצמן ומ"מ מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו כיון שעשה מצוה וכ"ש כשראה שיכול השירוק להתבטל אבל לארס ולקדש שפיר דמי וכן אצלינו לעשות שידוכים ולכתוב נתאים מותר שמה יקדמנו אחר ומותר לעשות סעודה אך לא כריקודין ומחולות וכ"ש שאסור לומר בכלי זמר וכן סעודת הדרשות מותר כ"ש סעודת מריעות ובלבד בלא ריקודין ומחולות:

ג וכן נהגו במדינות אלו שלא להסתפר בימים אלו והוא ג"כ עניין אבלות ומי שהסתפר קונסין אותו על שעבר על המנהג ולא עשה מצוה ופשוט הוא דאם צריך לברואותו להסתפר דותר וכן כשיש מילה בימים אלו מותרים בעלי הברית דהיינו המוהל והסנדק ואבי הבן להסתפר ביום שלפני המילה סמוך לערב מפני שיו"ט שלהם הוא:

ד ודע שיש מנהגים שונים בעניין הזה יש שנהגו איסור מן תיכף אחר הפסח עד ל"ג בעומר ומשם ואילך מותר נשואין ותספורת לפי שיש במדרש דמ"ו ימים קודם עצרת פסקו מלמחו ונשאו ל"ד ימים (ג"ה) והיה מן הדין לנהוג איסור עד ל"ה לספירה אלא דאמרינן מקצת יום ככולו ומותר ביום ל"ד ולא מקודם וזהו דרכו של רבינו הב"י שכתב נוהגים שרא להסתפר עד ל"ג לעומר שאומרים שאו פסקו מלמחו ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר וא"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת עכ"ל וכתב בסעיף ג' יש נוהגים להסתפר בר"ח אייר ומעוה הוא ביום עכ"ל כלומר דלפי מנהג זה שאחר ל"ג בעומר מותר א"כ מתחיל האיסור תיכף אחר הפסח מפני שמתו בל"ד יום מן אחר הפסח וא"כ איך מסתפרין בר"ח אייר והוה תרתי דסתרי וזה שהוכיז הסתפרות ה"ה נשואין דחדא מילתא הוא:

ה ויש עוד מנהג שהאיסור נמשך גם אחר ל"ג בעומר עד עצרת או עד שלשה ימי הגבלה דלפי פישמא דגמ' יבמות שם נמשכה מיתתם עד העצרת ורק בל"ג

יוצא משני בתי דינין וזהו גם כוונת הרמב"ם כמ"ש שם והמיעוט נגדר אחר הרוב (מג"א ע"ט):

כתב רבינו הב"י בסעיף ד' נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ואילך עכ"ל וזכר לנשים צדקניות שהיו בימי ר"ע שקדמו אצל תלמידיו להתעסק בהן (א"ר סק"א נ"ט ת"א) ויש שכתבו דגם אנשים לא יעשו מלאכה בזמן זה (ס"ט נ"ט כה"ג) וכן משמע מלשון הטור אלא דגם הוא סיים דהנשים נוהגות שלא לעשות כלומר דהמנהג היה לכל מפני שהתלמידים מתו לאחר השקיעה אלא שלא קבלו עליהם מנהג זה רק הנשים וגם הן לא נמנעו ממלאכה רק מן אחר השקיעה עד אחר תפלת ערבית אחר הספירה ויש רמז לזה וספרת וגו' שבע שבתות לשון שבת ממלאכה (טור) וגם עתה יש נשים שנוהגות כן :

דבענייני הוראות איסור והיתר א"צ קרא דלא התגודרו דמקרא דאחרי רבים להטות ידענו שצריך לפסוק כפי דעת רבים וא"כ לרכא על ב"ד אחד בעיר אחד למה צריך קרא דלא התגודרו אלא דרכא בא כאמת לרחווי לדאכיי וכך דחי ליה דבענייני הוראות א"צ לא לתגודרו ובשני בתי דינים בעיר אחת לא שייך לא לתגודרו וכ"ד אחד ידענו מקרא דאחרי רבים להטות אלא עיקר קרא דלא התגודרו הוא לעניין מנהגות בעלמא וזהו אפילו בשני בתי דינין אסור בעיר אחת דכזה לא שייך בתי דינים דכשלמא בהוראה אין הרבר נמסר בידי ההמון אבל במנהגא בעלמא שאלו יעשו כך ואלו יעשו כך אף שהדבר יצא משני בתי דינין מ"מ מכוער הדבר שיראו ישראל בעיר אחת נפלגו לפלגות והן הן דברי רבינו הרמ"א שלא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג אחר אפי' כשהדבר

תצד סדר תפלת חג השבועות. ובו ז' סעיפים :

כדליתא ס"ט כשעת זהו המורא בעלמא ונלמא הרמב"ם כפ"ה מה"ש לא פסק כן כמ"ש המג"א בעלמא הביא מהרמ"פ לרמו על ח"ל הוא רמו נלה ומהודר והתורה ניתנה במדבר ולא בא"י להורות שאין התורה תלוי במקום ומדבר הוא ח"ל ודוק):

ג ליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד שתהא לילה ממש משום המימות כלומר שהספירה תושלם בתמימות והחסידיים הקדמונים היו נעורים כל הלילה כדאיתא בזהר וגם עתה הרבה עושים כן ובבוקר הולכים למקוה והכל זכר למתן תורה ולעניין ברכת התורה נתבאר בס"י מ"ז ובליל טבילה לא ימנע העונה :

א ביום החמשים לספירת העומר הוא חג השבועות וכך קראה התורה לחג זה כלומר החג שלאחר כלות מניין השבועות כדכתיב שבעה שבועות תספר לך וחז"ל קראו יו"ט זה עצרת וכבר דברו מזה המפרשים ולי נראה דהנה התרגום בכל מקום מפרש שבועין וכפינחם בפסוק דוביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעתיהם תרגם אונקלס במיעצרתכון כלשון חכמים ואולי מפני שבמעמד הנבחר נצטוו אל תגשו אל אשה ובדוד כשכב אצל אחימלך כתיב כי אשה עצורה לנו ועל זה רמזו שהתורה ניתנה בקדושה וכמהרה ולזכר זה קראוהו חכמים בלשון עצרת :

ד סדר התפלות כמו בפסח אלא שבמקום זמן חרותינו אומרים זמן מתן תורתנו וגומרין ההלל ומוציאין שני ספרים באחד קורין ביתרו מן בחדש השלישי עד סוף הסדרא וקורין העשרת הדברות בטעם העליון בידוע לקוראים וקודם הברכה של הכהן אומרים אקדמות ובשני קוראים למפסיד וביום הבכורים ומפסידין במרכבה דיחוקאל ומסיים עוד פסוק ותשאני רוח הנאמר להלן וביום השני קורין כל הבכור ואם חל בשבת מתחילין עשר תעשר ומפסידין בחבקוק וד' בהיכל קדשו שכל הנבואה שם היא על מתן תורה ויצ"מ ומסיים למנצח בנינונתי ומנהגי הפיוטים יעשה כל אחד כפי מנהג מקומו רק התרי"ג מצות כל ישראל אומרים בשבועות זה בנוסח זה וזה בנוסח אחר דבעשרת הדברות יש תר"ך אותיות כנגד תרי"ג מצות דאורייתא ושבע דרכנן כי הכך מרומיים בתלוחות מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמוע (ואלו מתחילין בהספירה תפלה חתקוק):

ב אע"פ שהתורה לא זכרה עניין מתן תורה בשבועות לפי שהתורה כשניתנה ניתנה לעד ולעולמי עולמים ואין שייך לקבוע יום מיוחד בשביל זה ככלל המועדים שרק ביום זה היה עניין המיוחד לזה כמו יצ"מ בפסח וסוכת ענני כבוד בסוכות שהיתה לזמן קבוע בהליכתם במדבר אבל התורה הוא לעד ולעולמי עולמים ולכן תלתה התורה החג הזה בהקרבן של שתי הלחם שהיתה רק ביום זה מ"מ כתפלה אנו אומרים זמן מתן תורתנו שפני שכאותו היום שחל אצלנו שבועות דהיינו ששה בסיון ניתנה תורה לישראל כדתניא בשבת (פ"ז): תנו רבנן כששה בחדש ניתנה תורה לישראל ר' יוסי אומר בשבעה בו והלכה כחכמים ואע"ג דפסח שיצאו ישראל מצרים היה ביום ה' והתורה ניתנה בשבת אם כן לפי חשבון שלנו דאייר לעולם חסר וניסן מלא והיה ר"ח סיון ביום ראשון ואם כן ניתנה התורה בז' בסיון דו"ל דבעת שקבעו ע"פ הראייה היה יכול להיות גם אייר מלא והיה ר"ח סיון ביום שני (עמ"י מ"ט ומה שהקשה המג"א מהא דקו"ל ניו"ד ס"י קנ"ו כפולקט מ"ז ו' עונות וזהו אליכא דר' יוסי

ה ונהגים לאכול חלב ורפש על שם רפש וחלב תחת לשונך ועוד רמזים יש על אכילת חלב ומצוא

ויו"ט כשאין ראויין למאכל בהמה אמנם אם חושב עליהן מע"ש ועיו"ט יש להתיר כמ"ש בס"י ש"ח (מג"א סק"ה) ויש נהגו להעמיד איכנות (סס) אמנם בדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שבדור :

ז' אסור להתענות כמוצאי חג השבועות ובכל אסרו חג אין להתענות ואין אוטרין תחנון אלא דאסרו חג שבועות חמור יותר משים דבשחל עצרת בשבת היה חל יום טובות הקרבנות של יו"ט אחר השבת מפני שאינן דוחין את השבת והנשים מותרות במלאכה באסרו חג וכ"ש אנשים ואין אימרים תחנון מן ר"ח סיון עד אחר אסרו חג לפי שבר"ח ווראי אין אומרים וג' ימים קודם שבועות הוי שלשה ימי הגבלה של מתן תורה והם ימי שמחה וממילא גם היום שבין ר"ח לבין ראשון של הגבלה ג"כ נכלל בשמחה ועוד דבאותו יום אמר להם כישה לקרשם ורגילין לקרותו יום המיוחס מפני זה ועוד מפני שביום זה חל יוה"כ (ודע דהאידיגא ח"א לחול עזרת בשבת דלא כד"ו פסח ויום ז' של פסח חל שבעות אך כשהיו מקדשין ע"פ הרמיה היה אפשר לחול) :

ומצאו רמז בתורה בר"ת חרשה לד' בשבעתיכם וז"ל רבינו הרמ"א ונוהגין לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות וז"ל הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחין בליל פסח וזכר לפסח וזכר לחגיגה כן אוכלין מאכל חלב ואוכלין מאכל בשר וצריכין להביא עמהן שתי לחם על השלחן שהוא במקום המזבח ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקדיבין ביום הכבודים עכ"ל וגם מפני שע"פ מתן תורה נתנשאו למעלה ונתהפכו ממומאת מצרים לטהרת הקדש לכן אוכלין חלב שנתהוית מדם כדאמרינן דם נעבר ונעשה חלב ויש בזה רמז שהדין נתהפך לרחמים וגם נוהגין ליתן כרכום שקורין זאפרע"ן בהמאכלים והתבשילין מפני שמשמח שיש בו ריח טוב על שם לריח שמניך טובים (עמג"א סק"ו כסס הוהר וזהו כמ"ס) ואין להקל בשבועות בעניין אכילת בשר אחר חלב או להיפך יותר מכל השנה וגם לעניין החלב שנחלב בו ביום ע"י א"י אסור לאבלו כמו בשאר יו"ט :

ז' וכתבו שנוהגין לשמוח עשבים בשבועות בבהב"נ ובהבתים זכר לשמחת מתן תורה ואם חל ביום א' שושחן מע"ש כי הם מוקצה ואסור למלטלן בשבת

בס"ד סליק הלכות פסח :

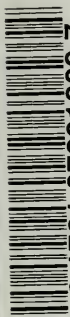

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

~~01 MAR 31 '99~~

3 1761 07291809 7